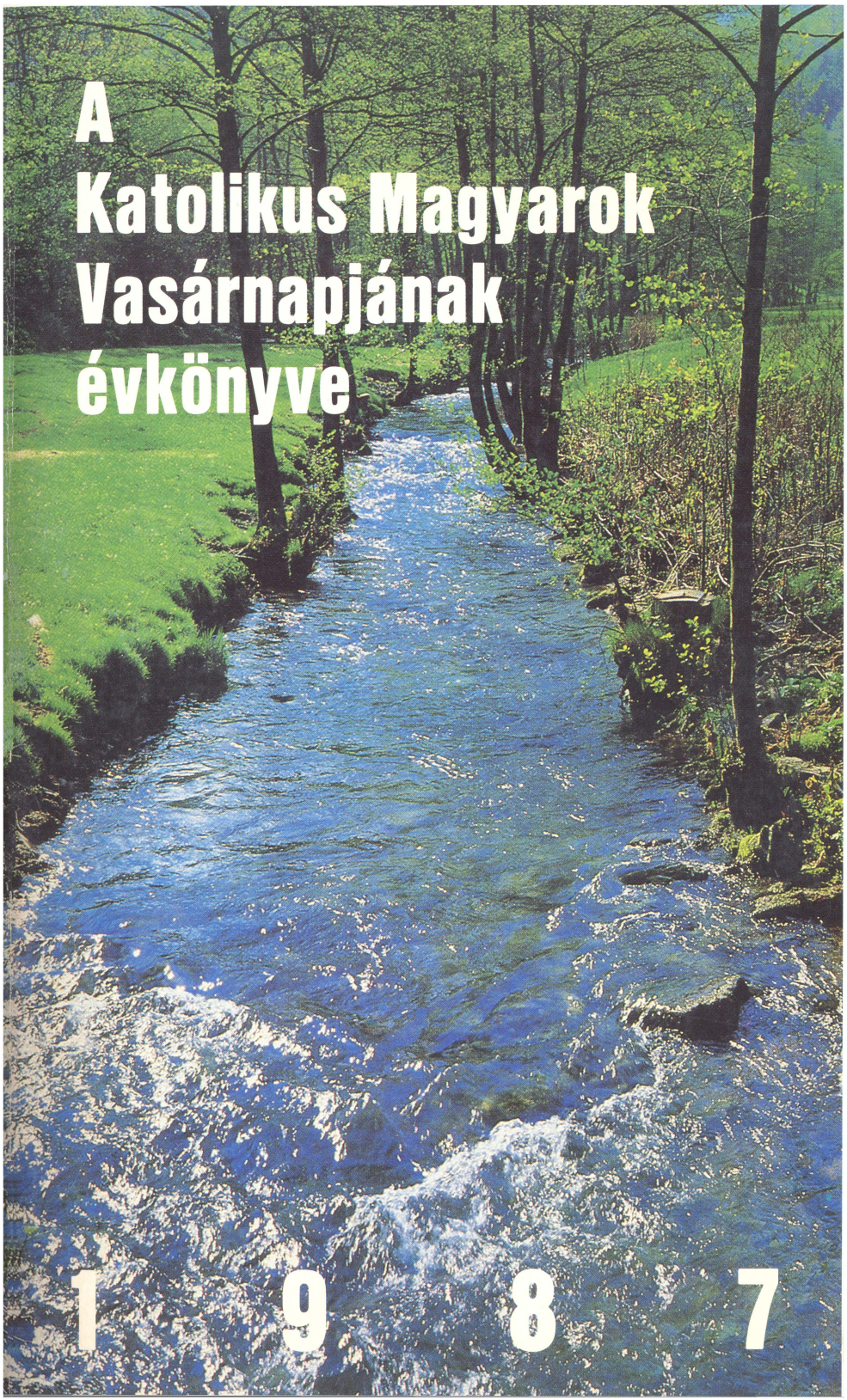
A
Katolikus Magyarok
Vasárnapjának
évkönyve
1 9 8 7

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1987

A KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJÁNAK ÉVKÖNYVE 1987

Szerkesztette

P. Kiss Barnabás
P. Ligeti Angelus

Youngstown, Ohio
1987

© Minden jog a Katolikus Magyarok Vasárnapjáé

Készült
a Katolikus Magyarok Vasárnapja
nyomdájában
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509 USA

Előszó helyett . . .

SÍK SÁNDOR: AZ ACÉLEMBER

Áll, egyenes, egymagán
Az acélember a hegy homlokán.

Széttárva karcsú, hosszú karjai,
A kábelek kígyóit tartani.

Nem görnyedez és nem erőlködik:
Áll és feszül és hordja terheit.

De hűvös feje túl a drótokon
Hosszan elnéz a nyúlós utakon.

Lát embereket és országokat,
Bolond és keserű látásokat:

Az éhes ember néma ráncait,
Dokkok penészes árusáncait,
Országhatárok inga-táncait,

És hall, hazug és gyilkos hangokat:
Boxhősöket, bárokat, bankokat,
És népgyűléseket és tankokat.

Az eszme önmagára-lázadását,
A forradalmak bárgyú körfutását,

A földgömb reng és ég a szemhatár.
Az acélember néz és konstatál.

Áll és szótalan az ég felé feszül:
Hordja a kábelt rendületlenül.

S ha olykor egy-egy holdas éjszakán
Ráül terhével a szörnyű magány,

S a látomások emlékeitől
Dereka már-már megroppanni dől:

Ilyenkor elég egy szempillantás:
A szomszéd hegyen másik óriás,

A harmadik ormon a harmadik
Hordozza látomása titkait.

Egy pillanat, egy közös rezzenés:
A három acélember összenéz.

Testvér — mondja az acélpillanat —
Tudom: gyengének lenni nem szabad.

Tudom: a mi törvényünk állani:
Mi vagyunk a Vezeték várai.

Szent Gellért szobra Budapesten

Nem tudjuk, honnan, nem tudjuk, kinek,
De rajtunk megyen át az Üzenet.

Az ismeretlen Igét hordja vállunk.
Bennünket ideállítottak. Állunk.

JANUÁR

JÉZUS NEVE HÓNAPJA

BOLDOGHÓ TÉLHÓ

Csütörtök	1	ÚJÉV, KISKARÁCSONY
1. péntek, bűnbánat napja	2	N. Vazul, Naz. Gergely; Érd
1. szombat	3	Genovéva (Gyöngyvér)
Vízkereszt vasárnapja	4	Seton Erzsébet-Anna, Bu. Gáspár
Hétfő	5	Neum. János; Gerlák (Ellák)
Kedd	6	Gáspár, Menyhért, Boldizsár
Szerda	7	Pe. Rajmund, Január (Gyopárka)
Csütörtök	8	Szörény ap., Péter (Tas)
Péntek, bűnbánat napja	9	Julián, Vitályos vtk.
Szombat	10	Vilmos pk., X. Gergely p.
Vasárnap, **Jézus megker**	11	Higyin p., Teodóz: Dózsa ap.
Hétfő	12	Ernő ap., Tigrius (Kaplony) vt.
Kedd	13	Hilár: Vidor et., Csongor
Szerda	14	Félix: Felekes (Bódog) vt.
Csütörtök	15	Remete Sz. Pál (Kicsind)
Péntek, bűnbánat napja	16	Marcell vt. p.: Marcal (Mácsa)
Szombat	17	Antal rt., Béke Királynője (Békés)
Évközi 2. vasárnap	18	Piroska vt. sz., B. Beátrix
Hétfő	19	Árpád-házi Szent Margit (Gyöngyi)
Kedd	20	Fábián, Sebestyén, B. Özséb
Szerda	21	Ágnes vt. sz. (Báránka)
Csütörtök	22	Vince vt., Anastáz (Enyed)
Péntek, bűnbánat napja	23	BA. eljegyzése (Aracsa, Arad)
Szombat	24	Szal. Ferenc (Szalók), Bedő vt.
Évközi 3. vasárnap	25	Pál ford., Bretannió (Bottyán)
Hétfő	26	Timót, Titus pkk.
Kedd	27	Arsz. János., Mer. Angyéla
Szerda	28	Akv. Tamás ea., Valér (Erőd)
Csütörtök	29	Konstánc (Taktamér)
Péntek, bűnbánat napja	30	Mártonka sz., Barzes (Bars)
Szombat	31	Bos. János ra., Péter ps. (Zalán)

JANUÁR

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Újév, Sz. Vazul	Csütörtök	Újév, Zwingli
2 Szilvester: Sorostély	Péntek	Ábel, Béla
3 Malakiás próféta	Szombat	Énok, Benjámin
4 Hetven apostoltanítvány	Vasárnap	Titus, Leona
5 Teónás (tompos)	Hétfő	Noé, Simon
6 **Epifánia**	Kedd	**Vízkereszt**
7 Ker. János, Iván	Szerda	Attila
8 György: Gyerő	Csütörtök	Marcel
9 Polieuktes vt.	Péntek	Szörény
10 Nisszai Gergely pk.	Szombat	Melánia
11 Teodóz: Dózsa ap.	Vasárnap	Ágota, Anikó
12 Zakeus vas.	Hétfő	Ernő
13 Sztratónikus vt. (Csongor)	Kedd	Vidor
14 Sinai atyák	Szerda	Bódog, Révész I.
15 Pál és János remete	Csütörtök	Lóránt, Lasco
16 Szent Péter lánca	Péntek	Gusztáv, Révész B.
17 N. Antal ap., rem.	Szombat	Antal
18 Nagy Antanáz et., Cirill	Vasárnap	Piroska
19 Makár remete, Fruzsina	Hétfő	Sára, Heid, Káté
20 Eutimus ap. (Ötömös)	Kedd	Fábián, Sebestyén
21 Miksa és Ágnes	Szerda	Ágnes, Kun Bert.
22 Timót, Anasztáz.	Csütörtök	Artur, Fejes I.
23 Kelemen vt. pk.	Péntek	Ézsaiás, Zelma
24 Xénia, Euzébia	Szombat	Taddeus
25 Naz. Gergely: Gecső ea.	Vasárnap	Saul megt.: Pál
26 Nagy Xenofon vt.	Hétfő	Vanda
27 Krizosztom (Karád)	Kedd	Lotár, Levente
28 Efrém szír egyháztanító	Szerda	Károly
29 Ignác ereklyéi átvitele	Csütörtök	Adél
30 Triódium, 3 szent pk.	Péntek	Mártonka
31 Cirus (Csörsz) és János	Szombat	Virgilia

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 6-án
Holdtölte 15-én
Utolsó negyed.....22-én
Újhold 29-én

FEBRUÁR

LOURDES-I SZŰZ

BÖJTELŐ		TÉLUTÓ
Évközi 4. vasárnap	1	Sövér pk., Pión vt. (Ézelő)
Hétfő	2	GYERTYASZENTELŐ BA.
Kedd	3	Anzgár, Balázs pkk., Zákoly, Csapó
Szerda	4	Korzini András: Endrőd
Csütörtök	5	Ágota, Avitus (Ösöny, Ösönke)
1. péntek, bűnbánat napja	6	Japán vtk., Dorottya, Sümegi BA.
1. szombat	7	Juliána (Jávorka), Tódor
Évközi 5. vasárnap	8	Em. Jeromos, Honorát (Becsend)
Hétfő	9	Apolka vt. sz., Radnót pk.
Kedd	10	Skolasztika: Kolostya, M. Pál
Szerda	11	Lourdes-i Áldó BA. (Áldáska)
Csütörtök	12	B. Fces vtk.: Miklós, László, ts.
Péntek, bűnbánat napja	13	R. Katalin, Benignus (Bény, -öke)
Szombat	14	Cirill-Metód, Bálint, Adony
Évközi 6. vasárnap	15	K. Kolos, Erdélyi Síró BA.
Hétfő	16	Julianna, Pálfalvi BA. (Felhőke)
Kedd	17	Donát, Evermód (Edömén)
Szerda	18	Jeru. Simeon pk.: Semjén
Csütörtök	19	P. Konrád, Mansvét (Szende)
Péntek, bűnbánat napja	20	Eleutér (Aladár), Potám (Őned)
Szombat	21	Dam. Péter ea., Nóra
Évközi 7. vasárnap	22	Péter székf., Kort. Margit
Hétfő	23	Polikárp (Balambér), Szemere
Kedd	24	Mátyás, Montán vt. (Dobó)
Szerda	25	Nicefor (Géza), Taráz (Tarcal)
Csütörtök	26	Viktor, Győző rt., Sándor pk.
Péntek, bűnbánat napja	27	Leánder: Lándor pk., P. Gábor
Szombat	28	Román, Pupulus (Árvád, -cska)

FEBRUÁR

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Trifon (Turány) vt.	Vasárnap	Ignác, Benkő
2 Jézus tal. Simeonnal	Hétfő	Karolina
3 Simon és Anna	Kedd	Balázs
4 Izidor: Szidor	Szerda	Veronika, Rákóczi
5 Ágota: Teodula (Toldoska)	Csütörtök	Ágota
6 Bukolus	Péntek	Dorottya, Jób
7 Parténius pk.: Pertényes	Szombat	Tódor
8 Tivadar vt. Zakariás pr.	Vasárnap	Salamon, Aranka
9 Nicefor vértanú	Hétfő	Apollónia
10 Karalampiás	Kedd	Árpád, Elvira
11 Balázs vt., Teodóra	Szerda	Dezső, Bertold
12 Melécius pk. (Vécs)	Csütörtök	Lili, Balogh P.
13 Martinián és Zoé	Péntek	Ella
14 Ciril apostol	Szombat	Bálint
15 Onézimus vt.	Vasárnap	Zoltán, Emese
16 Pamfil vértanú	Hétfő	Juliánna
17 Tódor (Somodor)	Kedd	Konstantin
18 Leó pápa	Szerda	Simon, Luther
19 Árkippus	Csütörtök	Zsuzsánna
20 Katániai Leó főpap	Péntek	Aladár, Álmos
21 Timót rem.	Szombat	Eleonora: Nóra
22 Péter	Vasárnap	Gerzson
23 Polikárp (Balambér)	Hétfő	Alfréd
24 János feje megtalálása	Kedd	Mátyás apostol
25 Taráz pk. (Tarcal)	Szerda	Géza
26 Porfir pk. (Szederkény)	Csütörtök	Sándor
27 Prokóp	Péntek	Ákos
28 Vazul (Vászoly)	Szombat	Zakariás

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 5-én
Holdtölte 13-án
Utolsó negyed.....21-én
Újhold.....28-án

MÁRCIUS

SZENT JÓZSEF HÓNAPJA

BÖJTMÁS — TAVASZELŐ

Évközi 8. vasárnap	1	Albin pk., Leó (Arszlán) vt.
Hétfő	2	Szimplic p. (Somló), Pr. Ágnes
Kedd	3	Kunigunda: Kinga, Kamilla sz.
Hamvazósz., szigorú böjt	4	Kázmér, Elpid (Ete) vt.
Csütörtök	5	Özséb vt., Adorján vt.
1. péntek, bűnbánat napja	6	Viktorin (Csekőd), Jordán: Ardány
1. szombat	7	Perpétua, Felicitás vtk., B. Tamás
Böjt 1. vasárnapja	8	Is. János, Szilván (Zsolt, Zoltán)
Hétfő	9	Rm. Franciska: Fanni, Ni. Gerg.
Kedd	10	40 vt. (Csetény, Cseténke)
Szerda	11	Konstantin (Szilárd), Ötömös pk.
Csütörtök	12	Gergely, Ince p. (Ináncs)
Péntek, bűnbánat napja	13	Szabin, Nimfodora (Sellő), B. Egyed
Szombat	14	Matild kné.: Tilda, Afrodiz (Abossa)
Böjt 2. vasárnapja	15	1848-as m. ünn., Specióz (Szepesd)
Hétfő	16	Geréb pk., Ábrahám: Ibrány
Kedd	17	Patrik (Abos), Ar. József: Izsép
Szerda	18	Jer. Cirill ea, Sándor (Kászon)
Csütörtök	19	József (Munkács, Forgácska)
Péntek, bűnbánat napja	20	B. Csák Mór, Martos pk.
Szombat	21	Benedek (Bendegüz, Bekény)
Böjt 3. vasárnapja	22	Gy. Katalin, Benvenut (Cséka)
Hétfő	23	Turib pk., Frumenc (Magod)
Kedd	24	Gábor, Berta, Svéd Katalin
Szerda	25	GYÜMÖLCSOLTÓ BA.
Csütörtök	26	Emmánuel: Manó, Montán (Dabas)
Péntek, bűnbánat napja	27	Lidia vt., Sándor vt. (Alpár)
Szombat	28	Kap. János, Vitályos (Elemér)
Böjt 4. vasárnapja	29	Auguszta: Ágosta, Bertót kárm.
Hétfő	30	Kerény vt., Domnin (Urkony)
Kedd	31	Guidó: Vid., B. Erzs., Ámos

MÁRCIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Eudoxia vt.: Dóka	Vasárnap	Albin
2 Teodót püspök	Hétfő	Lujza
3 Eutrópius vértanú	Kedd	Kornélia: Nelli
4 Gerázimus apát (Ősze)	Szerda	Kázmér
5 Kónon vértanú	Csütörtök	Perpetua, Adorján
6 Ámori vtk.	Péntek	Jenő, Ursinus
7 Vazul: Vászoly vt.	Szombat	Tamás
8 Teofilaktus pk.	Vasárnap	Zoltán
9 Szebastéi 40 vt.	Hétfő	Franciska
10 Kodrát vt. (Karancs)	Kedd	Olimpia
11 Szofron pk.	Szerda	Szilárd
12 Teofán	Csütörtök	Gergely
13 Nicefor pk. (Géza)	Péntek	Rudolf, Krisztián
14 Benedek atya	Szombat	Matild
15 Nemzeti ünnep, Agápius	Vasárnap	Nemzeti ünnep
16 Szabin vt., Sándor pk.	Hétfő	Henrietta
17 Elek	Kedd	Gertrud
18 Jeruzsálemi Cirill pk.	Szerda	Sándor
19 József, Krizsán	Csütörtök	József
20 Szabbási kolostor vt.-i	Péntek	Hubert
21 Jakab vt.	Szombat	Benedek, Szikszai
22 Vazul vt., Izsák	Vasárnap	Katalin
23 Nikon vt.	Hétfő	Ottó
24 Zakár, Jakab	Kedd	Gábor
25 Gyümölcsoltó Boldogasszony	Szerda	Mária
26 Gábor	Csütörtök	Manó
27 Matróna vt.	Péntek	Hajnalka
28 Hilarion	Szombat	Gedeon: Gida
29 Márk pk.	Vasárnap	Ciril, Koppány
30 Lajtorjás János pk.	Hétfő	Mária, Márta
31 Hipácius (Huba)	Kedd	Árpád

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 7-én
Holdtölte 15-én
Utolsó negyed.....22-én
Újhold.....29-én

ÁPRILIS

OLTÁRISZENTSÉG HÓNAPJA

Sárkányölő (Szentgyörgyhó) TAVASZHÓ

Szerda	1	Hugó pk., Makár ap.
Csütörtök	2	Pauli Ferenc, Orbán pk. (Iba)
1. péntek, bűnbánat napja	3	Rikárd pk., Sixtus: Sükösd p. vt.
1. szombat	4	Izidor ea. (Turdos), Benkő fc.
Böjt 5. vasárnapja	5	Ferr. Vince dm. (Vasárd, -ka)
Hétfő	6	Cselesztény p., Szatur (Takson)
Kedd	7	La S. Ján. ra, Afrátes (Árpád)
Szerda	8	Dénes pk., Radnai BA. (Réde)
Csütörtök	9	Konrád, Deszignát (Szecsőd)
Péntek, bűnbánat napja	10	Ezékiel, Geján (Gyalán, -ta)
Szombat	11	Leó, Szaniszló vt., Benedek ps.
Virágvasárnap	12	Gyula p., Damján: Demők pk.
Nagyhétfő	13	Márton p., Ida, Kvintil (Ötény)
Nagykedd	14	Tibor, Valérián vtk., Abund (Bőd)
Nagyszerda	15	Eutikes vt. (Etes, -di)
Nagycsütörtök	16	Bernadetta; Enkrátisz (Enikő)
Nagypéntek	17	Anicét p. (Etecsény), Rezső vt.
Nagyszombat	18	Amadé szerv., Galdin (Zatád)
Húsvétvasárnap	19	IX. Leó, Besnyői BA (Besnyő, -ke)
Hétfő	20	Tivadar, Krizofóra (Kincső)
Kedd	21	Anzelm: Enzsel ea., Parz. Konrád
Szerda	22	Zsótér p., Leonidás (Legénd)
Csütörtök	23	György vt., Béla pk., Ehellős vt.
Péntek, bűnbánat napja	24	György, Szigm. Fidél (Hived)
Szombat	25	Márk ev., Ányos: Ángyán pk.
Húsvét 2. vasárnapja	26	Tanácsadó BA, Kilit (Köllő)
Hétfő	27	Zita sz., Kástor vt. (Káta, Kátoly)
Kedd	28	Ch. Péter, Tiball vt. (Tiván, -da)
Szerda	29	Siénai Katalin, Robogány
Csütörtök	30	V. Pius, B. Zsófia

ÁPRILIS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Egyiptomi Mária remete	Szerda	Hugó
2	Titus, Amfián és Edézius	Csütörtök	Áron
3	Nicétás apát	Péntek	Ambrus
4	József ft.	Szombat	Izidor
5	Kolos, Teodul (Toldos)	Vasárnap	Vince
6	Szent Tamás ap.	Hétfő	Celesztin
7	György: Györös főpap	Kedd	Herman
8	Heródion vt.	Szerda	Lidia
9	Eupszik vt.	Csütörtök	Ágost
10	Terencius vt., pk.	Péntek	Zoltán, Zsolt
11	Antipás vt., pk.	Szombat	Leó
12	Vazul pk.	Vasárnap	Gyula
13	Tamás ap.	Hétfő	Ida
14	Gyula p.; Damján	Kedd	Tibor
15	Aristárkos vt.	Szerda	Tas, Atala
16	Nagycsütörtök	Csütörtök	Nagycsütörtök
17	Nagypéntek	Péntek	Nagypéntek
18	Nagyszombat	Szombat	Nagyszombat
19	Húsvétvasárnap	Vasárnap	Húsvét
20	Húsvéthétfő	Hétfő	Tivadar
21	Január vt. pk.	Kedd	Aladár, Enikő
22	Szikeotus Tódor (Arda)	Szerda	Csilla, Szilárd
23	György: Gyerő: Gyorkos	Csütörtök	Béla
24	Szabbás: Sebők vt.	Péntek	György
25	Szent Márk evangélista	Szombat	Márk. ev.
26	Vazul: Vászoly vt. pk.	Vasárnap	Ervin
27	Simeon: Semjén	Hétfő	Rebeka, Arisztid
28	Jázson, Szozipáter	Kedd	Valéria
29	9 cyzikusi vt., Memnon	Szerda	Lenke
30	idb. Jakab apostol	Csütörtök	Katalin

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 6-án
Holdtölte 14-én
Utolsó negyed 20-án
Újhold.....28-án

MÁJUS

SZŰZ MÁRIA HÓNAPJA

LÉLEKHÓ (Pünkösdhó) TAVASZUTÓ

1. péntek, bűnbánat napja..	1	Munkás Sz. József, Bánk, Szalka
1. szombat	2	Atanázs ea., Szádok, Márk
Húsvét 3. vasárnapja	3	Fülöp, Jakab apsk., Sosteneus
Hétfő	4	Flórián: Flóris, Kocsárd bc. pk.
Kedd	5	Iréne: Jerne, B. Vid (Nyirjes)
Szerda	6	Benke: Áldóka, B. Árp. Erzs.: Zsóka
Csütörtök	7	Domitilla (Dalma), B. Gizella kné.
Péntek, bűnbánat napja	8	Dezsér pk., Benedek p.: Bekő
Szombat	9	Pakóm ap (Bakony), B. Albert ps.
Húsvét 4. vasárnapja	10	Antonin (Altagur), Jób pátr.
Hétfő	11	Ignác fc., Majol bc. (Máhol, Majlát)
Kedd	12	Pongrác, Ehellős vtk., Imelda sz.
Szerda	13	Gyemma (Gyöngy), Szervác
Csütörtök	14	Mátyás aps., Gar. Mihály: Mikecs ra.
Péntek, bűnbánat napja	15	Indár, Torkvát vtk. (Törked), Fürtike
Szombat	16	Nep. János, St. Simon (Botond)
Húsvét 5. vasárnapja	17	Paskál fc. vt. (Húsvéd, -ka)
Hétfő	18	I. János p.: Jóka, Venánc (Vadad)
Kedd	19	Celestény Péter, Pudens (Buda)
Szerda	20	Bernardin fc., Akvila (Alattyán)
Csütörtök	21	Bob. Andocs, Nikostrát (Hősed)
Péntek, bűnbánat napja	22	Júlia (Gyulácska), Rita, Ilka
Szombat	23	Dezső pk., Eutikius (Tékes) vt.
Húsvét 6. vasárnapja	24	Hadsegítő BA. (Hadad, Hadossa)
Hétfő	25	VII. Gergely, Orbán, Béda, Lenke
Kedd	26	Néri Fülöp, Fugác (Füged)
Szerda	27	Kenti Ágoston, B. Pelbárt
Áldozócsütörtök	28	Hegyi Bernát, B. Albert (Csanád)
Péntek, bűnbánat napja	29	Gellérke özv., Vótus rt. (Esküllő)
Szombat	30	A. Janka, Sz. Jobb (Kézd, Kézdi)
Húsvét 7. vasárnapja	31	Angela (Sallód, -i)

MÁJUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Jeremiás próféta	Péntek	Fülöp, Jakab
2 Nagy Atanáz egyháztanító	Szombat	Zsigmond, Kiss I.
3 Tódor, Timót és Móra vtk.	Vasárnap	Irma, Pósaházi
4 Pelágia vt. sz.	Hétfő	Flórián, Fóris
5 Iréne: Jerne vt.	Kedd	Gothárd, Kocsárd
6 Jób pátriárka	Szerda	Frida
7 Sz. Kereszt megjelenése	Csütörtök	Szilás
8 János ap. és evang.	Péntek	Mihály, Gizella
9 Sz. Miklós átvit.	Szombat	Ármin, Fodor
10 Buzgó v. Zelóta Simon ap.	Vasárnap	Gergely, Ildikó
11 Cirill és Metód pk.	Hétfő	Flóra
12 Epifánius pk., Gyermán pt.	Kedd	Pongrác, Anyák n.
13 Glicéria (Édeske), Szervác	Szerda	Szervác
14 Izidor vt.	Csütörtök	Bonifác
15 Pakóm (Bakony)	Péntek	Zsófia
16 Teodor: Tivadar	Szombat	Mózes
17 Andornok, Junia pannon vtk.	Vasárnap	Ubul
18 Pető és Dénes, Teodót	Hétfő	Erik
19 Patrók: Pátricius vt., pk.	Kedd	Sarolta, Előd
20 Talaléus vt.	Szerda	Bernát
21 Konstantin és Ilona	Csütörtök	Konstantin
22 Baziliszkusz vt. (Basagur)	Péntek	Júlia, Ilka
23 Mihály; Mikes pk.	Szombat	Dezső
24 Oszlopos Simon; Semjén	Vasárnap	Eszter
25 Ker. János fejereklyéje	Hétfő	Orbán, Szász Dom
26 Kárpos	Kedd	Ede, Janka
27 Therapont vt. pap	Szerda	Béda, Magda
28 Áldozócsütörtök	Csütörtök	Áldozócsütörtök
29 Teodózia szűz	Péntek	Maxim
30 Izsák szerz., Niceai atyák	Szombat	Hősök napja
31 Hermás vt. (Hargos)	Vasárnap	Petronella, Angéla

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 6-án
Holdtölte 13-án
Utolsó negyed 20-án
Újhold 27-én

JÚNIUS

JÉZUS SZÍVE HÓNAPJA

TŰZÁLDÓ (Szentiványhó) NYÁRELŐ

Hétfő	1	Jusztin vt. Gaudenc (Kadocsa)
Kedd	2	Marcellin, Ed. BA. (Ildikó), Etele
Szerda	3	Ugandai vtk., Klotild, Cecil (Csellő)
Csütörtök	4	Kerény, Rutilus (Szőny, -ike)
1. péntek, bűnbánat napja	5	Bonifác hith., Szancius (Csány)
1. szombat	6	Norbert: Norbát ra, Kolos (Káld)
Pünkösdvasárnap	7	Róbert (Rasd), B. Hedvig prem.
Hétfő	8	Medárd (Medes), Klodulf (Siklód)
Kedd	9	Efrém ea, Felician: Felcény vt.
Szerda	10	Margit, B. Dom. János (Bács)
Csütörtök	11	Barnabás aps., B. Gergely ps.
Péntek, bűnbánat napja	12	F. János, Antónia (Adonka)
Szombat	13	Pád. Antal fc. ea, Pereglény
Szentháromságvasárnap	14	Vazul, Elizeus, Eterius (Ilmár)
Hétfő	15	Vidos, Gyermána (Öcse), B. Jolánta
Kedd	16	R. Ferenc. Ferreol (Tömörkény)
Szerda	17	Ba. Gergely, Esk. Máté (Madacs)
Csütörtök	18	Teodul (Told), Amand (Szeretke)
Péntek, bűnbánat napja	19	Romuald ra, Gyárfás, Gyulánka
Szombat	20	Szilvér (Solymár), Pál, Cirjék
Vasárnap, **Úrnapja**	21	Gonz. Alajos, Terencius (Csizér)
Hétfő	22	Paulin, Mórus Tamás, Ákos vt.
Kedd	23	Ediltrud (Édua), Józsiás k.
Szerda	24	Ker. János, Iván, Héros (Levente)
Csütörtök	25	Vilmos pk. Maxim (Mágocs, -a)
Péntek, *Jézus Szent Szíve*	26	János, Pál vtk., Vigyil (Örs)
Szombat	27	László (Csitár, Hados), A. Cirill
Évközi 13. vasárnap	28	Iréneus: Jernő, B. Kálm. (Kaland)
Hétfő	29	PÉTER-PÁL APOSTOLOK
Kedd	30	Római első vtk., Tibold rt.

JÚNIUS

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Justin vt.	Hétfő	Arnold, Tünde
2 Nicefor pátr.	Kedd	Anna, Blanka
3 Lucián vt. Paula vt. és társai	Szerda	Klotild
4 Metrofán pk.	Csütörtök	Kerény
5 Tirusi Dorót	Péntek	Bonifás, Józsa
6 Besszárion, Hilárion	Szombat	Norbert, Szidónia
7 Pünkösdvasárnap	Vasárnap	Pünkösdvasárnap
8 Pünkösdhétfő	Hétfő	Médárd, Rák. Gy.
9 Alex., Cirill	Kedd	Félix
10 Sándor, Timót vt. pk.	Szerda	Margit
11 Bertalan és Barnabás apk.	Csütörtök	Barnabás
12 Onufrius remete	Péntek	Klaudius, Villő
13 Akvilina vt. szűz (Ölvedke)	Szombat	Tóbiás
14 Elizeus próféta	Vasárnap	Zaránd, Vazul
15 Ámos próféta	Hétfő	Jolán,
16 Tikon püspök	Kedd	Szász K., Jusztin
17 Szábel vt. (Szabolcs)	Szerda	Laura
18 Leoncius vt. (Levente)	Csütörtök	Arnót
19 Judás-Tádé apostol	Péntek	Gyárfás
20 Metód vt. pk.	Szombat	Rafael
21 Julián vértanú (Jávor)	Vasárnap	Alajos
22 Özséb vt., pk.	Hétfő	Paulina
23 Agrippina vt. (Örkéndi)	Kedd	Zoltán
24 Ker. Szent János: Iván	Szerda	Iván, Béza
25 Febrónia vt. sz.	Csütörtök	Vilmos
26 Dávid remete	Péntek	János, Kont
27 Sámson pap	Szombat	László
28 Cirus és János ereklyéi	Vasárnap	Arszlán
29 Péter-Pál	Hétfő	Péter és Pál
30 12 apostol	Kedd	Pál: Pósa

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 4-én
Holdtölte 11-én
Utolsó negyed 18-án
Újhold.....26-án

JÚLIUS

KRISZTUS VÉRE HÓNAPJA

SARLÓSHÓ (Szentjakabhó) NYÁRHÓ

Szerda	1	Jézus dr. Vére, Detre ap., Galló
Csütörtök	2	Ottó, Szvitun (Soltony)
1. péntek, bűnbánat napja	3	Tamás aps., Sz. pápák
1. szombat	4	Izabella kné., Ulrik: Oldor pk.
Évközi 14. vasárnap	5	Z. Antal: Antos, Berta özv.
Hétfő	6	Gor. Mária, Ézsiás prof.
Kedd	7	Edilburg (Delinke), B. Mikocsa dm.
Szerda	8	Kilián, Szerémi vtk. (Eperjes, Csató)
Csütörtök	9	Veronka, B. Bereck ps.
Péntek, bűnbánat napja	10	Amália, Szekunda (Zenedő)
Szombat	11	Benedek ra. (Bendegüz), Cobor vt.
Évközi 15. vasárnap	12	Gv. János ra, Paternián (Abony)
Hétfő	13	Henrik: Héder cs.
Kedd	14	Kamill (Kadán), Szolán (Zalán)
Szerda	15	Bonaventura: Bónis, Ladomér
Csütörtök	16	Kármelh. BA. (Szőlős, -ke)
Péntek, bűnbánat napja	17	Elek, Szórád András rt.
Szombat	18	Frigyes pk., Simforózsa és ts.
Évközi 16. vasárnap	19	Rufina (Bíborka), Epafrás (Eperke)
Hétfő	20	Margit vt., Illés (Élesd)
Kedd	21	Br. Lőrinc, Praxédes (Ráska), Dániel
Szerda	22	M. Magdolna, Szintike (Szinta)
Csütörtök	23	Apollinár: Polnár, Brigitta
Péntek, bűnbánat napja	24	Kinga (Csönge), Krisztina, Salómé
Szombat	25	Jakab aps., Kristóf vt., Tödemér
Évközi 17. vasárnap	26	Anna és Joákim (Dédes,-ke)
Hétfő	27	Pentele vt., Aurél (Ajtony)
Kedd	28	Ince p., Bartuzius (Bars)
Szerda	29	Márta, László k. hal. (Torda)
Csütörtök	30	Kriz. Péter ea., Judit, Árboz
Péntek, bűnbánat napja	31	Loy. Ignác ra. (Iklód, Tüzinke)

JÚLIUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Kozma és Damján vtk.	Szerda	Tibold
2	Boldogasszony palástja	Csütörtök	Ottokár
3	Jácint vértanú	Péntek	Kornél, Soma
4	Krétai András püspök	Szombat	Függetlenségi nap
5	Ciril és Metód	Vasárnap	Enese
6	Nagy Szizoés rem.	Hétfő	Ézsaiás, Husz J.
7	Tamás és Ákos	Kedd	Cirill
8	Prokóp vértanú	Szerda	Teréz, Marót
9	Pongrác: Pongor	Csütörtök	Lukrécia
10	Cavei Szent Antal	Péntek	Amália, Kálvin
11	Eufémia: Fémike	Szombat	Izabella
12	Proklus vértanú	Vasárnap	Lili
13	Gábor arkangyal	Hétfő	Jenő
14	Akvila (Turul) és Onézimus	Kedd	Örs
15	Vladimir	Szerda	Henrik
16	Athenogénes (Atány)	Csütörtök	Ruth
17	Marina vértanú szűz	Péntek	Elek, Bullinger
18	Jácint vértanú: Acintos	Szombat	Frigyes
19	Makrina szűz	Vasárnap	Emilia
20	Illés próféta (Élesd)	Hétfő	Illés
21	Simeon remete: Semjén	Kedd	Olivér, Dániel
22	Mária Magdolna: Lenke	Szerda	Magdolna
23	Trofim és Teofil vtk.	Csütörtök	Lenke
24	Borisz	Péntek	Kinga, Krisztina
25	Anna asszony	Szombat	Jakab
26	Hermolaus, Paraszkéva vt.	Vasárnap	Anna
27	Pantaleon vt.: Pentele	Hétfő	Olga
28	Prokórus és Nikánor	Kedd	Ince, Bach
29	Kallinik vt.: Kálnok, Teodóta	Szerda	Márta
30	Szilás és Szilván ősker.	Csütörtök	Judit
31	Eudocimus	Péntek	Oszkár

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 4-én
Holdtölte 11-én
Utolsó negyed.....17-én
Újhold 25-én

AUGUSZTUS

BOLDOGASSZONY HÓNAPJA

SZŰZHÓ — NYÁRUTÓ

1. szombat	1	Lig. Alfonz (Altabarc), Etéd
Évközi 18. vasárnap	2	Ve. Özséb (Versény), Porciunkula
Hétfő	3	Evód (Regős, -sse), B. Ágoston
Kedd	4	Domonkos, Vianney János
Szerda	5	Havas BA. (Havadi), Emőd, Süköd
Csütörtök	6	Úr színe vált., 1456 emléke
1. péntek, bűnbánat napja	7	Kajetán ra., Cirjék (Cenkes)
Szombat	8	Domonkos: Döme ra. (Désike)
Évközi 19. vasárnap	9	Rusztikus (Csedén, -ke), B. Alv. Ján
Hétfő	10	Lőrinc, Astéria (Csilla), Blanka
Kedd	11	Klára, Zsuzsa, B. eml. Hunyad
Szerda	12	Krescencián: Kereskény, Sugárka
Csütörtök	13	Ipoly (Ibolya), Ber. Ján (Barakony)
Péntek, bűnbánat napja	14	Özséb, Anastáz, Sz. Korona
Szombat	15	NAGYBOLDOGASSZONY
Évközi 20. vasárnap	16	István k., Rókus, Serénke
Hétfő	17	Jácint dm., Szeptim (Hetény)
Kedd	18	Ilona, Laura (Borostyán), Tarzicius
Szerda	19	Eu. János ra. (Ozdor), Lajos pk.
Csütörtök	20	SZENT ISTVÁN király, Bernát
Péntek, bűnbánat napja	21	X. Pius (Pozson), Szidónus
Szombat	22	Királynő BA. (Tábor, Boglárka)
Évközi 21. vasárnap	23	Limai Rózsa, Fülöp, Zakeus (Cakó)
Hétfő	24	Bertalan aps. (Badacsony)
Kedd	25	Lajos, Kal. József (Kálozd, -zka)
Szerda	26	Zefirin (Szegfű), Pálos BA.
Csütörtök	27	Mónika, Cézárius (Décső)
Péntek, bűnbánat napja	28	Ágoston ea., B. Lukács (Bánd)
Szombat	29	Ker. Ján. fővét., Hipác (Huba)
Évközi 22. vasárnap	30	Bonónius (Bodony), B. Jakab ps.
Hétfő	31	Rajmund (Nimród), Robustyán vt.

AUGUSZTUS

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Sz. Kereszt diadalmenete	Szombat	Melinda
2	István első vt. ereklyéi	Vasárnap	Gusztáv, Lehel
3	Izsák, Fausztus: Fástos	Hétfő	Ágoston
4	Efézsomi 7 gyermek vt.	Kedd	Domonkos
5	Fábius, Euszignius vt.	Szerda	Oszvald
6	Úr színeváltozása	Csütörtök	Berta, Bécsi béke
7	Doméc vértanú	Péntek	Ibolya
8	Emilián püspök	Szombat	László
9	Mátyás vt., ap.	Vasárnap	Emőd
10	Lőrinc vértanú	Hétfő	Lőrinc
11	Euplus szerpap vt.	Kedd	Zsuzsánna
12	Focius és Anicét vt.	Szerda	Klára
13	Maxim v. Miksa szerzetes	Csütörtök	Ipoly
14	Mikeás próféta: Mike	Péntek	Özséb
15	Nagyboldogasszony	Szombat	Mária
16	Diomédes vértanú	Vasárnap	Ábrahám
17	Miron vértanú pap	Hétfő	Anasztáz
18	Flórus és Laurus vtk.	Kedd	Ilona
19	András vt. és 2500 katona	Szerda	Huba
20	Szent István király	Csütörtök	István király
21	Tádé	Péntek	Sámuel
22	Agatonikus vértanú és társai	Szombat	Menyhért
23	Kálnok, Lupus vt. (Farkas)	Vasárnap	Farkas
24	Eutikius vt. (Tékes) ősker.	Hétfő	Bertalan
25	Bertalan apostol	Kedd	Lajos
26	Adorján és Natália vtk.	Szerda	Izsó
27	Poimén	Csütörtök	Gebhárd: Gibárt
28	Mózes vértanú: Majsa	Péntek	Ágoston
29	Ker. Szent János fővétele	Szombat	Erna
30	Sándor, János, ifj. Pál pátr.	Vasárnap	Rózsa
31	Boldogasszony öve ereklye	Hétfő	Erika

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 2-án
Holdtölte 9-én
Utolsó negyed 16-án
Újhold 24-én

SZEPTEMBER

ŐRANGYALOK HÓNAPJA

SEREGFŐ (Szentmihályhó)		ŐSZELŐ
Kedd	1	Egyed ap., Anna pr.: Anikó
Szerda	2	Konkord (Köként, -i), Imre hal.
Csütörtök	3	N. Sz. Gerg., Ist. Pásztor A. (Csobán)
1. péntek, bűnbánat napja	4	Rozsálka sz., B. Ida, Mózes próf.
1. szombat	5	G. Lőrinc, Árkonc (Tárkány)
Évközi 23. vasárnap	6	Prezidius (Harka, -ány), Porfir
Hétfő, Munka ünnepe	7	B. Kassai vtk. (Kossa, Kassád)
Kedd	8	KISBOLDOGASSZONY
Szerda	9	Kl. Péter, Severjén, Gorgon (Gara)
Csütörtök	10	Tol. Mikó, Teodárd (Tardos)
Péntek, bűnbánat napja	11	Prótus (Bogor), Paciens (Senyő)
Szombat	12	Mária Neve (Gyüd, -ike), Kürt
Évközi 24. vasárnap	13	Aranysz. János (Karád), Tunyog
Hétfő	14	Kereszt Felmag., Kornél (Somos)
Kedd	15	Hétfájd.: Sasvári BA. (Hete)
Szerda	16	Kornél p. (Somogy), Ciprián: Cobor
Csütörtök	17	Bellarmin Rób., Sz. Ferenc sebhelyei
Péntek, bűnbánat napja	18	Kup. József, Ferreol (Tömörke)
Szombat	19	Január pk., Szabbác (Szabolcs)
Évközi 25. vasárnap	20	Euszták: Lestár, Teodóra (Tündér)
Hétfő	21	Máté aps.: Mátyus, Jónás próf.
Kedd	22	Móric, Exupér vtk. (Csegző)
Szerda	23	Tekla, Szózius (Somoró)
Csütörtök	24	Fogolykiváltó BA., Pacifik (Békés)
Péntek, bűnbánat napja	25	Gellért vt. pk. (Gyimes)
Szombat	26	Kozma, Damján, Ciprián (Surány)
Évközi 26. vasárnap	27	Páli Vince, Fidenc (Bizond)
Hétfő	28	Vencel, B. Salamon k.
Kedd	29	Mihály, Gábor, Ráfael főa.
Szerda	30	Jeromos ea., Leopardus (Barca)

SZEPTEMBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Évkezdet. Simon.	Kedd	Egyed
2 Mammás vt. remete	Szerda	Rebeka, István
3 Antim	Csütörtök	Albert
4 Babilás érs.	Péntek	Rozál, Pálma
5 Zakariás főpap.	Szombat	Viktor, Petúr.
6 Mihály ark.	Vasárnap	Zakariás.
7 Szózon vt.	Hétfő	Regina.
8 Kisboldogasszony	Kedd	Mária
9 Joákim és Anna	Szerda	Ádám
10 Menodóra vt. sz.	Csütörtök	Erik
11 Teodóra bűnbánó (Tündér)	Péntek	Teodóra
12 Autonóm vt. püspök	Szombat	Guidó: Vid, Mária
13 Sír templ. felsz., Kornél	Vasárnap	Lóránt
14 Sz. Kereszt felmagasztalása	Hétfő	Szerénke
15 Nicetás nagy vt.	Kedd	Nikodémus
16 Eufémia vt. szűz	Szerda	Edit
17 Zsófia vértanú és 3 leánya	Csütörtök	Ottó, Bullinger
18 Eumén püspök (Enyég)	Péntek	Tamás, Titus
19 Trofim vt., Szabbác vt.	Szombat	Vilma
20 Euszták vt.: Lestár	Vasárnap	Friderika
21 Kodrát v. Kvadrát pk.	Hétfő	Máté
22 Fókás vértanú (Fekecs)	Kedd	Móric
23 Ker. Szent János fogantatása	Szerda	Tekla
24 Tekla szűz vt.	Csütörtök	Gellért
25 Eufrozina: Fruzsina vt. sz.	Péntek	Farkas, Virág
26 Nilus (Nyilas), János hal.	Szombat	Jusztina
27 Kallistrát és 50 katona vt.	Vasárnap	Adalbert
28 Baruk próféta, Kariton vt.	Hétfő	Vencel
29 Cirjék remete	Kedd	Mihály
30 Örmény Világosító Gergely	Szerda	Jeromos

A Hold fényváltozásai:

Első negyed 1-én
Holdtölte 7-én
Utolsó negyed.....14-én
Újhold.....23-án
Első negyed 30-án

OKTÓBER

RÓZSAFÜZÉR HÓNAPJA

FEJFAHÓ (Mindszenthó) ŐSZHÓ

Csütörtök	1	Kis Sz. Teréz, Krescens (Kelemér)
1. péntek, bűnbánat napja	2	Őrangyalok (Örs, Öröske)
1. szombat	3	Gellért: Gyirót ap., Fástos
Évközi 27. vasárnap	4	Assz. Ferenc ra., Krispus (Bodor)
Hétfő	5	Placid, Pálma vtk., Attila pk.
Kedd	6	Brunó (Berény), Erótisz (Ercse)
Szerda	7	Rózsafüzér Királynője (Esenke)
Csütörtök	8	MAGYAROK NAGYASSZONYA
Péntek, bűnbánat napja	9	Dénes, Leon. János, Göntér rt.
Szombat	10	Bo. Ferenc. Gedő, Eulampia (Hajna)
Évközi 28. vasárnap	11	BA. Anyasága (Ajnárka), Zenőke
Hétfő	12	Miksa vt., Monás pk. (Nánás)
Kedd	13	Kálmán vt., Ede k., Teofil
Szerda	14	Kalliszt p., Burghard (Bogárd)
Csütörtök	15	N. Teréz, Aurélia (Aranka)
Péntek, bűnbánat napja	16	Al Margit, Tiszt. BA. (Arika), Lehel
Szombat	17	Ant. Ignác, Heron (Tuhudun)
Évközi 29. vasárnap	18	Lukács ev., Asklepiád (Csokaly)
Hétfő	19	Jogues Izs. vt., Ker. Pál, Alk. Péter
Kedd	20	Vendel, Artémius vt.: Tihamér
Szerda	21	Orsolya, Viátor (Vétes, -di)
Csütörtök	22	Kordula vt. (Karaldi), Alódia
Péntek, bűnbánat napja	23	Kap. János (Koppány, -nka), Zaránd
Szombat	24	Kl. Antal, Ráfael, Maglór (Káldor)
Évközi 30. vasárnap	25	Krizsán (Örkönd), B. Mór pk.
Hétfő	26	Evariszt p., Dömötör: Dömös vt.
Kedd	27	Szabina, Elezbán (Besnyőd, Ellák)
Szerda	28	Simon, Tádé apsk., B. Gál fc.
Csütörtök	29	Nárcisz, Tódor (Somodor), Melinda
Péntek, bűnbánat napja	30	R. Alfonz, Luperkus (Farkasd)
Szombat	31	Farkas pk., Sztakisz (Csekez)

OKTÓBER

GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1 Boldogasszony védelme	Csütörtök	Lucián
2 Ciprián: Coborján vt. pk.	Péntek	Malvin
3 Areopagita Dénes vt.	Szombat	Helga
4 Jerót athéni püspök	Vasárnap	Ferenc
5 Karitina vt. sz.	Hétfő	Aurél
6 Tamás apostol	Kedd	Elfrida, Brunó
7 Szergius vt.: Sergyes	Szerda	Amália
8 Pelágia: Pelágyia bűnbánó	Csütörtök	Etelka
9 ifj. Jakab apostol	Péntek	Dénes
10 Eulamp (Fényőke, Hajnalka)	Szombat	Gedeon
11 Fülöp szerpap	Vasárnap	Kálman, Zwingli
12 Andornok vértanú	Hétfő	Miksa
13 Papilás és Kárpus vtk.	Kedd	Ede, Béza
14 Nazár, Gyárfás, Prótás vtk.	Szerda	Helén
15 Lucián vértanú	Csütörtök	Teréz
16 Longyinus vértanú	Péntek	Gál
17 Ózeás próféta	Szombat	Hedvig
18 Lukács evangélista	Vasárnap	Lukács
19 Jóel próféta, Kleopátra özv.	Hétfő	Nándor
20 Artémius vértanú: Tihamér	Kedd	Irén
21 Hilárion apát	Szerda	Orsolya, Hilárius
22 Abercius püspök	Csütörtök	Előd
23 Jakab apostol, Ignác pátr.	Péntek	Gyöngyvér
24 Aretás hitvalló	Szombat	Salamon
25 Marcián és Martélyos vtk.	Vasárnap	Vilma
26 Dömötör vértanú: Demők	Hétfő	Demeter
27 Nesztor vt.	Kedd	Szabina
28 Parasceva, Terenc (Csizér)	Szerda	Simon, Júdás
29 Anastázia vértanú (Neste)	Csütörtök	Zénó
30 Zenóbius (Zsember), Zenó	Péntek	Kolos
31 Stachis	Szombat	Reformáció napja

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 7-én
Utolsó negyed.....14-én
Újhold.....22-én
Első negyed 29-én

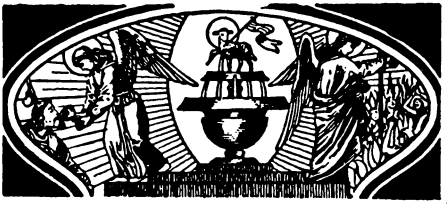

NOVEMBER

SZENVEDŐ LELKEK HÓNAPJA

MENYEGZŐS (Szentandráshó) ŐSZUTÓ

Vasárnap	1	MINDENSZENTEK (Ögyek)
Hétfő	2	HALOTTAK NAPJA, Viktorin
Kedd	3	P. Márton, Hubert, Szilvia (Zolna)
Szerda	4	B. Károly, Sarolta, B. János dm.
Csütörtök	5	Imre hg. (Téteny, Tétenke)
1. péntek, bűnbánat napja	6	Lénárd, B. Lorándh. Istv. ps.
1. szombat	7	Engelbert (Csenger), Delinke
Évközi 32. vasárnap	8	4 koron. vt. (Zombor, Hódos)
Hétfő	9	Lateráni Baz., Tivadar, B. Ilona
Kedd	10	N. Sz. Leó, Av. András, Tünde
Szerda	11	Turi Márton pk., Bartók ap.
Csütörtök	12	Jozsafát vt., Asztrik (Ecser)
Péntek, bűnbánat napja	13	K. Szaniszló, Ennáta (Enéh)
Szombat	14	Lőrente pk., Pócsi BA. (Pozson)
Évközi 33. vasárnap	15	N. Albert ea., Samonás vt. (Csoma)
Hétfő	16	Skót Margit, Gyertód, Ödön, Ötemér
Kedd	17	Magyar Erzsébet (Berénke), Gerg.
Szerda	18	Péter-Pál Baz., Jenő
Csütörtök	19	Erzsébet, Köröspén pk. (Bodrog)
Péntek, bűnbánat napja	20	V. Félix (Bódog), Szolutor (Bulcsu)
Szombat	21	BA. bemutatása, (Bercsény, -nke)
Krisztus Király vasárnap	22	Cecília: Cicelle vt. (Csellőke)
Hétfő	23	Kelemen, Kolumbán, Amfilok
Kedd	24	Krizsogon vt. (Zalkod, Kurszán)
Szerda	25	Alex. Katalin, Rézmán vt.
Csütörtök. Hálaadás nap	26	P. Lénárd, B. Vác rt., Hegyi BA.
Péntek, bűnbánat napja	27	Érmes BA. (Vezekény), Virgyil pk.
Szombat	28	Márkai Ják, Kreskon (Tényő)
Advent 1. vasárnapja	29	Szaturnin, B. Balázs ps. (Balmaz)
Hétfő	30	András aps.: Endre (Almás, -ka)

NOVEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Kozma és Demjén vtk.	Vasárnap	Marianna
2	Acindin vt. (Öcsigür)	Hétfő	Győző
3	Acempszimás pk. vt.	Kedd	Hubert
4	Joannicius remete	Szerda	Károly
5	Galaktion, Episztémisz vtk.	Csütörtök	Imre
6	Pál pk., vt.: Pósa	Péntek	Lénárd
7	Hieron vértanú, Lázár	Szombat	Rezső
8	Mihály arkangyal	Vasárnap	Godofréd
9	Matróna, Onézifor vt.	Hétfő	Tivadar
10	Erásztus, Olimpus vtk.	Kedd	Luther, Réka
11	Vince, Ménás, Viktor vtk.	Szerda	Márton
12	Alamizsnás Szent János	Csütörtök	Jónás
13	Aranyszájú Szent János et.	Péntek	Szaniszló
14	Szent Fülöp apostol	Szombat	Klementín, Aliz
15	Szamonás vértanú (Csoma)	Vasárnap	Lipót
16	Szent Máté evangélista	Hétfő	Otmár
17	Csodatevő Szent Gergely	Kedd	Hortenzia
18	Román és Plátó vtk.	Szerda	Ödön, Jenő
19	Abdiás próféta	Csütörtök	Erzsébet
20	Dekapolisi Sz. Gergely vt.	Péntek	Jolán, Kiss Áron
21	Boldogasszony felajánlása	Szombat	Ilona, Hatvani
22	Filémon és Cecília vtk.	Vasárnap	Cecilia
23	Amfilok püspök (Bokod)	Hétfő	Kelemen
24	Alexandriai Szent Katalin vt.	Kedd	Emma, Knox
25	Szent Kelemen	Szerda	Katalin
26	Alipius remete.	Csütörtök	Hálaadó nap
27	Perzsa Szent Jakab	Péntek	Virgil
28	István vértanú	Szombat	Stefánia
29	Paramon vértanú	Vasárnap	Noé
30	Szent András ap. (Almás)	Hétfő	András

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 5-én
Utolsó negyed 13-án
Újhold.....21-én
Első negyed.....28-án

DECEMBER
KARÁCSONY HÓNAPJA

BŐVEDHÓ (Karácsonyhó) TÉLELŐ

Kedd	1	Elegy pk., Diodór (Ozondur)
Szerda	2	Bibiána, Aranka, Szekurus (Csekős)
Csütörtök	3	Xav. Ferenc (Zovárd, Zovárka)
1. péntek, bűnbánat napja	4	Dam. János, Borbála, Ozmund (Özd)
1. szombat	5	Szabbás: Sebők (Csaba), B. Lukács
Advent 2. vasárnapja	6	Miklós pk., Tercius (Torzok)
Hétfő	7	Ambrus ea., Polikárp: Korpos
Kedd	8	SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS
Szerda	9	F. Péter ra., Bassián (Vázson)
Csütörtök	10	Melkiás p., Lorétomi BA. (Lakod)
Péntek, bűnbánat napja	11	Damocsa p., Trázon: Terestyén
Szombat	12	Ch. Franciska (Csanta), Gvad. BA.
Advent 3. vasárnapja	13	Luca vt., Jodók: Józsa, Ottilia
Hétfő	14	Ker. János ea., B. Bertót fc.
Kedd	15	Valér, Crocifissa Mária ra.
Szerda	16	Etelka csné, Albina, Sidrák
Csütörtök	17	Lázár pk., Sturmius (Burány)
Péntek, bűnbánat napja	18	Úrváró BA. (Váród), Töhötöm
Szombat	19	Pelágyia, B. Pál (Bólya), Oros
Advent 4. vasárnapja	20	Döme ap., B. Dénes ps. (Dés, -ike)
Hétfő	21	Tamás, Kaniz. Péter, Tömös
Kedd	22	Zénó (Zigánd), Demeter: Dönkös
Szerda	23	Kenti Ján., Viktória, Umbert
Csütörtök, Szenteste	24	Ádám, Éva (Ősed, Őse)
NAGYKARÁCSONY	25	JÉZUS SZÜLETÉSE (Zaránd)
Szombat	26	ISTVÁN 1. vt. (Előd, -ke)
Szent Család vasárnap	27	Boráldó Szent János (Böjte)
Hétfő	28	Aprószentek (Apor, -di, Fiád)
Kedd	29	Beket Tamás (Bökény), Damó vt.
Szerda	30	Dávid k., Sebő érs. (Csebe)
Csütörtök	31	Szilveszter: Sorostély, Estike

DECEMBER

	GÖRÖG KATOLIKUS NAPTÁR		PROTESTÁNS NAPTÁR
1	Náhum próféta	Kedd	Natália, Károli
2	Habakuk próféta	Szerda	Aranka
3	Sofóniás próféta	Csütörtök	Olivia
4	Borbála vértanú szűz	Péntek	Borbála
5	Szabbás apát (Csaba)	Szombat	Vilma
6	**Szent Miklós püspök**	Vasárnap	Miklós
7	Szent Ambrus egyháztanító	Hétfő	Ambrus
8	**Boldogasszony fogantatása**	Kedd	Mária
9	Patápius remete	Szerda	Natália
10	Mennás vértanú (Nánás)	Csütörtök	Judit
11	Oszlopos Szent Dániel remete	Péntek	Lehel
12	Spiridion püspök	Szombat	Gábriella
13	Eustrát vt., Luca vt.	Vasárnap	Lucia
14	Tirzus és vértanútársai	Hétfő	Benő
15	Eleutér vt. pk. (Aladár)	Kedd	Johanna
16	Aggeus próféta	Szerda	Etelka, Linzi béke
17	Dániel próféta	Csütörtök	Lázár
18	Sebő és tsai vt. katonák	Péntek	Auguszta
19	Bonifác vértanú	Szombat	Viola, Gusztáv A.
20	Ignác vértanú	Vasárnap	Ignác, Teofil
21	Juliána (Jávorka) vt. szűz	Hétfő	Tamás
22	Anastázia vértanú (Neste)	Kedd	Zénó
23	Viktória vt., Tíz krétai vt.	Szerda	Viktória
24	Karácsony vigíliája	Csütörtök	Ádám és Éva
25	**Nagykarácsony**	Péntek	**Karácsony**
26	**Istenszülő B. A. és József**	Szombat	István
27	Szent István fővértanú	Vasárnap	János
28	Több ezer nikodémiai vt.	Hétfő	Kamilla
29	Aprószentek	Kedd	Dávid, Bocskay
30	Anizia vt.: Anikó	Szerda	Zoárd
31	Melánia, Szilveszter	Csütörtök	Szilveszter

A Hold fényváltozásai:

Holdtölte 5-én
Utolsó negyed 13-án
Újhold.....20-án
Első negyed 27-én

Tudnivalók az 1987-es év ünnepeiről

* Újév .....jan. 1.
Vízkereszt.....jan. 4.
Árpád-házi Sz. Margit ....jan. 19.
Gyertyaszentelő BA .....febr. 2.
Hamvazószerda.....márc. 4.
1848-as magyar ünnep .márc. 15.
Szent József.....márc. 19.
Gyümölcsoltó BA. .....márc. 25.
Virágvasárnap .....ápr. 12.
A Szent Antal kilenced kezdete .....ápr. 14.
Nagycsütörtök ..... ápr. 16.
Nagypéntek.....ápr. 17.
Nagyszombat ..... ápr. 18
Húsvétvasárnap .....ápr. 19.
Édesanyák napja.....máj. 10.
*Áldozócsütörtök..... máj. 28.
Hősök napja .....máj. 30.
†Pünkösdi búcsú.....jún. 7.
Szentháromságvas.....jún. 14.
Úrnapja .....jún. 21.
Édesapák napja.....jún. 21.
Jézus Szent Szíve.....jún. 26.
Szent László király .....jún. 27.
Szent Péter és Sz. Pál.....jún. 29.
Függetlenség ünn. USA ....júl. 4.
Kármelhegyi BA.....júl. l6.
Porciunkula .....aug. 2.
* Nagyboldogasszony ....aug. 15.
Szent István király.....aug. 20.
Mária királynő.....aug. 22.
Munka ünnepe .....szept. 7.
Kisasszony napja.....szept. 8.
† Őszi búcsú .....szept. 13.
Szt. Kereszt. felmag. ...szept. 14.
Hétfájdalmas Szűz .....szept. 15.
Mihály, Gábor, Rafael főangyalok ünnepe ...szept. 29.
Assziszi Szent Ferenc.....okt. 4.
Aradi 13 magyar vértanú .okt. 6.
Magyarok Nagyasszonya.okt. 8.
Kapisztrán Sz. János.....okt. 23.
1956-os szabadságharc ...okt. 23.
* Mindenszentek ünnepe..nov. 1.
Halottak napja .....nov. 2.
Szent Imre herceg .....nov. 5.
Magyar szentek és bold..nov. 13.
Árpád-házi Sz. Erzsébet.nov. 19.
Szűz Mária bemutatása .nov. 21.
Krisztus Király ünnepe...nov. 22
Hálaadási ünnep USA....nov. 26.
Advent első vasárnapja .nov. 29.
* Szeplőtelen Fogantatás .dec. 8.
* Karácsony ünnepe.....dec. 25.

* Kötelező ünnepnapok.
† Búcsú Youngstownban.

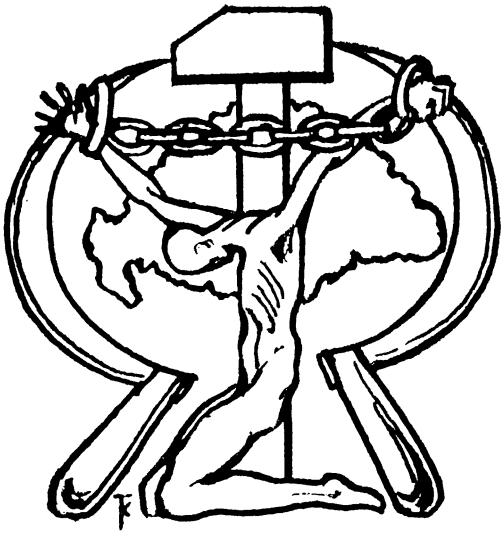

MOTTÓ 56 UTÁN

Csontok között vadvirágot
Szégyenteljes vak világot
Vélek — baljós — felfedezni
Kényes — arról — emlékezni.

NAPLEMENTE

Egyetlenegy véres pamacs
telepedett a szürke égre.
Számtalan kietlen parancs...
áldozatainknak emléke.

E foltot halk homály korma
észrevétlen körbefonja,
de *hőseink* velünk ragyognak
felejthetetlen mindenkorra.

ÁRKOSY ISTVÁN

DR. VARGA LÁSZLÓ:

A magyar forradalom ismeretlen részletei

A magyar forradalom nem Budapesten, 1956. november 4-én, hanem 1956. október 26-án, Washingtonban bukott el.

1956. október 23. és november 4. között egy világos, kristálytiszta jelenséget látunk: A magyar nép egységesen függetlenséget és szabadságot akar!

Ugyanakkor, hogy Washington, Moszkva, az Egyesült Nemzetek, az ott működő ún. magyar delegáció, valamint a magyarországi kommunista párt mit akartak, az már nem világos, sőt mulasztással, felelőtlenséggel, megtévesztéssel és ritkán tapasztalható tájékozatlansággal találkozunk.

A magyarországi kommunista párt

A magyar kommunista párt 1981-ben — a forradalom 25. évfordulójára — "...Így történt..." címmel cikksorozatot adott ki, amelynek 95 százaléka elferdítés, de a sorok között figyelemreméltó tényeket is találunk. Például, hogy a párt központi bizottsága október 23-án azon vitázott, hogy megadják-e a diákoknak a Bem szoborhoz való felvonulásra az engedélyt. Többen ellenezték, amit végül is a vezetőség így döntött el: "Elvtársak, nem kell félni! Ha pár diák rendetlenkedik, ott van a titkos rendőrség és perceken belül elintézik őket..."

Nem intézték el, — sem a rendőrség, sem a magyar hadsereg, sőt a Magyarországon tartózkodó szovjet katonák sem, — mert nem "egy pár diák", hanem az egész nemzet — történelmünkben oly ritkán található egységben — az elnyomás ellen fellázadt!

A magyar kommunista párt tájékozatlan volt, fogalma sem volt, mi van az országban, mert a diktatúra sajátossága, hogy figyelmét és erejét a hatalom megtartására és nem a nép jólétére, alapvető jogainak biztosítására fordítja. Ha a nép a korszerű jogokat gyakorolja, nem lázad, hanem választ!

Október 23-án este, a Jugoszláviából visszatérő Gerő Ernőnek ugyancsak fogalma sem volt, mi történik az országban; rádióbeszéde a politikai tájékozatlanság magas iskolája volt. Vas Zoltán, az ismert kommunista vezető, a forradalom alatt Nagy Imre mellett dolgozott; pár évvel ezelőtt New Yorkban azt mondta, hogy 1956. október 25-én a pártközpontban (Rákosi elhagyott szobájában) dolgozott, amikor váratlanul betoppant Moszkvából: Mikoyan és Suslov — és Gerő is előkerült.

Mikoyan tájékoztatást kért a politikai helyzetről. Gerő teljesen hamis képet festett, amikor Vas közbeszólt: "Ha Gerő elvtárs október 23-án este nem mond egy ostoba, politikailag éretlen beszédet, másként alakult volna a helyzet." Mikoyan egyetértett Vassal. Gerőhöz hasonlóan tájékozatlan és embertelen volt Révay József elvtárs is, aki a forradalom első napjaiban a pártházban habzó szájjal ordított: "Minden lázongót le kell lőni!" Igen, de ekkor már több volt a lázongó, mint a katona. Ez a Révay is tipikus példája annak a művelt értelmiséginek, akinek politikai értelmi képessége az óvodai nívót sem érte el és fogalma sem volt, hogy amíg ő a pártházban ordít, a nép, a rendőrök, a katonák már egységben harcolnak szabadságukért. Amikor ezt Révay egy nap múlva megtudta, ész nélkül Moszkvába menekült. Onnan ugyan a forradalom után visszatért, de idegeit a magyar forradalom végleg felmorzsolta.

Az előbb említett "így történt..." sorozatból azt is megtudjuk, hogy amikor a párt központi párthelyisége bajba került, annak megvédésére három jól felszerelt tankot küldtek azzal, hogy az bőven elegendő a lázadók, az ellenség leverésére. Elég is lett volna, csak a három tankból egyet a katonák otthagytak és átálltak a forradalmárokhoz, míg a másik kettő a pártházat — valóban az ellenséget — lőtte.

A magyar kommunista párt, mint a kártyavár, napok alatt összeesett, eltűnt. Az lett, ami a magyar nép szemében volt és van: "puszta lég".

Washington

Sajnos, nemcsak a magyar kommunista párt volt tájékozatlan, de Washington, valamint az Egyesült Nemzetek, bizonyos mértékben Moszkva is, sőt az Egyesült Nemzetek vonatkozásában még Nagy Imre kormánya is, aminek azonban enyhítő körülményei jelentősek.

Washingtonban 1956. október 26-án, a Fehér Ház Nemzeti Biztonsági Tanácsa összeült, hogy a magyar nép megmozdulását megbeszélje és a teendőkben megállapodjék.

Ez az ülés, amely véleményem szerint a magyar forradalom sorsát eldöntötte, politikai tragédia volt. Az ülést az akkori elnök, a népszerű Eisenhower, a háború alatt a szövetséges csapatok főparancsnoka, nyitotta meg és ezeket mondta:

— A Szovjetunióban nagy a feszültség, számos nehézsége van. Így a magyar forradalom Hruscsov kormányát szélsőségekre is ragadtatná, ami világháborút okozhat. Ezt el kell kerülnünk!

Ezzel — a nemrég napvilágra került megnyilatkozással — Washington, mint most már tudjuk, kettős szerepet játszott. Egyet az Egyesült Nemzetekben, ahol erősen támadták a Szovjetuniót és a szovjet csapatok kivonását és a szabad választást követelték, egyet pedig ugyanakkor azzal, hogy Eisenhower beszédjével világosan jelezte: semmiféle támogatást nem ad.

Katonai támogatásra senki sem gondolt, de politikai támogatásra igen. Joggal!

Ami meglepő, hogy másnap, október 27-én, az akkori külügyminiszter, Foster Dulles beszédet mondott Texas fővárosában, Dallasban, ahol Eisenhower megnyilatkozásának szellemében kijelentette, hogy az Amerikai Egyesült Államok nincs katonai szövetségben Magyarországgal. Ezt különben mindenki tudta, de ennek kihangsúlyozása felesleges, káros és cserbenhagyó volt!

A biztonság kedvéért Dulles utasította az akkori moszkvai amerikai követet, Bohlent, hogy a beszédet ismertesse Hruscsovval és Bulganinnal.

Így! Mintha azok nem tudták volna.

Moszkva

A Kreml általában erejének tudatában tárgyal, senkitől sem fél, fölényes. Nem így a magyar forradalom alatt. A pesti srácok fegyveres felkelése megrázkódtatta a Kreml épületét; zavar lett úrrá, ami a diktatúrákban végzetes lehet. A vezetők tájékozatlanok voltak és rettegtek, hogy a magyar tűz átterjed a határokon. Október 30-án a Kreml nyilvánosan önkritikát dadogott el és amit sem addig, sem azután a Szovjetunió kormánya nem tett, megígérte, hogy a múlt hibáit a szocialista országokkal szemben — a szuverénitás és az egyenlőség alapján — azonnal megbeszélik és jóvátéteszik.

Hruscsov útra is kelt és amit a Szovjetunió vezetője soha

nem tett, "zarándokút"-ra ment. Sztálin uralmának utolsó 15 évében még egy farmot sem látogatott meg. Hruscsov a magyar fiatalság és a nép megmozdulására elment Varsóba, Bukarestbe, Szófiába és végül Brionba, Jugoszláviába, ahol november 2-án Titóval találkozott. Útjának célja: megtudni, mi van Bulgáriában, de főleg Romániában, Lengyelországban, és Titóval összhangban cselekedni.

A november 2-i brioni találkozásnak van egy eddig ki nem derített része: 1960-ban Feighan clevelandi képviselő a képviselőházban a magyar forradalommal kapcsolatban megemlítette, hogy Washingtonból november 2-án táviratot küldtek Titónak, amelyben kijelentették, hogy az Egyesült Államok kormánya nem nézné jó szemmel, ha a Szovjetunió szomszédságában szovjetellenes kormány alakulna.

Azonnal írtam Feighan-nek és kértem, hogy a távirat másolatát küldje meg vagy ha az nem lenne, közölje forrását; vagy ha ezt sem teheti meg, közölje, hogy a washingtoni külügyminisztérium melyik osztályáról küldték ezt a "kivégzési parancsot".

Levelemre választ nem kaptam. Tehát, hogy volt-e ilyen távirat vagy sem, a mai napig nem tudjuk. De úgyis mindegy: Eisenhower beszéde és Dulles kijelentései világosak: Washington *nem* nyújt politikai segítséget!

Hruscsov és Tito november 2-án megegyezett abban, hogy a magyar nép szabadságvágyát fegyverrel kell elnémítani. Tito, aki a forradalom első napjaiban Nagy Imre mellett állt, valószínűen örült, hogy Moszkvának fejtörést okoznak, hatalmát gyengítik. De amint azt észlelte, hogy itt nemcsak Moszkváról, hanem a kommunista diktatúra megszűnéséről is van szó, az elnyomás mellé állt.

Hruscsov útja

Egy kérdést, úgy érzem, tisztázni kell. Miért indult el Hruscsov zarándokútjára, ha Washington már zöld fényt adott neki a cselekvésre? Szerintem azért, mert Hruscsov diktatúra élén állt, ahol a kormánynyilatkozatoknak mindig az ellenkezője az igaz. A diktatúra és a hazugság édes, ha ugyan nem ikertestvérek. Éltető elemük a valótlanság és haláluk az igazság. Hruscsov — szerintem — egyszerűen nem hitt Washingtonnak; azt hitte, hogy félrevezetik, tőrbecsalják. Nem hitte el, hogy Washington egy ilyen lehetőséget, mint a magyar forradalom,

amely tálcán vitte a vasfüggöny meglazítását és a szovjet hatalom legyengítését — nem használna ki.

A szovjet vezetők zavara túlnőtt a Kremlen és az ENSz-ben is megmutatkozott.

A magyar forradalom október 23-án kitört, a szovjet tankok október 24-én reggel 6 órakor az Üllői út végén tüzet nyitottak. Milyen alapon? Milyen jogon voltak Magyarországon? A Szovjetunió szerint a varsói szerződés értelmében tartózkodtak Magyarországon, és a magyar kormány is segítséget kért a szovjettől. Ma már tudjuk, hogy Nagy Imre nem kért segítséget. A beavatkozást kérő levelet Hegedüs András a keltezés meghamisításával jogtalanul írta alá. Szent István törvényei szerint a fecsegőnek kivágták a nyelvét. Mi lett volna Hegedüs jobb kezének sorsa?

Bohlen, Amerika moszkvai követe, sajnos, elhitte, hogy a szovjet csapatokat Nagy Imre hívta be és október 25-én Washingtonba küldött táviratában Nagy Imre politikáját a Szovjetunió céljával azonosította. Ez az égbekiáltó tájékozatlanság is sokat ártott nekünk. Kétségbeejtő, hogy Bohlen nem tudta, hogy Nagy Imre nem október 23-án, hanem évekkel előtte szellemileg elszakadt a kommunista párttól, a Szovjetuniótól és a magyar ember útját járja.

Amint a Kremlnek a varsói szerződésre vonatkozó kijelentését megtudtam, azonnal eljuttattam az ENSz Biztonsági Tanácsának egyik tagjához, a perui Belaundehoz, a limai katolikus egyetem tanárához a varsói szerződést. Megmagyaráztam, hogy annak alapján a szovjet csapatok nem tartózkodhatnak Magyarországon, sőt a 4. szakasz értelmében, amikor a Szovjetunió megtámadta Magyarországot, a többieknek — Csehszlovákiának, Lengyelországnak — a magyar nép segítségére kellett volna jönniük. Belaunde ezt a Biztonsági Tanács ülésén október 28-án részben elmondta. Ettől kezdve a Szovjetunió a varsói szerződésre nem hivatkozott.

Egyesült Nemzetek

Az Egyesült Nemzetek 1945. júniusában azért alakult, hogy a világ békéjét megóvja és a nemzetek szuverénitását elősegítse.

A magyar forradalomkor ezeket a feladatait nem teljesítette.

Tétlen volt, amikor cselekedni kellett volna és akkor hozott határozatot, amikor már késő volt.

Felelőtlenül hallgatott, amikor az ún. magyar delegátus

(szovjet állampolgár) hamis távirattal félrevezette a Biztonsági Tanácsot, meghallgatta a csalót és süket volt a magyar fiatalok szabadságot és szuverénitást kérő üzenetére. A csalást csak a szovjet delegátus, Sobolev támogatta.

1956. november 1-én az ENSz-ben telexen érkezett Nagy Imre történelmi távirata, amelyben — többek között — a főtitkárral közölte, hogy az Elnöki Tanács határozata folytán a varsói szerződést felmondták és Magyarországot semlegesnek nyilvánították, kérte a magyar ügyet *a soron következő* ENSz közgyűlés napirendjére felvenni és tárgyalni. Hasonló üzenet az ENSz-be a vasfüggöny mögül soha nem érkezett. November 1-én délután fél három körül szólt a telefonom. A Szabad Európa sajtóosztályán dolgoztam és barátom hívott, aki az ENSz főtitkárságán dolgozott. Magyar származású volt, de a belga kvótán került az ENSz-be. Felolvasta a táviratot. Beleremegtem. Óriási — mondtam. Igen, igen — hangzott a vontatott válasz, — de azért hívtalak, hogy jó lenne, ha táviratoznál Nagy Imrének, változtassa meg kérését és kérje, hogy a magyar ügyet a *mostani rendkívüli ülés* napirendjére tűzzék ki és ne a *soron következőre*, amely november 12-én ül össze. Megállt bennem a lélegzet. Hevesen érveltem, hogy Nagy Imre távirata önmagáért beszél, az a szabadságáért küzdő magyar nép S.O.S. kiáltása. Ilyenkor nem a szavakon kell lovagolni, hanem segítséget adni. Intézkedni kell: a magyar ügyet tárgyalni és határozatot hozni. A magyar nép 10 napja harcol és egy határozat sem született!

Különben is —folytattam — én nem küldhetek táviratot, mert a Szovjetunio már telekürtölte a világot, hogy a magyar forradalmat külföldről szítják. Táviratom ennek alátámasztása lenne. Ha a főtitkárnak kétsége van, hívja fel Nagy Imrét vagy küldjön táviratot ő.

Hosszú, heves vita után letettem a kagylót és körülöttem álló barátaimnak letörten mondtam: A magyar forradalomból akta lett!

A főtitkár nem hívta fel Nagy Imrét, nem küldött táviratot és nem kérte a magyar ügy közgyűlési tárgyalását. Washington, London, Párizs sem kérte. November 4-én mégis napirendre tűzték, de nem a szabad világ kérésére, hanem a Szovjetunió brutális támadása miatt, amit tétlenül tovább tűrni az ENSz megszűnését jelentette volna.

Különben Nagy Imre táviratával kapcsolatban van egy — a mai napig ismeretlen — részlet, amit az ENSz irattárában végzett kutatásaim során fedeztem fel. Sobolev az ENSz Biz-

tonsági Tanácsának ülésén kétségbe vonta Nagy Imre táviratának hitelességét. Erre Nagy Imre november 3-án az ENSz-nek küldött táviratában visszautasította Sobolev állítását és táviratait megerősítette. Ez volt az első, és utolsó eset, hogy megszállás alatt álló ország kormányfője az ENSz-ben szembeszálljon a szovjet kormány megbízottjával, és lényegében hazugnak minősítse. Ez nemcsak Nagy Imre magyarságát, hanem a Kreml örök célját is bizonyítja: a hazugságért síkraszállni, az igazat letagadni.

A magyar delegáció

Nagy Imre kormányának külügyi vonalán van egy ismeretlen részlet, amit a mai napig nem tudtunk felderíteni. Amikor október 31-én, végre a szovjet állampolgár Konduktoric-Kondriasev-Kós elvtársat Nagy Imre elmozdította, helyébe Szabó János került, aki a New York-i magyar ENSz-delegáció tagja volt. Kinézésére titkos rendőr, magatartására szovjet megbízott. Ki nevezte ki? És miért? Titok. November 3-án a Biztonsági Tanács ülésén megkérdezték ezt a Szabó Jánost, miként áll a magyar-szovjet tárgyalás és mi a helyzet a szovjet csapatokkal. Ezt mondta: "A tárgyalások Tökölön folynak és a szovjet jelentés szerint több szovjet katona már nem lép Magyarország területére". Mind a kettő igaz volt! Csak! Azt már nem mondta, hogy Tökölön a magyar delegáció egy részét letartóztatták és hogy már annyi szovjet katona volt Magyarországon, hogy többre nem volt szükség.

Szabad Európa Rádió

A tájékozatlanság diplomáját a müncheni Szabad Európa Rádiónak kell átadni, amelv ahelyett, hogy tárgyilagosan közölte volna a szabad világ politikai segítségének lehetőségeit, Nagy Imrét támadta és elmozdítását követelte.

Jómagam sohasem dolgoztam a rádiónál. November 3-án a rádió amerikai vezetőségének egyik tagja megkérdezett, hogy mi a véleményem Nagy Imre, Tildy Zoltán, Kovács Béla kabinetjéről. Azt válaszoltam:

— Támogatni kell őket, mert ha egy évig megmaradnak, Magyarország kint van a vasfüggöny mögül.

Ezt az álláspontomat a Szabad Európa egy magyar vezető tagja hevesen támadta.

A tájékozatlanság, mulasztás következményei

Egy-egy tájékozatlanságunkért, mulasztásunkért, fölényes közömbösségünkért egyéni életünkben is sokszor súlyos árat fizetünk. Kormányok, vezetők hasonló hibáit milliók fizetik meg.

Az Egyesült Nemzetek politikai ereje 1956. őszétől állandóan csökken, ma már olyan alacsony, hogy a főtitkár, Perez de Cuellar, állandó válságról szól és a közgyűlés jelenlegi elnöke, a bangladeshi Rashbeed Choudhury, megnyitójában kijelentette, hogy a tagok egymás iránti bizalma hiányzik. Kérdezem: hogy lehet tekintélye annak a testületnek, amely eltűrte, hogy az egyik tag — a Szovjetunió — fegyverrel legázolja egy másik tag — Magyarország — népének kivívott szabadságát és függetlenségét?

Az ENSz több szerve — pl. menekültekkel vagy a gyermekekkel foglalkozó — jól működik. A közgyűlés pedig arra jó, hogy a világ figyelmét pár politikai jelenségre felhívja, de a magyar forradalom vétkes elhanyagolásával alapvető mulasztást követett el.

Washington

A magyar nép hősi harcának cserbenhagyásával nemcsak egy kis nép vesztett, de a szabad világ is. Ha Magyarország semleges lenne, a vasfüggönyön ma nagy rés tátongana és Moszkva többet törődne saját népével, mint világuralmi törekvésével. Washingtonnak ma nem fájna a feje, hogyan védje ki a Kreml különböző és az állandó békét aláaknázó törekvéseit. Moszkva lenne védekezésben és nem Washington.

Ha az Egyesült Nemzetek feleannyi erőt fordított volna a magyar ügyre, mint ma Dél-Afrikára és Washington tizedannyit, mint egy Moszkvában lefogott újságíró kiszabadítására, akkor nemcsak a magyar nép lépett volna ki a vasfüggöny mögül, de a szovjet is visszaszorult volna határai közé.

A magyar forradalom jelentősége

A magyar nép harcát saját delegációja csalárdul elárulta, az ENSz vétkesen elhanyagolta, Washington és a nyugati hatalmak felelőtlenül cserbenhagyták; történelmi, nemzetközi és eszmei hatásai mégis jelentősek.

Történelmi, sőt világtörténelmi jelentősége, hogy az ötvenhatos magyar forradalom az első, amelyet a fiatalság kezdemé-

nyezett, irányított és vezetett. Hasonlót a történelem lapjain nem találunk! Nincs Rákóczija, Kossuthja, de még Mészáros Lőrince sem, de van eszméje, amit a magyar nép úgy szívott magába, mint a rügyező fák a tavaszi napot. A szabadság eszméje eggyé forrasztotta a népet és — talán merész kijelentésem, de úgy érzem — történelmünkben valójában 1956-ban lettünk először egységes nemzetté. Lehullottak a különbségek (származás, vagyon, cím, vallás tekintetében), csak egy számított: a helytállás függetlenségünk mellett.

Az eszme tűzétől a pesti srácok, diákok, dolgozók Zrínyik, Dobó Istvánok lettek. Bátorságuk, önfeláldozásuk nemessé tette őket. Így lettünk 56-ban, miközben címek, rangok már régen a múlté voltak: a nemesek országa. A történelem lapjain 56-tól nemes nemzet vagyunk, amit még a megszállók és kiszolgálóik sem tudnak elhomályosítani. Az eszme nemcsak lelkesít, de tisztít is. Ezért volt 1956. a világ legtisztább forradalma. Akik a túlkapásokat szóvá teszik (magam sem helyeslem az egyéni megtorlást), először ítéljék el a titkos rendőrség 11 éven át űzött kínzásait, kegyetlenkedéseit és gyilkosságait.

A szabadság lángja nemcsak tüzel, tisztít, de éget is. Így lett a magyar kommunista párt hamu. A magyar forradalom történelmi jelentősége, hogy világgá tárta: a párt ereje nem a népen, hanem a megszállók szuronyain nyugszik *ma is!*

A szabadság szele lerázta a kommunizmus fájáról az amúgy is elsárgult marxizmus-leninizmus leveleit és elfújta őket a szél. Új levelek a mai napig sem nőttek ki. Zörgő ágak lettek rügyek nélkül.

A szabadság szelére a nemzet jobbjai nemcsak fegyvert fognak, de tollat is ragadnak. Nemcsak a börtön kapui nyílnak ki, hogy a politikai rabok szabadok legyenek, de az íróasztalok fiókjai is megnyílnak, hogy a fogva tartott művek napfényre kerüljenek.

Ha van bizonyíték a szellemi szabadság és annak elnyomása között, akkor ezt is a magyar forradalom igazolta: 12 nap alatt több ihlet szülte írás született meg, mint előtte 11 évig. Az Irodalmi Újság november 2-i számában Illyés Gyula, Szabó Lőrinc, Tamási Áron, Németh László Petőfi Sándorral remekelnek, akik 1945-56 között nem tudtak együtt megjelenni.

A magyar forradalom *nemzetközi jelentősége*, hogy a magyar ifjúság Moszkva arcáról lerántotta a nemzetközi testvériség álarcát és ottmaradt a brutális elnyomó, vagy ahogy a kínai Chen nevezte: a szocialista imperializmus.

A magyar forradalom szabadságüzenetére jelentős kommunisták, mint Silone, Wright és sokan mások, otthagyták a pártot, mert a magyar fiatalság humanizmusa nagyobb hatással volt rájuk, mint a moszkvai ököl, amellyel sújtani lehet, de kezet fogni nem!

Az *elmondottakon kívül a magyar forradalom nemzetközi jelentőségei közül a legnagyobbnak tartom, hogy visszaadta nemzeti megbecsülésünket, amelyet a két világháború között ellenségeink szívósan, tartósan rongáltak.*

A kivívott megbecsülést a hazai rendszer nem őrzi, a nemzethű magyarság igen, de nyilvánosan megvédeni nem tudja. Ezért a külföldön élő magyarság feladata, hogy a forradalom vívmányát nemzetközi fórumokon, kormányoknál életben tartsa és a magyar nép függetlenségi és szabadságvágyának hangot hangot adjon.

Feladatunknak, feladatomnak tartom, hogy ebben a szellemben lakóhelyemen, az Egyesült Államokban a kormánynál, a szenátusban, a Házban eljárjak és a lehetőségeket kihasználjuk, kihasználjam.

A forradalom vívmánya, hogy ma a nemzetközi fórumokon, már nem mint vesztett nemzet fiai jelenünk meg, hanem annak a népnek nevében szólunk, amely nemcsak szabadságát és függetlenségét vívta ki, hanem a jaltai egyezményt is végrehajtotta, mert olyan kormánya volt, amilyen alatt élni akart.

A Jaltai Háromhatalmi Egyezményt 1945. február 11-én írták alá Churchill, Roosevelt, Sztálin. Akkor még nem tudtuk, hogy az amerikai delegáció egyik magas tisztségében működő diplomata, az ún. liberálisok kedvence, Alger Hiss szovjet kém volt, akinek célja nem a Jaltai Egyezmény végrehajtása, hanem annak szabotálása volt és a felszabadított közép- és kelet-európai népek szovjet igába hajtása. Alger Hisst Richard Nixon, akkor kongresszusi képviselő leplezte le, juttatta börtönbe. Ezt kapta vissza Nixon elnöksége alatt, mert az ún. "liberális" sajtó nem felejt!

Ezért sokan a Jaltai Egyezmény eltörlését kívánják. Tévedés. Nekünk annak végrehajtásáért kell küzdenünk, mert abban az Egyesült Államok és Anglia kötelezettséget vállalt, hogy a felszabadított területeken szabad választással megalakult kormány képviselje a népet. A magyar nép 1945-ben, 47-ben és különösen 56-ban eleget tett annak a követelménynek, amelyet mind a három esetben a Szovjetunió hiúsított meg. Most a demokra-

tikus nagyhatalmakon van a sor, hogy kötelezettségüknek eleget tegyenek.

Amikor Washingtonba, akár mint a Jogászszövetség, akár mint a Rabnemzetek Szövetségének elnöke elmegyek, mindig az a kérésem, hogy a Jaltai Egyezmény végrehajtását tartsák napirenden.

Ez év június 13-án a Fehér Házban a Nemzeti Biztonsági Tanács igazgatójánál, majd Palmer külügyminiszterhelyettesnél, úgyszintén a szenátus külügyi bizottságában megköszöntem, hogy a jelenlegi kormányzat — élén az elnökkel, alelnökkel és a külügyminiszterrel — Európa kettéosztása ellen tiltakozott. De — tettem hozzá — ez nem elég. Kértem, hogy az Egyesült Államok ENSz fődelegátusa kérje a vasfüggöny mögötti népek ügyének napirendre tűzését, majd a Szenátus és a Ház határozatban emeljen szót az elnyomott népek szabadságáért.

A Fehér Házban a Nemzeti Biztonsági Tanács igazgatója úgy vélte, hogy az Egyesült Nemzetek "tehetetlen" lényeges ügyek intézésére. Válaszom az volt, hogy a nyugati hatalmak vonatkozásában ez igaz, ugyanakkor Moszkvának nem tehetetlen, mert céljai elérésére jól használja az ENSz-t. Ezt kellene tennie a nyugati hatalmaknak, így Washingtonnak is. Erre a szovjet megszállás alatt élő népek ügye jó lehetőség.

Nem tudtunk teljesen egyetérteni, ezért szeptember 20-án A. K. külgyminiszterhelyettes külön kihallgatáson fogadott. Hasonló nehézségekkel érvelt. Végül is ígéretet kaptam, hogy a lehetőségek szerint az elnyomott népek ügyét napirenden tartják és arról megemlékeznek. Tárgyilagosan: Washingtonból New York felé utazva politikai tarisznyámban a szimpátián kívül más nem volt.

A szenátusi és a külügyi bizottságok határozatáért, amelyben a Jaltai Egyezmény végrehajtását, szabad választást követelnek, most dolgozunk. Az amerikai magyarság hasonló erőfeszítést tesz az erdélyi és felvidéki magyarság ügyéért is.

Munkánk eredményeivel nem lehetünk elégedettek. Végezzük, mert a magyar nép 1945/47-ben és 56-ban kifejezett függetlenségi és szabadságvágyának szószólói vagyunk. Mindenki, aki ezen az úton jár, jó munkát végez. Annak ellenére, hogy eredményeink nem elégítenek ki bennünket, nem lebecsülendők. Mert ahányszor a nagyhatalmak az elnyomott népek szabadságáról beszélnek, ez mindannyiszor intés a Szovjetunió felé, hogy a megszállás nem végleges. Ez a tény a kommunista

pártokban zavart, bizonytalanságot szül és óvatosságra szorítja őket. És ami talán a legfontosabb, a szovjet megszállás napirenden tartása az elnyomottakban tartja a reményt. Hogy ez mit jelent, csak az tudja, aki valaha is volt politikai fogoly.

Meggyőződésem, hogy az élve tartott ügyek megoldódnak, csak az elhallgatott, elfelejtett ügyek halnak meg.

Ami a hazai rendszert és intézkedéseit illeti, különbséget kell tennünk aszerint, hogy a megszálló hol tartja erősen a gyeplőt és hol van a rendszernek lehetősége a nép érdekét elősegíteni.

Külpolitikai téren a Magyarországon levő külügyminisztérium Moszkva külföldi osztálya, az ENSz-delegáció a Kreml szóvivője, az újság-, rádió- és tv-hírek a Szovjetunió propaganda osztályának magyarra fordított közlései.

Belpolitikailag azonban más a helyzet: itt válik el, hogy ki szolgálja a népet és ki a megszállót.

Véleményem szerint, bár a Szovjetunió a harmadik világban és az ENSz-ben befolyását növelte, otthoni problémái növekednek. Nem kell ugyan félnie Nyugat-Európától, sem Washingontól, de a Kínában gombamódra növekvő (jelenleg kb. 400,000) magánvállalkozások feszítik és alig van más választása, mint hasonlókat engedélyezni; vagy lemarad, mint aki a repülőgép korszakában a lóvasúthoz ragaszkodik. Ugyanakkor tudják Moszkvában, hogy minden egyes vállalkozás, amely a kisember kezdeményezése, egy-egy sírhant a marxi-lenini koporsóra. A Kreml ebben a dilemmában őrlődik, így ebben a helyzetben a magyarországi vezetőknek a nemzeti öntudat és a szellemi szabadság terén lehetőségük van többet tenni.

Ez nem a külföldön élő magyarnak a szabadság biztos fedezékéből hangzó követelése, hanem felhívás a rendszerhez, hogy az Egyesült Nemzetekhez 1957. február 4-i beadványában tett ünnepélyes ígéreteit tartsa be. Ezek:

1. a vallásos nevelés támogatása;
2. demokratizálódás, az egyetemi ifjúságnak több önállóság biztosítása;
3. a nemzeti érzés ápolása;
4. március 15. általános nemzeti ünneppé nyilvánítása.

Ezek a tényezők egy kis nemzet fennmaradásának biztosítékai. Ezekkel az ígéretekkel szemben a valóság az, hogy:

1. a vallási életet — az ifjúság körében — elsorvasztják;

2. a demokratizálódás első jelének, az egyesületi életnek nyoma sincs;

3. a nemzeti öntudatot — ahogy ébred az ifjúságban — elnyomják;

4. ami pedig március 15-ét illeti, az ENSz által kiadott kimutatás szerint Magyarországon a nemzeti ünnep nem március 15, hanem április 4.

Az elnyomás még itt is kiszorította a szabadságot. Sőt, mint az idei március 15-i események mutatják, a magyar ifjúság békés felvonulását gumibotos rendőrök verték szét.

Csurka István írót őszinte kritikájáért elhallgattatták. Az ő ügye nemcsak egy nemzeti szellemű író sorsát mutatja meg, hanem rajta keresztül ezrek és ezrek életét, akik nem tudják munkájukat kiadni, mert lelkiismeretük és nemzeti öntudatuk az iránytű számukra és nem a párt utasítása.

A rendszer büszke, hogy alig van pár politikai fogoly a börtönben. De arról hallgat, hogy nemcsak az politikai üldözés, ha valakit a rendőr letartóztat, vád alá helyez és elítélik, hanem az is, ha valaki napi munkája közben következmények nélkül nem vallhatja meg nyíltan hitét, nemzeti öntudatát és nem bírálhatja a politikai múzeumba való marxi-lenini elveket, nem is beszélve a szovjet megszállásról.

Magyarországon egyetlen szabad egyesület sincs, ahol a polgárok megvitathatnák véleményüket. A nép lakó- és munkahelye között éli le életét. Dolgozik, táplálkozik, szórakozik, pihen. Csak az ország irányításában nem vehet részt.

Az ENSz magyar ügyben kiküldött ötös bizottságának 1957. január 10-én kelt jelentése, amely a magyar nép nagyságának örök értékű irata, utolsó szakaszának első mondatában hangsúlyozza, hogy: "A magyar népnek jelenleg nincs felelős kormánya". Ma sincs! Az utolsó mondat pedig ez: "A parlament ma a kormány és a kommunista párt alárendelt szerve". Ma is!

Örülünk, hogy az átlagos életnívó emelkedett, és valószínűen magasabb, mint a két háború között. Ennek értékét az sem csökkenti, hogy a világ más részeiben is jelentősen emelkedett az életnívó. De azonnal hozzáteszem, hogy ez *nem* a Szovjetunió vagy a magyar kommunista párt vagy a nem létező szocializmus eredménye, hanem a magyar forradalomnak és a magyar nép tehetségének és életerejének gyümölcse.

Ami azonban szomorú — és nem kellene annak lennie —, hogy az alapvető jogok élvezete sokkal alacsonyabb, mint a két háború között volt. És ami legalább ilyen lesújtó, hogy a közszellem nem magyar; népünktől idegen szellemben vezetik az országot.

Valószínű ez az oka, hogy az emelkedett jólét ellenére a világon *második* helyen vagyunk az öngyilkosságban (Románia megelőzött bennünket, de nem tudjuk, vajon ott kik vannak a sötét számok mögött és azok között mennyi a magyar). *Elsők* vagyunk ott, ahol legkevesebb a 27 éven aluli lakosság, elsők az égetett szeszes italok egy lakosra jutó fogyasztásában és előkelő helyen a válásban. A hazai Kortárs szeptemberi számában olvastam, hogy megkérdeztek negyven diákot, hogy mi akar lenni, 32 így felelt: "Disszidens", mert ebben a társadalomban céljaimat nem tudom megvalósítani.

A rendszer zsákutcába került. A háború után azt hitték, hogy a keresztény vallás hittételeit, szentségeit átbűvészkedik a marxi világba. Így lett a keresztelésből névadás, az istentiszteletből, szentmiséből pártgyűlés, a bibliaolvasásból a marxi-lenini tételek felolvasása, a körmenetekből pártfelvonulás, ahol az egyházi zászlók helyett Marx, Lenin képei díszelegtek. A gyónásból önkritika, a penitenciából felajánlás, a lelkigyakorlatból pártszeminárium lett és hogy teljes legyen a kép, a keresztény vallásnak azt a tételét, amely szerint ezen a földön csak átmeneti életünk van az örök élet felé, ők így fogalmazták: "Jelenleg szocializmusban élünk, amely átmenet az ideális kommunizmusba".

A rendszer kísérlete megbukott, mert a hitet csak hittel, a misztikát csak misztikummal lehet helyettesíteni, nem pedig élettelen ideológiával.

Fiatalságunk legszebb élményét, a nemzeti érzést sem lehet büntetlenül kiszárítani. Szerencsére a magyar ifjúság fáján már láthatók új hajtások, amelyeket a rendszer lenyes, de helyettük újak nőnek. És ne csodálkozzék a rendszer, ha ez az ifjúság, amelyből szerencsére a félelem hiányzik, ha azt hallja, hogy amikor az ENSz közgyűlésén a magyar fődelegátus lelkesen felszólal és hetykén kijelenti, hogy: "Dél-Afrika az afrikaiaké", akkor a magyar diákok odazúgják: "Magyarország pedig a magyaroké!"

Mi nem adunk tanácsot a magyar népnek, nem biztatunk, nem buzdítunk, mert az a nép, amely 1945/47-ben és 56-ban

kinyilvánította, hogy demokráciát akar a magyar nép választotta magyar vezetőkkel, az ismét helyt fog állni, ha szabadon választhat. Mi a rendszer felé szólunk a sajtón, rádiókon, nemzetközi fórumokon keresztül és csak a lehetségest kérjük. Nem követelünk szabad választást, mert a vezetők tisztségének ára, hogy a szovjet érdeket szolgálják, de ha még magyarok, akkor ők már néha szabadon választhatnak, hogy egyes kérdésekben a népet támogatják-e vagy a Kremlt.

Ha népünk érzi, hogy az ország az övé, lelkesedése hegyeket mozdít el, mint a háború utáni, az 56. alatti események, és a jelenlegi maszek-kapitalizmus mutatják, de egy gyűszűt sem tesz félre, ha a vezetők részéről közömbösséget, idegen szellemet érez. És ha a rendszer ezt nem hiszi el, akkor tegyen kirándulást Hiroshimába, mint jómagam a tokiói 1983-as P.E.N. kongresszus után és láthatja, hogy a nemzeti öntudat, hit, tehetség, szorgalom a hamuban is virágzó várost épít, míg ezeknek hiánya közömbös polgárokat formál, akik a maguk sorsával még törődnek, de az országot idegennek érzik. Így válik az építő nemzeti szellem a cinizmus hamujává.

A hazalátogatókat soha nem bíráltam, mert alapvető joguk, hogy hazájukat, szüleiket, barátaikat meglátogassák. Amikor visszatérve lelkesen beszámolnak élményükről, kérdésem hozzájuk rövid:

— Tudnál-e otthon maradni?

— Nem — hangzik a válasz.

Erre csak ennyit mondok: Ha én a hazai állapotokért lelkesednék, otthon élnék. Mert én is szeretném hazámat látni, szüleim sírjánál, — akiknek temetésén nem vehettem részt —, kegyeletemet leróni. A hazafelé nyíló kaput soha nem csuktam be magam mögött. Erre egy hazulról kilátogató volt vezető politikus megkérdezte:

— Van honvágyad?

— Van — feleltem.

— Akkor miért nem jössz haza?

— Mert még nincs az a hon, amire vágyom!

Mert van *turista* és van *történelmi* Magyarország. A turistának minden szép és jó, a történelmi szemléletnek csak az, ami a nemzeti öntudatot, a nemzet irodalmát, hitét erősíti, vagyis az ország fennmaradását biztosítja.

Ami pedig *a hazulról kijövők előadásait* illeti, tanácsom:

hallgassunk meg mindenkit, aki a népet képviseli és csukjuk be az ajtót azok elől, akikből a rendszer szól.

Ez néha kényes feladat, mert vannak határesetek is. Vigyáznunk kell, hogy a mosdóvízzel ki ne öntsük a csecsemőt, de arra még jobban, hogy a csecsemőt ki ne dobjuk és a mosdóvíz megmaradjon.

A rendszer bűvös mondatára, hogy ők *dialógust* akarnak a kint élő magyarokkal, a válaszom ez: Kezdjék otthon, a magyar néppel, amely csak monológot hallgat. Ha a nép már válaszolhat, mi is szólunk. És lássuk, hogy az erdélyi és a felvidéki magyarság sorsán igyekeznek segíteni.

Véleményemre feljogosít, hogy ennek lényegét az országgyűlésben is elmondtam. Továbbá, hogy történelmünk tudatomban él, irodalmunk szellemi vitaminom; a magyar nyelv nemcsak gondolatom, érzelmem kifejezője, de élő kapocs honfitársaimmal és magyarságom úgy tart, mint a kéreg a fát. Ha lehántanák rólam, élettelenné válnék.

Nemzetünk sorsa fiatalkorom óta, amikor a keresztény reformmozgalmakban részt vettem, a mai napig érdekel és jobbrafordulásának megvalósításáért a nehéz körülmények között kevés eredményt felmutatva, de dolgozom. Ezért *nem érzem magam menekültnek*, mert amikor hazámból árkon-bokron át eljöttem, a rendszert hagytam ott, de nem a népet. Ennek a fordítottja is igaz: élhet valaki otthon, de ha a néppel nincs közössége, annak sorskérdései nem érdeklik, idegen eszmét és érdeket szolgál, menekült. A saját országában. Borzalmasabb helyzet, mint az enyém.

Azoknak pedig, akik a rendszerrel *kapcsolatot tartanak*, tudniuk kell, hogy a rendszer használja őket. Ha ezt nem tudják, politikai naivitásuk csak árthat. Ha tudják és abban reménykednek, hogy a magyar nép javára ők is használják a rendszert, ám lássuk az eredményeket. Mert csak az tartsa fenn a rendszerrel a kapcsolatot, akinek munkájából a népnek haszna van. És ne az, aki a népből húz hasznot.

A Habsburg megszállás is elnyomás volt, de a magyar nép életereje kitermelte Széchenyit, Kossuthot, Deákot. Ma otthon hasonlók, ha lennének is, nem láthatók és nem hallhatók.

Kossuth forradalma ugyan 1956-ban megtörtént, de Széchenyi törekvéseinek nemzeti szellemű, gazdasági és irodalmi erősödésére kevés a lehetőség. Deáknak nyoma sincs. Ő a magyar történelem példamutatója, hogy a megszállás alatt szívósan

dolgozva, a nép támogatását élvezve, a függetlenség alapjait is le lehet rakni. Azokat, akik arról álmodoznak, hogy a jelenlegi magyar vezetőben Deák-szerű tehetséget látnak, ki kell ábrándítanom. A magyar nyelv számos területen felülmúlja a nagy idegen nyelveket is; pontos, világos. A magyar nyelv szerint az ellenféllel lehet *megegyezni*, amikor az erők azonosak, de a felek végül is kezet fognak. Azután lehet *kiegyezni*, amikor az egyik — mint Deák — gyengébb bástyán áll, de a maximumot kiharcolva, kiegyezik. Kádárnál nincs se megegyezés, se kiegyezés, csak *beleegyezés*.

Megemlékezésemet azzal a kéréssel zárom: fogadják meg, hogy a lehetőségek szerint részt veszünk abban a munkában, amely a hazai, erdélyi és a felvidéki magyarság sorsát nemzetközi fórumokhoz eljuttatja.

Ebben a munkában támogassuk a magyar sajtót, az egyházi és világi egyesületeket. Dobjuk el azt a hamis nézetet, hogy a magyarok veszekednek, mert ez magyar betegség. Tévedés. Ez az ember betegsége. Ahol — bármely nemzetiségnél — hárman együtt vannak, máris négyféle vélemény van. A vita az élet jele, a hallgatás a temető csendje. A távolmaradás: megfutamodás.

Vessük szemünket azokra, akik a magyar ügyért fáradoznak.

Meggyőződésem, sőt hitem, hogy a világ legnagyobb ereje nem a fegyver, hanem az ember önzetlen, nemes cselekedete, amely még a közömbösség szikláján is kizöldell.

Mi nem tudjuk megoldani a magyar ügyet, de annak megoldását elősegíthetjük.

Ehhez kérem a jó Isten segítségét és honfitársaim megértését.

VAJDA ALBERT:

Beszéljünk önmagunkról

Három évtized emberi kórtörténete

Az előzmények

Azok közé tartozom, akik kétszázezred magukkal *1956 novemberében,* szabadságharcunk leverése után, özönlöttek ki Nyugatra. Tévedés lenne, ha azt mondanám: *elhagytuk* a hazát. Nem. Az az igazság, hogy a szó szép és nemes értelmében vett "hazát", úgy hiszem, valamennyien *kihoztuk magunkkal.* Ami otthon maradt, az az ember- és népgyilkos terror, idegen hatalom által irányított adminisztrációs gépezet volt. E miatt jöttünk el és kerestünk új életlehetőséget az ismeretlen Nyugaton.

Miről is lesz szó?

Mi, akik eljöttünk, éppen olyan sok változáson mentünk át, mint azok, akik otthon maradtak. Most, hogy elérkeztünk a 30. évfordulóhoz, úgy éreztem, érdekes lenne előszednem feljegyzéseimet, lemerülnöm emlékezetem adattárába és felhozni mindazt, amiről úgy érzem, megmutatja ennek az elröppent három évtizednek kor és kórképét.

Három részre bontom a mondókámat: egyfelől bennünket, Nyugaton élő magyarokat óhajtom mikroszkóp alá venni, másfelől a Magyarországon élő honfitársak változásait szeretném rögzíteni és végül, harmadsorban arról is szeretnék néhány szót szólni, hogyan alakult a *kintiek* és a *bentiek* közötti kapcsolat harminc kemény esztendő alatt, a hazai illetékesek szerepének érintésével.

Ezután a bevezetés után, térjünk rá a lényegre. Mi, akik 1956 telén elhagytuk Magyarországot, nem voltunk mások a rendszer szemében, mint:

Aljas hazaárulók!

Így írt rólunk a szabadságharc utáni pártsajtó. Bevallom, a magam részéről ezt nem becsmérlésnek, hanem bóknak vettem. Igaz, hogy elhagytam azt a földet, ahol "élnem, halnom

kellett volna", de szolgáljon mentségemül, hogy szovjet tankok által megszállt országból szöktem el, mert úgy éreztem: szabad világban szabadon emelhetem fel szavam az elnyomott, leigázott nemzetért. (*Hadd jegyezzem meg így, közben, némi keserű szájízzel: akkor még nem ismertem a Nyugatot. Én is, mint oly sokan közülünk, azt hittem: olyan világ van a vasfüggönyön kívül, amely szó szerint veszi az emberiség, a humanitás, az emberi és népi szabadság fogalmát. Ma, harminc év után, megtanultuk valamennyien, hogy a politika — beleértve a világpolitikát is — olyan mesterség, amelyben kéz kezet piszkít. Az az óriási különbség persze, hogy ezt Nyugaton szabadon, bántódás nélkül ki lehet mondani. Legfeljebb a kutya se figyel oda az ember szavára.*)

Visszatérve *1956 novemberéhez*: mi, kétszázezren, szétszéledtünk a szélrózsa minden tája felé. Jutott belőlünk *Ausztráliába* éppen úgy, mint *Amerikába, Új-Zélandba, Dél-Afrikába, Európa* minden országába.

Kis nép vagyunk, de elterjedt

Ez az oka annak, hogy bárhova utazik az ember, magyarral mindenhol találkozik. A thaiföldi *Bangkokban*, illetve attól vagy 100 km távolságban ültem abban a rusztikus magyar étteremben, amelyet egy magyar festőművész nyitott meg, falra festett halászlével, pörkölttel. (A festmény sokkal jobb volt, mint a felszolgált étel.) *Hong Kong*ban, egy akkor még ott élő magyar nyomdatulajdonos két könyvemet is kiadta magyar nyelven, kínai szedők mesteri munkájaként. A dél-afrikai *Johannesburg*ban több száz magyar hallgatta végig türelmesen vidámnak szánt előadásomat és vásárolta dedikált könyveimet.

Mindezt azért írtam le, hogy érzékeltessem: mily távoli helyekre is jutott belőlünk, huszadik századbeli népvándorló magyarokból.

Nehéz kezdet, nem könnyű folytatás

Minden egyes *emigráns* (így neveztük magunkat eleinte) elmondhatja: "*Életem kész regény!*" Szinte valamennyien fillér nélkül érkeztünk Nyugatra. Azok, akiknek hozzátartozóik éltek valamely országban, nagy reményekkel fordultak hozzájuk. A remények vagy beváltak, vagy nem. Többször nem, mint igen.

Éltem ilyenféle gyanúperrel és ezért azt az országot választottam letelepedési helyként, ahol sem rokonom, sem ismerő-

söm nem volt, akiben csalódhattam volna. Így kerültem feleségemmel együtt *1956.december 3-án Angliába.*

A nyelvet nem tudtam. Szakmai képzettségem magyar *író-humorista* volt. Mondjam-e el, hogy nekem is, mint a világ sok tájára érkezett honfitársamnak, azt mondták: *először is meg kell tanulnod a nyelvet?* Mintha erre saját magamról nem jöttem volna rá! Mintha nem arra lett volna szükségem, hogy emberi, bátorító szavakat kapjak és — ne is tagadjuk — valamiféle "hónunkalányúlást". Hiszen minden olyan idegen volt: szokások, ételek, magatartás. Hirtelen rádöbbent az ember arra, hogy mit jelent, ha a fát gyökerestől kivágják. A hazai ízek egycsapásra eltűntek és az idegen szavak tengerében lassan úgy érezte magát az emigráns, mintha meghülyült volna. Ajkunkra vettünk egyféle bárgyu mosolyt, amellyel azt akartuk kifejezni, hogy szándékaink békések, jól érezzük magunkat, csak éppen nem tudjuk ezt szavakba önteni. Ez a "*fakutya mosoly*" az emigráns arcán ugyanazt jelentette, mint a kutyáknál a barátságos farkcsóválás. Csak éppen mi, emberek, csupán a mosolyra voltunk képesek.

Valahogyan belerázkódtunk

Azután, ki-ki a maga módján, de talált valamiféle munkát, elfoglaltságot. Hol egy régóta kint élő magyar, hol egy jószándékú helybeli segített. Volt, aki önerejéből helyezkedett el, főként ha olyan szakmája volt, amelyhez szakértelem kellett és nem nyelvtudás. Néhány hónap múlva már ilyenféle levelek mentek haza, az otthonélő szülőknek, rokonoknak, barátnak:

"*Kedveseim! Tudatom veletek, hogy jól vagyok, dolgozom, munkahelyemen jól megbecsülnek és képzeljétek, vettünk egy autót, nagyon jó gyártmány, úgy hívják itten, hogy* júzd kár, *azt hiszem másként írják, de az mindegy, jól megy. Képzelhetitek, hogy három hónapja jöttem csak ki és máris van kocsim; hát ez itten így megy. Legközelebb majd megint írok*".

Mi volt ugyanakkor otthon?

Amíg mi, Nyugatra menekült magyar emigránsok, új életünket igyekeztük felépíteni, az otthon hagyott hazában élők, a szabadságharc nyomán támadt anyagi és erkölcsi romokat próbálták rendbehozni. Persze nem éppen erről tanúskodik egy levél, amelyet *1957 tavaszán* kaptam kerülő úton egy jó barátomtól:

"Jól tetted, hogy elmentél. Itt most forr a bosszúvágy. A gyilkosok megbüntetőit fogják le és vádolják őket gyilkossággal. Szitkokat szórnak az illetékesek a forradalomra, amelyet csak "ellen"-forradalomként emlegetnek. Szó sincsen arról, hogy Rákosi és Sztálin ÁVOS gyilkosai méltó büntetést kaptak rémtetteikért. Az új rezsim tökéletes folytatója a réginek, éppen úgy a Szovjetunió tankjaira alapozza hatalmát és éppen úgy a Rákosi-Sztálin párt egyenes utódjának tekinti magát, mint elődje. Bennetek reménykedünk, talán ti tudtok hatni a Nyugatra, hogy mentsen meg egy ezeréves múltú nemzetet".

Aki nincs ellenünk, az velünk van!

Eltelt néhány év. Az *emigráns magyarok* egy része beilleszkedett új környezetébe, úgy-ahogy megtanulta a nyelvet, vásárolt 30 évi részletre családi házat, gyermekei az iskolában tökéletesen megtanulták a befogadó ország nyelvét, tökéletesebben, mint szüleik valaha is.

Az *otthon maradtak* élete is kezdett nyugodalmasabb mederben haladni. *Nagy Imrének és társainak* kivégzése lassan elmerült a feledés homályába. *Kádár* (bizonyosan valamely pallérozott agyú közgazdász tanácsára) hirtelen irányt váltott. Kijelentette: aki nincsen az új rezsim ellen, az egyet jelent azzal, hogy vele van! Mi volt e mögött a kádári "bölcsesség" mögött? Nem más, mint ez az üzenet nekünk, Nyugaton élő magyaroknak:

Küldjetek IKKA-csomagot!

Ezrével és tízezrével küldtünk haza az állami szerven, az *IKKA*-n keresztül csomagokat, amelyekért — természetesen — kemény valutát, dollárt, angol fontot, svájci frankot, nyugatnémet márkát kellett fizetnie a külföldön élő magyarnak. A hozzátartozók boldogok voltak, mert az *IKKA*-csomagokból olyan árucikkeket kaptak, amelyeket azután a fekete piacon forintért értékesítettek. A kádári állam boldog volt, mert hasznát látta annak, hogy a szabadságharc leverése után oly sok értékes egyén hagyta el Magyarországot. A hazai illetékesek jó szimattal rájöttek arra: a magyar annyira tehetséges nép, hogy külföldre került fiai néhány év alatt messzire jutottak: *anyagilag támogatni tudják a hazai rendszer által megnyomorított hozzátartozóikat.*

Így is történt. Zúdultak az *IKKA*-küldemények, az állampénztárba folyt a kemény valuta. És a *"nemes lelkű" rezsim*

viszonzásképpen megfosztott bennünket az *aljas hazaáruló* címtől és helyette bevezette a következő megszólítást: *Külföldre szakadt hazánkfia!*

Külföldre szakadt hazánkfia!

Bizony, külföldre szakadt hazafiak, illetve hazalányok lettünk! Mily szép és nemes lépés ez, mondhatná az ember, ha naív lenne. Lám, folytathatnák az elérzékenyült gondolatot, lám, a Kádár-rezsim mennyire liberálissá lett, már nem haragszik ránk, aljas, egykori hazaárulókra. Ez is egyik jele annak, hogy otthon mily sokat változott a helyzet.

Mielőtt bárki is arra gondolna, hogy azokban az *1960-as években* valóban valamilyen mélyen emberi érzelem fogta el *Kádárt* és híveit, hadd mondom meg gyorsan, erről szó sem volt. Ismét idézek egy *1964-es* hazai levélből, amelyet *Bécsen* át küldtek el nekem:

"*Ez a mai rendszer veszélyesebb és alattomosabb minden eddiginél. Rákosiék a testet ölték, Kádárék főleg a lelket mételyezik. El akarják venni az ország gerincét. Igyekeznek anyagi lehetőségeket teremteni, kenyeret és cirkuszt a népnek, szép kirakatokat. Benneteket most külföldre szakadt hazánkfiainak neveznek és minden igyekezetük azon van, hogy gyertek haza látogatóba. Azt hiszitek, hogy a szép szemetek érdekli őket? Ördögöt! A szép dollárjaitok és más kemény valutátok. Ezért a nagy csábítás. Ha őszinte lenne ezeknek a propagandája, akkor azt mondanák: maradjatok odakint a francban, csak küldjetek rendszeresen dollárt*".

Mikor voltál otthon?

Az csak természetes, hogy a hazacsalogatási kampánynak meglett az eredménye. A *külföldre szakadt magyarok* egy része örömmel sietett haza, hogy lássa a mamát, papát, rokonságot, barátokat. Volt olyan, aki *Bécsben* bérelt hajó nagyságú Cadillac-et, hogy megmutassa baráti körének Magyarországon, micsoda karriert futott be ő Nyugaton. Mások a hazai ízekért siettek a budapesti Mátyás pincébe. Volt, aki látni akarta a *Balatont, Visegrádot* vagy a *Mátra* vadregényes erdőit. Az illetékesek számítása bevált: feledésbe ment az *aljas hazaáruló* megbélyegzés és az újonnan kinevezett *külföldre szakadt hazánkfiai* szép számmal látogatták a kádári Magyarországot. És vitték a dollárokat, méghozzá úgy, hogy azok egy része a fekete piacra került. Az állam ezt elnézte, mert még így is jól járt. Így

azután szállóigévé vált Nyugaton, magyar körökben a kérdés: "*Mikor voltál otthon?*" Nem azt kérdezték: "*Voltál már egyáltalában otthon azóta?*" — hanem azt, hogy *mikor* járt az illető Magyarországon.

Szinte szégyellem bevallani, hogy én azóta, hogy három évtizeddel ezelőtt elhagytam hazámat, *nem voltam otthon.* Mielőtt áttelepültem volna az amerikai kontinensre, elmentünk feleségemmel *Burgenlandba*, Ausztriának ebbe a legmagyarabb részébe. *1984 tavasza* volt. Leautóztunk a határig (úgy értem, az osztrák határig), amelyen valaha, azon a novemberi hajnalon, átszöktünk. Távolból jól látszott a fáktól, bokroktól kiirtott, kopár sáv, amely a két országot elválasztja. Ott voltak a drótakadályok, ott meredeztek az őrtornyok, a fatető alatt merev arcú, géppisztolyos határőrökkel. Itt van előttem jegyzetfüzetem, amelybe ott, az oszták-magyar határon, ezeket írtam hevenyészve:

"*Aki kultúrembernek érzi magát, azt el kell fognia a szégyenérzetnek. Két szörnyű háború után, a huszadik század végén, az ember saját hazáját gépfegyveres vérebek, drótakadályok és aknazárak őrzik. Ilyen határon nem tudnék átmenni még akkor sem, ha szívem szakadna bele, hogy újra lássam szeretett városomat. És egyetlen fillért sem adnék annak a rendszernek, amely fenntartja ezt a barbár látványt*".

Hangsúlyozom: ez az én *egyéni* véleményem. Világért sem vonatkoznak ezek a szavak másra, csak rám. Mindenkinek legbelsőbb magánügye, hazalátogat-e vagy sem, elfordítja-e fejét az őrtornyoktól, amikor átlépi a határt vagy sem. Ehhez nekem semmi, de semmi közöm. Ez — mint mondtam — *mindenkinek a magánügye*. De! De ugyanígy az *én* magánügyem az is, hogy amíg drótakadály zárja el a magyar határt és amíg hazámban szovjet csapatok által kinevezett bábkormány uralkodik, addig én nem lépem át hazám "őrtornyos" határát. Aki akar, vessen meg érte. Kibírom.

Otthon ma már minden van!

Az *IKKA* és hazacsalogatási kampányok sikerén felbuzdulva, a hazai illetékesek új remek fogáshoz folyamodtak. A 70-es években kezdték kiengedni az addig gondosan bezárt magyar állampolgárokat.

Kezdetben főleg a nyugdíjasokat, papákat, mamákat engedték ki Nyugatra a külföldre szakadt gyermek meghívó levelére. Mehettek hónapokra is, hiszen ezzel az ország ellátási

helyzetét könnyítették. Azután kaptak útlevelet hat hónapra, egy évre. Igaz, hogy három hónap után nem folyósították a nyugdíjat, amíg az illető Nyugaton tartózkodott, de hát, édes Istenem, az a külföldön élő fiú vagy leány úgyis eltartja a mamát, nagymamát, az állam pedig megtakarítja a nyugdíj-forintokat. Sok kicsi sokra megy.

Azért, hogy a magyar állam oly nagylelkűen útlevelet és kiutazási engedélyeket ad (amely minden szabad kultúrországban az alapvető emberi jogokhoz tartozik), nos, ezért cserébe azt kívánja, hogy az, aki otthonról Nyugatra utazik, váljék a *rendszer akaratlan propagandistájává*. Jellemző az a kis előadás, amelyet egy kintélő barátom nővére, egy 65 éves, egykori magyar királyi állami főtisztviselő özvegye tartott nekünk, amikor azt mondta:

"*Engem igazán nem lehet a rendszer hívének nevezni, 1951-ben elvették a lakásomat, kitelepítettek egy disznóólba. De meg kell nektek mondanom, hogy ma már egészen más a helyzet. Mindent lehet kapni. Budapesten annyi az autó, hogy egyszerűen téboly a közlekedés, az emberek keresnek, a kirakatok televannak, szóval rá sem ismernétek, olyan nagy a változás*".

Mindezt habozás nélkül elhiszem. Csak az támasztott bennem ici-pici gyanút, hogy ez a kedves és rokonszenves hölgy egyetlen vékonyka bőrönddel érkezett és *négy* tömöttel távozott. Érdemes ennyi mindent átcipelni az Óceánon akkor, amikor otthon — állítólag — minden kapható?

Építsünk szellemi hidat is!

Ne gondolja senki, hogy az otthoni változások csupán anyagi térre szorítkoznak. A rendszer illetékesei, szakképzett pártpropagandistákhoz illően, tudják: a külföldre szakadt magyarok felett is éppen úgy elszáll az idő, mint a hazaiak felett. Ridegen kimondva: öregszik az egykori emigráció. Illetve: az 1956-osok fiai és leányai, akik "teenager" korban kerültek Nyugatra, ma meglett, középkorú, befutott emberek. Beszélik még a szülők anyanyelvét, sőt, gyermekeik között is sok van, aki tud magyarul. Ezeket kell tehát megszerezni a rendszer híveinek...elsősorban szellemileg.

És így indult el a *Magyarok Világszövetségének* anyanyelvi konferenciákkal, nyári diáktáborokkal, pályázatokkal, nyomtatványokkal, nyugati egyesület-alapításokkal tarkított szellemi propagandája, amelynek egyik célja a külföldön élő magyarság megbontása és agymosása.

Ismét idézek egy levélből, amelyet otthon élő író barátom küldött nekem nem sokkal *1985 tavaszán* bekövetkezett halála előtt:

"Emlékszel még a régi cinikus mondásra, Bercikém? Hazudnak rendületlenül! Itt minden hazug. A levegő is. Potyemkinfalu az egész ország, díszlet, ami kívülről csak a szépet mutatja, de belül minden olyan rothadt, korhadt, mint volt. Hogy lehetnek olyan buták, vakok, ostobák, akik hisznek az egy pillérű hídban? Hát nem látják, hogy Nyugatra minden kommunista könyv és sajtótermék szabadon bemehet innen, de amikor te írtad, hogy feladtad nekem új könyvedet, akkor az soha sem érkezett meg? Idejöhetnek azok előadni Nyugatról, akiket a rendszer jóváhagy. De próbálnál csak te azzal előhozakodni, hogy szívesen tartasz itthon előadást, majd meglátnád, vagy nem kapnál rá választ vagy azt írnák, hogy jelenléted nem kívánatos. Hidd el, Bercikém, nekem már nem sok időm van hátra, az ember ilyenkor a tiszta igazat mondja, mert nem tudja, hogy odafent mily büntetést kap a hazugságért. Szóval, hidd el nekem, ez a rendszer hamis, aljas, semmitől sem riad vissza céljai elérésében. Fáj a szívem azokért, akiket megtévesztenek közületek, főként azokat sajnálom, akik azt hiszik, hogy egy tömeggyilkossal lehet "gentleman's agreement"-et kötni. Aggódom ezért a mi kis magyar világunkért".

Azért ne essünk kétségbe!

Elhúnyt író barátom túlságosan pesszimistán látta a jövendőt. Lehet, hogy mint humorista, bennem több az optimista vitamin, mint másban, de ha aggódom én is a mi kis magyar világunkért — sőt, az egész egyetemes világért —, ám azért nem tudok ennyire borúlátó lenni. Az emberiség történelme során sok mindent átélt és túlélt. Mi, magyarok pedig, hogy úgy mondjam, *mesterei vagyunk az átvészelésnek!*

Három évtizeddel ezelőtt nincstelenek voltunk mi, akik kijöttünk. Romos és kifosztott volt az ország és elnyomottak, akik otthon maradtak.

És ma, harminc év után, elmondhatjuk: sokat változtunk mi is, ők is. A *teljes* reménytelenség állapotából átjutottunk az *esetleg* reménység állapotába. A kezdeti teljes elzártság helyébe a kapcsolatok felvétele lépett.

Mindez, tudom, alapjában véve nem sok. De ha a külföldre szakadt magyarok nagy része nem nyeli le a mézes madzagot, hanem reálisan nézi és méri le a hazai illetékesek propaganda-

módszereit, akkor el tudom képzelni, hogy egy napon *egyenlő* eszközökkel tudjuk majd folytatni azt a szellemi küzdelmet, amelyben az igazság minden vitán felül a mi oldalunkon van. Mert az emberiség írott történelmének tanúsága szerint, egyszer *minden zsarnoki hatalom elbukik,* akár 15 év, akár 150 év után jön el ez a nap.

Úgy érzem, 30 éves nyugati életem tanúlságaként ez az egyetlen, amit leszűrhettem. A többi, mindaz az idealizmus, amivel 1956 telén nyugati földre léptem, elfoszlott. Tegyem hozzá azt is, hogy sajnos?

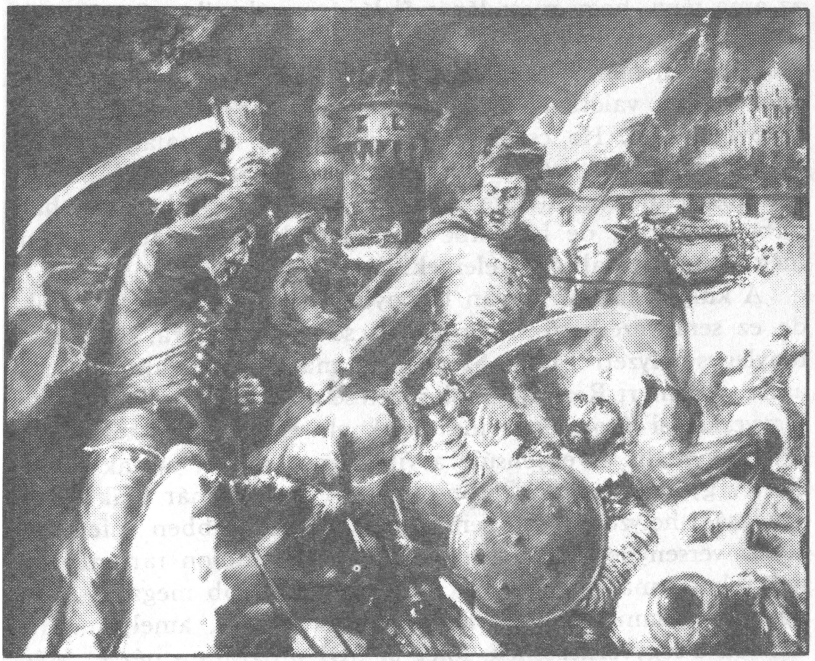

Makk Imre: Buda felszabadítása — 1686 (részlet)

DR. HABSBURG OTTÓ:

Szabad-e remélnünk?

Az utolsó két év folyamán lassanként megmozdult a világhelyzet. Annak idején, a hideg háború alatt, úgy látszott, mintha minden a világon megjegesedett volna. Nagy volt ugyan a reménykedés, amikor a magyar nép épp úgy, mint a lengyelek vagy a csehek, megkísérelték szabadságuk visszaszerzését. Ezek a megmozdulások azonban, sajnos, mit sem változtattak a világhelyzeten. Mindenütt a végén a vörös hadsereg lehengerelte a nemzetek szabadságszeretetét.

Ami a mostani helyzetet megkülönbözteti az előző évekétől, az ama tény, hogy most lépésről lépésre változik a Szovjetunió politikája. Vannak, akik azt hiszik, hogy az új diktátor Moszkvában nem olyan zsarnok többé, mint elődjei. Ez nem felel meg a valóságnak. Gorbacsov csak ügyesebb, amikor a sajtóval beszél. Ha cselekedeteit vizsgáljuk, azt találjuk, hogy ő lényegében új Sztálin. Oroszországban átszervezte a pártot: a titkos rendőrség átvette az állam vezetését. A katonák háttérbe szorultak, de helyükbe nem demokraták léptek, hanem még rosszabb totalitárius elemek.

A külpolitikában ugyan bizonyos változást tapasztalhatunk, de ez sem vezethető vissza Gorbacsov jóakaratára, hanem a tényleges helyzetre. Ha a Szovjetunió ma kész tárgyalni, ez csak azért van, mert Reagan elnök vezetése alatt az amerikaiak nagy fegyverkezési programot indítottak el. Ennek következményeként helyreállt az egyensúly a világban, amelyet annak idején Carter gyönge politikája rontott el. A szovjet már csak nehéz gazdasági helyzete miatt sem remélheti, hogy ebben a fegyverkezési versenyben az amerikaiakkal lépést tudjon tartani. Ennek folytán ma szovjet érdek, hogy minél előbb megakassza az Egyesült Államokat és olyan szerződést kössön, amely határokat von a fegyverkezésnek, főleg az SDI programra nézve. Másrészt az utolsó években nyilvánvaló lett, hogy Kohl német kancellár vezetése alatt Németország megbízható tagja a nyugati

szövetségnek. Amikor az első amerikai Pershing-rakétákat felállították Németországban, a szovjetek készek voltak tárgyalni.

Ezek a tárgyalások igen nagy horderejűek. Nyilván látnunk kell azonban, hogy a Szovjetunió nem adta fel a világforradalomba vetett reményét. Csak olvasni kell az orosz lapokat, hogy tudjuk, hogy nap mint nap világforradalomról beszélnek; és a "világforradalom" nem más, mint hadüzenet mindazoknak a népeknek, amelyek még nem élnek a Kreml zsarnoksága alatt. Az egyetlen különbség a múlttal szemben az, hogy mivel Gorbacsovnak be kell látnia, hogy katonai eszközökkel nem tud elérni semmit a mai helyzetben, ezt most más úton keresi, éspedig forradalmi, szubverzív és propaganda úton. Ezért jogosult Reagan elnöknek az a kívánsága, hogy az eljövendő tárgyalások ne csak a fegyverekre szorítkozzanak, hanem a többi problémáról is szó legyen, mint például a helyzetről Angolában és Afganisztánban, az emberi jogokról a szovjet imperialista területeken stb. Sajnos, léteznek európai politikusok, akik — mert gyors eredményt akarnak — mindent megtesznek, hogy az amerikaiakat rávegyék arra, hogy csak a fegyverekről tárgyaljanak. Remélhető, hogy nem lesz sikerük.

Az egész megmozdulás hátterében még azt is látnunk kell, hogy Oroszország nemsokára nagy válságba jut. Ez nemcsak a szomorú gazdasági helyzet következménye. Az új technológiák idejében nem lehet tervgazdasággal boldogulni. Nagy mozgékonyságra van szükség és ez az állami gazdálkodásban lehetetlen. Ehhez hozzá jön az a tény, hogy a Szovjetunió ma, a világszerte végbevitt dekolonizáció korszakában, az utolsó gyarmati nagyhatalom. Ez nemcsak azokra az országokra áll, amelyek Jalta óta szovjet fennhatóság alá kerültek, hanem a Szovjetunióra magára is. Egy megbeszélésünk alkalmával de Gaulle azt mondta, sajnálja az oroszokat, mert náluk Algéria a saját határaikon belül van. Ez ma tény. Az oroszok már a lakosságnak csak 49 %-át teszik ki, de a hatalomnak még mindig több mint 90 %-át birtokolják. Azonkívül a mohamedán nemzetek létszáma gyorsan növekszik, míg az oroszok — gyermekek hiányában — nem szaporodnak. Mindez a közeli években nagyobb nehézségekhez vezet. Itt egy robbanás következhetik be, amire elő kell készülnünk.

Ilyen körülmények között Magyarország számára is új távlatok nyílnak. Hála az 1956-os forradalomnak és Mindszenty bíboros hercegprímás hősiességének, Magyarország megtartotta lelkét. Mindenki, akinek ma köze van magyarországi

ügyekhez, tudja, hogy ez a nép nem kommunista, hogy ez a nép hazaszerető és nagy többségében még mindig keresztény. Tudja azt is, hogy Európához vonzódik, és hogy ha csak a legkisebb alkalom adódik, Magyarország újra elfoglalja nyugati helyét. A többi nemzet, amely Jalta óta orosz uralom alatt sínylődik, többé kevésbé úgy érez, mint a magyarok. A magyarok azonban nagyobb ügyességükkel elérték azt, hogy legalábbis valamennyi kis szabadságot visszanyertek. Nem sok, és semmiképp sem kielégítő. De be kell ismerni, hogy a magyarság bámulatos módon védte meg a saját lelkét.

A jelen kötülmények között tehát minden attól függ, hogy mit tesz a Nyugat. Azokban az országokban, ahol mi élünk ma, meg kell őrízni a lelket, a szabadságszeretetet, a vallást, és azonkívül azokat a politikai erőket kell támogatni, amelyek tisztán látják a helyzetet és készek ezen tisztánlátás alapján tényleges politikát csinálni. Nem érünk el haladást, ha az oroszoknak behódolunk vagy ha nekik valamit is odaadunk, ha nem kapunk cserébe egyenértékű mást. Egyoldalú koncessziók csak hátrányosak. A kemény vonal eddig még mindig a legsikeresebb. Azonkívül ez az egyetlen út, amelyen a békét meg lehet óvni. A történelem azt tanítja, hogy a békét sohasem tudtuk megteremteni szólamok és tüntetések által. Ez inkább az ellenkezőjét eredményezte. Békét csak akkor biztosíthatunk, amikor a békeszeretők olyan erősek, hogy az ellenséges hatalmak nem merik őket megtámadni.

A mai helyzet biztató. Tőlünk függ, hogy elérjük-e célunkat. Ezért mindnyájunknak, minden egyes külföldön élő magyarnak az a hivatása, hogy minden erejével támogassa ezt a politikát. Nem arról van szó, hogy mi döntsük el, mi történik Magyarországon, hanem csak arról, hogy segítsük a magyar nemzetet, hogy szabad akaratát nyilváníthassa. Mi a magyar önrendelkezési jogért harcolunk. Ha ezt tesszük, ha minden erőnket latba vetjük, igazán *remélhetünk szebb jövőt!*

DR. MIHÁLYI GILBERT O. PRAEM.:

Emigráció és politika

Eshetőségek és korlátoltságok

Legújabban hideg zuhanyként hatott politikai emigrációnkra a Budapesten látogató George Shultz amerikai külügyminiszter kijelentése: "Az amerikai magyarság csodálattal néz fel a népi demokrácia nagyszerű eredményeire." E szavak jelezték az emigrációs politika sikertelenségét s egyben tehetetlenségét, mert a hosszú és fáradságos törekvések nem sokat használtak. Ez olyan felismerés, hogy érdemes számba venni a helyzetet.

Az ember 'politikai' lény

Mielőtt érdemben a feltett kérdésre rátérnék, röviden érintenünk kell az emigrációban széltében-hosszában sokszor hallható kritikát: de hát miért kell mindig politizálni? Mi értelme van neki? Az emigrációs magyar püspök is kifogásolta, úgy hallom, hogy annyit politizálunk.

Nos, a választ Arisztotelész adja meg, aki szerint az ember 'politikai' lény. S az ember társadalmi természetének koronája a nagy ókori filozófus tanításában az, hogy mint a városállam, a polisz (innen a politika szó) lakója, polgára összejön a többi polgárral a város piacán, hogy a közügyeket intézze. Itt fontos döntéseket hoznak, nem lehet tehát érdektelen a polgár számára, hogy részt vegyen a piaci tárgyalásokon, hiszen mindaz, amiről ott szó van, befolyásolhatja életét. Az ember kiteljesülése tehát polgársága, azaz sorsa alakításában való tevékeny részvétel.

Politikai menekültek vagyunk

De politizálásunk folyik menekült létünk természetéből is. Akár a 40-es, 45-ös, 50-es vagy 56-os években hagytuk el szülőhazánkat, politikai menekültek vagyunk. Nemet mondtunk

az embertelen erőszaknak, ami ezeréves keresztény nemzeti értékeinket összetiporta. Ez az, amiért öntudattal és küldetéssel léptük át a szülőföld határát. Ez a küldetés nem otthoni állásban, címekben stb. gyökerezik, hanem egyszerűen menekült létünkben. Minden emigráció politizált. Mi sem vagyunk kivételek. Ez az emigrációs politizálás azonban nem annyira napi vagy pártpolitikai érdekek hajhászásában áll, nem végnélküli és szétporlasztó vitákban merül ki, hanem a sorskérdés, a magyar nemzeti szabadság visszavívásának munkálásában. Számunkra ez az arisztotelészi legszentebb közügy s a menekült magyar ebbeli részvétele nem lenézendő, nem szégyenletes törekvés, hanem egyik legértelmesebb és legértékesebb magyar cselekvés.

Az emigrációs politika esendő

Mivel az Egyesült Államok a bevándoroltak országa, széles körű irodalma van az etnikus csoportok politikai működése vizsgálatának. Itt csak két tanulmányra térek ki.

Az egyik Stephen A. Garrett "Eastern European Ethnic Groups and American Foreign Policy" című cikke a Political Science Quarterly 1978. évi kötetének 301-323. oldalán. A szerző a kelet-európai etnik csoportok erősségét számuk, etnikus újságjaik, illetve olvasótáboruk, valamint politikai céljaikat szolgáló szervezeteik alapján vizsgálja.

Azt állapítja meg, hogy számarányuk szerint eléggé erősek, de újságjaik, illetve olvasóik száma megcsökkent. Politikai szervezeteiket három szemszögből méri: 1. hogyan tudják befolyásolni az amerikai külpolitika intézőit, 2. választásnál milyen erőt képviselnek és 3. hogyan tudják az amerikai közvéleményt érdekükben megnyerni. Garrett úgy találja, hogy az amerikai diplomatákra nincs jelentős befolyásuk. A State Department tart velük ugyan kapcsolatot, de találkozásaik inkább arra szolgálnak, hogy betömjék szájukat, mint megválaszolják igényeiket. Megjegyzi, hogy az izraeli érdekképviselet kivétel, mert a State Department érzékeny választási erejükre és politikai szofisztikáltságukra.

Az etnik csoportok választási erejükkel — szerinte — tudnak eredményeket elérni. Így pl. az 50-es évek végén a lengyelek 13 képviselőt küldtek a Kongresszusba. Mindkét párt tudatában van az etnikus szavazatok fontosságának s ezek biztosítására a demokrata párt megalapította a Nationalities Divi-

sion-t, a republikánus párt pedig a Heritage Group-ot. Az 1972-es elnökválasztásban Nixon hatalmas győzelme igazolni látszik az etnikus csoportokkal való kapcsolattartás eredményét. De érdekes, hogy ez nem a párt külpolitikai állásfoglalásának köszönhető. Mert hiszen az 1972-es republikánus pártprogram teljesen hallgatott a kelet-európai rabnépek érdekeiről, míg a demokrata párté sürgette a világközlemény mozgósítását, hogy azok kulturális és vallási örökségét megtarthassa. Vagyis a kelet-európai emigráció nem képes szavazati erejével az amerikai külpolitika vezetőire hatásosan befolyást gyakorolni.

Az amerikai közvélemény megnyerését illetőleg a szerző úgy találja, hogy igenis lehet azt biztosítani, amint az izraeli érdekképviseletnek sikerül, de csak úgy, ha elérik, hogy az amerikai nép belátja, hogy politikai céljaik az amerikai érdekekkel találkoznak. Ebben a tekintetben felhozza az 1959-i Kongresszusnak a rabnépek hetére vonatkozó határozatát. Ez kezdetben rokonszenves volt az amerikai népnek, de feltűnően gyorsan lelohadt lelkesedése. Amint látjuk, Garrett vizsgálódásában negatív válaszra jut a kelet-európai emigrációnak az amerikai külpolitikára való befolyására vonatkozólag.

A másik Charles McC. Mathias, Jr., aki a Foreign Affairs 1981 nyári számának 975-998. oldalain "Ethnic Groups and Foreign Policy" címmel közölte tanulmányát. Kiemeli az amerikai nép széles körű támogatásának szükségességét az etnik politikai érdekképviseletek sikeréhez. Rámutat, hogy az elég erős kínai érdekcsoport nem volt képes mozgósítani ezt a támogatást, amikor 1978-ban Carter elnök az "egy Kína"-t elismerte. Szerinte az arabok nem tudnak sokra menni az izraeli érdekképviselettel szemben éppen az átütő arab-amerikai közösség hiányában. Az ír érdekcsoport talán a legnagyobb az Egyesült Államokban, de Mathias azt fejtegeti, hogy mégsem képesek felsorakoztatni maguk mögé az amerikai támogatást, mert a legtöbbje szélsőségesebben nacionalista, mint a dublini kormány maga. A szerző felhozza az 1959-i kongresszusi határozattal létrehozott Rabnépek Hetét, ami idők múlásával és más súlyos problémák felmerülésével elvesztette közérdekűségét. Rámutat, hogy az erős és jól megszervezett görög érdekképviselet semmit sem ért el a ciprusi vitában. A számban és befolyásban erős lengyelek szintén alig tudtak valami jelentőset tenni hazájukért. Izrael támogatása erős, mert úgy látszik, hogy ez az Egyesült Államok érdeke. Így az izraeli érdekképviselet sok esetben eredményes, de mégsem lehetne állítani, hogy

minden úgy történik, ahogy szeretné. Mindebből világos, hogy Mathias is arra a következtetésre jut, hogy az emigrációs politizálás általában eredménytelen.

Magyar önkritika

Magyar részről a hosszú évek folyamán többen foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Többre hivatkozunk.

Dr. Eszterhás István "Inkább ma szegénykedem magányosan, semhogy később szégyenkedjem nyilvánosan" című cikke, amit a Vasárnap 1973. július 29-i száma közölt, az 1973. június 9-i Közös Magyar Külügyi Bizottságnak a New York-i Magyar Házban tartott gyűlésével foglalkozik. Ezen a főtéma, ami nem is szerepelt a tárgysorozat első pontjaként, az lett, hogy előzőleg a Bécsben tartott csapatcsökkentési konferencián az Egyesült Államok hatására az európai szövetségesek elálltak annak követelésétől, hogy a tárgysorozatra vegyék fel a Magyarországot megszálló szovjet haderő kivonásának kérdését is. Mivel a Közös Magyar Külügyi Bizottság volt az, amelyik Nixon elnökké választásának támogatását elhatározta, most magában a testületben kitört a soha nem tapasztalt keserű elégedetlenség. Az egyik csoport felháborodott, tiltakozást és az elnök megkérdezését követelte. A másik elítélte ezt a felháborodást, mint túlzást. Volt olyan is, aki hallgatott. Czikann-Zichy Móric pedig dr. Pogány András, Gereben István és dr. Eszterhás István ebbeli kritizáló cikkeit fölényes legyintéssel elítélte és a bizottság cenzúráját javasolta ilyen esetre. Világos, a kemény kritikával azok nem értettek egyet, "akik az adminisztrációval kapcsolatban vannak vagy legalábbis azt érzik, hogy kapcsolatban vannak vagy washingtoni összeköttetéseiket féltették."

Végül a bizottság úgy határozott, hogy eréllyel széles körű tiltakozást folytatnak. Mert — Eszterhás szerint — amikor a Külügyi Bizottság Nixont támogatta, "a magyar nép igazságát akarta morális kötelékként a felajánlott támogatással az elnökre tenni. Hogy bizalmunkkal pórul jártunk, az más kérdés." Ezt vette zokon Eszterhás és csoportja, meg is ismétli: "Azért ígértük neki a teljes támogatást, mert előlegezett bizalmunkkal, ahogyan azt magyarul mondjuk, 'el akartuk kötelezni' az amerikai, tehát a száműzött magyarság szavazata révén is — a magyar ügynek."

A cikkben nem mindennapi módon rátesz Eszterhás az emigrációs magyar politikai vezetőkre: "Erről tehát őszintén

kellett volna beszélni. A köntörfalazás helyett azt kellett volna mondani: mi Nixon iránti bizalmunkat Pásztor Lászlón és a megválasztottakon keressük, mint akik bennünket képviselnek ott, ahova bizalmunkat felajánlottuk. Magyarázza meg Pásztor László és a megválasztottak, mi történt bizalmunkkal, amelyet javaslatukra, elnökölésükkel megszavaztunk Nixon elnöknek." A cikkíró úgy látja, hogy két eset lehetséges. "Vagy olyan gyenge és jelentéktelen ma még Pásztor László és a Magyar Republikánus Pártcsoport helyzeti energiája, hogy nem lehet komolyan számításba venni nemzeti méretű bajban, mert bármenynyire is akarják, ilyen bajban nem tudnak komoly támogatást adni a magyar népnek." És rátér a másikra: "Vagy pedig mindkét szervezet, a Pásztor László által vezetett etnik csúcsszerv és a Hajdu-Németh Lajos által kiépített Magyar Republikánus Pártcsoport egyoldalú feladatú szervezet és csak a pártot és az elnököt képviseli választáskor felénk, amikor szavazni kell menni, de bennünket nem tud hatásosan képviselni az elnök felé, amikor olyan baj van, amit az elnök okozott."

Végül felveti a felelősség kérdését: "mit tettek szinte egy hangú bizalmunkkal azok, akiknek a kérésére odaadtuk, hogy prezentálják az elnöknek? És ami még fontosabb felelősség: mit tettek a felajánlott és elfogadott magyar bizalom elfecsérlésekor?"

Dr. Simonfay Ferenc a Vasárnap 1985. október 27-i számában megjelent "Emigrációnk külpolitikája Európában és az USA-ban" című cikkében megállapítja: 1. a román érdekképviselet, amelyet Bukarest és itteni emigrációjuk támogat, kijátssza a mi politikai organizációink ügyességét és képességét; 2. a románok az amerikai ipar-kereskedelem támogatását biztosítani tudják s ezzel a befolyással szemben mi, magyarok alul maradunk; 3. mindezt elősegíti az amerikai külügyérek sem nem tárgyilagos, sem nem magyarbarát bürokráciája; 4. washingtoni külügyéreink működését, illetve taktikáját meg kell változtatni: "Nem kritikaként, hanem eddigi tapasztalataim alapján az a véleményem, hogy szervezeteink és Washingtonban buzgólkodó 'külügyéreink' eddigi működése, taktikája 'önképzőkör' színtűek, és így nem hozhattak eredményt... Mert eddig, negyedszázad alatt a már tonnasúlyra emelkedő beadványaink az irattárban porosodnak. Elintézetlenül!... Siker volt, az eredmény elmaradt!" És végül 5. egységes, összpontosított akció megszervezése a fontos és ehhez nemzeti ala-

pon álló külpolitikai munkaközösség felállítása nélkülözhetetlen. "Ami hasonló van, átszervezést igényel!"

"Miért kell változtatnunk eddigi külpolitikánkon?" című másik cikkében, amit a Vasárnap 1986. április 20-i száma közölt dr. Simonfay rámutat ennek a politizálásnak elégtelenségeire: 1. beadványok megszerkesztése és az illetékesekhez való eljuttatása még nem 'külpolitika'; hangsúlyozza és vázolja a beadványok mostoha kezelését; 2. tüntetés alkalmával nem tudunk ügyünk mellett tömeget felvonultatni és "a tv és a hírszolgálat így is kihagyott bennünket — szokás szerint" — kesereg; 3. úgy véli, hogy ügyünket a külügyminisztériumban "lapuló, ismeretlen, láthatatlan erők" elgáncsolják, akiknek politikája sokszor "az elnök elképzeléseivel ellentétes"; 4. kritizálja az emigrációs politika egységének, az állhatatos követelésnek hiányát. "Vagy talán azok, akik hébe-hóba személyesen beszélhettek az elnökkel vagy a külügyminiszterrel, 'tapintatból' nem hozták fel ügyünket, (mert) valószínű ügyeink intézésének sürgetése...megbontaná 'bejáratosaink' jó viszonyát velük." Sürget és felhív, hogy szervezzük meg, mint amerikai állampolgárok, új külpolitikai módszereinket.

"Egységes amerikai magyar külpolitikát!" című cikkében, ami a Vasárnap 1986. május 4-i számában jelent meg, Simonfay folytatta ebbeli vizsgálódását. Arra hív fel, hogy szavazatunk erejét ügyesen használjuk fel. Vagyis ügyünket kössük hozzá szavazatunk elígéréséhez és tudassuk, hogy ígéretük megtartását elvárjuk. Jónak látná, ha kapcsolataink kiépítése mindkét párt felé megtörténnék, hiszen így csak több támogatónk lesz. Ebbe a külpolitikai munkába való bekapcsolódásra hívja fel az egyetemes magyarságot és kifogásolja, hogy az ún. "hivatásszervezetek" — orvosok, mérnökök, egyházak — eddig távol tartották magukat a részvételtől. Fő érve, hogy a hivatalosak a tömeget, az erőszámot veszik figyelembe. Hangsúlyozza befutott, közéletben, tudományban, gazdasági életben stb. "híres" honfitársaink beszervezésének fontosságát. Végül parlamentárisan működő egyeztető fórum megszervezésére buzdít, hogy külpolitikai munkánk egységes és átütőbb lehessen.

Őszinte helyzetjelentés

Ez a reális látás megnyilvánul több más megnyilatkozásból is. Gyűjteményünk eléggé igazolja, hogy tisztán látunk.

Lőte Lajos, az Erdélyi Bizottság elnöke, "Soha ne szűnjünk

meg Erdélyért munkálkodni" című cikkében (Vasárnap, 1975. november 16.) panaszkodik a megoszlottság miatt: "Az erdélyi emigráció...az egység jelszavával, de nem az egység szellemében" dolgozik. Majd mereng a sikertelenségen: "De hogy valóban nem tudták elérni a kitűzött célt,...az negatívum, amelyről gondolkodni kellene a jövő tanulságok céljából."

Dr. Varga László "Eltévedtünk?" című cikkében (Vasárnap, 1978. április 16.) kifogásolja az egyoldalú republikánusra való hagyatkozást: "A magyar nép nevében csak olyan szervezet szólalhat meg, amelynek mindkét párt felé van kapcsolata." S hozzáfűzi: "Nekem minden elnök jó, aki a Szovjetúniót gyengíti, mert ez jó a magyar népnek." Ostorozza az "egyéni érvényesülés" keresését a magyar ügy szolgálatában: "karriert ne a magyar szavazatok szállításával csináljunk." Úgy látja, hogy nyolc éves republikánus adminisztráció (Nixon) alatt a magyar ügy semmit sem ment előre.

Dr. Varga László eme cikkére Belső Gyula és Hajdu-Németh Lajos, a magyar republikánus párt országos főtisztviselői, "Válasz a 'hivatlan' tanácsadónak" címen sokszorosított levélben válaszoltak. Azt állítják, hogy dr. Varga tájékozatlan, és azt akarják bizonyítani, hogy az amerikai magyar republikánus párt következetes és tisztességes politikai magatartást és tevékenységet folytat. Dicsekszenek. "Az a meggyőződésünk — mondják —, hogy még sohasem volt az amerikai magyarságnak ilyen jó kapcsolata és összeköttetése Amerika új elnökéhez, kormányához és vezető pártjához, mint napjainkban... A választási küzdelem során Reagan kormányzó több ízben találkozott magyar szavazókkal... Reagan californiai kormányzósága idején is már a magyarok barátja volt és mindig rendelkezésünkre állt, valahányszor ügyünk mellett kellett kiállnia."

"Ilyen elnök kell nekünk" című cikkében dr. Halmos Milán (Vasárnap, 1980. május 4.) az emigrációban ritkán hallható őszinteséggel kimondja: "a magyar nemzetiségi csoport az amerikai politikai életben sem oszt, és nem szoroz." Rámutat gyöngéinkre, ami politikai szofisztikálatlanságunk következménye: "Odáig vagyunk az elragadtatástól, ha alkalomadtán magyar rendezvényeken egy-egy tanácsos, polgármester, kongresszusi képviselő vagy szenátor megtisztel bennünket a megjelenésével — rendszerint éppen újraválasztás előtt." Majd beismeri, hogy Nixon mögé sorakoztunk, bár "nélkülünk is megválasztották volna." Kimondja a politizálás csődjét: "De mi, hiszékeny magyarok csak hiába vártuk, hogy hazánk érdeké-

ben akár egy szót is emeljen." Tisztán látja, hogy "Amerikában az ún. 'block vote' számít." És mi még egymás közt is szét-húzunk, block befolyást sem tudunk gyakorolni. De mentegetésül azt mondja: "Nem lehet rossz néven venni a magyar kisebbségtől, ha nem ismeri fel az amerikai elnök végzetes megkötöttségét, hiszen még a tősgyökeres amerikai közül is csak kevés látja."

Dr. Szentmiklósy Éles Géza "Politikai örökségünk elfecsérlése" című cikkében (Vasárnap, 1984. december 23-30.) szintén megállapítja, hogy "ami a politikai célok megvalósítására hivatott országos vezetőket illeti: nem tudtunk kitermelni magunkból egy, a többség által elismert vezetőt." Reálisan felméri, hogy "a Fehér Ház-i, külügyminiszteri és törvényhozási semmitmondó tisztelgő látogatások, és az elnökkel felvett fényképek talmi értékű publikálása helyett — egységesen és együttesen" kell tennünk valamit. Szerinte felkészületlenek vagyunk, pedig a lehetőség itt lenne számunkra: "Reagan elnök második győzelmével esélyünk megnőtt Magyarország érdekében ügyünk eredményes képviseletére."

Összegezve vizsgálódásunkat a következőket állapíthatjuk meg:

1. Emigrációk és etnik csoportok nem képesek befolyásolni a befogadó ország külpolitikáját saját érdekük javára. Kossuthnak nem sikerült. Dr. Eckhardt Tibor és dr. Habsburg Ottó közbenjárásai semmit sem segítettek. Ugyanez áll a II. világháború utáni politikai emigrációkra. Borbándi Gyula kiértékelése helyes: "A második világháború utáni emigráció eredménytelenebb volt, mint némely másik, mert fő célját eddig nem érte el, vagyis azoknak a viszonyoknak a megváltoztatását, amelyek miatt létrejött" (A magyar emigráció életrajza 1945-1985, 440. oldal).

2. Illúzióban él tehát az az emigráció, amelyik azt hiszi, hogy a haza mostoha sorsát meg tudja változtatni. Ha valaki példát akar, olvassa el Peter H. Irons "The Test in Poland: Polish Americans and the Origins of the Cold War" című, a Polish American Studies 1973 őszi számának 5-63. oldalain megjelent tanulmányát, amelyben megvizsgálja, hogy a 6-7 millió amerikai lengyel miért volt hatástalan Roosevelt-Truman lengyelországi politikájára, aminek "Betrayal of Poland" lett az eredménye.

3. Hiszékenység nem a politikus márkája. Ami dr. Eszterhás cikkét illeti, nem Nixon elnök csapta be a magyar menekülteket, hanem azok csapták be önmagukat, mert készpénznek vették a kortes ígéreteket, ha ugyan kaptak ilyeneket. Bennett Kovrig "The Myth of Liberation. East-Central Europe in U.S. Diplomacy and Politics since 1941" (The John Hopkins University Press, 1973, 119-125. oldal) kimutatja, hogy az 1950-es években az ún. liberation policy (felszabadítási politika) igazában sohasem volt hivatalos külpolitikai cél, hanem, inkább konzervatív törvényhozók (pl. Knowland szenátor) elgondolása, aminek az emigrációk felültek. Akik Ronald Reagan elnök retorikájában hisznek, ugyanide jutnak.

4. Bár a befogadó ország részéről minden pozitív és következetes megnyilatkozás, valamint jó kapcsolat-tartás elengedhetetlen része a politikai érdekképviselet eredményességének, mégis mindez politikai következmények nélkül elégtelen. Belső Gyula és Hajdú-Németh Lajos egyoldalúan túlbecsülték a retorikát és a társadalmi vonatkozást, amit nem követett tényleges politikai támogatás.

5. Bár ahogy vizsgálódásunk mutatja, az amerikai magyar politikai érdekképviselet alapos átszervezésre szorul, mégsem szabad elfelejteni, hogy bármilyen személyi és eljárásbeli újítást is vezetnének be, a politika igazában "the art of possibility", azaz a lehetőség művészete. Eltekintve az emigrációs 'handicap'-től, ebből a lehetőségből nem sok jut ki nekünk a mai amerikai és világkörülmények miatt. Lehetőségeink igen korlátoltak.

6. Mindezek ellenére, az emigrációs politikai érdekképviselet az arisztotelészi bölcsességből és menekült létünkből kifolyólag feladat. Megértve a korlátolt lehetőségeket, talán eredményesen munkálható mindaz, ami mégis elérhető.

DR. KAZÁR LAJOS:

Megméretünk és híjával találtatunk?

Amerikai tartózkodásom során egyszer a sumér-magyar rokonosítás híveivel töltöttem huzamos időt. Érdekes beszélgetéseink voltak, s ezekből sok mindenre emlékszem. Persze a rokonítás nyelvészeti oldala érdekelt volna leginkább, mivel képzésem az általános nyelvészetből indulva az uráli, majd különösen a magyar történeti nyelvészetre terelődött. De az a csoport, amellyel emlékezetes beszélgetésem történt, csak körvonalakban tudott a sumér nyelv műveléséről. Ha udvariasan is, enyhén rovólag szóltak japán urál-altaji kutatásom hiányáról, amelyet a sumér kihagyásában láttak. Apránként nemzeti erényeinkre, hátrányainkra és bajainkra terelődött a szó. Lám — mondták — egyetlen finnugor-szamojéd népnek sincs olyan dicső történelme, Európát félelemben tartó olyan híre, mint a magyarnak! Tehát a magyar ezért sem lehet a finnugor-szamojéd népek rokona. Erre persze nem lehet nyelvészeti érvvel válaszolni. Elmondtam, hogy kb. 1918-ig lenézően beszélhettünk a finnekről, de azóta aligha! 1939 szeptember és 1940 márciusa között ugyanis gyakorlatilag egyedül olyan haditényt vittek véghez Sztálin mérhetetlen hadaival szemben, amilyenre bármely hatalmas nép büszke lehetne. Akkor is, a háború további során is, országuk és hadi erőfeszítésük megszervezése mérföldekkel előtte járt a mienknek.

Megint fordult a beszélgetés iránya: a honfoglalás és a kalandozások idején volt magyarok felé. Azok voltak a dicső idők, nemde? "A sagittis Hungarorum, libera nos, Domine!" (A magyarok nyilaitól ments meg, Uram, minket!) — így esedeztek a bajorok és mások litániáikban. Őseink "a porba omlott Európa homlokán" tomboltak, nemde? Ahhoz az életformához kellett volna ragaszkodnunk — mondták vitázó társaim — s akkor ma legalább Közép-Európa urai volnánk. Miért is nem toroltuk meg a Lech-mezőn elszenvedett súlyos leverést? Megtehettük volna! Ahelyett megjámborodtunk. A kereszténység pedig ki-

csavarta kezünkből az íjat, kardot, buzogányt és gerelyt! Keleti rokonainkkal, a besenyőkkel, a kunokkal kellett volna szövetkeznünk s az ősi hiten megmaradnunk! A kereszténységgel együtt a leigázás is megérkezett. Géza fejedelem súlyosan hibázott, de még inkább fia, Szent István. Ha Koppány és családja lett volna az uralkodó, a besenyők, kunok, úzok mind hozzánk csatlakoztak volna, sőt talán a tatárok és törökök is. Megmaradtunk volna nagyhatalomnak. Most pedig a kert alá jutott senkik vagyunk!

Ez az utolsó megállapítás bizony fején találta a szöget. Magyarország manapság nem sokat számít a hatalmi játszmák sakktábláján. Tépelődve kérdezhetjük magunkról: miért süllyedtünk ebbe az állapotba? Természetesen a válasz százrétűnél is bonyolultabb lehet. De ezt is kérdezhetnénk: mi lett volna népünkből, ha a kalandozások folytatódnak, és a besenyőkkel szövetkezve a kereszténységet nem vesszük föl? Faggassuk csak a krónikákat! A szászországi Madarász Henrik hamar észrevette, hogy a kalandozó magyarok előnye a rajtaütéses portyázás és a cseles visszavonulásból visszaforduló, több oldali, viharos támadás, amely az ellenfél hadrendjének fellazulását használta ki. Gyengéjük a várvívás és az íj idegét lazító esős idő volt. Mit is tett hát? 924-ben kilenc évi adófizetésre kötelezte magát országa nyugton hagyása ellenében. E kilenc év során lázas sietséggel országa minden jelentős települését várárkokkal és falakkal erősítette meg és jól begyakorolt páncélos lovasságot szervezett. 932-ben az adóért megjelenő magyarok elé adó helyett döglött kutyát vettetett, majd a büntetésre 933-ban felvonult magyar sereget Merseburg közelében maga támadta meg s el is kergette. Egy szóval megtalálta az eleink szokatlan harcmodorából származó nagy előny ellenszerét.

955-ben Bulcsu, Lél és Sur vezérek foglyul esése s felakasztása, majd a vezér nélkül maradt, kimerült, esőverte magyar bosszuló sereg megsemmisítése fejbevágta eleinket. 955 után nyugatra nagyobb méretű kalandozó had nem indult. Inkább délnek fordultak. De 970-ben Arkadiopolisznál is vereség érte őket, s bizonyára érezték, hogy győzhetetlenségük hite füstté vált és szorítóba kerültek. Nyugaton Madarász Henrik fia, I. (Nagy) Ottó 962-ben — Nagy Károly példáját szem előtt tartva — német-római császárrá koronáztatta magát, így a Kárpát-medencét nyugatról és délnyugatról támadhatta volna, miként Nagy Károly és fia, Pipin az avarok uralma ellen tette 791 és 803 között. Bizáncban 970 után több erőskezű katonacsászár

került a trónra, s ezeknek Ottóval való szövetkezése éppoly végzetes lehetett volna elődeinkre, mint a bolgárok és Nagy Károly közti, amely az avarokat fogta gyűrűbe.

Csak idő kérdése volt, hogy a frissen keresztelkedett Európa saját küszöbéről kivesse a pogány magyarságot. Gondoljunk csak a XI. század végén megindított, óriási lendületű kereszteshadjáratokra, amelyek jelentős részben Magyarországon át történtek. Gondoljunk arra is, hogy a nyakasul pogánynak maradt litvánok ellen Szent László és Nagy Lajos királyunk is hadat viselt, és a német lovagrend éppen a pogány litvánok, poroszok, kurok, lívek, lettek és észtek földjeit tette magáévá e népek leverése és erőszakkal történt megtérítése során.

A 971-ben fejedelemmé emelt Géza (régiesen Gyécsa) józanul következtetett, amikor a német-római császárság tőszomszédságában a Nyugathoz alkalmazkodott és békét keresett. 973 húsvétján a szászországi Quedlinburgban az akkor már nagyon beteg Nagy Ottó szívesen fogadta számos más nép követei között a magyar fejedelemét is és örömmel hajlott a békét ajánló és keresztény térítőket kérő Géza fejedelem szavára. Géza maga is megkeresztelkedett és azontájt született fiát, későbbi Szent Istvánunkat is megkereszteltette. Magyarország sorsa azóta Nyugat-Európához láncolódott, elsősorban Rómához.

Azt is mondhatnánk — és nemzetünk legjobbjai ezt nyilván így látták —, hogy Isten messze Keletről, talán Közép-Ázsiából, ha nem messzebbről, azért sodortatta eleinket sok nép szálláshelyén keresztül a Kárpát-medencébe, hogy különös feladatot vállaltasson velük. Kereszténnyé, Krisztus Urunk hű követőivé kellett e népnek lennie, hogy feladatához ereje legyen. Nézzünk csak vissza a hunos-törökös népekre, vér szerinti közeli rokonainkra! Egymást ölték, aztán idegenek verték le őket, szétszóródtak, s birodalmaikról, még az Ozmán Birodalomról is, csak a történelem beszél.

Igaz, a Magyar Birodalom a múlté. De a magyarság a Kárpát-medencébe érkezés óta szakadatlanul ott maradt, s ha Isten kezét el nem engedi, még talpraállhat. A kereszténység felvételét követő két generáció múltával a hit megszilárdult hazánkban s eleink általában nem inogtak meg benne. Magyarországot, "híres Pannoniát" az Áldott Boldogasszony védelmébe ajánlott földnek tekintették és csatáikba "Jézus és Mária" kiáltással indultak. Nemcsak a szent királyok, Szent István és Szent László imádkoztak hő szívvel országunkért s népünkért, hanem

— talán a félig pogánynak maradt Kun László kivételével — minden magyar királyunk, kormányzónk és fejedelmünk.

Tudjuk, mekkora hit volt IV. Bélában, s mily hő szívvel kérte Istentől népének a tatároktól való megmentését. Leánya, Árpád-házi Szent Margitunk egész életén át népéért vezekelt, ahogy a rettenetes veszély idején szülei szánták. Nagy Lajos a szentség hírében élt s atyjával együtt mintaképének Szent Lászlót választotta. Még a reneszánsz szelétől megcsapott Zsigmond is Nagyváradon, Szent László közelében temettette el magát.

Hunyadi János a szent életű Kapisztrán Jánossal versenyt könyörgött az Éghez: vele együtt morzsolta a rózsafüzért, hogy a Szűzanya segítse meg Magyarországot a török nem szűnő, rettenetes támadásai ellen.

"Haj, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben".

Mátyás korában már erősen hatott a reneszánsz kétkedő, a hitet maró szelleme, amely az emberek tekintetét az örökkévalóság keresésétől a földi vagyon s az élvezetek felé fordította. Temesvári Pelbárt, a híres hitszónok méltán korholta, kárhoztatta csúful elvilágiasodott korát. Mohácsot és a magyarságra nézve szinte végzetes következményeit mind a katolikusok, mind a protestánsok Isten méltó büntetésének tartották. Azokból az időkből egyetlen istentagadó vezető emberünkről sem tudunk. De zsoltárosak, mély hitűek voltak legjobbjaink: a Zrínyiek, Balassi Bálint, Dobó István, Báthori István, a Batthyányak, Bethlen Gábor, a Rákóczi Györgyök, de leginkább a vezérlő fejedelem, Rákóczi Ferenc. Mikes Kelemen írásaiból tudjuk, mily szenthez hasonló életet élt a fejedelem. Neki is kedvenc imádkozási módja volt a Boldogasszony szemében annyira kedves szentolvasó morzsolása. Rákóczi Ferenc szakadatlanul vezekelt népéért s Isten szemében talán többet segített így, mintha királyként uralkodott volna. Így közlekedtek eleink az Éggel csaknem kivétel nélkül, mígnem a "felvilágosodás" terméke, a liberalizmus alattomos mételye a XIX. század utolsó negyedében hazánkat is ferőzni kezdte. Mégis, legalább a magyar köznép rendületlen maradt Krisztusban, s amikor 1945-ben az istentelen csordákkal együtt a bolsevizmus tört rá, Mindszenty József szavára hallgatva szentmisékre, istentiszteletekre tódult, s feltűnően a Boldogasszony segítségéért könyörgő búcsújárásokra. Ezeken gyakran a magyar protestánsok együtt imádkoztak a katolikusokkal, úgy mint évszázadokkal korábban a török elleni harcok idején.

1945-ben olyan megpróbáltatás szakad országunkra, mint azelőtt soha. 1948 december 26-án *Mindszenty* hercegprímásunkat elhurcoltatta a Krisztus-gyűlölő Rákosi és csoportja, és szülőhazánk népe "megvert pásztor" népe azóta. Igaz, 1956 októbere végén és novembere elején fellobbant a szabadság lángja, de azóta, mondhatnánk, a sátán szánt, vet és arat hazánkban. A materializmus ijesztően erőt vett szegény népünkön. Tízezerszámra vannak kereszteletlenül hagyott, vallás nélkül felnövő fiatalok, akiknek életszemlélete elkerülhetetlenül a nihilizmus. A házasságok olyan mértékben hullanak szét, a magzatelhajtás, az alkoholizmus, az öngyilkosság és egyéb kór oly nagy számban irtja népünket, hogy legtöbbször nem is merünk rá gondolni.

Ezt az irányzatot semmilyen társadalmi szabályozás vagy rábeszélés nem bírja megfordítani. És ha a szovjet kolosszus holnap összeomlana s Magyarország teljesen felszabadulna, a szörnyű lecsúszás emberi erővel alig lenne orvosolható. Semmiféle törvényhozás nem bírná a gyermekellenes szellemet és a lelki eldurvulást megszüntetni. Az sem használna, ha valamely szerencsés sorsfordulat által Nagy-Magyarország újból a mienk lenne. Sem politikai, sem gazdasági lépések nem bírnák a gyökérig hatolt romlást kiirtani, még Bulcsu vezér vagy Szent László vagy Máryás király katonai sikerei sem! A megromlott erkölcsöt csak szenvedéssel egybekötött hő imádkozás gyógyíthatja.

Rá kell ébrednünk, hogy politikai ragyogásunk kora hosszú időre homályba tűnt. Mai feladatunk — a tanuláson, okuláson, kemény munkán kívül — a vezeklés, az Istennel való kibékülés.

Magyarország sem, más ország sem lehet életképes népének lelki egészsége nélkül.

Még akkor is eddig soha nem látott méretű imahadjáratra kellene elszánnunk magunkat, ha sok segítőnk volna. De földi barátaink bizony kevesen vannak és felsorolt bajainkban segíteni nem képesek. Ilyen körülmények között mi egyéb segítséget remélhetünk, ha nem az Istentől kaphatót? Nincs egyéb menedékünk, mint az ezerszer meg ezerszer bevált imádkozás, mégpedig a csoportban való imádkozás. Így tevődik össze imahadjáratunk. Annál inkább ennek útjára kell lépnünk, mert a Fatimában, Garabandálban és Medjugorjeban a Szűzanya által gyakran hangsúlyozott, közelgő nagy büntetés minket éppúgy fenyeget, mint minden más népet. Nyissuk ki szemünket és fülünket! A Boldogasszony sírva sír értünk, gyermekeiért.

Kérjük közbenjárását kitartó imával és önmegtagadással mindennap. Soha nem lehetett hallani, hogy a kitartóan Hozzá esdeklők kérését ne hallgatta volna meg, s ha jóra szolgált a kérés, ne teljesítette volna. Szűzanyánk legkedvesebb rózsái a rózsafüzér szemei. Imahadjáratunk ezek köré fonódjék! Lépjenek e hadjárat élére magyar papjaink mind otthon, mind a haza határain kívül. Különben rájuk is érvényes lesz az ige: "Megmérettél és híjával találtattál!"

Természetes dolog, hogy a Teremtő nem kívánja tőlünk lényeges teendőink elhanyagolását. A régóta bevált mondás: "Segíts magadon, az Isten is megsegít" — örökké érvényes. De kétségtelenül el kell választanunk a lényeges teendőt az időpocsékolástól, mint amilyen a kóros TV-nézés, a rock-zene hallgatása, a beteges autózás (a vasárnap délelőtti "autónak áldozás" után), a versenyeken való elmaradhatatlan részvétel és pénzpocsékolás, a pókergépek és egyéb szerencsejátékok imádata, s a beteges vendégesdi. Ezek a szenvedélyek felemésztik az egyénnek azt a pénzét, amelyet szelleme gazdagítására és az egyetemes nemzet javára kellene fordítania. Persze sokkal egyszerűbb a szinte feltálalt szórakozást választani — mégha tetemes pénzbe kerül is —, mint a hasznos olvasást vagy értékes előadáson való részvételt. De az eredmény is egy-kettőre megmutatkozik: a készen tálalthoz nyúló elméje fejlődés helyett begyöpösödik, s a nemzeti erőfeszítésekre rendszerint nem marad se ideje, se pénze, másrészt a jó könyvek vásárlója és olvasója egyre magasabb fokú tudást és világszemléletet ér el, ami által nemzetének mind hasznosabb tagja lesz. Az első csoport tagjai alkotják a társadalom salakját, amely — mert erőfeszítés nélkül terem — kiszorítja a csak jó iskolázással és szívós önműveléssel elérhető elitet.

Mi, magyarok, súlyosan vétünk nemzetünk ellen, ha a salakhoz ragadunk, ha sem magunk művelésével, sem maradékaink magyar nyelvével s tudásával nem törődünk. Így gyakorlati szempontból is végzetesen rossz irányba mehetünk. Amikor az egyre sürgetőbb égi üzenetek szerint a kommunizmus kiteljesedése és azt követő szörnyű bukása és a velejáró rettenetes pusztulás bármely napon a nyakunkba szakadhat, bűnös felelőtlenség a tudni nem akarókkal úgy sodródnunk, mint folyóban az uszadék. Az erkölcsökben velőkig rothadt társadalmak történelmi szerepe az isteni méltányosság szerint más társadalmakra

száll. Így például a jelen erőviszonyok felbomlása miatt a védelemre semmiképpen nem kész Ausztráliában a fehér ember pazarló, kiváltságos, felelőtlen szereplése szükségszerűen lejár, amikor Ázsia hemzsegő tömegei özönlenek oda.

Nem lenne jó arra is felkészülnünk, hogy amikor innen kizárnak bennünket, a ruszkiktól Isten kegyelméből megszabadult, de a tatárjárás utánihoz hasonló Magyarországra kerülünk vissza? *Magyarul nem tudó gyermekeink és unokáink mire lesznek jók akkor? És mit használ olyan helyzetben az idősebb "salakember"?*

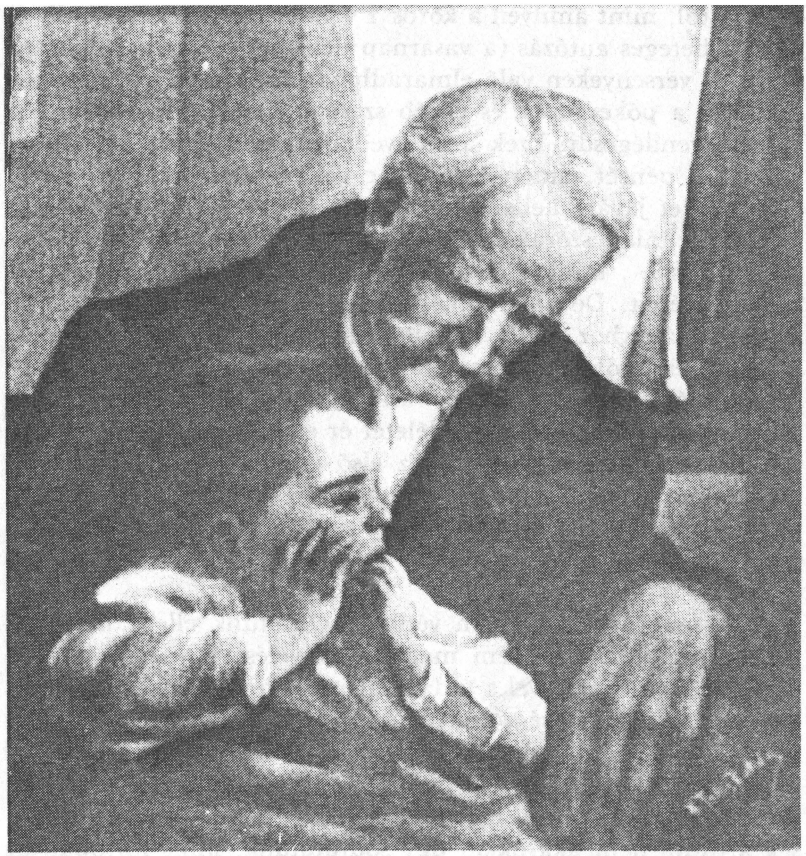

H. Tallós Katalin: Nagypapa az unokával

DR. MAILÁTH ISTVÁN:

A vízfüggöny

A Bős és Nagymaros között létesítendő kettős vízerőmű tervének a megvalósítása példátlanul heves ellenállást váltott ki a magyarországi közvéleményben. Fejcsóváló rosszallással foglalkozott ennek a környezetpusztításnak az ismertetésével a német, svájci és osztrák sajtó is. A szabad világban élő magyarok sajtója pedig megdöbbenéssel ismertette a jelek szerint már folyamatban levő rombolást. Az amerikai sajtót nem érdekelte az "ügy".

Ennek során itt is, ott is felmerült a találgatás: vajon mi van ennek a látszólag ész és értelem nélküli, gigászi befektetésnek a hátterében? Mert a "hivatalosan" beharangozott célkitűzés, ti. "energiatermelés" annyira primitíven átlátszó indoklás, hogy azt senki sem vette komolyan. Hiszen a nagymarosi zárógát termelte energia hivatalosan meghirdetett mennyisége alig 3.5 %-a a magyar energiaszükségletnek. Ez a jelentéktelen energiatöbblet nyereség annyira nincsen arányban a hatalmas beruházási költséggel (150 év sem lesz elegendő az amortizálásra), hogy még a gazdasági befektetések épeszű mérlegelését nélkülöző magyarországi szocialista kormánytényezők agyvelejében is ellenkezést váltott ki a terv végleges elfogadása. Mégis jóváhagyták. Ki erőszakolta rá a magyarországi hódoltsági rendszerre ezt a gazdaságot és környezetet pusztító, beláthatatlan következményekkel fenyegető őrült tervet?

A találgatások során többen a vadházasságban élő csehek és szlovákok államának szlovák származású elnökére, Gustav Husákra tippeltek, aki Budapesten lebonyolított személyes látogatását is figyelembe véve, a rendszerint jól tájékozott svájci sajtó jelentése szerint "elviselhetetlen" nyomást fejtett ki a magyarországi elvtársaknál a terv elfogadása érdekében. Nem kétséges, hogy az ultrasoviniszta és magyargyűlölő Husák szeme előtt elévülhetetlenül dicsőséges "történelmi misszió" valóra

váltása lebegett, amikor szívósan erőszakolta a csallóközi, zárt magyar néprajzi terület víz alá buktatását Pozsony és Bős között.

(Közbevetőleg: mélységes a hallgatás; semmi hírünk sincs arról, hogy mi lesz az 1000 év óta magyar tulajdonban levő, vízzel elárasztott földön élő magyar lakossággal. Hova szándékozzák széttelepíteni ezt a tősgyökeres magyar népet, amelyről Bél Mátyás már 300 év előtt azt írta, hogy "aki csallóközi embert látott, azzal büszkélkedhetik, hogy 'a magyar embert' látta", mert "őseik és az ősök őseinek a sora hiteles oklevelek szerint Szent István réges-régi korába nyúlik vissza". (Notitia I., 47-55.)

Ámde bármennyire elfogadható is, hogy Husáknak szívügye a magyar etnikum pusztítása, nehéz magyarázatot találni arra a kérdésre, vajon milyen eszközök birtokában lett volna abban a helyzetben, hogy kierőszakolja a magyarországi hódoltsági rendszer jóváhagyását. Ezen a ponton bontakozik ki a diszkréten háttérbe húzódó "Nagy Testvér" nyomasztó árnyéka.

Oroszok a Dunán

Az oroszok Európát "megváltó" (értsd: leigázó) messianista hóbortjának gyökere Nagy Péter cár politikai testamentumába nyúlik vissza. Ez a kétségtelenül nagy koncepciójú uralkodó az orosz államvezetés célkitűzéseit illetően politikai végrendeletében részletes utasítást hagyott hátra utódai számára. Ázsiai tatár erkölcsökkel átitatott tunya szláv alattvalóit — ha békességben élnek — nem tekintette államalkotó és államfenntartó feladatok ellátására alkalmas népnek. Ezért végrendeletében az orosz birodalom nagyhatalmi létének biztosítását állandó terjeszkedésben jelölte meg. Politikai végrendeletében többek között meghagyta, hogy "az orosz nemzetet mindig háborús készültségben kell tartani", továbbá "Konstantinápoly és India felé kell terjeszkedni (Afganisztán?), mert aki ott uralkodik, az a világ valóságos ura", végül "a bécsi és párizsi udvarnak fel kell ajánlani a világuralmon való osztozkodást, s ha azok nem fogadnák el az ajánlatot, akkor háborúba kell őket keverni egymással, hogy legyengüljenek és így Oroszország könnyedén vonulhasson be országukba".

A 14 pontból álló nagypéteri végrendelet záradéka ezt mondja: "*Így lehet és kell Európát legyőzni*". Vagyis államfenntartásra alkalmas népek leigázásával és felettük erőszakos

uralkodással kell "megváltani" az oroszok világuralmi célkitűzéseit.

A XVIII-XIX. és XX. századok orosz hódításai félelmetesen igazolják, hogy Nagy Péter akár cári, akár kommunista utódai híven teljesítették a nagypéteri menetrend utasításait. De sem a cári Oroszország diplomáciája, sem a második világháború elején maga Sztálin sem álmodott legmerészebb terveiben sem az orosz érdekterületnek olyan hatalmas európai térhódításáról, amely végül is a roosevelti diplomácia ostobasága következtében *a Duna vonaláig* tolta ki az ázsiai orosz birodalom nyugati határát.

El kell ismerni, hogy a váratlanul ölükbe hullott Duna-vonal gazdasági és stratégiai jelentőségét az orosz államvezetés rugalmas gyorsasággal kiértékelte. Igaz, hogy ebben nagy segítségére volt a kétbalkezes, téridegen amerikai diplomácián kívül Eduard Benes sorozatos tanácsadása is, akit egyébként egy nyugati közíró nemrégiben újkori történelmünk "legkártékonyabb dúvadjának" minősített.

1946

Benes sugalmazására az oroszok már a párizsi "béketárgyalásokon" kierőszakolták, hogy Pozsonnyal szemben három magyarországi, színmagyar községet Csehszlovákiához csatoljanak. Mindez a pozsonyi kikötő — már akkor tervbe vett — kiépítése érdekében történt. Persze Benes ezt a harácsolást azért erőszakolta, hogy Pozsonyban ő építhesse ki a *legnagyobb dunai kikötőt*, a maga halva született Csehszlovákiája számára. De hát az oroszok nem szívbajosak és miután Benes elöl-hátul kiszolgálta őket, rövid úton kiebrudalták a hatalomból, a pozsonyi kikötő-tervet pedig átültették — amint látni fogjuk — a pánorosz Duna-koncepcióba.

A Szláv Szuez

1948. május 24. és 26. között orosz sugalmazásra Prágában tanácskozott a csehszlovák-lengyel közös hajózási bizottság. Az orosz "megfigyelők" jelenléte következtében nyoma sem volt ezen a tanácskozáson az egyébként hagyományos cseh-lengyel ellentétnek. A szláv együttműködés lelkes hangulatában elfogadták és jóváhagyták annak a hajózható csatornának a megépítését, amely összeköti majd a *Dunát az Oderával*. A csatorna

északon Koselnél csatlakozik az Oderába, délen pedig Dévénynél ömlik a Dunába olymódon, hogy lehetőség szerint felhasználják a Morva (Morava) folyó medrét, amelyhez a csatorna Prerau (Přerov) város térségében kapcsolódik. Az építkezéseket — cseh és lengyel számlára — nyomban meg kell kezdeni azzal, hogy az első szakasznak, amely Mährisch Ostrau-ig (Ostrava) vezeti a csatornát, 1954-re készen kell lennie.

Ezt a csatornatervet, amely hivatott lesz az északi és déli szlávok gazdasági életét összekötni, az 1950-es évek elején "*Szláv Szuez*" néven ünnepelte a bolseviki sajtó. Később azután alábbhagyott az ünneplés. Hírek szerint Ratibor és Oderberg (Bohumin) térségében jelentős geotechnikai nehézségekbe ütközött a csatornaépítés. Ez idő szerint nincsen megbízható tudomásunk arról, hogy meddig sikerült a csatornát kiépíteni és vajon ideiglenesen odázták-e el a befejezést vagy véglegesen engedték feledésbe merülni a merész tervet.

Erre a gazdasági szempontból nagy jelentőségű Duna-Odera víziútra építették rá a *sziléziai nehézipari vidék fejlesztésének* tervét, amit annak idején, az 1950-es évek elején "*Szláv Ruhr*" néven ünnepeltek. De ez most nem tartozik a tárgyhoz.

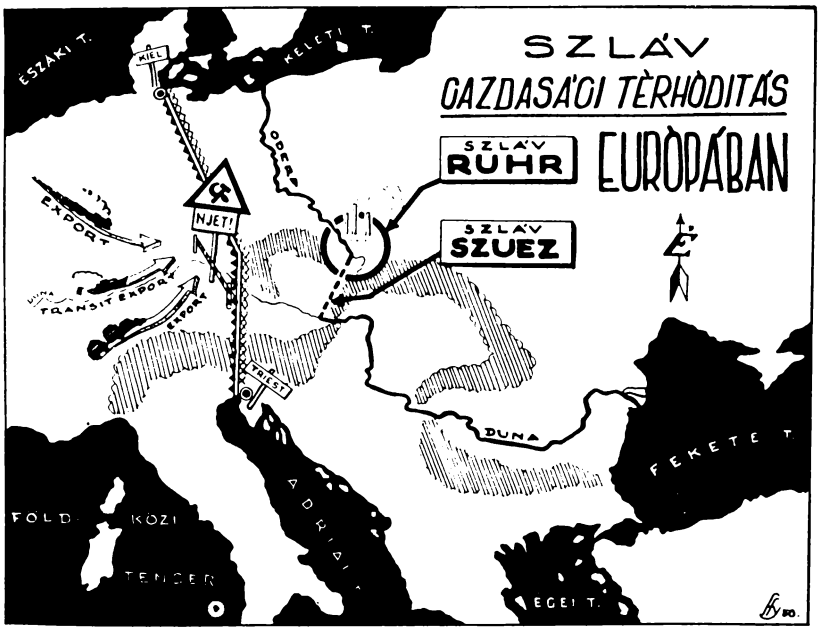

Belgrád — 1948.

1948. augusztusában ült össze Belgrádban a nemzetközi Duna-konferencia, hogy az 1946-ban Párizsban megkötött békeszerződések értelmében kidolgozzák a dunai hajózás statutumát. Elöljáróban azonban — az összefüggések megértése végett — dióhéjban ismertetnünk kell a dunai hajózás nemzetközi jogviszonyainak alakulását.

1791. augusztus 4. Végetért a Habsburg- és ozmán birodalmak között dúló háborúskodás és az orsovai (sistovai) békében a szerződő felek államközi szinten a dunai hajózás dolgában egyenlő jogokat biztosítottak egymás alattvalóinak. Ez az első, nemzetközi egyezmény a dunai hajózás történetében.

1815-ben a Bécsi Kongresszus a "nemzetközi folyami hajózás alkotmányá"-nak 108-117. fejezeteiben a nemzetközi jogalkotásba iktatta a folyami hajózás szabadságának elvét *nem parti államok alattvalóinak számára is.* Ezt az elvet gyakorlatilag életbe is léptették az európai folyókon, kivéve a Dunát, amelyen különböző államközi megállapodások szabályozták a hajózás jogrendjét egészen az első világháború végéig.

1922. október 1-én lépett életbe a *Dunai hajózás alkotmánya* (Donaustatut), amely a teljes egyenjogúság elve alapján biztosította a hajózást *minden lobogó számára* a Duna Ulm és Feketetenger közötti szakaszán. A "Donaustatut" felölelte a dunai hajózással összefüggő minden részletkérdés szabályozását, kezdve a technikai karbantartástól a kereskedelmi jogalkotáson keresztül a vitás ügyek bírósági szinten való rendezéséig.

A végrehajtást a *Nemzetközi Duna-bizottság* néven életrehívott független, nemzetközi hatóságra ruházták, amelynek összetétele a következő volt: a győztes nagyhatalmak, jelesen: Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország, valamint a parti államok egy-egy képviselőt, Németország pedig két képviselőt küldött a bizottságba. A Nemzetközi Duna-bizottságot függetlenségének biztosítása érdekében szuverén hatósággá nyilvánították, amelynek tagjai és alkalmazottai exterritoriális immunitást élveztek. Saját sárga-piros-sárga-piros-sárga sávokból szőtt zászlója volt és Bécsben székelt.

1936-ban a III. Birodalom visszahívta képviselőjét a Duna-bizottságból.

1938-ban, Ausztria bekebelezése után a bizottság először Belgrádba, majd később Orsovára tette át székhelyét.

1940-ben a parti államok a III. Birodalom nyomására be-

fejezettnek nyilvánították a Nemzetközi Duna-bizottság működését és új "alkotmány" kidolgozását határozták el, amire azonban nem került sor.

1946-ban a második világháborút befejező párizsi béketárgyalásokon parázs veszekedés keletkezett a dunai hajózás dolgában a nyugati nagyhatalmak és Szovjetoroszország között. Utóbbi a hajózás jogát kizárólag a parti államok számára kívánta biztosítani, míg a nyugati hatalmak a Bécsi Kongresszus kodifikált elvének fenntartása mellett kardoskodtak. Végül is a békeszerződések 38. paragrafusában kompromisszumos szövegben egyeztek meg, amely biztosítja ugyan a "szabad hajózás jogát" a Dunán, de nem írja pontosan körül, hogy kiket illet meg a "szabad hajózás". Ez a pongyola szövegezés tette lehetővé azután, hogy a belgrádi konferencián — *1948-ban* — Oroszország saját szája íze szerint állapítsa meg a "szabad hajózás" fogalmi körét.

A békeszerződésekben kapott felhatalmazás alapján Oroszország hívta egybe a Duna-konferenciát Belgrádba azzal a céllal, hogy kidolgozzák a dunai hajózás új alkotmányát. Részt vettek ezen a konferencián a nagyhatalmak képviseletében: Nagy-Britannia, az USA, Franciaország és a Szovjetunió; a parti államok részéről: Magyarország, Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia, Bulgária és Ukrajna. Ausztria tanácsadó minőségben, de szavazati jog nélkül volt jelen, Németország viszont nem kapott meghívást.

A szovjetorosz képviselő nyomban a megnyitás után frontális támadást indított volt szövetségesei ellen. A szabad hajózás joga — úgymond — kizárólag a parti államokat illeti meg. Szabad hajózás jogának biztosítása nem parti államok számára a dunai államok jogtalan kiuzsorázását jelentené a "kapitalista imperializmus" részéről.

A tanácskozás végig ebben az emelkedett szellemű hangnemben folyt. A szavazás során pedig 7:3 arányban sorra leszavazták a nyugati hatalmak minden előterjesztését, illetve elfogadták a Szovjetunió minden javaslatát. Belgrádban "kihajózták" a nem parti államokat a Dunáról.

Egyidejűleg, illetve már előzetesen a Szovjetunió saját dunai flottájának gazdasági előnyein kívül (megbízható hírek szerint az óbudai Ganz-gyár több mint 100 egységet volt kénytelen szállítani Oroszországnak a híres magyar Duna-tengerjáró hajókból, amelyek szovjetorosz lobogó alatt futnak) a "közös" magyar-szovjetorosz és román-szovjetorosz hajózási társaságok

"alapításával" ugyancsak lehasítja a sápot a parti államok kereskedelmi hasznából. De hát ez nem "imperialista kizsákmányolás"; ez "szocialista együttműködés".

Cavendish Cannon, az USA képviselője a belgrádi konferencián, a következő lakonikus nyilatkozattal búcsúzott Belgrádtól:

"Amikor ideérkeztünk, a Duna a nemzetközi kereskedelem számára halott folyam volt. Amikor Belgrádot elhagyjuk, ebben a vonatkozásban semmi sem változott, azzal a kivétellel, hogy a szigorú szovjetorosz ellenőrzést Pozsonytól a Fekete-tengerig 7 állam kormánya ezen a konferencián elismerte és jóváhagyta".

Van ebben a nagyképű nyilatkozatban jó adag perfídia. Először, akaratuk ellenére, szovjet uralom alá kényszeríteni 7, illetve 5 állam kormányát, azután a leigázottakra tolni az ódiumot, amiért "elismerték és jóváhagyták" a szovjet hegemóniát a Dunán! Dificile est satiram non scribere.

Orosszá vált Duna

Ha az ismertetett előzmények után szemrevesszük a "Szláv Szuez" képét, nem kell bővebben magyarázni, hogy a "bős-nagymarosi veszedelem" az Odera-Duna vonal mentén kiépülőben levő *Szláv Szuez* egyik láncszeme. Sokkal nagyobb veszedelem, semmint az első híradások alapján látszott. Nemcsak magyar, hanem európai veszedelem. Mozaikja az orosz hódítás mindig ugrásra készülődő, céltudatos konszolidálásának. Ennek a Keleti- és Fekete-tengereket összekötő orosz vízi útnak a kihatása az orosz hatalmi terjeszkedés ismeretében, mint hadtápvonal, előre veti sötét árnyékát Csonka-Európa fölé.

A nyugati nagyhatalmak jóvoltából az oroszoknak átengedett Odera-Duna vonal politikai, stratégiai és gazdasági szempontokból soha nem álmodott pozíciót biztosított a nagypéteri célkitűzések valóra váltásához.

Politikai szempontból az Odera-Duna vonaltól keletre gyakorlatilag máris megvalósult az Orosz Birodalom fél Európát magába olvasztó célkitűzése. Csak a veszedelem elől a fejüket a homokba dugó és önámításuktól nevetségessé váló nyugati hatalmak diplomáciája tekinti "önállóknak" a szerencsétlen csatlós államokat. Hiszen a katonai megszálláson kívül kormányaikat Moszkva nevezi ki és csapja el. Csak azért nem tagállamai még hivatalosan a Szovjetuniónak, hogy szavazataikkal támogathassák az orosz álláspontot az ENSz-ben.

Európai megfigyelők véleménye szerint a bős-nagymarosi erőművek és ezek révén a dunai vízi út szintjének felduzzasztása, valamint a pozsonyi kikötő kiépítése orosz *stratégiai* célokat szolgál. Nemcsak azért, hogy mélyebb merülésű hajók számára megkönnyítse az utánpótlás gyors lebonyolítását a Bécstől macskaugrásra fekvő Pozsonyig, hanem hadműveletek flankirozásának, kiindulásának és hadtápjának szempontjából is.

Gazdasági viszonylatban az olcsó vízi útnak a bősi és nagymarosi duzzasztógátak révén — legalábbis orosz elképzelés szerint — elért "tökéletesítése" fokozná az orosz ellenőrzés alatt álló dunai flották kereskedelmi bevételét, valamint a cseh, lengyel és magyar termékek versenyképességét a balkáni és levantei piacokon. A nagyobb forgalom után a hajózási díjak és illetékek növekedése, amelyeknek különböző címen való kivetésében az oroszok mindig is "szakemberek" voltak, növelné az orosz bevételeket. És mindez minden előzetes orosz költség nélkül, hiszen a tetemes beruházásokat a cseheknek és magyaroknak kell viselniük.

Figyelemre méltó mármost, hogy miként reagáltak az európai népek a "vízfüggönynek" a bős-nagymarosi gátakkal való "tökéletesítésére". A *magyarok* egészséges politikai érzékről tettek bizonyságot, amikor átfogó társadalmi szinten elsőnek tiltakoztak — hevesen és kétségbeesetten — a tervezett — szerintük és szerintünk is — beláthatatlan következményeket szülő Dunamenti pusztítás ellen. A *német, svájci* és *osztrák* sajtó behatóan foglalkozott az eszeveszett terv ismertetésével és — papíron — elítélte azt. Politikai vonatkozásban az *Európa Parlamentben* egy-két felszólalással szóba került a tervezett Duna-menti rombolás, de nincsen tudomásunk arról, hogy az európai közösség érdemben küzdött volna az ő érdekeit is veszélyeztető veszedelem elhárítása ellen. Az *osztrák* sógorok? Hát igen. Gondolkodás nélkül beszálltak a "buliba", hogy a váratlan fordulat révén rásózzák a magyarokra a hainburgi erőmű befagyasztása miatt raktáron rozsdásodó gépeiket. "Megakadályozni úgyse tudjuk, legalább hasznot húzunk belőle". Kispolgári kapzsiság szempontjából — úgy lehet — nekik van igazuk. Európai szolidaritás? Jövőbe néző szemlélet? Ugyan, kérem! A *csehek* természetesen helyeseltek: "Nekünk csak hasznunk lehet belőle". (?) A *szlovákok*, akik politikai éretlenségük számtalan bizonyítványával rendelkeznek, csak a csallóközi "honfoglalást" látják és kezüket dörzsölik. Nyilván nincsen tudomásuk arról, ami Kárpátalján folyik. Nincsenek tájékozva arról, hogy a már ős-

lakosnak minősülő ruszinok jelentős részét kitelepítették messze Oroszországba és helyükre megbízható orosz lakosság költözött. A szlovákok nyilván nem tudják elképzelni, hogy a gyakorlatban bevált kárpátaljai módszer mintájára a következő lépcsőben ők kerülhetnek sorra, mert az oroszoknak a "vízfüggöny" mentén megbízható lakosságra van szükségük, amit a szlovákokról — múltba nyúló politikai magatartásuk alapján — nem tudnak feltételezni, hiszen eddig minden partnerüket (cseheket, magyarokat, lengyeleket és németeket) hátba támadták.

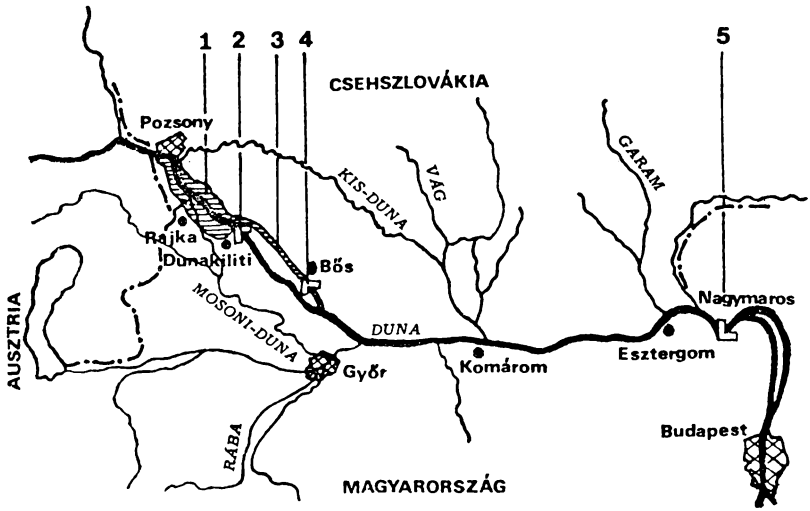

A Bős–Nagymarosi vízlépcsőrendszer vázlatos helyszínrajza. 1 – a dunakiliti tározó, 2 – a dunakiliti duzzasztó, 3 – üzemvízcsatorna, 4 – a bősi vízlépcső, 5 – a nagymarosi vízlépcső

P. DR. FÜZÉR JULIÁN O. F. M.:

Mindszenty bíboros szentté avatásának mozgalma

Történelmi, lélektani, szociológiai és teológiai szempontból is érdekes tanulmányozni, hogyan jutott az emigráció arra a meggyőződésre, hogy Mindszenty József szent, szentté avatását sürgesse és azt mintegy létcéljává tegye.

1947. december 11-én, a Szent István Társulat közgyűlésén Mindszenty bíboros elnöki megnyitó beszédében a "történelmi felelősségről" beszélt. "Ahhoz, hogy helyesen mérlegeljen és ítélkezzék a történetírás, kell a mindent áttekintő biztos látáson kívül a megvesztegethetetlen felelősségtudat az ítélkezőben; ennek szemszögéből nézze az ítélet alá kerülőt" — mondta. — "A közéletnek nincs egyetlen szerepvivője és eseménye, aki vagy amely felett előbb vagy utóbb az ítélet el nem hangzanék." A történelmi ítéletet azonban nemcsak az írók és történészek fogják megalkotni. Van egy másik ítélőszék is, melyben nem az írástudók ülnek. A nép is ítélkezik. Egyszerűségében, tisztaságában, előítélettől mentesen, jobban és helyesebben ítél, mint azok, akik ideológiát szolgálnak. A bírálat, mely a néptől jön, "a történelmi ítélet előfutára." Fél a történelemtől az, aki "az előfutárt elnémítja."

A bíboros, aki körül akkor már félelmetesen tajtékzott a viharesztendők orkánja, a nagy lelkeket jellemző sajátossággal megérezhette, kik lesznek a róla alkotott "történelmi ítélet előfutárai" és így folytatta beszédét: "Kanadában és az Egyesült Államokban 645,000 magyar él. Akárhogy, akármint forgatom, a lelkiismereti és történelmi felelősség körébe tartozik ez a magyarság minden elkallódó egyénével, annak tragédiájával, nemegyszer elzüllésével. Miért kellett ezeknek otthonukat elhagyniuk és ha elhagyták, miért irányította a kivándorlást lelkiismeretes tervszerűség helyett az emberi önzés?"

Mindszentynek nagyon fájt az emigráció. Legalább annyira fájt neki, mint az Egyház üldözése és a haza "megerőszakolása a felszabadítóktól." Vérzett a szíve, amikor egy-egy ma-

gyar leszakadt a nemzet fájáról, elhagyott mindent — templomot, otthont, temetőt — hátat fordított a szomorú hazának, hogy idegenben kezdjen új életet. A menekülteket, a kivándorlókat, a száműzötteket, a kitelepítetteket, a deportáltakat "elsodort falevelek"-nek mondta, akiket a háború és méginkább az azt követő vörös vihar letépett és messzire sodort a hazától. Az emigráció sok magyarnak testi halálát és még többnek lelki halálát jelentette. "Az őszi lehulló leveleket sárba taposta a szél." Sok elveszett hitnek és magyarságnak egyaránt.

1947-ben naponként ezrével menekültek. A magyar-németeket erőszakkal kitelepítették, a felvidéki magyarokat a csehek a Szudétákba hurcolták. Talán egy magyar se volt akkoriban, akit nem kísértett a gondolat, hogy meneküljön — emigráljon! És tudjuk, hogy hol titokban, hol nyiltan Oroszországba állandó volt a deportálás.

Mindszenty nem tudta feledni az emigrációba kényszerült magyarokat. Ő a szívében hordozott minden magyart, akár a hazában, akár a hazán kívül élt. Amikor tehette, felkereste őket, misézett, prédikált nekik, az Úr Jézus testével erősítgette őket és végtelen gyöngédséggel kérte őket, hogy idegenben is maradjanak meg magyarnak. Várják ki, míg elvonul a gonoszság, megváltozik a helyzet és akkor, mint tavasszal a vándor fecskék, repüljenek vissza a régi fészekbe.

Rómában 1945-ben találkozott először a magyar menekültekkel. A Magyar Intézet kápolnájában beszélt hozzájuk: "Szeressétek az Egyházat, az igazság oszlopát és a szerető édesanyát, a *hazát*, mely ezernyi sebből vérzik. Ott állítsuk el a vérzést, ahol érjük. Ti Rómában. Inséges magyarok felkarolásával. A magyar fa leveleit messzire elhordta a világfergeteg. Ne mondjátok — eggyel-eggyel találkozva — Káinnal: 'Vajon őrzője vagyok-e öcsémnek?' Bizony az vagy, bizony az vagy! Vigyázzatok minden árva magyarra, mint szemetek világára és ne múljék el egyetlen nap, hogy valamelyik árva falevélre jótéteményt ne írtatok volna."

1947 júniusában Mindszenty Kanadában járt a Mária-Világkongresszuson. Az ünnepség után Amerikában és Kanadában több magyar csoportot meglátogatott. Hogy ezekben a látogatásokban mekkora volt a magyar és a vallásos érzések intenzitása, érzékelteti az a levél, melyet Nyugat-Kanadában élő magyaroknak küldött. A levél remekmű. Szent Pálnak a filippiekhez írt leveléhez kapcsolja üzenetét. Utal arra, hogy egyelőre még nem, de hamarosan bilincsek között lehet, mint

Pál. Nem mehet azonban magyarjait meglátogatni, mert "ezer és ezer kötelék sürgeti haza." A kapott értesülések alapján a messze idegenbe szakadt magyarok "öröme és koronája." A levelet így folytatja: "Ha már nem szólhatok élőszóval édesanyátokról, a drága magyar hazáról, legalább írásban rögzítem le nektek, hogy hazánkat a történelmi balszerencse, a világon uralkodó igazságtalanság, a saját vakságunk és értetlenségünk hét részre darabolta, a holt-eleven tagokra irtózatos terheket rakott... Bánatra bánat jön a mi körünkben." Majd az apostol tanítása szerint kéri őket mindarra, "ami csak igaz, ami csak tisztességes, ami csak igazságos, ami csak szent, ami csak szeretetreméltó, ami csak dicséretes, erényes, magasztos" és így fejezi be a rövid levelet: "Hagyományaitokat, szent értékeiteket megőrizve imádkozzatok a család kebelében és a hívő közösségben a Nagyasszonyhoz a szenvedő Magyarországért!" Mikor amerikai útjáról hazaérkezett, Budapesten a karmeliták templomában beszélt az emigrációról: "Idehaza de sok rétegben nem láttam annyi könnyet, annyi elcsukló zokogást, amint az amerikai magyar templomokban. Azt üzenik: Maradjatok meg katolikusoknak és magyaroknak..."

Mindszenty és az emigráció között mély, bensőséges kapcsolat volt kezdettől fogva és ez a kapcsolat kezdett kivirágzani a szentté avatási mozgalomban. A fejlődés lassú, de egyenes irányú volt. Nyilvánvaló, hogy a Gondviselő Isten irányította. Közel 40 évvel ezelőtt, amikor a bíboros az emigrációról beszélt "annak minden elkallódó egyénével, tragédiájával, nemegyszer elzüllésével," talán sejthette, de világosan nem láthatta, amit ma biztosan tudunk és minden habozás nélkül állítunk: a magyar emigrációnak — a kivándorlók, menekültek, száműzöttek, kitelepítettek e szomorú, könnyes tömegének — Gondviselés-adta hivatása van. Az emigráció vezetői, különösen a papok, ezt a hivatást az egyiptomi József történetével mondják el. Józsefet a testvéri gyűlölet és irigység atyjától és otthonától elszakította és Egyiptomba küldte. Valójában azonban az Isten nemzete javára vezette oda. /Ter 45,6/ A magyar emigrációt is szeretetlenség, üldözés, gyűlölet, irigység, szörnyű nagy eltévelyedés okozta, de az isteni Gondviselés a nemzet, a haza javára fordította. Az emigráció történelmi hivatásának része, hogy — amit a hazában még nem lehet megtenni, mivel "a gonoszság még nem vonult el teljesen" (Zsolt 57,2/ — Mindszenty József erkölcsi nagyságának és életszentségének a nagy világ előtt tanúja és szószólója legyen, az egyetemes Egyházon belül

ıedig szentté avatását követelje és sürgesse, hogy az Isten dicső-
égére, az Egyház dicséretére, a magyar nemzet örömére a szen-
ek dicsőségével legyen megdicsőítve. Az emigráció Mindszenty-
ıek, a szentnek "történelmi előfutára."

Mindszenty bíboros prédikál

Mindszenty bíboros a magyarság protagonistája. Ő az utolsó negyven esztendő szomorú történetének első és legnagyobb alakja, főszereplője, hőse és áldozata. Ő a fény, mely a sötétben világít. Minden seb és fájdalom, legyen testben vagy lélekben, amit a gyűlölet és tévely a maga vad erejében vagy félrevezetett emberek idegen gonoszság sugalmazására el tudtak követni a hazában, az mind Mindszenty József testében és lelkében összpontosul. "Kínzásom alatt" — írja *Emlékirataim*-ban — "emlékeznem kellett a töméntelen szenvedésre, ami népünkre szakadt, köztük a tömegesen megerőszakolt magyar lányok, apácák és édesanyák sorsára és lelkiállapotára. Őbennük is hasonló világomlás mehetett végbe. A bolsevizmus égisze alatt történt az is, ez is. És itt, az Andrássy-út 60-ban vágyva gondoltam a vértanúhalált halt *Apor Vilmos* győri püspök magasztos sorsára; szerettem volna helyében lenni..." És később megint visszatér az összpontosult testi-lelki fájdalom érzése: "Átélem az egész megdöbbentő valóságot, azt, hogy személyemen keresztül vonul be a bolsevizmus teljessége most Magyarországra... Ebben a küzdelemben nem lehet megállni s nincs benne kímélet."

Ugyanakkor minden lelki szépség, nagyság és ragyogás, mely a szenvedések alatt a magyar nép egészében kialakult, Mindszenty Józsefben éri el teljességét, kikristályosodását és történelmi értékét. Mert a szenvedésnek megváltó ereje van, a történelmi szenvedésnek pedig történelmi a megváltó ereje. "Ám nyugodtan nézem a mesterségesen felkorbácsolt hullámokat. Azon a helyen, ahol nem pártok, de az apostoli Szentszék kegyéből és bizalmából állok, a tajtékzó hullámok nem szokatlanok. A történelem változatos... Állok Istenért, Egyházért, Hazáért... Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos" — írta utolsó körlevelében. Még tisztábban látszik ez a lelki kiteljesedés papjaihoz intézett búcsújában: "Ha volnának közöttünk, akiket az idők idegzetileg megviseltek... imádkozzunk értük, hogy háborgó, zaklatott lelkükben csendüljön meg eligazításként és megnyugtatásképpen az édes Üdvözítőnek a viharzó tengeren feltett kérdése: Mit féltek, kicsinyhítűek?... Világító oszlopok legyünk... Egyházunk szabadságáért, szenvedő népünk és ifjúságunk megőrzéséért, a több békéért, tehát lelki, magasabb érdekekért történik mindez és nem azért, amit esetleg ránkfognak."

Mikor maga is az emigráció társa lett, az egyiptomi József története rá is alkalmazódott, valójában annak fókuszpontja

lett, és kezdett kialakulni a vélemény, hogy József története csaknem pontról pontra valóság volt életében. A bibliai József "más" volt, mint testvérei, atyja is jobban szerette, mint többi fiát. Ezért a "különbségért" lett József testvérei gyűlöletének tárgya és gyilkos szándékuk áldozata. József nem halt meg, hanem sok szenvedés után Egyiptomba került, hogy "nemzetének megmentője" legyen. Mindszenty Józsefet szerette az Isten. Úgy látszik, az utóbbi időkben magyar földön őt szerette legjobban. Magának választotta, főpapjává rendelte, az Egyház bíborába öltöztette és rábízta, hogy az igazságot és a szeretetet, mint ő szokta mondani, a tízparancsolatot és az Evangéliumot magyar testvéreinek hirdesse. "Nekünk, főpásztoroknak a püspökszentelésben igen a lelkünkre kötötték" — mondta 1948. február 15-én a Szent István Akadémián —, "ne tedd a világosságot sötétséggé, sem az árnyat fénnyé; ne mondd a jót rossznak, a rosszat jónak és folytathatnánk: ne mondd békének azt, ami nem béke." Mindszentynek minden szava, minden tette az igazság és a szeretet verőfénye volt, amit a sötétség nem tudott elviselni. Ki akarta tehát oltani! Hála Istennek, mint az egyiptomi József a száraz veremben, Mindszenty József se pusztult el a börtönben. Sok-sok szenvedés után, élete végén, az emigrációba került, hogy a kivándorolt, elmenekült, száműzött, kitelepített magyarok százezreit hitükben és magyarságukban megerősítse és velük egyetemben a "nemzet javára" legyen.

A fény és a sötétség halálos harca, Mindszenty József kemény küzdelme a kommunistákkal a hazában játszódott le, amelytől az emigráció csak térben és időben, de lélekben és szívben valójában soha nem szakadt el. Az emigráció a küzdelmet aggódva, imádkozva, reménykedve figyelte és amikor úgy látszott, mindennek vége, mintegy isteni kegyelem érintésére az emigrációban elkezdődött a Mindszenty-irodalom. Elindultak "a történelmi ítélet előfutárai," hogy elmondják magyarnak és nem-magyarnak, ki is Mindszenty, mit jelent személye, tanítása, harca, áldozata a hazának, a világnak és az Egyháznak. A Mindszenty-irodalom célja az volt, hogy Mindszentyt megismerjük, szeressük, csodáljuk, tanítását ismerjük, azt kövessük és érte az Istennek hálát adjunk. A Mindszenty-irodalom az emigráció providenciális hivatását megerősítette.

Ez az irodalom olyan, mint nagy, dermesztő tél után a tavaszi kikelet szép kis virágaival. Jellemzi a lelkesedés, a remény, a szeretet, de a történelmi hűség is. A Mindszenty-irodalom be van kötve az emigrációba. Stílusa, hangja, célja az emigrációé.

Anyajegy van rajta, de nem kell miatta szégyenkeznie, mert szépségére és dicsőségére van.

A Mindszenty-irodalom Kovách Aladár szomorú hangú, felejthetetlen könyvével — *A Mindszenty-per árnyékában* címmel — kezdődött nemsokkal a bíboros bebörtönözése után. "Úgy írtam" — mondja a szerző bevezetőben —, "hogy hősének sugárzó szeme a kezemen volt, azzal a felelősséggel és becsülettel, hogyha az isteni kegyelem megengedi, hogy egyszer kezébe vehesse, minden vesszőt és pontot a helyén találjon." Kovách Aladár könyvét "az idegen csillagok alatt élő magyaroknak" szánta, mert tudatában volt, hogy "ez a könyv nem jut el Magyarországra." Vele egyidőben olaszul írt Péterffy Gedeon: "*Il Cardinale Mindszenty. La vita a l'anima d'un martire.*" Franciául írt Szalay Jeromos: "*Le Cardinal Mindszenty. Confesseur de la foi, defenseur de la cité.*" Angol nyelven jelent meg Fábián Béla könyve: "*Cardinal Mindszenty. The story of a modern martyr.*" Mihalovics Zsigmond pedig németül tette közzé könyvét: "*Mindszenty-Ungarn-Europe.*" A Katolikus Magyarok Vasárnapja adta ki Mátray Lajos lelkes írását *Egyedül Sztálin ellen* címmel, Boér Miklós vaskos kötete, a "*Cardinal Mindszenty*" pedig Londonban jelent meg.

A Mindszenty-irodalomban kiemelkedik Maróthy-Meizler Károly nagy könyve — *Az ismeretlen Mindszenty*. Az írás életrajz és korrajz. A volt politikus szerző szemtanúja volt Mindszenty életének és kötelezettséget érzett, hogy "hamisat ne állítson, de az igazat megmutatni se rettegjen." A könyv célja nemcsak a bíboros bemutatása, hanem annak megmutatása is, hogy tanítása szerint hogyan kellene élnünk. A kibontakozó Mindszenty-irodalomban döntő jelentőségű volt Vecsey József nagy műve, a *Mindszenty Okmánytár* három vaskos kötete: *Mindszenty tanítása, Mindszenty harca, Mindszenty áldozata.* Az okmánytár pásztorlevelek, beszédek, nyilatkozatok, levelek gyűjteménye. Forrásmunka, melyben közvetlenül érintjük a bíborost. A szerző a dokumentumokat az események keretébe állítja és összekapcsolja. Vecsey József műve felbecsülhetetlen érték. Ez a Mindszenty-irodalom fundamentuma. Vecsey József a neves amerikai hölgy, Schlafly Phyllis közreműködésével közzétette a bíboros édesanyjáról való személyes élményeit is. A népszerűsítő munka angol címe: *Mindszenty, the Man.* Ennek a könyvnek magyar változata *Emlékezés Mindszenty bíboros édesanyjára.* Vecsey Lajosnak, a bíboros hűséges munkatársának kiadásában jelent meg az értékes, tudományos igénnyel

készült emlékkönyv: "*Kardinal Mindszenty*. Beiträge zu Seinem Siebzigsten Geburtstag." A könyv kimagasló emberek, magyarok és nem-magyarok tanulmányainak a gyűjteménye. Esemény volt George N. Schusternek, a Notre Dame University rektori tanácsosának Horányi Tibor közreműködésével írt könyve, az "*In Silence I Speak,*" amelyet 12 nyelvre fordítottak le és amely nagyban hozzájárult, hogy a bíboros világtörténelmi személyiség lett és eszméit az egész világ megismerhette. Msgr. Közi-Horváth József "*Hirdettem az Igét*" címmel kiadta Mindszenty válogatott szentbeszédeit is. A könyvben hosszú, alapos tanulmányt írt az igehirdető bíborosról. Msgr. Közi-Horváth magyar és német nyelven "*Mindszenty bíboros*" címen megírta a bíboros népszerűsítő életrajzát is.

Közben Mihályi Gilbert angol nyelven a társadalmi és politikai tudományok szemszögéből tanulmányozta Mindszenty küzdelmét a kommunizmus ellen és válaszolt az ellene felhozott kifogásokra. A könyv címe: '*The Supreme Issue Is Freedom.* Palágyi Natália *Hűségesen követte az Urat* címen Mindszenty lelki örökségét népszerűsítette, idézve Arany Jánost: "Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét, ámbár napja múl..." Kilián Csaba könyve: *A kommunizmus örvényében*, rádióbeszédeinek a gyűjteménye, melyeknek visszatérő témája Mindszenty példája. A magyar börtönirodalom remekei Krupa Sándor "*Sarló-kalapácsos*" könyvsorozata, melyekben új meglátással és élményszerűséggel írt a bíborosról, mint a kommunista kegyetlenség legjelesebb áldozatáról.

A bíboros három és fél évet töltött az emigrációban. Életének ez az ideje jelentőségben esztergomi érsekségének három és fél aktív esztendejéhez hasonlítható. Az emigrációban szabadon utazhatott, beszélhetett, találkozhatott emberekkel, kereshette szétszóródott magyarjait, szívét-lelkét megoszthatta velük és kiadhatta emlékiratait. Ennek a három és fél évnek izgalmas, tüneményes története Csonka Emil könyve: *A száműzött bíboros*. Mindszenty kaliforniai útját írta le és dokumentálta Msgr. Jaszovszky József: *Mindszenty, a főpap, Észak-Kaliforniában*. Széplaki József, a minnesotai egyetem könyvtárosa, 1977-ben tette közzé kutatását *Bibliography on Cardinal Mindszenty* címmel, amely 64 könyvet, 329 cikket, 4 newslettert, 7 filmet és vetítettképes sorozatot és 3 egyéb munkát sorol fel a bíborosról.

Az említett írók mindegyike a maga módján, tehetsége szerint, saját maga választott szemszögéből, de nagy szimpátiá-

val nézi és jellemzi a bíborost. Mindegyikben ott van a csodálat, mellyel maga Mindszenty csodálta Sántha Pált, a kanadai magyarok plébánosát: "Micsoda pap! Micsoda magyar!" Feltűnő, hogy mindegyik — *implicite* vagy *explicite* — szentnek mondja Mindszentyt. Kovách Aladár idézi a bíborost: "Nem én követelek sokat, hanem az idő. Az ítélő idő. Senki el nem kerüli a megméretést. Most bizony a civileknek papokká kell válniuk. S a papoknak szentekké!" Aztán könyve végén a bíborost "élő szentségtartónak" mondja. Hasonlata nyilvánvaló: mint az aranyos monstranciában a kenyér színe alatt jelen van Krisztus, Mindszentyben, a szentben él Krisztus. Maróthy-Meizler Károly Assisi Szent Ferenccel hasonlítja össze és "titokzatos isteni világterv eszközének" mondja. "A legvonzóbb, a legizgalmasabb hős, akinek életén át még a jövőnk fátyola mögé is szeretnénk bepillantani." Vecsey József okmánytárában életszentségével magyarázza páratlan hatását, mert az evangélium szerint "senki se vihet végbe ilyesmit, ha nincs vele az Isten." /János 3,2/ Msgr. Közi-Horváth József magáévá teszi Werenfried van Straaten atya reményét, hogy Mindszentyt, "korunk nagy hitvallóját és vértanúját az Egyház a szentek sorába fogja beiktatni." Palágyi Natália csaknem egy oldalon sorolja föl az erényeket, melyeket Mindszentytől tanulhatunk. Msgr. Jaszovszky József szerint "Mindszentyben a természetfölötti világ értékei teljesen felszívódnak. Egészen krisztusi ember... Totális szent és vallásos zseni." Mindszenty megdicsőítése és mint "mártír szentnek a világ elé állítása korszerű szükséglet" — írja Krupa Sándor atya.

"Az előtte menők és akik utána jöttek, ezt zengték: Hozsanna!" /Mk.11:9/ A Mindszenty-irodalomban nemcsak azok, akik halála előtt, hanem azok is, akik azt követően írtak, Mindszenty Józsefet egyformán szentnek mondták és ezzel előkészítették, majd megerősítették az emigrációban a közvéleményt Mindszenty életszentségéről.

Valószínűen az emigrációba otthonról jött az első jelzés, hogy Mindszenty József szent. 1948 szeptember 8-án, Szombathelyen a finom lelkű, nagyrabecsült Rogács Ferenc — akit a bíboros szentelt püspökké — paptársai nevében köszöntve "karizmatikus bölcsességgel megáldottnak" mondta és Szent Ambrushoz hasonlította, akibe "hányatott magyar katolikusok és más vallásúak egyaránt fogózkodnak, hogy a hullámok el ne sodorják őket." Maga Mindszenty is beszélt az életszentségről: "Ahhoz a gigászi feladathoz, hogy a magyar fővárosnak és nemzetnek a múltban, jelenben és a jövőben az alakítója legyen,

ahhoz az kell, hogy szent életet éljen, aki erre küldetik." Ő Prohászka Ottokárról mondta ezt, de szavait otthon is, az emigrációban is rá értették.

Az emigrációba kényszerült magyaroknak volt egy élménye, mely nagyban segítette a meggyőződést, hogy Mindszenty szent. 1971. szeptember 28-án a bíboros magára vette élete legsúlyosabb keresztjét, a száműzetést. Az autó elindult vele Budapestről, sebesen száguldott Győrig, onnan rohant Hegyeshalomig, aztán a vasfüggönyön át ki idegenbe, ki Nyugatra, a száműzetésbe. A bíboros szótlanul tette meg az utat és könny volt a szemében. Ő volt a legismertebb, a leghíresebb magyar. Jogilag az Egyház bíborosa, Esztergom érseke, Magyarország prímása volt. A valóságban azonban ő volt a legszomorúbb magyar, a legszegényebb ember, a legmegalázottabb főpap. Mint mondani szokta: "rab ország rab prímása" volt. Olyan volt, mint Ura és Mestere, aki "szolgai alakot öltött...kiüresítette önmagát, megalázódott és engedelmeskedett" /Fil. 2, 5-7/. Mindszenty szegényen, kiüresítve, kifosztottan, megalázottan, papucsban jött az emigrációba.

Azok, akik várták, "történelmi ítéletének előfutárai," a kivándoroltak, a kiüldözöttek, a kimenekültek, a kitelepítettek kezdettől fogva látták Mindszentyben a megalázott Üdvözítőhöz való hasonlóságot. Látták azt is, hogy mint Krisztusnak, neki is neve lett /Fil. 2, 9/. Legsúlyosabb keresztjét hordozó Mindszentyt fölmagasztalta az Isten. Neve egyenlő lett dicsőséggel, reménnyel, hittel; egyenlő lett a keresztény Magyarországgal, a legszebb, legdrágább magyar örökséggel. Mondd "Mindszenty" és mondtál keresztény, független Magyarországot, római katolikus hitet, Nagyboldogasszonyt, életszentséget és kifejezted a kommunizmus legerősebb elítélését és elutasítását minden formájában, minden megnyilatkozásában.

Az apostoli tanítás párhuzamára — "minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr" /Fil. 2,11/ — a magyar emigráció vallani kezdte az Atyaisten dicsőségére, hogy Mindszenty József szent; szent magyar, szent főpap! Ezt a meggyőződést nemcsak a Mindszenty-irodalom erősítgette. A bíboros könyve is megjelent és a magyarok ámulattal olvasták szenvedésének történetét és börtönéletét. Megkínoztatásának története hasonlít Krisztus passiójához. Börtönéletének leírása a lelki irodalom gyöngye. Így bánik szentjeivel az Isten! Ilyen bíborosa még nem volt Pannonia Sacrának!

1980-ban Csonka Emil kiadásában és bevezetésével megje-

lent Mindszenty bíboros másik könyve is, a *Napi jegyzetek*. A könyv nem olyan, mint az *Emlékirataim*. A szöveg gyakran érthetetlen, tele van rövidítésekkel. A tőmondatok szúrják az elmét és a lelket. Nincs benne semmi költői és alig található benne két-három spontán imádság. A könyv nagy sikoly. Annak a bíborosnak a sikolya, akinek Esztergomban kellene lennie, de rab-vendég egy idegen követségen, ahonnan tanúja a pusztulásnak: "Genocide! Nincs hitoktatás! Ateisták rontják a magyar ifjúságot! Magyarországot Kelethez csatolták! Vasfüggöny van körülöttünk! Béke-papok! Elpusztul a népem!" Nem száll perbe az Istennel, de végtelenül szomorú. Jeremiással mutatja meg lelkét: "Nézd, Uram, lásd mekkora az aggodalmam. Egész bensőm remeg! A szívem megfordult a keblemben!" /Siral. 1:21-22/ Mintha a *Napi jegyzetek* nem egy szentnek a hangja lenne. Nyisztor Zoltán állítólag azt mondta, a *Napi jegyzetek* közzétételével meghiúsították Mindszenty szentté avatását. Ennek az állításnak nincs alapja. A könyvben nincs semmi, ami ellentétben lenne az életszentséggel, de nagyon világos belőle, hogy Mindszenty József felvette keresztjét és úgy követte Krisztust. Életét népéért, hazájáért, Egyházáért, Istenéért áldozta. Amit a *Napi jegyzetek* bizonyít az, hogy mint Krisztus a Getszemáni-kertben, Mindszenty is érezte keresztje súlyát! És mindenki tudja, nagyon súlyos volt a keresztje.

Életszentségének hírét megerősítették főpásztori látogatásai is. Ezeknek a látogatásoknak a hatása még nagyobb volt, mint könyveinek, mert személyes volt. Mély sodrású érzelmek hozták össze a bíborost és az emigrált magyarokat. Mindszentyt látni, beszédét hallgatni, szentmiséjén részt venni, kezéből szentáldozást kapni, kezét megcsókolni, ruháját érinteni vallásos élmény lett az emigrációban. Ahol megjelent, oda messze távolból jöttek a magyarok és nem-magyarok is, akik nem egyszer magukkal hozták beteg szeretteiket, hogy a bíboros megáldja őket. A Mindszenty-látogatások visszaidézték az evangéliumi jeleneteket, amikor a pusztában, falvakban, városokban az Úr Jézus a szegények, bűnösök, egyszerűek vallásos élménye lett és társaságában akartak lenni. Mindszenty látogatásai az emigrációban nagyon hasonlítottak az otthoni Mária-napok ünnepléseihez.

Az Egyház történelmében még nem volt bíboros, aki megtette volna, amit Mindszenty tett három és fél év alatt. Betegen, öregen, szegényen, fáradtan kereste fel magyarjait mindenütt a szabad világban, hogy szent hitükben és magyarságukban megerősítse őket. Mint a megöregedett apostolnak,

Magyarjait hallgatva

Szent Jánosnak, neki is egy volt az üzenete, egyet ismételt, egyet sürgetett, akárhova ment. Ezt az üzenetet halála előtt pár nappal a repülőgépen Caracasból útban Bécsbe leírta utolsó körlevelében: "Menekült magyar testvéreim,...hűség az Úr Istenhez, Krisztushoz, a Nagyasszonyhoz, Egyházatokhoz és magyar hazátokhoz... Ha le is szakított nemzetünk életfájáról és messze világrészekbe sodort is a legnagyobb történelmi vihar, ne váljunk elhalt rügyeivé, elszáradt leveleivé ennek az annyira megtépázott magyar életfának... Szent István, Szent László, Szent Erzsébet, Hunyadi János, Rákóczi, Zrínyi és Széchenyi István népe vagytok! Ezért ne haljon el nyelveteken a magyar szó! Találjunk egymásra a szétszórtságban és fogjunk össze, mert nemcsak "őrei," de testvérei is vagyunk egymásnak... Aki magyarságában erős és képzett, segítse azt, aki már ingadozik!" Az üzenet mögött ott állt a szent, mint próféta, bíborban, pásztorbottal, mitrában, kezét magasra emelve. Mindszenty személyében az Úr meglátogatta és megvigasztalta népét.

Még egy esemény erősítette meg az emigrációban a meggyőződést, hogy Mindszenty szent. Az emigráció gyökeréig megrázkódott, amikor VI. Pál az esztergomi érsekséget elvette tőle. Miért történhetett ez? Hogyan volt ez lehetséges? A szelíd, szent

életű, bölcs pápa, aki őszintén szerette és tisztelte Mindszentyt, hogyan okozhatott neki ily nagy fájdalmat? És éppen az évforduló napján, mikor a gonoszság ítélőszéke előtt állt és ok nélkül elítélték? Ő is ellensége lett? Nincs feleletünk. Csupán a szenvedés misztériumára tudunk utalni. Az Atya is szerette Szent Fiát és annak mégis szenvednie kellett a világ üdvösségéért. Mindszentynek a szenvedés kelyhét az utolsó cseppig ki kellett innia hazája, népe és a magyar Egyház sorsának jobbrafordulásáért. Az emigráció együtt szenvedett szeretett főpásztorával, aki szenvedésében egyesült isteni Mesterével. A töviskoronás Krisztus-kép újból ott állt a bíboros és most népe előtt is — *devictus vincit* — legyőzetve győz... Mikor a vihar elült, annál erősebb lett az emigrációban a tudat: Mindszenty szent. Ilyesmi csak szenttel történhetik.

Így történt, hogy három és fél év után, amikor Bécsben 1975. május 6-án meghalt, általános volt életszentségének híre és az örvendezés fölötte. A megemlékező gyászmisékben a papok szentnek mondták; a szentmiséken a hívek imájában szentté avatásáért kezdtek imádkozni és azóta is imádkoznak sok helyen; imameghallgatások történtek; szentképek jelentek meg róla; ereklyéit, leveleit kezdték gyűjteni; szobrokat emeltek neki; a templomokat és kápolnákat, melyeket meglátogatott, emléktáblákkal jelölték meg; az emigrációban szerte mindenütt a nagy világban emlékbizottságok alakultak, hogy életszentségét hirdessék, tanítását terjesszék és szentté avatását előmozdítsák. 1976-ban az amerikai magyar katolikus papok Philadelphiában az Eucharisztikus Világkongresszussal kapcsolatban gyűlést tartottak, amelyen részletesen kidolgozott programot fogadtak el, hogy a hívek között a Mindszenty-tiszteletet terjesszék, azt erősítsék és Mindszenty szentté avatását előmozdítsák. Ezen a gyűlésen jelent volt Magyarország bíboros prímása, három magyarországi püspök és több magyarországi pap. A program utolsó pontjában kérték az "otthoni testvéreket, elsősorban a magyar püspöki kart, hassanak oda, hogy Mindszenty a hazában teljesen rehabilitáltassék és mint az emigrációban, otthon is dolgozzanak szentté avatásán."

A szentnek kijáró tisztelet és szeretet halála óta állandóan nő és szinte látható, tapintható valóság lett máriacelli sírjánál. "És dicsőséges lesz nyugvó helye" /Iz. 11,10/ "Jönnek a magyarok Csehszlovákiából, jönnek Jugoszláviából, még Erdélyből is, de az otthoniak is megtalálják az utat módot a 'tiltott sírhoz'" — írja Msgr. Közi-Horváth József idézve egy szemtanút.

"Letesznek néhány szál magyar földben termett és nemzeti szalaggal átkötött búzakalászt, kis mezei csokrot, hazulról hozott kézimunkát." A sírnál mindenki imádkozik. Aztán jönnek az emigrációs magyarok, a kivándoroltak, a menekültek, a kitelepítettek, a száműzöttek, "történelmi ítéletének előfutárjai" a világ minden tájáról. Minden magyar szív odagravitál. A máriacelli sír lett az emigráció lelki központja. Gyertyák lángjával, virágok illatával, emléktáblák feliratával együtt száll az ima a szenthez: "Mindszenty Atyánk, könyörögj érettünk és drága hazánkért!" A máriacelli sírnak oly nagy a vonzása, hogy a Szentatyát, II. János Pál pápát is magához húzta, hogy imában letérdeljen előtte és megcsókolja. A máriacelli sír a bizonyítéka, hogy Mindszenty szent. Ami az emigrációt illeti, Mindszenty József már kanonizálva van.

Közben a Gondviselés nagy jót tett az emigrációval. Amiről a legjobbak és a legideálisabbak már régóta beszéltek, amiért imádkoztak és amit maga Mindszenty is akart, valóság lett: a Szentatya püspököt adott a szétszóródott magyaroknak. Mintha inspirálva lett volna, az új püspök a szentmise kánonjából vette jelszavát, hogy összesűrítve kifejezze küldetésének célját: "*adunare et custodire*" — "összegyűjteni és megőrízni." Egybegyűjteni, összehozni a szétszórt magyarokat idő, tér, távolság, országhatárok ellenére egy elszakíthatatlan kötelékkel, egy nagy eszmével egybekötni őket, hogy ne vesszenek, mint oldott kéve és így megerősíteni, megőrízni őket a szent hitben és a drága magyar örökségben nemcsak a saját maguk javára és az örök életre, hanem a haza és abban a szent Egyház javára is. Mert ami egyszer már öntudattá lett, azt többé felejteni nem lehet: az emigrációt "nemzetünk javára küldte előre az Isten." A szent kötelék, az összekötő nagy eszme adva van Mindszenty szentté avatásában. Vallásosság és nemzeti érzés egyformán benne van a legnagyobb és legtisztább intenzitással. A magyar emigráció püspöke alig tehet nagyobbat és fontosabbat, minthogy magáévá tegye a szentté avatási mozgalmat, tüzét, erejét, jelentőségét magába fogadja és annak képviselője és első munkása legyen. Nagy kárára lenne hitnek, Egyháznak és a magyar hazának, ha úgynevezett "politikai megfontolásokból" otthoni nyomásra a szentté avatás elódázódnék. A mozgalom már megérett arra, hogy kánoni processzussá legyen, a Szentszék normái szerint Rómába kerüljön felülbírálatra és továbbvitelre. A magyar emigráció püspökének a feladata, hogy hivatalosan

posztulátort nevezzen ki, aki az ügyet továbbviszi tudásával, szorgalmas munkájával és imájával.

A közösségi érzelmeket a költők tudják igazában elmondani. Mindszentyről legalább 10-15 költemény van. Ezek a költemények nem mind abszolút irodalmi értékek, de mindegyik kedves és drága, mert nevünkben beszélnek és elmondják azt, amit a legtöbbünk egyáltalán nem vagy csak nagy nehezen, dadogva tudna elmondani. Hadd álljon itt két versszak Könnyü Lászlónak, Amerikában jólismert St. Louis-i költőnek verséből, mely egyszerűségében, üdeségében valójában egyházi ének. Szabó Magdolna San Franciscó-i zenetanár megzenésítette és szomorkás moll hanggal könyörgéssé tette. Lehetséges, hogy ez lesz a máriacelli magyar búcsúsok éneke, amint a Szűzanyához és Mindszenty bíboroshoz sietnek:

Mikor az égbolt beborult felettünk,
A Gondviselés vezért küldött nekünk,
Hogy összegyűjtse Boldogasszony népét
És felemelje Szűz Mária képét.
Mindszenty József, könyörögj érettünk!

Pannon föld népét hívta bűnbánatra,
Rózsafüzéres búcsújárásokra —
Szállott az ének jó Édesanyánkról,
Bús magyaroknak Boldogasszonyáról.
Mindszenty József, könyörögj érettünk!

* * *

Az emigráció 1985-ben kegyelettel és hálával emlékezett meg Mindszenty bíborosról halálának tizedik évfordulóján, mely alkalom lett, hogy egyöntetűen, szerte az egész világban, emigráns magyarok a bíboros szentté avatását sürgessék, azt előmozdítsák, azért buzgón imádkozzanak. Ehhez hasonló jelenség még nem volt a magyar történelemben és lehetséges, hogy ami történt, páratlan az Egyház történetében is. A lelkes megmozdulás mögött az európai Mindszenty Alapítvány állt, mely főcéljává tette Mindszenty bíboros szentté avatását. Az Alapítvány sürgetésére Amerikában, ahol az emigráció a legnépesebb, a legszervezettebb és a legtehetősebb minden szempontból, megalakult a bíboros szentté avatásának irodája: "For the Canonization of Cardinal Mindszenty."

Az iroda első dolga volt, hogy összegyűjtse a szemtanúk

Mindszenty szobra New Brunswickon (Varga Ferenc alkotása)

vallomásait. 22 egyházi és világi személy, akik közvetlenül ismerték Mindszenty bíborost, saját tapasztalatuk és személyes élményük alapján tanúskodtak a bíboros életszentségéről és azt esküjükkel is megerősítették. A tanúk között van Bécs érseke, König bíboros is. A szentté avatási iroda aztán azon volt, hogy a tizedik évforduló alkalmából ünnepi szentmisék, megemlékezések, ünnepélyek, gyűlések legyenek, amelyeken mindenek-

előtt a bíboros életszentségét, annak időszerűségét és fontosságát hangsúlyozzák. Szentbeszédek, ünnepi beszédek, homiliák, nyilatkozatok, cikkek, tanulmányok, imák sokasága jelent meg a tizedik évforduló alkalmából, melyeket könyvbe összegyűjtve *"Szentnek kiáltjuk!"* címen a Katolikus Magyarok Vasárnapja jelenteti meg. A gyűjtemény tiszta, csengő hang, melyet elfojtani semmi ellenvetés, semmi kritika, semmi kifogás nem tud, és amely addig hallatszik, amíg az Egyház Mindszenty bíborost hivatalosan szentnek nem nyilvánítja. A terjedelmes gyűjteményben több mint 175 írás van.

A tizedik évforduló nagy jelentőségű eseménye volt, hogy a Mindszenty Alapítvány kezdeményezésére 1986. április 12-én P. Szőke János és P. Füzér Julián Rómában látogatást tett a Szentté Avatások Kongregációjában, hogy a szentté avatással kapcsolatban útbaigazítást kapjanak. Msgr. Fabian Veraja, a Kongregáció titkára, fogadta őket. A Kongregációban kapott utasítások szerint a Mindszenty Alapítvány 1986. május 12-én, Máriacellben tartott közgyűlésén határozatot hozott és azt elküldte Irányi László magyar püspöknek. Ezt volt a határozat három pontja:

1. Tudatában lévén Mindszenty bíboros rendkívüli életszentségének és ismerve az általános várakozást, hogy az Egyház Mindszenty bíborost mielőbb az Egyház szentjének nyilvánítsa, alapítványunk vezetősége egyhangúlag kéri Irányi László püspököt, mint az emigrációban élő magyarok főpásztorát, hogy a szentté avatás elindításához szükséges lépéseket tegye meg.

2. A Szentszéktől kapott direktíváknak megfelelően, alapítványunk vezetősége kéri Irányi László püspököt, hatalmazza fel Füzér Julián atyát, hogy a szentté avatás érdekében a személyes tanúkkal érintkezésbe lépjen. Alapítványunk vezetőségének véleménye szerint Füzér Julián atya minden szempontból alkalmas erre a megbízatásra.

3. Mivel Ausztriában László István kismartoni megyéspüspök képviseli a magyar katolikusok ügyeit az osztrák püspöki kar előtt és mivel Mindszenty bíboros Bécsben hunyt el, alapítványunk vezetői kérik Irányi László püspököt, kérje fel László István püspököt, járja ki, hogy a bécsi érsekség irodája legyen Mindszenty bíboros szentté avatásának központja, azaz minden okmány, amely a szentté avatásra vonatkozik, Bécsben az érsekség irodájában legyen elhelyezve, számon tartva és kezelve.

Közben az emigrációban mindenütt közösségek és egyének ıondják az imát Mindszenty bíboros szentté avatásáért: "Meny- yei Atyánk, hozzánk való szeretetedben add meg nekünk, ogy a Te nagyobb dicsőségedre, a katolikus Anyaszentegyház icséretére, az egész világon a jószándékú emberek örömére, s Magyarország megvigasztalására Mindszenty bíborost az Egy- áz hivatalosan szentté avassa. Amen." A kis imát követi Miatyánk, az Üdvözlégy és a Dicsőség elmondása.

II. János Pál pápa Mindszenty sírjánál 1983. szeptember 13-án

FILIPPI ISTVÁN:

A filippibeliek válasza Szent Pál apostol levelére

Idestova hatvan éve hordom nevemet. Híres név ez, naponta emlegetik. Könnyen kimondható: magyarnak, németnek, angolnak egyaránt. Diákkoromban az új történelemtanárunk, mindjárt az első órán kihívott a tábla elé és megkérdezte:

— No, fiam, tudod-e, hogy honnan származik ez a mondás: "Találkozunk Filippinél?"

— Igenis! — válaszoltam villámgyorsan, — Julius Caesar mondta fiának, Brutusnak, miután az ledöfte őt tőrével.

Jelest kaptam érte és abban az évben már nem is kérdezett tőlem semmit a tanárom, hanem legyintett, amikor sorra kerültem:

— Ez úgyis tudja a történelmet.

Őszintén szólva, csak annyit tudtam, amennyit nevemmel kapcsolatban megnéztem a lexikonban. Julius Caesar csak a következő évben került sorra. Emlékszem arra is, hogy gyermekkoromban mindig felkaptam a fejemet, amikor a pap mise előtt felolvasta Szent Pál levelét a filippiekhez. Ilyenkor ő is elmosolyodott.

"Nomen est omen", tehát már serdülő koromban érdekelt Szent Pál apostol története. Nagyszerű ember az, aki csak egy levelet írt a görögországi Filippibe, de azt kétezer év óta, havonta legalább egyszer felolvassák a világ összes keresztény templomában. Nagyon szerethette ott élő tanítványait, mert így kezdte az írást:

"*/1/(3-5) Hálát adok az én Istenemnek, valahányszor megemlékezem rólatok és mindenkor minden könyörgésemben örömmel imádkozom mindnyájatokért, mert közösséget vállaltatok az Evangéliummal az első naptól fogva mind a mai napig.*"

Bizony, ezt nem nekem írta — gondoltam, mert elég sok csintalanságot követtem el akkoriban.

Elmúltak a gyermekkor aranyos évei és szörnyű korszak következett: háború, orosz megszállás, terror, börtön és kényszer-

munka. Ártatlan voltam, mint annakidején az apostol, de ártatlan volt szenvedő társaim nagy része is. Ekkor, úgy éreztem, hogy nekem szól a következő üzenet:

"*/1/(27-30) Csakhogy a Krisztus Evangéliumához méltóan viselkedjetek, hogy akár odamegyek és látlak titeket, akár távol vagyok, azt halljam rólatok, hogy megálltok egy Lélekben, egy szívvel, együtt küzdve az Evangélium hitéért, és hogy semmiképpen meg nem rémültök az ellenfelektől. Ez nekik a kárhozat, nektek pedig az üdvösség előjele lesz: mégpedig az Istentől. Mert nektek nemcsak az adatott meg Krisztusért, hogy higgyetek benne, hanem az is, hogy szenvedjetek érte, és hogy ugyanabban a küzdelemben álljatok, amelyet tőlem láttatok, és amelyet most rólam hallotok.*"

Elképesztően időszerű szavak, mintha nem kétezer évvel ezelőtt írta volna, hanem a "felszabadulás" alatt Magyarországon. Tizenkilenc évszázad múltán sem változott semmi sem, még mindig harcolni kell a sötétség hatalmai ellen. Az ellenség ma is ugyanaz, mint Szent Pál idejében volt: vérszomjas zsarnok, mindenre képes szolga, beképzelten okoskodó kiegyező, szócsavaró följelentő és ostoba, de tudálékos rágalmazó. Sajnos, a harcos társak sem változtak: egymással vetélkednek, apróságok miatt vitatkoznak és kákán is csomót keresnek.

Szent Pál kivétel nélkül mindenkinek példaképe lehetne, mert nagyon közel áll hozzánk. Reménységünk, hiszen lehetővé tette a lehetetlent. Elkövette a legnagyobb bűnt, amit ember elkövetett: ártatlanokat üldözött. Megtérése azonban szédületesen gyors volt és tőkéletes!

Életével, bátorságával, kitartó hitével nemcsak jóvátette bűnét, hanem teljesen új embert faragott magából. Vezeklése Krisztus tanításának ragyogó és mindenki számára érthető ábrázolása. Semmi ok a kétségbeesésre! Van remény, mert sáulusokból paulusok lehetnek. Halálunkig nincsen végleges döntés, ki lehet emelkedni a gyalázatból. Villámgyorsan kell cselekedni a felismerés után, mert nem mindenkinek ad időt az Isten. Utána neki a munkának! A bűnbánat nem siránkozás, hanem alkotás!

Szent Pál a semmiből építette támaszpontjait, diaszpóráit. Ott is térített, ahol semmi reménye sem volt arra, hogy meghallgatják tanításait. Nem bigott szenteskedéssel, égre emelt szemmel, hanem okos érvekkel, aranyos humorral, de főleg politikus diplomáciával. Ahol semmiségekről volt szó, ott engedett, de ahol a lényeget támadták, ott nem kötött kompro-

misszumot. Valódi regényhős volt, a nagy felfedezők őse; puszták vándora, hegyet mászó alpinista, a tengerek hőse, aki viszontagságaival Odisszeuszt is megszégyenítette. Élete azonban nem legenda, hanem történelem. Négy hatalmas utat tett meg az antik világban. Mindenhez értett, hiszen legtöbbször magára volt utalva. Négy nyelven beszélt: héberül, latinul, görögül és arabul; ismerte a csillagok állását és kitűnően tájékozódott azokból. Tudott sátrat verni, tüzet csiholni, csapdával vadat ejteni és rablókkal veszekedni, ha kellett. Értett az orvostudományhoz, ismerte a gyógyfüvek erejét. Írástudó volt, de nem vetette meg a kétkezi munkát sem: főzött, ruhát varrt, szerszámot kovácsolt, vadat fogott csapdával, halászott és tengerészek között dolgozott a hajón.

Beszélt az egyszerű emberek nyelvén, de Jeruzsálemben rabbinusokkal vitatkozott, Athénban filozófusokat oktatott és Rómában szenátorokkal tárgyalt. Kitűnő politikus volt; ismerte az akkori országok történelmét, a görög filozófia árnyalatait, a római jogot, az ókori prófétákat, Mózes tanait, a Tórát, de mindenekfelett Krisztus életét, példabeszédeit és feltámadását. Bátor volt; tízezres tömegek elé mert állni egyedül és olyan igazságokat mondani nekik, melyekről elvakultságukban tudni sem akartak.

Mai szemmel nézve nekünk, keresztény emigránsoknak, ezerszer jobb helyzetünk van, mint neki és tanítványainak volt. Sokan vagyunk szétszórtan a szabad világban és halálveszély nélkül hirdethetjük az igazságot. Könyvek ezrei állnak rendelkezésünkre; fényképekkel, filmekkel győzhetjük meg a körülöttünk élő népeket. A hang sebességével utazhatunk; leveleinket pár nap alatt elviszi a posta barátainkhoz, akikkel pár percen belül telefonbeszélgetéseket is folytathatunk. Minden városban, faluban megtalálhatjuk Krisztus templomait, ahova csak be kell mennünk és otthon vagyunk. Miért nem támogatjuk egymást, mint az őskeresztények? Mitől félünk? "Ha Isten velünk, ki ellenünk?" — kérdezte az apostol.

Saulus Krisztus után 10-ben született a kisázsiai Tarsusban, a Római Birodalom Kilikia nevű tartományának filozófus iskoláiról híres fővárosában. Apja római polgár volt és a farizeus zsidó hitfelekezethez tartozott, így nyelveket már kora gyermekkorában beszélt. Sátorkészítő mesterséget tanult, ami annak idején előkelő szakma volt. Nemcsak nomád sátrakat, hanem valóságot sátorpalotákat is kellett építenie bársonyból, arany-

veretes kelmékből és állatbőrökből magas rangú hadvezérek számára. Ennek a kézügyességének későbbi utazásai idején nagy hasznát vette. Gyakran járt a zsinagógába, ahol rabbinusok oktatták, hiszen a zsidók számára csak vallásosan megalapozott tudomány létezett. A farizeusok fő jellemvonása volt, hogy minden problémát több oldalról is megvizsgáltak, így a fiatalember órákig tartó vitákat, elmélkedéseket hallgatott végig, egyelőre szólási jog nélkül. Nagyon tehetséges ifjú volt, ezért szülei Gamaliel rabbinushoz, a farizeus hitágazat legbölcsebb tanítómesteréhez küldték továbbképzésre Jeruzsálembe. Valószínűleg ott tartózkodott Krisztus keresztrefeszítésének idejében, de nem látta később Mesterét.

Az akkor ismert világ felett Róma uralkodott és hatalma három kontinensre terjedt ki: Európára, Ázsiára és Afrikára. Róma legfőbb törvényhozó testülete a szenátus volt: hadvezérek, arisztokraták és gazdag kereskedők keveréke. Ezt a demokratikus államformát Octavianus lassan, de biztosan feloldotta. Bevezette a principátust, vagyis a kijelölt és központosított népképviseletet és ezzel az egykor teljhatalmú szenátorokat tisztviselőkké fokozta le. Saulus születésekor a konzervatív Augustus kormányozta a Birodalmat. Évről évre ritkultak a népgyűlések, mert a polgárok ügyes-bajos dolgait az úgynevezett princepszek intézték.

Az Impériumnak viszont nem ártott az enyhén diktatórikus vezetés; nyugati határait az Atlanti-óceán mosta, délen a Szahara homoksivatagjáig terjedt. Keleten: Judeában, Libanonban, Szíriában és a mai Anatolia területén virágzó római városok épültek. Görögország műveltségével, művészetével és gazdagságával beleolvadt az évről évre táguló Birodalomba, így a latin után a második hivatalos nyelv a görög volt. Római légiók állomásoztak Dáciában, Pannóniában és az Alpokon túl, egészen a Rajna vonaláig.

Augustus óriási méretűre növelte birodalmának szárazföldi és tengeri haderejét, kiépítette és biztonságossá tette a négy világtáj felé vezető kereskedelmi utakat. Rövid idő alatt kiirtatta a szárazföldi és tengeri rablókat, így az utazás annak idején valamivel biztonságosabb volt, mint ma. A későbbi császár segítőtársa, Marcus Vipsanius Agrippa ujjáépítette és modernizálta a már akkor is antik Rómát, óriási vízvezetékeket és víztárolókat létesített, melegforrásokat fúratott, amelyeknek gyógyvizei a nyilvános termálfürdőket táplálták; egyszóval világvárost alkotott.

Az egykori bankár fia Augustus uralkodásának utolsó éveiben császárrá, sőt "istenné" emelte saját magát. A polgárok jólétben éltek és nem sokat törődtek elvesztett politikai jogaikkal. Augustus utódja, Tiberius Krisztus után 14-ben visszaállította a köztársaságot és csökkentette az adókat. Az volt a jelszava: "A jó pásztor megnyírja juhait, de nem mészárolja le őket." Az új rend "demokratikus" kinövéseit jól ismerjük, hiszen nincsen új a nap alatt.

Rómában nem volt rendőrség, de minden polgárnak kötelessége volt, hogy feljelentse azokat, akiket bűnösnek talált. Ez különösen az államellenes cselekedetekre vonatkozott. A végrehajtó karhatalmat légionisták gyakorolták. Komolyabb esetekben — tanácselnökök vezetésével — népszavazással döntöttek. Szavazati joguk csak a rabszolgáknak és külföldi proletároknak nem volt.

A meggazdagodott zsidók tekintélyes összegért római polgárságot vásárolhattak maguknak, így bejuthattak a szenátusba is. Krisztus előtt már annyian vettek részt a népgyűléseken, hogy Cicero felszólalt ellenük. Rómában állandóan hullámzott a filo- és antiszemitizmus, de ez csak abban nyilvánult meg, hogy néha kiutasították, máskor visszafogadták őket.

Tiberius népköztársasága magát az uralkodót és családját sem kímélte. A népgyűléseken lejátszódott jelenetek nagyon hasonlítottak a jelenlegi demokratikus nyugat-európai államok parlamenti pártjainak veszekedéséhez. Politikusaink nem tanulnak történelmet és nem veszik figyelembe azt az egyszerű igazságot, hogy az államvezetés lazulása kizárólag az erőszakosan hatalomra törő terrorista csoportok érdekeit szolgálja. Tiberius halála után véres kezű zsarnokok: Caligula és Néró következtek.

A világtörténelem nagyobb társadalmi változásainak kiindulópontja kezdettől fogva napjainkig: Judea, vagyis Palesztina. Ez az állandóan forrongó katlan félszázaddal a zsidó lázadás után, amelyet Longinus szíriai helytartó kegyetlenül elfojtott és pár esztendővel Heródes király uralma után a Római Birodalom aránylag lojális tartománya lett, de a forradalmak parazsa még mindig hamu alatt szunnyadt.

Két és félmillió lakos közül százezren laktak a fővárosban, Jeruzsálemben. Az egyszerű emberek arámi nyelven, az írástudók héberül és görögül beszéltek. A város felett uralkodó templom belsejében: a "Grasit-teremben" gyűlésezett az Izraeli Vének Legmagasabb Tanácsa, de ez volt a nemzeti bank és pénz-

váltó hely is. Hetvenegy magas rangú főpap ítélkezett itt az egész akkor ismert világban szétszóródott zsidóság felett. Halálos ítéletet csak római engedéllyel hozhattak, de nem hajthattak végre. A Tanács két pártra osztódott:

A szadduceusok őrizték a törvénytekercset, a Tórát és őrködtek Mózes parancsainak feltétel nélküli betartása felett. A liberális farizeusok időnként enyhítették az elavult előírásokat.

A zsidók hittek a lélekben, a test feltámadásában és a túlvilágban, míg az ortodox párt tagjai Isten országát inkább a földön akarták megvalósítani. Körülbelül négyezer hívőből állt a legradikálisabb zsidó felekezet: az "essener-szekta". Fehér vászonköntöst hordtak, együtt étkeztek, vagyonukat megosztották egymással és szerzetesi életmódot folytattak. Tagadták a testi élvezeteket, imádkozással töltötték idejüket, pacifisták voltak, de amikor Titus légiói megtámadták Jeruzsálemet, fegyvert ragadtak és az utolsó emberig harcoltak. A lakosság többi része szamaritánusokból, szíriaiakból, föniciaiakból, arabokból, görögökből és az uralkodó rómaiakból állott, akik családtagjaikkal együtt éltek a távoli tartományban és különböző vallások bálványait imádták.

* * *

Jézus Krisztus élete, elfogatása, megkínzatása, keresztre feszítése, halála és feltámadása a Római Birodalomban nem volt szenzáció. A távoli "barbár tartományban" történt események híre nem jutott el a "világ fővárosába", ahol inkább fürdőzésekkel és cirkuszi játékokkal foglalkoztak, mint kényelmetlen túlvilági ügyekkel. A "zsidó forrongások" elfojtása Palesztinában a római konzul, Pontius Pilatus feladata volt, aki még jelentést sem írt feletteseinek a számára jelentéktelen ítéletről. Fogalma sem volt arról, hogy neve időálló lesz és tette kétezer év múlva is foglalkoztatja az emberiséget. A "korszellemre" hallgató, a tömegektől rettegő és felettesei előtt meghunyászkodó, korrupt hivatalnokok örök példája lett. A "hozsannát" és "feszítsd meg Őt" kiáltozók azóta sem hallgattak el; a zsarnokok lakájai és az áruló főpapok még mindig közöttünk járnak. Valami azonban mégis csak történt, mert Saulusból Szent Pál lett; tanítványainak aprócska csoportjaiból: világegyház és a kétségbeesésből: reménység.

* * *

Saul akkoriban még sötétségben élt. Jeruzsálem kapuja előtt állt a dühtől tajtékzó tömeg között és dacos arccal nézte István megkövezését. Ki volt számára ez az ifjú ember? Megszállott gyalázkodó, a zsidó világrend felforgatója, aki érthetetlen "szörnyűségeket" kiabált, amíg a rázúduló kövek ki nem oltották életét. (A következő néhány idézet az Apostolok Cselekedeteiből való.)

"*/7/(52-53) A próféták közül melyiket nem üldözték a ti atyáitok? Meg is ölték azokat, akik előre hirdették az Igaz eljövetelét. Most pedig az Ő árulóivá és gyilkosaivá lettetek ti, akik angyalok közvetítésével kaptátok a törvényt, mégsem tartottátok meg.*"

Saul számára nem volt újdonság a kivégzés, hiszen abban az időben minden bűn elkövetőjét azzal sújtották. Népítélet volt a megkövezés, amit a város kapui előtt hajtottak végre, hogy a római katonák meg ne akadályozzák. Tettes sem volt, hiszen a tömeg gyorsan széjjelszaladt. Saul ismerte ezt a szokást és egyetértett hitsorsosaival, de lelke mélyén nyugtalanságot érzett. Ez a fiatalember nem látszott sem háborodottnak, sem felforgatónak. Miért nem kért kegyelmet? Bizonyosan életben marad, ha az utolsó pillanatban visszavonja tévtanait. Ő viszont Isten bocsánatát kérte gyilkosai számára, mint a Názáreti Jézus, akiről suttogva beszéltek a városban. Ez valami érthetetlenül új, mert tagadja a "szemet szemért, fogat fogért" ősi szokását. A valódi bűnösök először a földön csúszva könyörögtek kegyelemért, majd ha nem kapták meg azt, akkor fogaikat csikorgatva átkozták üldözőiket.

Lehajtott fejjel ballagott a gyümölcsárusok kiáltozásaitól hangos szűk utcán. A fiú nem valami Artemiszhez vagy Apollóhoz imádkozott halála előtt, hanem az Örök Egy Istenhez. Kik az üldözők és kik az üldözöttek? Mi erősebb a halálfélelemnél? Hol van most ez az ember, akinek holttestét már eltakarították, vérét már felmosták az odasietők szolgák? Valóban Isten oldalán ül Jézussal együtt vagy sötét babona az egész? Megvonta vállát: ez a rabbinusok dolga! Elhessegette magától az ijesztő gondolatokat; vett egy koszorú fügét és azt eszegetve sietett a Tanácsba. Ott megmagyarázták neki, hogy István nem a zsidó törvények szerint élt és beszédeit a római hatalom félreérthette volna; ezért kellett meghalnia. "Egy mindenkiért és mindenki egyért!" Saul tehát engedélyt kért Istvánhoz hasonló emberek letartóztatására, mielőtt azok pánikot kelthetnének a nép közt és ezzel felbőszítenék a megszálló hatóságokat. Feladatát meg

is kapta és sikeresen végrehajtotta. Pár nappal később Damaszkuszba indult, hogy ott is azt cselekedje, mint Jeruzsálemben.

"/9/(3-8) Útközben azonban, amikor éppen Damaszkuszhoz közeledett, hirtelen mennyei fény villant fel körülötte és amikor a földre esett, hallotta, hogy egy hang így szól hozzá: "Saul, Saul, miért üldözöl engem?" Ő pedig megkérdezte: "Ki vagy, Uram?" Az így válaszolt: "Én vagyok Jézus, akit te üldözöl! De kelj fel, menj be a városba, és ott megmondják neked, mit kell tenned." Azok a férfiak, akik vele mentek, kábultan álltak, mert hallották ugyan a hangot, de senkit sem láttak. Saul pedig felkelt a földről és kinyitotta szemét, de egyáltalán nem látott. Ezért kézen fogva vezették be Damaszkuszba és ott három napig nem látott, nem evett és nem ivott."

Lélekben vak volt, most teste is vak lett. Tagjai remegtek, de lelkét valami kimondhatatlan rajongás töltötte el. Boldogság volt ez, újjászületés, emberré válás: Látta az Istent!

Sokan "mai szemmel" látják a csodát:

A forróság okozta délibáb, fata morgana volt az, ami Sault "megtévesztette". A tűző nap erejétől vesztette el ideiglenesen a szeme világát. Hőguta volt az, a kimerültség lázálma. Nagyon logikátlan érvelés ez! Próbáljon meg valaki egy hithű zsidót "természeti tüneményekkel" arra bírni, hogy változtassa meg vallását és további életében éjt-napot eggyé téve haláláig hirdesse új meggyőződését. Saulus tapasztalt ember volt, nem egyszer járt a sivatagban és ismerte a forró levegő káprázatait. Ilyesmi miatt nem tagadta volna meg mindazt, amit évekig tanult Gamalielnél. Nincs ember, aki egy álomkép miatt önként vállaljon magára annyi szenvedést, mint amennyi Szent Pálnak kijutott a római kivégzőhelyig, ahol lefejezték.

Jelenkorunk kommunistái csak addig hősködnek, amíg hatalmon vannak, de ha megbuknak és üldözik őket, akkor telejajgatják az egész világot. Mit nekik az eszme, ha bajba jutnak! Letagadnak mindent, amit tettek és szemrebbenés nélkül az ellenkezőjét mondják annak, amire pár évvel előbb még esküdni mertek. Mártírokat csak a katolikus Egyházban ismerünk.

Aki nem hisz a damaszkuszi kinyilatkoztatásban, az nem hisz a lourdesi és fatimai csodákban sem. Betegek százai gyógyultak meg a két zarándokhelyen, orvosok álltak tanácstalanul és nem tudták megmagyarázni az okot, de a kételkedők továbbra is vigyorognak. Ötezren látták a fatimai napcsodát, azok, akik a kis látnokok jóslatának megfelelően pontos időben várakoztak a tisztáson. "Tömeghipnózis volt az!" — mondják

a hitetlenek. Igen ám, de fényképezőgépekkel felszerelt újságírók is voltak ott. Szerintem, még a századeleji kezdetleges készülékeket sem lehetett valamiféle szuggesztióval befolyásolni. Mások északi fényről beszéltek, viszont az is csoda lett volna Portugáliában. A legnagyobb bizonyíték azonban, hogy a 8-10 éves portugál kisgyermekek attól kezdve szüntelenül imádkoztak. Jacinta és Francesco emberfeletti kínokat tűrtek el mosolyogva és boldogan haltak meg.

Saulus kísérői szintén kereszténytildözők voltak, tehát elárulták volna vezérüket, ha a legkisebb kételyük is támadt volna abban, amit vele együtt átéltek. Tehát vele mentek Damaszkuszba, ahol Isten parancsára Ananias, az egyik első keresztény meggyógyította Saulust. Igaz, kissé zsörtölődött, mert Saulus híre odáig is elterjedt.

A megtért bűnöst azóta Pál apostolnak nevezzük, aki későbbi tetteivel elnyerte a szentek koronáját. Üldözés helyett azonnal hirdetni kezdte Krisztus feltámadását Damaszkuszban is. A tanítványok kezdetben féltek tőle, a zsidók viszont napról napra jobban gyűlölték és meg akarták ölni. Ezért az új keresztények lebocsátották egy kosárban a Damaszkuszt körülvevő falról. Saulus gyorsan Jeruzsálembe sietett, ahol felvette a kapcsolatokat Krisztus életének, kínhalálának és feltámadásának tanúival, akik elmondtak neki mindent és ismertették vele az Üdvözítő tanításait. Ezután kísérőjével, Barnabással együtt Tarsusba ment, majd vele együtt rövidesen hajóra szállt és Ciprus szigetére utazott, hogy megkezdje a hittérítést.

Péter apostol közben Júdeában, Galileában és Szamariában hirdette Jézus igéit, de betegeket is gyógyított, sőt Joppéban halottaiból feltámasztotta nőtanítványát, Tabitát. Hamarosan híre ment az apostolok cselekedeteinek. Heródes csapatai mindenütt nyomukban voltak; Jakabot karddal kivégezték, Pétert börtönbe vetették, de onnan kiszabadult. A két apostol valósággal vetekedett egymással a térítésben. Pál és Barnabás továbbhajózott a mai Törökország ázsiai részébe, ahol felkeresték Perge városát. Mindenütt laktak zsidók, akik szombatonként zsinagógákban gyűltek össze. Jártak Ikoniumban, Lisztrában és Derbében. Áthatolhatatlan zord hegyek és rohanó folyók jellemzik a vidéket. Törökök akkoriban még nem voltak sehol sem; görögök laktak az istenszobrokkal telt városokban és falvakban.

A Szíriához közeli településeken Hadad és Atargatisz isteneket imádták és Tammuz feltámadásában bíztak. Neki áldoztak

gyümölcsöt, húst és olajat. Másutt fantasztikus szertartásokat nézhettek végig. Szédületes táncot lejtettek a "Ma"-istennő dervisei, akik felvágták karjukon ereiket és vérüket a körülöttük álló, ujjongó tömegre szórták. Mások a római császárok szobrai alá rakták áldozati ajándékaikat: gyertyákat, füstölőket, virágkoszorúkat és illatos olajjal telt kannákat. Jöttek a Kybele-kultusz kövér és megférfiatlanított papjai, akik vért ittak és vékony hangon énekeltek. Isis és Osiris fehér tógás, kopasz fejű követői zenekarral járták az utcákat és virágokat szórtak a járókelőkre. Dionüszosz hívei ünnepeiken bikát öltek és annak vérét itták. Persze a bikát meg is sütötték, folyt a bor, peregtek a dobok és sikoltoztak a trombiták. A Mitras-vallás végeredményben napimádás volt; a fény és sötétség örök harca egymással. Egyistenhívők csak a zsidók voltak, akik a pogány vallásokat tisztátalanoknak tartották és mereven elzárkóztak a pogányoktól. Gettókban laktak, amelyeknek közepén a zsinagóga állt, ami nemcsak imaház, hanem kör (klub) is volt, ahol üzleteiket lebonyolították és megvitatták egymással.

Elképzelhető, hogy milyen nehéz volt ebben a zűrzavarban Krisztus kereszthaláláról és feltámadásáról beszélni. A Római Birodalom népei között félelmet és borzalmat gerjesztett a kereszt, hiszen az a rablók és gyilkosok szörnyű büntető eszköze volt. Szent Pál apostol mégis mindenütt, ahol megfordult, mint későbbi leveleiből olvashatjuk, virágzó egyházközségeket alapított. Szent erő kellett ehhez!

Visszatérve a szíriai Antiókiába, parázs vitatkozás kellős közepébe érkeztek. A megkeresztelkedett zsidók egy része arra esküdött, hogy Krisztus csak megreformálta Mózes vallását, ezért a körülmetélés mindenkire kötelező. Fogas kérdés volt ez, hiszen a görög fiatalemberek inkább lemondtak a megtérésről, de nem vállalták "legfontosabb szervük megcsonkítását." Az ortodox zsidók viszont nem voltak hajlandók "tisztátalanok"-kal egy fedél alatt tartózkodni. Hosszú vita után úgy határoztak, hogy küldöttséget indítanak Jeruzsálembe, ahol Péter apostol összehívja a szentek (vagyis a keresztények) nagygyűlését, hogy döntenek a kényes ügyben. Ki más mehetett volna Jeruzsálembe, mint Szent Pál és hű útitársa, Barnabás?

Szent Péter valójában ott erősítette meg az Anyaszentegyház alapkövét:

"*/15/(7-11) Atyámfiai, férfiak, ti tudjátok, hogy régtől fogva engem választott ki az Isten közületek, hogy az én számból*

hallják a pogányok az evangélium igéjét, és higgyenek. Isten pedig, aki a szíveket ismeri, bizonyságot tett mellettük, amikor éppen úgy megadta nekik a Szentlelket, mint ahogyan nekünk, és nem tett semmi különbséget közöttünk és közöttük, mert hit által megtisztította szívünket. Most tehát miért kísértitek az Istent, hogy olyan igát tegyetek a tanítványok nyakába, amelyet sem atyáink, sem mi nem tudtunk elhordozni? Sőt, inkább hisszük, hogy mi is éppen úgy az Úr Jézus Krisztus kegyelme által üdvözülünk, mint azok."

Szent Péter világos szavai mindenkit meggyőztek, de az is egyértelművé vált előttük, hogy Krisztus akaratából ő az Egyház feje.

Utódját, II. János Pál pápát ma is kritizálják, mert "fölülről" irányít és fontos egyházi kérdésekben nem engedélyezi a püspökök, papok vagy hívek szavazását. Jézus Krisztus sem szavazattöbbséggel lett Megváltó és Pétert sem a tanítványok választották meg az Egyház élére. Nemrégen a németországi Katolikus Kongresszus alkalmával szóba került "az alulról irányított Egyház" terve. Isten bocsásson meg nekem, de — szerintem — alulról csak az ördög irányít. Szent Péter felülről kapta utasításait és úgy adta azokat tovább utódjainak a Szentlélek ereje által. Aki ezt nem hiszi, próbáljon más vallást alapítani, de minket, katolikusokat hagyjon békén! Péter apostol megtartotta jogát, de igazat adott Pálnak, akivel egy véleményen volt. A világtörténelem első konzíliuma tehát úgy döntött, hogy nem szükséges a fájdalmas műtét és ezzel elkezdődött az egész emberiség megtérítésének napjainkban is folytatott munkája. Minden ember lehet keresztény anélkül, hogy előbb zsidó lett volna. Az Újszövetség választott népe Krisztus gyermekeiből áll, akár zsidók, görögök, négerek vagy kínaiak azok. Tiszteljük az ószövetségi Szentírást, mert a próféták jövendölték meg Üdvözítőnk eljövetelét, aki maga az Isten és Rajta kívül más Isten nincsen!

* * *

Szent Pál, aki ezúttal Szilást választotta társául, haladéktalanul újabb "világkörüli" útra indult. Ennek kétfajta célja volt: Elsősorban a már ismert kisázsiai városok gyülekezeteinek elvinni a konzílium határozatát; másodsorban új területeket felfedezni és új diaszpórákat alapítani. Lisztrában és Derbében örömmel fogadták őket, de ők rövid tartózkodás után továbbmentek. Átvágtak az anatóliai hegyeken, átkeltek a Boszporu-

szon és Európába érkeztek. Szent Pál még nem tudhatta, hogy ezen a kontinensen fejezi be életét, de Krisztus tanításai itt aratnak először diatalt. Először Filippi városát keresték fel, ahol kezdetben vendégül látták és meghallgatták, majd később elfogatták, megbotoztatták és börtönbe záratták őket a zsidók. Éjféltájban földrengés sújtotta a várost, összedőlt a börtönvár, de ők nem menekültek el, hanem megvárták az elszaladt római őrök visszatérését. Bölcs cselekedet volt ez, mert ha elmenekülnek, mielőtt igazolták volna magukat, akkor a rómaiak egész Európában köröztették volna őket. Másnap reggel a római elöljáró megtudta, hogy Szent Pál római állampolgár és a foglyok nem tolvajok vagy rablók, hanem filozófus hithirdetők, ezért sűrű bocsánatkérések közben elbocsátotta őket. Pál apostol itt igazolta magát először, mint római polgár és ezzel részben szakított az őt állandóan feljelentgető és üldöző zsidókkal. Még nem adta fel a reményt, mert Thesszalonikében háromszor prédikált az ottani zsinagógában, de társával együtt onnan is menekülnie kellett. Itt elváltak útjaik, Szilás lemaradt, Szent Pál egyedül érkezett Athénbe, ahol körülbelül annyi esélye volt, mint a dalai lámának lenne New Yorkban.

Athén iskoláiban professzorok százai tanítottak: irodalmat, nyelveket, retorikát, filozófiát, matematikát, csillagászatot, orvostudományt és jogot; egyetemének tíz fakultása volt. A lakosság túlnyomó része az ott tanuló ifjúságból élt. A Birodalom különböző tartományaiból összesereglett kamaszok ezt ki is használták. Diákpártok püfölték egymást az utcákon és néha megverték a professzorokat is. Éjszakánként hangos volt a város. Főleg szerencsejátékokkal és utcalányokkal szórakoztak, de nem vetették meg az ivászatot sem.

Athén fölött egy dombon emelkedett a világ egyik csodája: az Akropolisz. Márványoszlopok százai alatt sétálhatott a vándor és gyönyörködhetett a meztelen test formáinak szépségét megörökítő szobrokban. Megszámlálhatatlanul sok görög isten templomai állottak ott. Nem messze attól, egy alacsonyabb dombon állott a törvényhozó testület palotája, az Aeropag; majd színházak és mulatóhelyek következtek. A metropolis központi terén, az Agórán napközben szemfényvesztők és népbolondítók tolongtak. Szofisták szónokoltak, akik mindenről órákig tudtak beszélni anélkül, hogy valamit mondtak volna. Ebből sokan politikai szerephez jutottak es meggazdagodtak. Kissé komolyabbak voltak ennél a sztoikusok, akik három részre osztották az Istent: a minden tárgyat átható szellemre (pneuma), az élő-

lényeket mozgató lélekre (psyche) és az értelemre (logos). Ezen kívül tanítottak még a jó és rossz megkülönböztetését fontosnak tartó epikureusok, és a szkeptikusok, akik ennek ellenkezőjéről igyekeztek hallgatóikat meggyőzni.

Az álfilozófusok tekintélyes csoportját alkották a cinikusok, akik borzas hajjal, mesterségesen elszakított ruhákban, hátukon zsákkal, kezükben bottal jártak. Hangosan szidalmazták a mindenkori kormányt, tolvajoknak nevezték az előljárókat és kinevették az isteneket. Gúnyolták a családalapítást, undorral kerülték a munkát és anarchista szervezetekbe tömörültek. Egyszóval az ókori Athén pontosan olyan volt, mint Nyugat-Európa bármelyik nagyvárosa az Úr 1986. esztendejében.

Hellász régi dicsősége elmúlt, a római légiók nem sok vizet zavartak; polgárai aránylag szabadon élhettek, de a világpolitikát mások irányították. Ide jött Szent Pál Krisztus tanításait hirdetni? Mindenki más elszaladt volna a város megtekintése után, ő azonban így kezdte szónoklatát az összegyűlt tömeg előtt:

"*/17/(22-23)...Athéni férfiak, minden tekintetben nagyon vallásos embereknek látlak titeket, mert amikor bejártam és megtekintettem szentélyeiteket, találtam olyan oltárt is, amelyre ez volt felírva: AZ ISMERETLEN ISTENNEK. Akit tehát ti ismeretlenül tiszteltek, én azt hirdetem nektek.*"

Majd elejétől végig elmondta Jézus példabeszédeit, kínhalálát és feltámadását, de nem hagyta ki saját megtérésének történetét sem. Görög tudásával és remek érveivel valósággal lehengerelte közönségét, amelynek soraiból többen felvették az új hitet. Ezt csinálja utána valaki! Nagyobb közösséget persze nem tudott alapítani, ezért kis idő múlva Korinthoszba utazott, ahol a Rómából kiutasított zsidó emigráció fogadta vendégül. Nem sokáig tartott a barátság, mert "különös tanításai" miatt ismét feljelentették a római hatóságoknál, de azok azzal mentették fel, hogy római törvényeket nem sértett. Szent Pál tehát élményekkel gazdagon hazautazott Cézáreába. Itt sem volt nyugta, vágyódott szerettei után, így ismét felkerekedett és Kisázsiába hajózott.

Két évig élt Ephezoszban, a Római Birodalom legelegánsabb ázsiai központjában, a prokonzul székhelyén. A városnak 225.000 lakosa volt. Széles, kétoldalt oszlopsorokkal övezett, márványkővel kirakott és éjszaka kivilágított utcáin Ázsia, Afrika és Európa minden emberfajtája tolongott. A metropolis középpontján hatalmas Artemisz-templom emelkedett, ott állott

Manche: Szent Pál apostol

Artemisz istennő százhúsz oszloppal körülvett szobra. A mezítelen alak óriási mellei a termékenységet jelképezték. Körülötte pompás paloták: múzeum, könyvtár, orvostudományi egyetem és egy ötvenhatezer nézőt befogadó szabadtéri színház. Évenként, május hónapban tartották meg a színházi előadásokkal, sporteseményekkel és utcai tánccal tarkított Artemisz-ünnepségeket. Május elsején a környező városok és falvak népei tömegesen áramlottak Ephezoszba. Kereskedők rakták ki sátraikat a főútvonalak két oldalán: árultak mézes süteményeket, sült kolbászt, szárított füget és hasonló nyalánkságokat. Szent Pál maga is sátorkészítő mester volt, így nem szűkölködött, mert bőven volt megrendelő. Az ezüstművesek egész évben gyártották az Artemisz-szobrocskákat erre az alkalomra, hiszen pár hét alatt annyit kereshettek, hogy a következő májusig nem szenvedtek szükséget. Kacagó legények csintalankodtak az utcákon a lányokkal, mutogatták nekik a nagy mellű istennő szobrocskáit, hiszen ez a vallás nem volt komoly dolog, inkább ok az ünnepségekre.

Szent Pál apostol kötelességének tartotta, hogy itt is térítsen. Hívei két év alatt olyan magas létszámot értek el, hogy megtöltötték az óriási színházat. Ez már sok volt az ötvösmestereknek, akik üzletüket féltették az új vallástól. Addig morgolódtak, zúgolódtak, szervezkedtek, amíg fellázadtak. Demetriosz mester vezetésével benyomultak a színházba és szavalókórussal zavarták az apostol beszédét. Az nem ijedt meg, hanem megvárta, amíg csend lesz és újra kezdte prédikációját. Ekkor ismét belevágtak:

— Éljen az ephezoszi Artemisz! Nagy az ephezoszi Artemisz! — ordították ritmikusan.

Sokan voltak, akik Szent Pált akarták hallani; azok nekimentek a rendzavaróknak és parázs verekedés kezdődött. Ez volt az első keresztényellenes szakszervezeti demonstráció május 1-én! Szent Pál a római katonák beavatkozását megelőzve távozott a színházból, sietve csomagolt és Európába utazott.

A mai liberálisok valószínűleg a tüntetőknek adnának igazat, hiszen a görög vallás testkultusza sokkal közelebb áll hozzájuk, mint az önmegtartóztató kereszténység. Az ephezoszi "gulyáskommunizmus" mögött viszont ott állott a véres kezű Caligula és Néró. Erről azonban jobb volt nem beszélni. A testre alapított társadalmakat testi erő győzi le. Elpusztult Hellasz és a Római Birodalom kisázsiai kultúrájával együtt. Európát kizárólag az időálló és örök kereszténység mentette meg. Krisz-

tus a valódi haladás, mert a test megöregszik, az anyag szétmállik, de a lélek megmarad. Ma is választ előtt állunk. Újabb testimádó Impériumok alakultak; terjed a marxizmus, leninizmus, anarchizmus, ateizmus, álhumanizmus és álpacifizmus pogány "vallása". Modern társadalmunk "istenei" csábítanak: pornográfia, videokultusz, popzene-mánia, perverzitás és kábítószer.

Szent Pál apostol kései utódját, Mindszenty bíborost is üldözték, ütlegelték és börtönbe vetették. Ő is beutazta az egész világot; felkereste szétszórt egyházközségeit, dorgálta az igaz hittől eltávolodó papjait és töretlenül hirdette az igazságot. Sokan támadták és támadják halála után is. Túl szigorú volt — mondják —, csökönyös, nem haladt a korral, akadályozta az uralkodó hatalom elismerését és ezzel veszélyeztette híveinek biztonságát. Ezeknek ajánlom, hogy tanulmányozzák Szent Pál apostol életét és leveleit. Mert a harc nem szűnt meg kétezer évvel ezelőtt, hanem tovább folytatódik az idők végezetéig. Szentek egyengetik utunkat az Igéret Földje felé. Az ő neveik évezredek múltán is ragyognak, míg a gyávákat elnyeli a sivatag homokja.

Szent Pál hosszú vándorlás után ismét Filippibe érkezett, ott barátságos, áldozatkész emberekre talált. Életének legszebb hónapjait töltötte közöttük. A csinos városka kopár hegy alján, virágzó völgyben feküdt; romjait ma is megtaláljuk. Az elöljárók, akik már semmifajta vádaskodásra nem hallgattak, szívesen fogadták. Ott írta leveleit az ellene lázongó korinthoszi gyülekezetnek. A görögül írt szöveg annyira modern, hogy tankönyvet lehetne belőle csinálni az emigráció számára.

Lássuk csak, hogy mi változott kétezer év óta:

"*/1/(10-13) A mi Urunk, Jézus Krisztus nevére kérlek titeket, testvéreim, hogy mindnyájan egyféleképpen szóljatok, és ne legyenek közöttetek szakadások, hanem ugyanazzal a meggyőződéssel igazodjatok egymáshoz. Mert azt a hírt kaptam rólatok, testvéreim, hogy viszálykodások vannak közöttetek. Úgy értem ezt, hogy mindenki így beszél köztetek: "Én Pálé vagyok, én Apollóé, én Kéfásé, én pedig Krisztusé." Hát részekre van-e osztva Krisztus?*"

Ezt aranybetűkkel kellene felírni a templomok falára! A huszadik század "felvilágosodott" teológusai késhegyre menő vitákat folytatnak egymással és nem tudják eldönteni, hogy ki hova tartozik: Krisztushoz vagy Marxhoz? A dél-amerikai par-

tizánokat támogató Helder Camarát kell követni vagy II. János Pál pápát? Sajnos, a magyar papokra is vonatkozik ez.

— Én az Egyházügyi Hivatalé vagyok, tehát támogatom az Anyanyelvi Konferenciákat; én külföldi szolgálatban állok, tehát csak püspökömre hallgatok; én meg Mindszentyé vagyok, az ő útját követem!

Mindszenty bíboros a legközelebb áll Krisztushoz, Szent Pálhoz és a magyar szentekhez, így könnyű a választás. Mire jó a vitatkozás?

"*/1/(22-24) És miközben a zsidók jelt kívánnak, a görögök pedig bölcsességet keresnek, mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak megütközés, a pogányoknak pedig bolondság, de maguknak az elhivatottaknak, a zsidóknak és görögöknek egyaránt, az Isten hatalma és az Isten bölcsessége.*"

Szent Péter már a jeruzsálemi konzílium idején kijelentette, hogy mindenki lehet keresztény: pogány és zsidó egyaránt. Szent Pált üldözték és feljelentették a zsidók, ő mégis jelt adott nekik és közeledett hozzájuk. II. János Pál pápa névadó szentjét követi ebben is, napjainkban.

A "haladó tudomány bölcsei" kommunista szociális ideológiává próbálják Jézus tanításait átalakítani, hogy szalonképessé tegyék azokat a "felvilágosodott ifjúság" számára. Kimagyarázzák a csodákat és úgy okoskodnak, hogy azoknak csak misztikus jelentőségük van és nem fontosak a modern vallástan számára. Szerintem a Szentírás szóról szóra igaz! Jézus Krisztus elég világosan beszélt és nincsen szüksége tolmácsra!

"*/6/(1-8) Hogyan merészel közületek valaki, akinek a másikkal peres ügye van, a hitetlenek előtt s nem a szentek előtt törvénykezni? Vagy nem tudjátok, hogy a szentek a világ felett fognak ítélkezni?... Egyáltalán már az is gyarlóság bennetek, hogy pereskedtek egymással. Miért nem szenveditek el inkább a sérelmeket? Miért nem tűritek el inkább a kárt? Sőt, ti okoztok sérelmet és kárt, mégpedig testvéreknek!*"

Ehhez, gondolom, nem kell kommentár! Miért nem ülnek össze papjaink az emigrációval együtt megtárgyalni ügyes-bajos dolgainkat, mielőtt azok kikerülnének az idegen hatóságok elé?

"*/11/(11-15) De az Úrban nincs asszony férfi nélkül, sem férfi asszony nélkül. Mert ahogyan az asszony férfiből van, úgy a férfi is az asszony által van, mindkettő pedig Istentől van. Ítéljétek meg magatokban: illik-e az asszonynak fedetlen fővel imádkozni az Istenhez? Vajon a természet maga is nem arra tanít-e titeket, hogy szégyen, ha a férfi megnöveszti haját, az*

asszonynak ellenben ékesség, ha megnöveszti haját, mert neki fátyolként adatott a haj."

A mai városok utcáin járva, alig tudunk különbséget tenni férfi és nő között. Rövidre nyírt hajat hord az emancipált lány és vállon alúl lógó sörényt a fiú. Nemrég láttam egy párizsi divatbemutatót, ahol a nők nadrágot és a férfiak szoknyát hordtak. Tehát ismét megvan a nemek közötti különbség, csak fordítva. Szerencsétlen az a nő, akinek nem kell férfi. Privát ügye ez, de ne vállaljon politikai szerepet és ne akarjon másokat saját ízlésére átalakítani. A nyugat-németországi Katolikus Kongresszus alkalmával egy kis csoport azt követelte, hogy nők is lehessenek papok. Szerintem, az Isten segítőtársnak szánta a nőt, de nem vezérnek. Krisztus idejében — mondták — a nőknek alárendelt szerepük volt, ma viszont egyenlők a férfiakkal. Nem mindig, kérem, mert ha gyereket szülnek, akkor azzal kell foglalkozniuk, nem az egyházközséggel. Mi akadályozza meg őket abban, hogy fiúgyermekeiket papnak neveljék? Az a nő viszont, aki teljesen Krisztusnak akarja áldozni életét: tegyen úgy, mint Teréz anya; menjen kolostorba vagy misszióba és ápoljon betegeket. Felesleges az emancipációs vita, mert az összes vallás között a római katolikus Egyház emelte a nőket a legmagasabb helyre. Szűz Máriával, a népek patrónájával kezdve egész sor női szentet tisztelünk, akik méltó helyet foglalnak el a szent férfiak között.

"*/11/(22) Amikor a következőkre rátérek, nem dicsérhetlek titeket, mivel nem javatokra, hanem károtokra jöttök össze. Mert először is azt hallom, hogy amikor összejöttök a gyülekezetben, meghasonlás van közöttetek, és ezt részben hiszem is. Mert szükséges, hogy legyen közöttetek szakadás is, hogy így legyen nyilvánvalóvá: ki köztetek a kipróbált.*

Amikor tehát összejöttök egy helyre, már nem az Úr vacsoráját eszitek, hiszen étkezéskor ki-ki a saját vacsoráját veszi elő, hogy elfogyassza, s az egyik éhen marad, a másik meg dőzsöl. Hát nincsen házatok, hogy ott egyetek és igyatok? Vagy megvetitek az Isten gyülekezetét és megszégyenítitek azokat, akiknek nincsen? Mit mondjak erre? Dicsérjelek ezért titeket? Nem dicsérlek."

Az őskeresztények esténként gyülekeztek a templomban. Ott először bevallották elkövetett bűneiket, majd kibékültek egymással. Ezután a pap Krisztus életét és tanításait ismertette, majd közös ima után Jézus szavaival bemutatta a szent áldozatot. A záró ima után ottmaradtak a hívek és aznapi élménye-

ikről beszélgettek, közösen vacsoráztak. Ez a szokás leginkább az emigráció gyülekezeteiben maradt fenn, hiszen mise után mi is asztalhoz ülünk; jó magyar ételeket eszünk, magyar bort iszunk és beszélgetünk egymással. Szent Pál itt inkább azokat dorgálja, akik a szentmise után keresik fel a gyülekezeteket és csak a vacsorában vesznek részt.

Az egyházi szabályok fellazítása óta sok német templomban már nem lehet ráismerni a szentmisére. Farmernadrágos, pulóveres pap áll az oltárt helyettesítő asztal mögé, közben orgona helyett rock-zenekar játszik. Prédikáció helyett politikai szónoklatot hallunk tőle, amelybe a többnyire fiatalkorú hallgatóság belekiabál. Közben rágógumit rágnak, beszélgetnek és tapsolnak. Majd rövidszoknyás hölgy osztja ki Jézus testét. Néha segít neki a sekrestyés vagy a kerületi párttitkár, ki egyben az egyházközség elnöke is. Mise után a templom előcsarnokában afrikai fűszereket és dél-amerikai csecsebecséket árulnak, természetesen az ottani kommunista partizánok javára. Az idősebb hívek inkább távoli templomokat keresnek fel, ahol még valódi szentmisét hallgathatnak. Tökéletes a meghasonlás és szakadás!

Szent Pál második levele a korintusiakhoz valóban hozzánk, a huszadik század kereszténveihez szól:

"/6/(14-18) Ne legyetek a hitetlenekkel felemás igában, mert mi köze egymáshoz az igazságnak és gonoszságnak vagy mi köze van a világosságnak a sötétséghez? Vagy mi azonosság van Krisztus és Béliál között? Vagy mi közösség van hívő és hitetlen között? Hogyan fér össze Isten temploma a bálványokkal? Mert mi az élő Isten temploma vagyunk, ahogyan az Isten mondta: "Közöttük fogok lakni és járni, Istenük leszek és ők az én népem lesznek. Ezért tehát menjetek ki közülük, és váljatok külön tőlük. Így szól az Úr: tisztátalant ne érintsetek, és én magamhoz fogadlak titeket, atyátokká leszek, ti pedig fiaimmá és leányaimmá lesztek. Így szól a mindenható Úr!"

Két urat: Istent és a kommunisták Anyanyelvi Konferenciáját szolgálni egyszerre nem lehet. A magyarországi papokat, sajnos, kényszerítik erre, de az ittenieket nem! Mindszenty bíboros mondta augsburgi beszédében, 1973. június 30-án:

"Mi, kortársak, tudjuk, hogy püspökeink kiálltak a huszadik században is. Amikor az a híres "fölszabadulás" volt, három püspök lett vértanú a történelmi Magyarország területén. Csonka-Magyarországon öt püspök ment börönbe, s voltak köztük, akik ott is haltak meg. A történelmi Magyarország területén

tíz börtönlakó püspök szenvedett hitéért, ugyanakkor, amikor papjainkból 600-an ették a rabkenyeret.

Egy angol újságíró, Douglas Hith, aki az ottani marxista napilapot szerkesztette, s aki a "felszabadulást" maga is tapasztalta Magyarországon, azon töprengett, hogy ha egy magyarországi "felszabadulás" ilyen volt, akkor milyen lehet egy még nagyobb felszabadulás.

Ha volnának köztünk naívak, akik gondolják, hogy ma már a húsz csak tizenkilenc, s akik azt gondolják, hogy hiszen megenyhült a lég, virul a határ, jó világ van Magyarországon, azok emlékezzenek az Evangéliumra, mert meg van ott írva, hogy a farkasból soha nem lesz bárány. Persze, az ördög is szeret szép lenni. Az a legnagyobb veszedelem az emberiségre, amikor a gazság szépre festi magát."

Itt hasonlított egymáshoz lélekben legjobban Szent Pál apostol és Mindszenty József bíboros, Magyarország prímása és Esztergom érseke, a magyar emigráció apostola! Mindszenty is leírhatta volna Szent Pál "dicsekvéseit":

"/11/(23-30) Esztelenül szólok; én még inkább hiszen többet fáradoztam, többször börtönöztek be, sok verést szenvedtem el, sokszor forogtam halálos veszedelemben. Zsidóktól ötször kaptam negyven botütést egy híján; háromszor megvesszőztek, egyszer megköveztek, háromszor szenvedtem hajótörést, egy éjt és napot hányódtam a tenger hullámain. Gyakran voltam úton, veszedelemben folyókon, veszedelemben rablók között, veszedelemben népem között; veszedelemben városban, veszedelemben a tengeren, veszedelemben áltestvérek között; fáradozásban és vesződségben, gyakori virrasztásban, éhségben és szomjúságban, gyakori böjtölésben, hidegben és mezítelenségben.

Ezeken kívül még ott van naponkénti zaklatásom az összes gyülekezet gondjai miatt. Ki erőtlen, hogy vele együtt ne volnék én is erőtlen? Ki botránkozik meg, hogy ne égnék én is? Ha dicsekednem kell, gyengeségeimmel fogok dicsekedni."

Sem Szent Pál, sem Mindszenty bíboros nem volt fizikailag erős ember, de "gyengeségük" az Egyház ereje! Bizony' Krisztus igazságának és dicsőségének hirdetése nem kényelmes papi állás, hanem állandó harc a sötétség hatalmai ellen. Ha szenved a nép, akkor nekik jár abból a legnagyobb rész. Ha ütnek bennünket, akkor ők tartják hátukat; ha vérpadra hurcolnak bennünket, akkor ők járnak előttünk.

Szent Pál nem sokáig élvezhette nyugalmát Filippiben, mert újabb feladatokat kapott Istentől. Baj volt Palesztinában. A

zsidók nem tudták elviselni, hogy másfajtájúak is lehetnek keresztények, ezért több helyen lázadás tört ki az egyenlőséget hirdető apostolok ellen. Pál ismét hajóra száll; vesztére Jeruzsálembe sietett; ott elfogták, ütni kezdték és meg akarták ölni. Szorult helyzetéből az odarohanó római katonák szabadították ki, akik a 10. Római Légió parancsnoka elé vitték, aki szokása szerint kínvallatással akarta megtudni a forrongás okát. A katonák korbáccsal rohantak rá, de Szent Pál nem hagyta magát:

— Szabad-e római polgárt ítélet nélkül megkorbácsolnotok? — förmedt rájuk.

Az ezredes ijedten odasietett:

— Mondd meg nekem: csakugyan római polgár vagy?

— Az vagyok! — válaszolta Szent Pál. — Erre a katonatiszt ránézett és elmosolyodott:

— Én is nagy összegért szereztem meg a polgárjogot.

Pál azonban önérzetesen visszavágott:

— Én pedig már benne is születtem!

Erre nem bántották, de másnap a zsidó nagytanács elé kísérték, mert a megszállt ország polgárainak joguk volt a megszálló hatalom tisztviselőit is feljelenteni, ha azok bűnt követtek el. Ítélkezhettek is felette, de az ítéletet a római konzul elé kellett terjeszteni. Láthatjuk, hogy a Római Impérium is haladóbb szellemű volt a kétezer évvel későbbi Szovjetuniónál.

A jelenlevő, vádaskodó zsidók egy része a halottak feltámadását tagadó szadduceusokból, másik része a feltámadásban hívő farizeusokból állott. Pál apostol először végigmérte a társaságot, majd remek politikai fogást alkalmazott:

"*/23/(6) ...Atyámfiai, férfiak! Én farizeus vagyok; farizeus fia; és most a halottak reménysége és feltámadása miatt vádolnak engem.*"

Ekkor akkora perpatvar tört ki a két zsidó párt között, hogy megremegtek a tanácsterem falai. A szadduceusok és farizeusok egymást szidva vitatkoztak hittéziseik felett majd ököllel ütötték egymást. A ricsajra berohanó katonák kiragadták Pált a tömegből és magukkal vitték a várba. Másnap kétszáz lovas kíséretében Cézáreába küldték Félix helytartó elé. Az érdemes főúr nem foglalkozott zsidó hittannal, de ettől függetlenül két évig tartotta foglyát börtönben, abban a reményben, hogy pénzt csikarhat ki tőle. Ha valaki zsidó létére római polgár — gondolta —, annak gazdag rokonai lehetnek. Az apostol Rómába fellebbezett, de az ügyintézés akkoriban is hosszú ideig tartott. Végre, Agrippa király és Bereniké királyné közbenjárására el-

érkezett az utazás ideje. Több hónapos vállalkozás volt ez annak idején, veszélyes hajóút a legtöbbször viharos tengeren. A Birodalom tehetős polgárai Néró császár idejében ennek dacára rengeteget utaztak.

Plutarchos "világpolgárokról" írt, kik életük legnagyobb részét hajókon és szállodákban töltik. Turisták ezrei szállták meg Görögországot, Egyiptomot és Kisázsiát. Hangoskodva járták az utcákat, templomfalakra és szobrok talpazatára karcolták nevüket, értéktelen emléktárgyakat vásároltak és reumájukat gyógyították a termálfürdőkben. Éppen úgy, mint napjainkban.

Kereskedelmi hajók szállítottak gabonát, olajat és másfajta értékeket az akkor ismert világ minden tájáról Rómába. Két sor evezőlapáttal felszerelt hatalmas vitorlások voltak ezek, állandóan közlekedtek a Földközi-tengeren és csekély pénzért utasokat is vittek magukkal. Az egyik legnagyobb hajó 140 méter hosszú volt, árboca 19 méter magas és 600 utast fogadott be a rakományon kívül. Ezek a tengeri járművek csak nyáron merészkedtek a nyílt tengerre. Novembertől márciusig vagy a part mentén közlekedtek vagy a kikötőkben horgonyoztak. Télen ugyanis a Földközi-tengeren tomboló viharok veszélyessé tették az átkelést. Téli kikötőt ajánlott Szent Pál is a kapitánynak, de az nem hallgatott rá. Tizennégy napig viaskodtak a hegymagas hullámokkal. Veszély esetén az utasoknak is dolgozniuk kellett; zuhogó esőben, üvöltő szélben vonták be a rettenetes erővel csapkodó vitorlákat és kötelekkel erősítették meg az ide-oda csúszkáló rakományt. Szent Pál derekasan kivette részét a veszélyes munkából. Neki volt köszönhető, hogy szerencsésen kiértek a veszedelmes övezetből. Málta közelében azonban zátonyra futottak, a hajó erősen megsérült, de a legénységnek és az utasoknak nem történt semmi bajuk sem. Kiúsztak a partra és ott szárítgatták ruháikat. Pál rőzsét szedett, hogy tábortüzet gyújthasson. A babonás tengerészek ellenségesen méregették a "római foglyot", mert azt hitték, hogy az ő bűnei miatt sújtotta őket Poszeidón haragja. Jupiter tudja, hogy mit követett el, mert ok nélkül nem visznek senkit sem katonai őrizettel Rómába. Furcsa ember volt az idegen, aki szélcsendes időben valami Jézusról beszélt, akit keresztre feszítettek Jeruzsálemben. Bizonyosan őrá is hasonló sors vár ott. Bosszút forraltak ellene; de mielőtt megtámadták volna, a rőzsenyalábból kipattant egy vipera és belemart a fogoly kezébe.

"/28/(4-5) *Amikor a barbárok meglátták a kezéről lecsüngő*

mérges kígyót, így szóltak egymáshoz: "Bizonyosan gyilkos ez az ember, aki a tengerből kimenekült ugyan, de az isteni bosszúállás nem hagyja élni. Ő azonban lerázta a kígyót a tűzbe és semmi baja sem lett."

Sokáig vártak, hogy holtan esik össze, de amikor ez nem történt meg, rémülten elszaladtak.

— Varázsló ez, vagy valami isten! — kiáltották.

Szent Pál három hónapig maradt Máltában; gyógyított és tanított. Mikor a hajót rendbehozták, folytatták útjukat. A mai Nápoly közelében fekvő Puteoliban szálltak partra, ahonnan még körülbelül 300 kilométert kellett megtenniük a fővárosig.

* * *

Szent Pál apostol Krisztus után 61-ben érkezett utolsó állomáshelyére, Rómába. Különleges fogolyként kezelték, lakosztályt adtak neki a Forum Romanum közelében, de egy katonával őriztették. Látogatókat fogadhatott, leveleket is írhatott, így állandó kapcsolatot tarthatott híveivel. Sorsa azonban bizonytalan volt, mert Néró császár évről évre halogatta az ítélkezést. Szent Pál tehát ott volt a hatalom középpontjában, alig pár száz méterre az őrült zsarnok palotájától. Valószínűleg a Via Appián keresztül érkezett az Örök Városba. A lávakövekkel kirakott utcák labirintusán keresztül kaszárnyák, pogány templomok és hatemeletes bérházak között ért az Impérium szívébe, a Forum Romanumra. Színes tömeg tolongott az utcákon: gyümölcsárusok, könyvkereskedők, pékek, hentesek és gyógyszerészek kínálgatták portékájukat.

Róma az ellentétek városa volt. A Forum Romanum széléig húzódó nyomornegyedek, két méter széles piszkos sikátorok, zsúfolt tömegházak, majd gondozott parkok, virágoskertek, szökőkutak és fürdőmedencék százai, nyilvános termálfürdők, cirkuszok, színházak váltogatták egymást. A vizet távoli forrásokból tizennégy boltíves aquadukt szállította a városba; naponta egymillió litert. A vízvezető építmények hossza 2100 kilométer volt.

Rómában senki sem éhezett, de a társadalmi különbségek szemmel láthatók voltak akkor is. Az élet napos oldalán a "honestiores"-ek állottak: szenátorok, hadvezérek, arisztokraták, lovagok és magas rangú tisztviselők.

A "humiliores"-ek egyik csoportjának tagjai, a "plebejus"-ok kereskedők, parasztok, munkások és alkalmazottak voltak, míg a másik réteg jogfosztott "sclavus"-okból állott. Igaz, a tehet-

séges és szorgalmas rabszolgák megvásárolhatták szabadságukat. Sokan közülük karriert csináltak, meggazdagodtak, sőt szenátorok is lehettek. A tisztviselők reggeltől délután két óráig végezték munkájukat, majd siettek a termálfürdőbe. Ez nemcsak tisztálkodó, hanem főleg szórakozóhely volt. Néró császár fürdői 1600 vendéget fogadtak be. Átöltözés után a "palestrá"-ba mentek, ahol különböző sportokkal — boxolással, gerelyvetéssel, futással és labdajátékkal — foglalkoztak. Ezután a szaunához hasonló "tepidarium" és "caldarium" következett, majd a gőzfürdő, a "laconium" és a mosdó, amelyet faggyuból és hamuból készült szappannal láttak el. A mosdó termekben várakozó rabszolgák csekély borravaló ellenében illatos olajokkal dörzsölték be őket. A további élvezeteket hideg- és melegvízű úszómedencék, klubházak, könyvtárak, múzeumok, zenepavillonok, játékkaszinók és éttermek szolgáltatták. Találkozóhelyek voltak ezek, ahol minden valamirevaló római polgár naponta megfordult. A kéjutazások, cirkuszi játékok, fürdőzések, luxusvacsorák, orgiák és nemi perverzitások kultusza természetesen káros hatással volt a népszaporulatra. Háttérbe szorult a családi élet: férfiak férfiakkal, nők nőkkel foglalkoztak. Ezzel arányosan növekedett a külföldiek létszáma. (Ugyanez történik ma, kétezer év múltán, a nyugat-európai nagyvárosokban is.)

Elsőnek jöttek a görögök, mint felszabadult rabszolgák, ügyes kereskedők, tehetséges színészek, zenészek és művészek. A Mars-mezőn tekintélyes létszámú egyiptomi kolónia terjeszkedett, amelynek tagjai főleg kézművesek voltak. Körülbelül húszezer zsidó élt a Tiberius-folyó nyugati partján, ahol több zsinagógájuk és rabbinus-iskolájuk volt. Ők nem keveredtek a többi néppel és erősen szaporodtak, ezért többször elűzték őket Rómából, de ahova mindig visszamentek. Ortodox módon ragaszkodtak ősi vallásukhoz, megvetették a kereszténye-ket, így Szent Pált is.

A Palatinus-dombon, óriási park közepén emelkedett a világ legpompásabb kéjlaka: Néró császár palotája, a Domus Aurea. Arany és gyöngyházdíszítések fedték a márványterem falait; az étkező csarnok mennyezete elefántcsontból készült és az eget ábrázolta, ahol az aranyból vert csillagok egy rejtett készülék segítségével állandó mozgásban voltak. Az oszlopok felső részén elhelyezett ezüst és arany virágokból illatos rózsavíz csöpögött a vendégekre. Termálmedencék voltak ott is arany szökőkutakkal és meztelen márványszobrokkal.

Néró, miután elődjét, Claudiust mérges gombával megölette, a következő szavakkal ült trónjára:

— A gomba isteni eledel, mert "istent" segített az őt megillető helyre!"

Tehát kezdettől fogva "isten"-nek tartotta magát. Saját anyját is meg akarta mérgezni, de az ismerte magzatját és ellenmérget szedett. A "kedves fiú" ekkor szolgákat bérelt, akik karddal ölték meg az asszonyt. Huszonkét éves volt akkoriban ez a vöröses hajú, püffedt arcú, ripacsos bőrű szörnyeteg, akinek nemi kilengéseiről suttogott az egész város. Az volt a kedvenc szokása, hogy hasonszőrű barátaival együtt álruhában kereste fel a külváros hírhedt kocsmáit és örömtanyáit, ahol nemcsak perverz hajlamait elégítette ki, hanem tört-zúzott és gyilkolt is. Egy szenátor, aki az álarcos császár ellen ököllel védekezett, kénytelen volt másnap öngyilkosságot elkövetni. Valószínűleg őrült volt, mert magát költőnek képzelte és meglehetősen gyatra verseit fején babérkoszorúval, lantkísérettel adta elő a színházban. Rómát és saját palotáját kicsinek tartotta, ezért újjáépítési tervekkel foglalkozott. Krisztus után 64. július 18-án tűz gyulladt ki a város öt pontján egyszerre, ami a szeles időben gyorsan elterjedt. Róma hatalmas lángokkal égett. Több emeletes munkásházak dőltek romba és maguk alá temették lakóikat. A szűk utcákban összepréselt menekülő tömeg tagjai egymást taposták agyon. Több ezer ember lelte kínhalálát a szörnyűséges éjszakában. Néró császár a Maecenas-torony tetején állt és Trója égéséről írt versét szavalta, úgy gyönyörködött a látványosságban.

Másnap plakátok jelentek meg a kiégett város falain: "Róma polgárai! Elég volt a keresztények szégyenletes tetteiből. Krisztus, akit Tiberius császár uralma alatt Pontius Pilatus procurator kivégeztetett, sok követőre talált Rómában is. Ők gyűlölnek bennünket, ezért gyújtották fel gyönyörű városunkat!"

Tacitus, Suetonius és Cassius Dion viszont arról tanúskodott, hogy Néró szolgáit bízta meg a gyújtogatással és a plakátok szövegét is ő írta. A tanúvallomások meghallgatásáig és a szenátus ítéletéig viszont még sok idő telt el.

Az őrült uralkodó katonái a feldühített tömeg segítségével több száz keresztényt fogtak el, feszítettek keresztre vagy dobtak az oroszlánok elé. Keresztek sorakoztak a Circus Maximus felé vezető út mentén, s rajtuk vonagló emberek függtek. Röhögő kéjencek és hetérák gyönyörködtek a keresztények kínjaiban, közben mézes süteményeket szopogattak és a cirkusz selyem-

párnákkal fedett padjain heverészve fogadásokat kötöttek egymással, hogy melyik oroszlán, melyik emberre ugrik először.

Szörnyű jelenetek ezek? A "sötét középkort" megelőző antik világ borzalmai? Nem! Az emberi gonoszságnak ez a legmélyebb foka sem ismeretlen előttünk, hiszen a modern világ "felszabadulása" után magunk is megjártuk az Andrássy-út 60 pincebörtöneit és kínzókamráit. Sztálin hatmillió embert hurcoltatott el rabszolgának az északi sarkkörön túli haláltáborokba, ahol 40 fokos hidegben, állatnak sem való moslékért dolgoztatta őket. Néró katonái nem korbácsolhattak meg római polgárt bírósági ítélet nélkül; a Vörös Impérium pribékjei saját fajtájukat sem kímélik. A legvadabb szaracén rabszolgahajcsár sem kegyetlenkedett foglyaival olyan "kifinomult módszerekkel", mint a recski haláltábor szadista őrei.

A katakombák keresztényei nem árulták el egymást, hanem összetartottak; nem tagadták meg hitüket, hanem énekelve mentek a halálba, mert tudták, hogy Krisztus feltámadt és mindenki megkapja az örök élet jutalmát, aki Őt követi.

A négy Evangéliumot, az Apostolok Cselekedeteit és a történelemkönyveket azért írták, hogy tanuljunk belőlük. Szent Pál apostol élete és halála nem "klerikális legenda", hanem véres valóság. Krisztus Egyháza vértanúk csontjaira épült, azt nem lehet kiforgatni vagy átalakítani! Nem közönségszervezés a pap feladata, hanem az igaz hit és erkölcs hirdetése. Sokan azt hiszik, ha nem "haladnak a korral", akkor kiürülnek a templomok, tehát a folyton változó tömegízlést kell követniük. Ez nem igaz! Bejártam Európa katolikus országait és azt tapasztaltam, hogy a történelmi levegőt árasztó katedrálisok, bazilikák és templomok mindig tömve vannak hívekkel. Engedni kell a gyeplőn — okoskodnak mások —, mert ha nem liberalizálunk, akkor nem lesz utánpótlás. Ez sem igaz, hiszen Isten megtalálja szolgáját a pusztában is és üldözőből is tud szentet formálni.

Pontosan nem tudjuk, hogy Szent Pétert és Szent Pált mikor végezték ki, bizonyos azonban, hogy utolsó útjukat Róma égése után és Néró bukása előtt tették meg a vesztőhely felé. Mit érezhetett a két apostol, amikor halála előtt találkozott, megölelhették és megcsókolhatták egymást? Mindig vetélkedtek egymással az igaz hit hirdetésében és Krisztus iránti szeretetükben. Most, az utolsó órában, meggyőződhettek arról, hogy Isten mindkettőjüket egyformán szereti, hiszen saját Fiának dicsőségével ajándékozta meg őket.

Pétert kereszthalálra ítélték. Szent alázattal verte a mellét:

— Nem érdemlem meg, hogy utolsó utamra Jézus keresztjét kapjam ajándékba! Háromszor megtagadtam Őt, egyszer elfutottam kötelességem elől, és Ő személyesen szólt hozzám a Via Appián; de ha mégis ebben a kegyelemben részesít az Isten, akkor feszítsenek keresztre fejjel lefelé.

Így is történt. Később megtalált és minden kétséget kizáróan igazolt földi maradványai a Szent Péter bazilikában nyugszanak. Szent Pált, mint római polgárt, lefejezték. Ma a "San Pauli fuori le Mura" templom emelkedik sírja fölé a Via Ostián.

* * *

Nagypéntek nélkül nincs feltámadás, vértanúk nélkül nincsen kereszténység, szentek nélkül nincsen Egyház. Különleges lények a szentek? Angyalok, akik a mennyországból szállottak alá? Semmi esetre sem! Húsból és vérből való emberek voltak ők, teli gyarlóságokkal: félelemmel, kétségbeeséssel, önérzetességgel, bizonytalansággal és gyengeséggel. De megállták helyüket az emberi élet megpróbáltatásai között és minden szavukat, tettüket Jézus Krisztus iránt érzett olthatatlan szeretetük aranyozta be. Nélkülük nem lehetne Isten országát megvalósítani.

* * *

Néró császárt Krisztus után 68-ban üldözték el Rómából. Mérget vitt magával, de nem merte azt bevenni. Majd a Tiberius folyó partjára futott, hogy vízbe ölje magát, de ehhez is gyáva volt. Szolgája, Phaon elbújtatta a bukott uralkodót pincéjében; ott rettegett hajnalig. Akkor megtudta, hogy a szenátus az állam ellenségeként bélyegezte meg és vérdíjat tűzött ki fejére.

— Mi lesz a büntetésem, ha elfognak? — kérdezte rabszolgáját halálsápadtan.

— Meztelenre vetkőztetnek, majd vasvillával földre szorítják nyakadat és halálra korbácsolnak! — volt a válasz.

— Qualis artifex pereo! (Micsoda művész pusztul el most!) — jajgatott a gnóm, és tőrét megpróbálta mellébe döfni; de ez fájt. Az első vércsöpp látására eldobta azt és visítani kezdett. Ismét elbújt a pincében; azt remélte, hogy rabszolgája megmenti. Másnap reggel lópaták dobogása hallatszott, tehát közelgett a vég. Kést ragadott, azzal nyiszálta torkát. Ekkor szolgája segített rajta és torkon szúrta. Az odasietett légiósok csak a holttestet vonszolhatták kötélen Rómába.

* * *

A Világbirodalom ura eltűnt a föld színéről. Arany palotáinak még követ is széthordták, arany szobrának is hült helye maradt. Verseit senki sem ismeri, csak szörnyű tetteinek emléke maradt fenn az utókor számára okulásul. Tanultak belőle a következő évszázadok nemzedékei?

Szent Pál apostol leveleit az utolsó ítélet napjáig hirdetik az egész világon. Az Örök Város holt romjai fölé emelkedik Szent Péter bazilikája. Az előtér oszlopsora, mint kitárt karú, óriás szent öleli magához a világ összes népét.

Szent Péter apostol utódja, Szent Pál apostol követője: II. János Pál pápa ott osztja "urbi et orbi" áldását a négy világrész felől összesereglett ujjongó tömegnek.

DR. BOGNÁR KÁLMÁN:

Pillanatfelvételek elmosódó időkről

Emlékezés Veres Péterre

Veres Péter író, a Nemzeti Parasztpárt volt elnöke, az Országos Földbirtokrendező Tanács egykori vezetője, több turnuson át volt országgyűlési képviselő, 1947/48-ban honvédelmi miniszter, később a Magyar Írószövetség volt elnöke etc., 1970 április 17-én halt meg Budapesten, 74 éves korában. 1945 első felében Kovács Imréhez, a Nemzeti Parasztpárt akkori főtitkárához, a jól ismert falukutatóhoz és országgyűlési képviselőhöz megvolt a személyi kapcsolatom, talán úgy is mondhatnánk: baráti érzésem. Ő mutatott be Veres Péternek. Volt régi tanárom még a jó nevű budapesti "Zrínyi Miklós" Reálgimnáziumból — dr. Karácsonyi Sándor, később debreceni egyetemi professzor, akadémikus — ebben az időben hívta fel figyelmemet a Nemzeti Parasztpártra, valamint a benne tömörült népi írókra (Féja Gézára, Németh Lászlóra, Illyés Gyulára és másokra). Erdei Ferencet is ebben az időben ismertem meg, akárcsak Darvas Józsefet. Ez utóbbi kettőt sohasem éreztem magamhoz közel állónak. Erdei már az ideiglenes nemzeti kormánynak is belügyminisztere volt. Az ösztönös idegenkedésem feléje csak fokozódott, mikor a Nemzeti Parasztpárt honvédelmi csoportjának a titkárát — dr. vitéz Szilágyi Gábort —, a Demokratikus Honvédségben leigazolt, és további szolgálatban megtartott volt vk. századost 1945/46 telén egy éjjel lakásukról "elvitte" a Katona Politikai Osztály; illetőleg ennek a "hírhedt" szervezetnek a pribékjei. A szomorú eseményről felesége értesített még aznap délelőtt; hivatalomban a honvédelmi minisztérium Légügyi Osztályán kérte a segítségemet. A katonapolitikai osztály vezetője a jelzett időben Pálffy-Öszterreicher György rehabilitált vk. századosból gyorsan vezérőrnagynak előléptetett, az akkori rossz emlékezetű "katonai triumvirátus" egyik tagja volt. (Illy Gusztáv, Pálffy-Öszterreicher György és Sólyom László vezérőrnagyok rehabilitált volt vk. századosok voltak.) Erdeiről tudtam, hogy szorosabb kapcsolatban volt Pálffyval, ezért közvet-

lenül hozzá fordultam. Kérésemre teljesen "begombolkozott"; még azt a fáradságot sem vette, hogy felhívja telefonon Pálffy Györgyöt. A feleség közvetett kérését azzal utasította vissza, hogy úgyis elengedik majd, ha nem csinált semmi rosszat. Szilágyi Gábort nagyon jól ismertem: együtt szerveztük meg a Nemzeti Parasztpárt honvédelmi csoportját. Szilágyi Gábor az Anyagi Főcsoportfőnökségen dolgozott, mint előadó, én a Légügyi Osztályon, ugyancsak mint előadó, és egyben mint a honvédelmi miniszter által a Nemzeti Parasztpárthoz delegált összekötő tiszt is. Az akkori gyakorlatnak és a "változott szokásnak" is megfelelően a H.M -ben (a honvédelmi minisztériumban) dolgozó tisztek, tiszthelyettesek, polgári alkalmazottak saját érdekükből kifolyólag is — általában beléptek az egyik koalíciós pártba. Szilágyi Gábor barátomat is ide irányította a népi írókhoz való vonzódása. Ezt a katonai csoportot mi ketten szerveztük meg. A létszám kezdetben alig haladta meg a húsz főt, és ezek is túlnyomó részben mind régi, leigazolt tisztek voltak.

A kritikus hideg reggelen — mikor Erdei Ferencet hivatalában kerestem fel — a belügyminiszter nem tudta palástolni irányunkban, a régi tisztekkel szemben érzett ellenszenvét, amit az alábbi *lekicsinylő* megjegyzéséből is kiéreztem. Csodálkozott, hogy mindketten régi tisztek voltunk, és az új ún. Demokratikus Honvédségben szolgálunk. "Miféle katonai közösségi csoport az, ahol az elnök és a titkár is "régi tiszt", — sőt doktorátussal is mindkettő! —, és ráadásul ehhez a titkár még vezérkari tiszt is volt a Horthy-hadseregben? Ez egy kicsit mégiscsak túl sok!" — végződött rövid, eredménytelen beszélgetésünk. A durva elutasítás nekem örökre elég volt Erdei Ferencből, aki ebben az időben a Nemzeti Parasztpárt országos alelnöke is volt. Gábor 4 évig volt börtönben (a Parasztszövetséghez való vonzódását sohasem titkolta). 1950 telén találkoztunk, amikor már én sem voltam katona, hanem a földalatti vasútépítésnél a legalacsonyabb órabérrel "jutalmazott" segédmunkás, Gábor barátom pedig a talán "elsőnek felépített" Lánchídunkon ajánlgatta a járókelőknek a "friss, meleg töpörtyűs pogácsát, falusi kinézésű, fonott kosárkájából. *Megrázó aktuális kép az 50-es évek Magyarországáról!*

Fogyó emlékeimből Erdei Ferencről felvillantok egy 6 évvel későbbi ködös, nyirkos november eleji képet is, ezt már a 10 napos októberi magyar szabadság után.

Mikor az ő nevét is hallottam a rádióból, hogy benne volt abban a bizottságban, amelyik Maléter Pállal együtt elment

Tökölre tárgyalni a szovjet katonai vezetőkkel az orosz csapatok fokozatos elhagyásáról, szilárd meggyőződéssel hittem, hogy az oroszok távozása után Erdei Ferenc visszatér "korábbi megbízói"-hoz, vagyis azokhoz, akik 1944 karácsonya előtt Debrecenben, az első ideiglenes nemzeti kormányban őt belügyminiszternek javasolták, és választatták meg. Kiváló képessége és tagadhatatlan agrártudása, felkészültsége mellett kétszínű jelleme nagyon sok képviselőtársa előtt ismeretes volt.

Pártunk, a Nemzeti Parasztpárt létszámbelileg nem volt jelentős párt. Népi íróival, tekintélyes értelmiségi híveivel a magyar társadalomnak mégis jelentős tényezője volt a háború után. Veres Péterről, Kovács Imréről, Szabó Zoltánról, de Erdeiről és Darvas Józsefről korábban is tudtam már. A régi Földrajzi Közleményekben, az 1937-es évfolyamban, amikor "Csonka-Magyarország 1935. évi csapadékeloszlása" című meteorológiai tanulmányom megjelent (LXV. kötet, 1937., 1-3. szám, 31-35. oldal), ugyanennek a kötetnek a 6-7. számában Pécsi Albert dr. értekezik Erdei közel 250 oldalas "Futóhomok" című munkájáról, és Féja Géza "Viharsarok" című könyvéről. Mindkét könyv a "Magyarország felfedezése" című sorozatban jelent meg. A kiváló geográfusnak többé-kevésbé elmarasztaló kritikája ma is említést érdemel. Nekem, az akkori fiatal, kezdő meteorológusnak viszont örömet adott, hogy abban a számban hozták le cikkemet, amelyben Európa-szerte ismert professzoraim is publikáltak (dr. Cholnoky Jenő és dr. gróf Teleki Pál).

Erdei feltörése a belügyminisztériummal szinte robbanásszerű volt, de már korábban is, az emlékezetes 1943. évi *szárszói konferencián* is látszott, hogy a "vesztett háború után" ő lesz a jövő embere. Mindig is ezért dolgozott, alattomosan vagy megtévesztően is.

Erdeivel kapcsolatban az előbb említett "kényes" kérdésnek a tisztázása nem tartozik a jelen dolgozat keretébe, de Veres Péter nagy opportunizmusára vonatkozólag, mint jellegzeteset, meg kell említenem, hogy mikor a Nemzeti Parasztpártban a "polarizálódás" pár évvel a háború után mégiscsak bekövetkezett, a Nemzeti Parasztpárt országos elnöke is teljesen ennek a nagyon ravasz vagy kétszínű paraszt-politikusnak a "bűvkörébe" került, jóllehet nemcsak én, de mások is látták, hogy szívéhez Kovács Imre állott közelebb; ösztönös, jól érző paraszt szimatával "Péter bácsi" érezte, hogy mégiscsak biztosabb és szilárdabb lesz a talaj alatta, ha *a kommunistákkal mindig a maga egyéni szempontjaiból is jól egyezkedni tudó*, és a nálánál is ravaszabb

makói hagymakertész-család *politikailag erősen feltört fiához* igazítja a vezetése alatt álló pártjának jövőjét, tengelyét. Kovács Imre tudott nemzetben gondolkodni, Veres Péter csak azt hitte: tudott! Tapasztalataim, de más hozzáértőbbek véleménye szerint is azt kell mondanunk: *egyáltalában nem tudott!* Próbáljunk feleletet adni arra is, hogy miért nem tudott.

1945/46-ban még magam is úgy láttam, hogy a Parasztpártnak nem volt egységes katonapolitikai koncepciója, de más politikai vagy gazdasági kérdésekben sem volt egységes a vezetés. Régi hadseregünkben a germánimádat magamnak sem tetszett, és a pártsajtóban — a Szabad Szóban — 1946 tavaszán magam is többször szükségesnek láttam ennek hangot adni. Láttam, hogy jól képzett paraszt és munkás származású ifjakkal kell majd felfrissítenünk új honvédségünk tisztikarát. Szükségesnek látszott, hogy a jövőben az új tisztikar erősebben "sarjadjon" a népből; a rosszul nevelt kaszt-szellem kizárásával. Mi Kovács Imrével és bisztrai Farkas Ferenc képviselőkkel úgy láttuk, hogy a honvédség ügye az egész magyar demokrácia ügye, amit egy párt sem sajátíthat ki magának (a kommunisták kezdettől erre törekedtek). Ennek ellensúlyozására alakítottuk meg mi is 1945/46 telén a Nemzeti Parasztpárt "honvédelmi csoport"-ját. Voltak közöttünk régi törzstisztek is, mint Buday Lajos rep. ezds., korábban őrgy., Valgóczy István rep. alez., korábban őrgy. etc., de tábornok is akadt, mint vitéz Szilágyi István vezérőrnagy; aki korábban is tábornok volt. Tisztek és tiszthelyettesek kb. egyforma arányban voltunk csoportunkban. A második választáskor — 1946 novemberében — is engem választottak meg újból elnöknek; a titkár azonban ekkor Jóvián Gusztáv gh. szds. lett. Pár év múlva a többi tisztségviselő is mind "kiesett", *legkorábban talán vitéz Szilágyi István tábornokunk.* Kezdettől vonzódott a Parasztpárt honvédségi csoportja felé, de mielőtt belépett volna, szerette volna személyesen is megismerni az országos elnököt, Veres Péter írót. Én hoztam őket össze Veres Péter irodájában (ekkor újjáépítési miniszter volt). A tábornoknak tetszett a párt programja, de úgy láttam, Veres Péter is örült, hogy honvédségi csoportunkban már "tábornok" is van. Ezután a parasztpárti politikusok is többet cikkeztek az új hadseregfejlesztés lehetőségeiről, ami erősebb lendületet csak a párizsi "békediktátum" aláírása után kapott (1947 február), *amikor a kommunista párt emberei már mindenütt kulcspozíciókban voltak a Demokratikus Honvédségben.* Kovács Imre többször is felemelte ez ellen szavát. Ő látta meg leghamarább

Pálffy-Öszterreicher György vőrgy. káros befolyását nemcsak a katonai politikában, de Határőrségünknél is, ahol ő volt a főparancsnok (*honvédségünk szinte párthadsereg lett!*).

A Nemzeti Parasztpárt honvédelmi csoportja néhány velünk együttérző képviselővel együtt nagyon is jól tudta, hogy a tiszti hivatás megnyitásával az új Kossuth Akadémián a katonai pályára készülő értelmiségiek mellett a paraszt és munkás származású fiatalokra szép feladat vár. Írásban is kihangsúlyoztuk, hogy a Demokratikus Honvédség egyik legfontosabb nemzetnevelő intézményünk, ahol a fegyveres szolgálat elsajátítása mellett fegyelmet tanul a honvéd, mert kötelességtudásra és rendszeretetre nevelik. Mindez az új magyar haza védelmében történik, a helyes közösségi szellemben. A *haza* fogalmába mi beleértettük a földet, azon élő népünket és még nem teljesen kiforrt társadalmunkat is (a nemzetközi erőviszonyok még erősen "labilisak" voltak ekkor). Kevesen voltunk, de úgy éreztük: *meg kell próbálnunk a lehetetlent is!* A küzdelemben nemcsak mi, mások is elvesztek, ezért is szűntették be rövidesen — talán 1948 első felében — honvédségünkön belül a katonai csoportok működését *a kommunisták honvédségi csoportjának kivételével.* Az "ördögi munka" megállás nélkül folyt, és mikor hosszas pártközi, felső-fórumi megbeszélések után 1947 kora őszén Veres Péter átvette a honvédelmi minisztériumot, a gúnyosan a "magyar nép atyjá"-nak kikiáltott Rákosi Mátyás Veres Péterben aztán jó "balekot" fogott, akinek alig egy éves honvédelmi minisztersége alatt minden elmaradt, amit mi korábbi törekvéseinkben mégis megvalósíthatónak láttunk. Utólagos véleményem szerint Rákosinak aljas manőverezése, hogy a választások után a Nemzeti Parasztpárt kapja a honvédelmi tárcát ravasz beugratás volt azzal az *okadatolással*, hogy a jövőben a hadügy nem lesz mellékes vagy alárendelt tárca, hiszen új honvédségünk nevelő intézményünk is egyúttal; így a Parasztpárt elnökének is ott a helye, ahol legderekabb fiaink sorsát intézik. A honvédség politikai kiképzésére ettől az időtől már sokkal nagyobb súlyt helyeztek. 1948 szeptemberében megnyílt a Petőfi Akadémia — a régi Bólyai Műszaki Akadémia épületében — dr. Felkai Dénes orvos ezredes parancsnokságával, aki 1944 karácsonya előtt a szovjet Vörös Hadsereg oldalán "partizán" századosként tért vissza az országba, de a spanyol polgárháborúban is harcolt a kommunisták oldalán. Egy év után az új politikai tisztek kikerülésével a Demokratikus Honvédségből átalakított *Néphadseregnek más feladata nem lehetett, mint a régi tisztek teljes lik-*

vidálása és ezért "Péter bátyánkat is" súlyos felelősség terheli. Veres Péter a "mézesmadzagra" gyorsan rálépett, de mikor egy évvel később át kellett adnia helyét a leghitványabb és legroszszabb emlékezetű Farkas Mihálynak, akkor már egyszerűen csak konstatálnia kellett, hogy fegyveres erőnk szinte az összes csapatparancsnoki beosztásokig lenyúlólag kizárólag *a kommunista párttagok kezében összpontosult.* A cikkíró külön is szerencsésnek érezte magát, hogy Veres Péter honvédelmi miniszterségé második felében, 1948. március hó 1-től 1948. szeptember hó 1-ig magyar állami ösztöndíjjal hat hónapot töltött Rómában történelmi tanulmányok végzése céljából, így ebben a szomorú és nagyon kritikus időben távol volt a hazai eseményektől. A politikai akadémiáról kikerült tisztek már inkább csak szovjet szempontokat láttak maguk előtt. Működésük megkezdésével a magyar katona életében teljesen más világ és szellem tárulkozott ki.

A honvédségünk új politikai szellemét irányító és befolyásoló Petőfi Akadémiát az 1948/49-es tanévben — "hattyudala"-ként is — talán még a bukott Veres Péter honvédelmi miniszter nyitotta meg, de ezzel rossz politikai szereplésére is pontot tehetett. Itt kívánatos megemlíteni azt is, hogy az egyik parasztpárti politikus, aki — országgyűlési képviselő is volt —, Székely Béla, a Nemzeti Parasztpárt egykori szervezési osztályának a vezetője, de volt vidéki országos rendőrfőkapitány is, 1948-ban végezte a pár hónapos törzstiszti tanfolyamot az új honvédségben. Régi katonai rendfokozata tartalékos karpaszományos őrmester volt (minden bizonnyal politikai okokból kifolyólag nem végezhetett tart. tiszti iskolát). Ezen a gyorstalpaló "törzstiszti tanfolyamon" (sic!) Farkas Mihály volt a rangelső, aki Veres Pétert követte a miniszteri bársonyszékben, és ugyanebben a tanfolyamban a parasztpárti Székely Béla, mint Erdei Ferenc egyik "uszályhordozója", *3-as rangszámmal végzett és persze ezredesként került ki.* Utána is túl gyorsan futott, hiszen alig másfél éven belül, mint altábornagy, a Néphadsereg anyagi főcsoportfőnökének első helyettese volt. Így lett más politikai pártokba "beépített" kommunista ügynökök segítségével a hatalom teljes birtokosa; amikor a demokratikus érzelmű régi tisztek lába alól sorra kihúzták a talajt. Egy-egy "fehér holló" kivételesen talán még maradt, mint a Honvéd Térképészeti Intézet parancsnoka is, — kiváló képzettségű régi rep. őrnagyunk —, akinek a légi fényképészetről írt szakkönyvét még én is használtam a tart. elméleti repülő tiszti iskolán, repülő kiképzésem alatt, az ún.

"titkos légierő"-nél, de a "tempora mutantur" ezzel a kivétellel is csak erősítette a szabályt.

A Néphadsereg kiépítése és megalapítása sok áldozattal járt. Nemcsak a jó szociális érzésű és demokratikusan gondolkodó tisztek, de sorra áldozatok lettek a *származásuk miatt félreállított, majd rehabilitált és erősen feltört, magas katonai beosztásban szolgáló törzstisztek, tábornokok is*, akik a kezdeti években szinte "üstökösök"-ként lettek vörös lampasszos tábornokok. Csak néhány nevet említek ezek közül: Pálffy-Öszterreicher, Illy Gusztáv altábornagyok, Révay Kálmán, Beleznay István, Pórffy György tábornokok és így tovább, akikről ma utcákat neveznek el a belvárosban vagy emléktáblák is hirdetik megkérdőjelezhető nagyságukat. Tudunk olyan rendőr ezredesről (Korondi volt m. kir. csendőr századosról), aki a Rajk-Pálffy perben az "ügy érdekében" mindent vállalt, még azt is, hogy formai elítéltetése után pár hónap múlva Mongóliába kerül kiképző tisztnek; majd onnan vissza újból "magasabb" beosztásba. Ilyenről is nehéz elképzelni, hogy valamikor Ludovika Akadémiát is végzett vagy sok tanulást és sok esetben jogi képzettséget is igénylő csendőr tiszti tanfolyamot. Börtöneink lakói sok esetben maguk sem hitték, hogy a "siralomház"-ban vannak, és a legközelebbi aktus már az állami ítéletvégrehajtó kötelessége lesz. Az 1950-es évek magyar igazságszolgáltatása a legbizarabb fantáziát is meghazudtolja.

Alezredezi előléptetésemről — 1948 nyarán — Rómában először dr. Velich László magyar követ értesített hivatalosan. Amikor szeptember 1-re 6 hónapos fizetéses tanulmányi szabadságomról hazatértem, Veres Péterrel is találkoztam, de nem a H. M-ben, hanem a "de facto" megszűnt Nemzeti Parasztpárt Országos Központjában.

Ez a látogatás 1948 szeptemberében már honvédelmi minisztersége utolsó napjaiban történt. Lehet, hogy ő is gondolt arra, mint nagyon sokan mások, hogy nem térek vissza (feleségem és két gyermekem ebben az időben nem jöhetett velem). Ehhez a nem szükséges, de mégis udvariassági látogatáshoz bizonyos hálaérzet is vezetett, mert abban, hogy a "belügy" részemre mégis engedélyezte a külföldi utazáshoz szükséges útlevél kiállítását, az *utolsó pillanatban* mégis segítségemre volt. Hathónapos külföldi ösztöndíjam "adománylevelét" az oktatásügyi miniszter nevében egyik államtitkár még 1947 tavaszán írta alá; útlevélkérelmemet tehát beadtam a budapesti rendőrfőkapitányság útlevélosztályára. Időpont: 1947 májusa. Veres

Péter, mint honvédelmi miniszter, 1947. szeptember elején engedélyezte a külföldi fizetéses szabadságot, és egyben jó munkát is kívánt. Talán két hetente is benéztem az útlevélosztályra, de mindig eredménytelenül távoztam. Ez így ment 1948 február utolsó napjáig. Ekkor véletlenül a H.M. folyosóján találkoztunk. "Mi az, máris visszajöttél?" — volt első kérdése. "Még el se mentem" — volt rövid válaszom, és újabb miértjére megmondtam őszintén, már hivatalosan vagy szolgálatilag jelenteni készültem, hogy lemondok ösztöndíjamról, mert a "belügy" visszatartja útlevelemet. Gyorsan elsietett, minisztertanácsra ment, de azt mondta, hogy a délutáni órákban keressem fel irodájában. Így is történt. És ekkor jelenlétemben telefonon beszélt ügyemben három miniszterrel, (a kül- igazság- és belügyminiszterekkel). Mindez időt vett igénybe, de végül is azt mondta: "Menj be holnap a belügybe, dr. Szebenyi E. államtitkárhoz és ő majd személyesen átadja neked az utazáshoz szükséges útlevelet". *Így vált lehetővé elutazásom!*

Mikor lejárt az időm, visszatérésem előtt, gondoltam erre is, és figyelmességem jeléül vettem részére a szokásos itáliai gyékény foglalatú üvegben kb. két literes "marsala all, ouvo"-t, egyesek szerint a legjobb olasz bort. Láthatólag örült, a bornak azonban kevésbé, mert mindjárt rázendített: "Hát még te azt sem tudod: nem iszom, nem dohányzom!" De azért megkérdezte: "Édes-e vagy száraz?" És miután válaszom az első volt, jelentéktelen kis figyelmességemet elfogadta azzal a megjegyzéssel: "Kóstolgatni talán jó lesz otthon az asszonynépség"-nek. Ezután már nagyon hosszú idő telt el, míg újból találkoztunk, de ez a találkozás vele, jó öt évvel később, nagyon is kiábrándító volt. Nem túlságosan hosszan, erről is valamit a Veres Péter-i kép helyes megformulázásához.

Ennek is immár közel 33 éve, de számomra ez a legemlékezetesebb. 1953 októberében történt újabb hivatalában, amikor az Alföld-fásítás országos főfelügyelője volt (miniszteri rangnak megfelelő beosztásban, igen jó fizetéssel). Én állás nélküli segédmunkás voltam, de már "félig" újból szabad ember, *több mint két évet meghaladott "egerbocsi" kitelepítésem után* (talán ő még ebben az időben a Magyar Írószövetség elnöke is volt). Régi titkára — Matics Lajos — rögtön megismert, de várnom kellett, mert a jelzett időben Illyés Gyula volt nála. Kis várakozás után, amikor kijött "Péter bácsi"-tól, megörültünk egymásnak; nekem jól esett az is, hogy tudott helyzetemről. A "Nagy Tanu"-val való rövid beszélgetés után, amikor beléptem na-

gyon tágas és szépen berendezett irodájába, látszólag szívesen is fogadott, de aztán magatartását mégsem értettem meg ilyen kérdések után: "Hogy éltél és mit csináltál?" Mikor elmondtam, hogy közel 23 hónapig voltam nehezen dolgozó fúrómunkás — a legalacsonyabb, segédmunkási órabérrel — és hogy a mezőgazdasági munkát a még önálló gazdák cséplésénél egy hét után azért hagytam abba, mert nemcsak kezdődő hasfali sérvem volt (zsákos voltam a csoportban), hanem azért is, mert megtudtam, hogy a közel 6 hétre tervezett munka befejezése után nekem, a "pesti"-nek, a bért majd nem természetbeni gabonában, ami minden munkásnak egyenlő részletben járt volna, hanem majd a "bagót érő" beszolgáltatási áron, vagyis pénzösszegben fizetik ki. A közel két hónapi "rabszolga"-munkáért így nekem kifizettek volna talán 200 vagy 230 forintot, amikor egy kg. szalonna ára a boltban 48-50 forint volt és egy db. tojásért 2.50 forintot kellett fizetnünk; hajnaltól vakulásig cipeltem a magánszektorban dolgozó kis- vagy törpebirtokosok padlásaira a 75-80 kg-os búzás zsákokat. Így munkám értékelése a semmivel lett volna egyenlő! Veres Péter szimpla reakciója erre rövid volt: "*Hát bizony, nem úrnak való az ilyen munka!*" Fájón érintett, és részemről az ellenszenv is fokozódott, amikor a fúró munkási életről beszélgetve valahogy úgy nyilatkozott: jobb lett volna tovább Egerbocson maradnom, mert elég fiatal voltam ahhoz, hogy — idővel — talán még *fúrómester* is lehetett volna belőlem. Kifogásolta, miért jöttem fel Budapestre, hiszen *volt kitelepítettek* sem ide, sem határvárosokba nem telepedhetnek le. Bizony, nem mutatott sok segítőkészséget. Még próbáltam egy kicsit azzal is magam felé hangolni, mikor azt mondtam: elmennék valamelyik vidéki kirendeltségéhez akármilyen természeti munkára, még földmunkára is vagy a jobbanhangzó "hivatal-segéd"-nek. Kitérő válasza erre kb. az volt:

"Nem a főfelügyelő dolga ez (sic!), hanem a járási személyügyi-osztályvezetőké." Erre kezdett már melegem lenni! Főleg akkor, amikor azt kérdezte: "Miért nem léptem át a kommunista pártba?" A Nemzeti Parasztpárt ugyanis mint "fungáló párt", a két munkáspárt egyesülése (1948) után tulajdonképpen nem működött. *Ez már túl sok volt!* Nem állhattam meg a már eddig is nehezen elfolytott véleményemet: "Péter bátyám, ezt te kérdezed tőlem, aki egykoron a Nemzeti Parasztpárt országos elnöke voltál?" Kb. ezekkel a szavakkal távoztam, hagytam magára. "Drága idejét" nem vettem tovább igénybe; fejbólin-

tással jeleztem távozási szándékomat, kézfogás nélkül magára hagytam.

Valahogy mégis úgy éreztem, hogy ez nem volt szép tőlem; de még Székely Bélát is említette (korábban szó volt róla is visszaemlékezéseimben), aki tart. karp. őrmesterből lett a Néphadsereg altábornagya. Véleményem róla is ugyanaz volt, mint Erdeiről és Darvasról, akik kezdettől fogva a kommunista párt "beépített" emberei voltak a Nemzeti Parasztpártban. Szomorú "kortörténet" ez a háború utáni nagyon nehéz megindításhoz.

Kitelepítés után az *első álláshoz* dr. Bendeffy László geodéta főmérnök juttatott, akinek dr. Haász István geofizikus barátom, és régi úszóversenyző-társam mutatott be. Az ő segítségével kerültem rövidesen Veszprémvarsányba egy geodéziai felvételezést végző szintező csoporthoz "figuráns"-nak: tartani a lécet a mérnök úrnak, aki a gépkocsi szerelést váltotta fel újabb szellemi munkájával. Jól megértettük egymást; beosztásainkat váltogattuk, de ő maradt, a "nagy főnök". Örültem, hogy a sors ilyen derék emberrel is összehozott.

1953 karácsonya előtt ennek a munkának a tél vetett véget. A főmérnök barát szeretett volna ugyan a feldolgozási munkákba is bevonni a Központi Földmérő Intézetben — változatlanul segédmunkási jelleggel —, de a párttitkár ezt nem engedte. Pár heti álláskeresés után voltam triciklis árukihordó — jó magyar kifejezéssel "Gepäcktroger" —, majd építettem az ország keleti felében a háromszögelési mérésekhez szükséges gúlákat, mint ideiglenes alkalmi munkás; de innen már az út egy volt "zrínyista" iskolatársam segítségével, aki a jelzett időben 1954-ben a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem elnöke volt, sikerült összejönnöm dr. Vadász Elemér akadémikussal. Egész életemben csak hálás lehetek ezért. Az ő ajánlására kerültem 1954. július 1-el a Magyar Állami Földtani Intézethez tudományos munkatársnak. "Kálváriám" végetért. A korábbi rossz emlékek persze később is kísértettek, de ezek régi magyarországi életemben az otthon még eltöltött közel két és fél éven át jó és relatíve szép emlékeimet gazdagították; hiszen ebben a tudományos intézetben voltak nálam sokkal "deklasszáltabb" elemek is, mint egykori régi professzorom, dr. Mauritz Béla, vagy dr. Horusitzky és dr. Jugovits professzorok (mindketten ismert, de tanszék nélküli volt egyetemi tanárok). Persze, azon ők csodálkoztak legjobban, hogy miért nem az Országos Meteorológiai Intézet tartott igényt munkámra. Az okot csak én tudtam, mert ott dr. Dési Frigyes volt a "meteor-

cézár", akkor már kommunista országgyűlési képviselő is több turnuson át; tanszékvezető professzor is a budapesti Tudományegyetem meteorológiai tanszékén. A régi rendszerben a volt Honvéd Légierők századosa volt meteorológiai szakbeosztásban. A volt "bajtárs", egykoron nekem is beosztott oktatótisztem volt, mikor 1943 telén az én alakulatomnál volt a meteorológus szaktiszti kiképzés; az ún. "légkörész-tiszti kiképzés". Én orosz fogságban nem voltam, ő pár év után onnan tért vissza, de már erős átképzéssel, mint szervező kommunista, így az "üstökösi" karrier nála is gyorsan ment, hiszen ő volt az első meteorológus, aki a műszaki tudományoknak (sic!) lett akadémiai doktora, de a "Kossuth-díjat" azért mégsem tudta magának kiverekedni. A volt bajtárs és egykori "alárendeltem is" olyan rossz "káderral", mint amilyen én voltam, nem akarta a maga pozícióját kockáztatni. Magas karrierje szomorú véget ért, pedig volt idő, amikor tagja volt az elnöki tanácsnak is, a magyar politbürónak, de mint idült alkoholistát huzamosabb időn át elmegyógyintézetben kezelték. Ott is fejeződött be teljesen "félresiklott" élete.

Túlságosan elkanyarodtam Veres Péter-i visszaemlékezéseimtől, pedig érdemes egy kis kerülővel visszatérni 1947 őszére, amikor már Veres Péter honvédelmi miniszter volt. A miniszter fegyelmi előadója még mindig Szilágyi István vőrgy. volt (tagja a N.P. honvédelmi csoportjának). Közel lehetett 60-hoz, így tudta, hogy rövidesen nyugdíjba küldik. Veres Péterrel korábban én hoztam össze, így most is engem kért: említsem meg "nagy főnökünknek", a H.M. úrnak, az ő előléptetését altábornaggyá! Valahogyan azzal utasította el Szilágyi tbk. szerény kívánságát: *Ő korábban olyan szerény kis embernek ismerte meg*, hogy nyugdíjban mindegy lesz neki, altábornagy lesz-e vagy vezérőrnagy marad, hiszen a nyugdíjas tisztek úgyis csak ritkán járhatnak egyenruhában. Azt egyáltalában nem vette tekintetbe, hogy valamivel magasabb nyugdíjjal mégis csak könnyebben elviselhető lesz az amúgy is nehéz élet. Az *"úrgyűlölet"* megint csak megmutatkozott nála, mert talán emlékezett arra is, hogy a tbk. felesége bárónő volt.

Pár év múlva a kitelepítési végzést Szilágyi Pista bátyámék is megkapták, és legjobb tudomásom szerint a volt tábornok, mint lefokozott tartalékos honvéd, Kecskemét közelében egyik pesti kitelepítettekkel tarkázott faluban halt meg.

Változott és halandó életünk homokóráján bizony a hír-

hedt budapesti kitelepítések óta is már 36 év pergett le; utoljára pedig a még élő Veres Pétert 33 évvel ezelőtt láttam. Ez már teljesen kiábrándító volt. Utána is nemzedéknyi idő múlt el, ami már történelem. Pontosan tíz évvel ezelőtt, 1976-ban, a budapesti volt Kerepesi-úti köztemetőben, most már az új magyar panteonban, feleségemmel együtt voltam sírjánál. Boldogult szüleim síremléke romokban még itt volt a szomszédos parcellában. Földi maradványaikat exhumálták már évekkel korábban és "áttelepítették" őket a nagyon távoli rákoskeresztúri köztemetőbe. A régi parcellájukkal szomszédos új "magyar panteon", ahol Veres Péter és társai nyugszanak. Könnyű volt ezt megtalálnunk Veres Péternek egyszerű terméskőből készült és a "Búsuló juhász"-t ábrázoló sírkőről. Nincsenek rajta ékes faragások, sem a bárók vagy újbarokk romantika legkisebb nyomai, de talán mást is kifejezett az egyszerű síremlék, mint a földnélküli parasztsághoz való tartozandóságot. Két közeli harcostársa között nyugszik a Magyar Írószövetség egykori elnöke, aki írásaival — sok balfogása mellett — bevéste nevét a magyar literatúrába. Ezt nem vonhatom kétségbe akkor sem, ha emberi magatartása és igaz kereszténvi humánumot nélkülöző viselkedése joggal kiábrándított az egykori parasztpárti vezérből. Nem képviselte azt a sokrétű magyar társadalmat, amely széles tömegében volt a magyar politikai életből kirekesztve. Nem állíthatom, hogy jól ismertem mindhármukat, de ha írói elgondolásukban talán elvétve ők is keresték az Istent, ezt földi életükben maguknak sem merték bevallani. Távozóban az új magyar "Arlington"-ból boldogult szüleim új temetője felé tartva a nagy "magyar Horatius" örökszép himnuszának, a "Fohászkodás"-nak gyönyörű zsolozsmái vagy verssorai zsongtak-bongtak fülemben *Isten* halhatatlanságáról, de elérhetőségéről is, mert ha Őt igazán keressük, hivő és bűnbánó szívünkben megtaláljuk. Transcendentális elmélázásomban a "Boldogasszony, Anyánk" örökszép melódiái is fel-felzsongtak bennem, de más zsoltári énekek is, amik az én ajkaimról nem szállhattak fel az Úrhoz 1952 tavaszán boldogult édesapám temetése idején a budapesti magyar köztemetőben, mert kitelepítési kényszerlakhelyemen éltem és a pétervásári járási rendőrkapitány nem adott engedélyt, hogy édesapánk temetésére — ha csak egy délutánra pár órára is — Budapestre felutazhassam. A gyászoló gyülekezetből — a 6 testvér közül — csak én hiányoztam. Ilyen volt a magyar valóság négy évvel korábban az 1956-os október *explosio* előtt!

Keresztény-krisztusi hitünkben megbocsátani kötelesség, de felejtenünk nem szabad.

Nem szégyen az, hogy gondolataim ma is sokszor hazaszállnak egyre fogyó magyar testvéreim közé, de — ha a betegség engedi — nyugodtan alszom és gondtalanul ébredek. Mindig megsegítő *Örök Atyánk*nak naponta többször is hálát adok, hogy annyi szenvedés és keserves viszontagság után, egyre lassuló életem utolsó fázisában, a sebes rohanású atomkorszak kezdetén, ezt is megadta nekem, azzal a további hő kívánsággal: *legyen áldott az Ő szent neve minden földi halandó előtt.*

Veres Péter gondolatvilágát megérteni azoknak, akik nem az ő osztályába tartoztak, nem lehet; de hiszem, hogy azoknak sem, akik onnan származtak, de megfelelő iskoláztatás után jutottak előbbre és előbbre hivatásukban, akadémiai végzettséget igénylő pályájukon. A kormányzást — rövid idő alatt — nem lehet helyesen kitanulni. Ez fennállott nála is: szegény-paraszti impulzusa megmaradt új életében is, amikor gyorsan vezető pozíciókba került. *Úrgyűlöletét már említettem*, de kicsinyes tudott maradni akkor is, amikor felemelő és nemes dolgokat vihetett volna végbe. Igaz ugyan, az én ügyemben a sarkára állott, de az is lehet, *hogy ezt hiúságból tette*, miután a Nemzeti Parasztpárt honvédelmi csoportját én szerveztem meg. Mikor honvédelmi miniszter volt és nem a honvédelmi minisztériumban teljesítettem szolgálatot, de mások mondták: *elsőnek érkezett hivatalába és sokszor utolsóként távozott.* Attól még lehetett volna jobb honvédelmi miniszter, ha ezt másként teszi. Paraszti gyanakvása mindenkivel szemben megmaradt, és én talán ezt annak tulajdonítom, hogy a szárnysegédjét is csak egyszer léptette elő (őrnagyból alezredesnek; pedig ez a pozíció mindig tábornoki rendfokozatot igényelt vagy követelt meg). A katonai rendfokozatokat egyébként sem becsülte sokra; talán ezért is kezelte így a saját szárnysegédjét. Aki hatalomba kerül, annak nem szabad kicsinyesnek maradnia. Másokat, de engem is nagyon elkedvetlenített, amikor láttuk, hogy a paraszti "gályát" nem a helyes irányba vitte. Saját korábbi életéből is tudhatta, hogy az egész magyar falusi paraszt társadalom nagyon is *heterogén*, vagyis *különböző szektorokból álló együttes*, ahol a legalsó szektor, a földnélküli kubikus népség, az uradalmi idénymunkás: a *summás-paraszt* Nógrád megyéből vagy Hevesből, kizárólag mindig is a maga ura, a *saját földjének gazdája szeretett volna lenni.* Ugyanígy a törpebir-

tokos, a 3-5 holdas paraszt is mindig nagyobb földre vágyott. Egységes megoldás ezek részére nem volt könnyű, de "Paraszti jövendő" című munkájában azért ezt fejtegette. Bukott politikus is lett érte Rákosi Mátyás *különös jóvoltából* még honvédelmi minisztersége utolsó hónapjában, 1948-ban. A minden hájjal megkent, korábban Róth Mátyásra "keresztelt" magyar kommunista pártfőnököt, a saját emlékezéseiben is "nagy spekulánc"-nak tartotta, aki pedig, ha később erre alkalma lett volna, minden bizonnyal őt is felakasztatta volna. Az egyetemes magyar parasztságnak vezére nem lehetett; ehhez az összes kellék hiányzott belőle, talán ezért is tartott ki mindvégig "a sárba ragadt, szegény földnélküli parasztok" mellett. (Lásd: "Én nem mehetek el innen soha sehova" című versét.) Társadalompolitikai szempontból legjobb munkái közé sorolom be a halála előtt írt "Őszi változatok. Önéletrajzi történetek" című könyvét. Ebben beismeri, hogy sok hiábavalóság volt, amiért ifjúkorától küzdött. *Ferdén sikerült bizony a mi népi demokráciánk*: öreg korban, a "pátriárka" Péter bácsi is kiábrándult belőle (Szépirodalmi kiadó, Budapest, 1969).

"Sine ira et studio" elmélkedtem Veres Péterről, amikor hiteles tanúként lebbentettem fel róla talán nem mindenki által ismert körülmények fátylát. Úgy láttam, *a vezetésből kirekesztett értelmiségiekkel nem is akart együttműködni*, pedig kezdetben ezek közül is sokan voltak hívei. Sokat változott magyar életünknek mégis jellegzetes alakja volt, és *azoknak, akik ismertük, az is marad*. Nyugodjék békében.

LIVIUS:

Elmélkedés az emlékező képességről

Nagyszerű ajándékot kaptunk a jó Istentől, csak magától értetődőnek tartjuk, és elfelejtjük naponta megköszönni. Mindaddig, amíg észrevesszük, hogy valami baj van vele. Amikor azt még tudjuk, hogy Pilisen sok-sok évtizeddel ezelőtt a fuvarost Povazsánnak hívták, de már nem jut eszünkbe néhány személy vagy család neve; azoké, akik az utolsó tizennyolc év alatt ebben a kis, húszlakásos bérházban szomszédaink voltak. Némelyik több évig is. Amikor itt laktak, mindegyiknek a nevét tudtam. Megtanultam a postafiókjukról. Valahogy úgy vagyunk a memóriával is, mint az egészséggel: akkor döbbenünk rá, hogy milyen áldás a jó egészség, amikor hirtelen elveszítjük.

Amíg a memóriánk jól működik, a három idődimenzióból nemcsak a pillanat, a Jelen (vagyis ami *van*) a mienk, hanem a Múlt (vagyis ami *volt*) is, és ezt semmi hatalom el nem veheti tőlünk, amíg emlékezőképességünk jól működik. A harmadik dimenzió, a Jövő (vagyis ami *esetleg* lesz) mindig bizonytalan. Akár működnek agyunk memória-sejtjei, akár nem.

Elméleti fejtegetés helyett vegyünk elő gyakorlati példákat! Aki utazni szeret, minden új táj megpillantásakor arra gondol: hol láttam ehhez hasonlót? Ha egy jól ismert melódiát hallunk szöveg nélkül, rögtön kapcsolódik az emlékezés: mi lehet ez a dal vagy zenedarab? Hol hallottam? Nem a zeneszakértőkről beszélek, hanem olyanokról, akiknek jó hallásuk van, de laikusak a finom zene terén. Az egy- és kétkönyökös nótákat is a szövegükkel együtt ismerik fel.

A többi érzékszervünkön keresztül is bekapcsolódik a memóriánk. Ha az Erie tóparti műuton autózva a szél behozza kocsimba a víz szagát, gyakran Velence jelenik meg lelki szemeim előtt: a Canal Grande vagy valamelyik kisebb vízi út. Az ízlés is emlékezéssel, múltbeli ízekkel való összehasonlítással jár. Hol is ettem ilyen jó töltött paprikát? Van akinek egy jó bor

megízlelésekor a Badacsony jelenik meg lelki szemei előtt. Az ötödik érzékkel, a tapintással kapcsolatban hadd ne mondjak konkrét példát!

Idén tavasszal a clevelandi Magyar Társaság egyik szokásos szabadegyetemi előadása a nyugat-clevelandi Magyar Iskola tanulóinak műsora volt. Aranyos kis másod- és harmadnemzedékes magyarok szavaltak magyar verseket. Némelyik zongorázott, volt aki gitározott. Életkoruk — úgy gondolom — 5 és 15 év közt mozgott. Mind itt születtek Amerikában, angol nyelvű közületi vagy magániskolákba járnak. Magyarul a hét valamelyik napján tanítják őket osztályonként lelkes, önzetlen magyar nők és férfiak. Többnyira maguk is több gyermekes szülők. Saját csemetéik szintén az iskola tanulói közé tartoznak.

Most itt az alkalom, hogy a Magyar Társaság tagjainak, vendégeinek megmutassák, mit tudnak. A csinos tanító nénik az auditórium (aki nem tudná: a clevelandi Magyar Társaság szabadegyetemi előadásait minden tavasszal a lakewoodi városháza tanácstermében tartják) kijárata közelében levő székeken ülnek és szemmel láthatóan jobban izgultak, mint maguk a tanítványok, bár erre — amint az est folyamán kiderült — nem volt okuk: minden kisfiú és kisleány jól szerepelt.

(*Nem is kellett behunynom szememet, a kép változott előttem. Ahogy a mozifilmekben nagyszerűen lehet bemutatni a jelenből múltba való visszaugrást. Látom önmagamat, mint második vagy harmadik elemista kisfiút az osztályvizsgán a budai állami elemi iskolában. Első és negyedik osztályban magántanuló voltam. Vittünk egy cserép virágot az osztály-tanító néninek. Anyám a többi szülővel együtt a tanteremben hátul ült. Nekünk, a tanulóknak nemcsak verset kellett mondanunk, hanem számolásból és Budapest földrajzából is kaptunk kérdéseket. Viszont nekünk könnyebb dolgunk volt, mint a mostani nagy-clevelandi kisfiúknak, kisleányoknak: nemcsak anyanyelvünk volt magyar, hanem az iskola tanítási nyelve és az állam hivatalos nyelve is. A vizsga sikerült, de jó anyám bosszankodott, mert lassan és halkan beszéltem, és ezzel azt a benyomást keltettem, hogy nem nagyon tudom az anyagot, holott ő maga készített elő a vizsgára. Más kisfiúk hangosan és gyorsan beszéltek. Leányok nem voltak köztünk, az iskola fiúiskola volt.*)

A műsor befejeződött. Mi, az öregek lelkesen tapsoltunk a derék kicsikéknek. Ők az itt-születés jogán amerikai polgárok. Elvileg bármelyikből lehet az USA elnöke vagy elnöknője. Remélhetőleg, mire felnőnek, még mindig meglesz a független

Amerikai Egyesült Államok néven ismert alkotmányos köztársaság. Hacsak az amerikai közélet minden rétegében nyüzsgő vagy lapító hazaárulók szovjetorosz kézre nem juttatják. Vagy a világkormány összeesküvői a Világállam egyik tartományává nem degradálják.

Fájdalmas kérdés, de felteszem: vajon hányan lesznek ezekből a most még magyarul szépen beszélő kicsikből, akik 25 év múlva már nem tudnak vagy nem mernek magyarul megszólalni? Hogy az olvasás és írást ne is említsem.

Egy héttel később ugyanott felnőtt fiatalokkal volt ankét arról, mit jelent számukra az 1956-os szabadságharc. Többen közülük még a világon sem voltak akkor, mások gyermekként nem értették akkor, csak később olvastak, hallottak róla. Számukra olyan személytelen történelmi tény volt ez, mint az öregek számára a Kossuth Lajos nevével társult 1848/49-es szabadságharc. A fogalmak tisztázása végett megjegyzem: a Magyar Társaság nem hivatalos (de gyakorlatilag értelmezett) kormeghatározása szerint fiatal mindenki, aki nem több, mint ötven éves. Az ötven és nyolcvan év köztiekből áll a felnőttek középkorosztálya. A nyolcvan éven felüliek az öregek, bár több nyolcvanon felüli tiltakozik az öreggé nyilvánítás ellen. Bizonyára igazuk van. Mindezek a kategóriák persze csak férfiakra vonatkoznak. A nőknek nincs életkoruk: mindenki annyi idős, amennyinek mondja magát. (És kb. 20 %-kal kevesebb, mint amennyinek a barátnői híresztelik.)

Az előbb említett, ankétozó fiatalok életkora 20 és 41 év közt van. Érdekes volt, amit mondtak. Nagyon egyéni volt mindegyik felszólalás. A hozzászólások is ugyanilyenek voltak, bár ezek az előbb említett felnőttektől származtak. Egy húszéves egyetemi hallgatónő felszólalása képviselte a fiatalságot. A *valódi* fiatalokat.

(*Behunytam szememet és gondolatban visszaszálltam az 1956. október 23. és november 4. közé eső fájdalmasan szép napokba. Clevelandben éltem át sok magyar emigránstársammal együtt. A Katolikus Magyarok Vasárnapja az első oldalon óriási betűkkel közölte: "Kitört a magyar szabadságharc." Nem forradalom, hanem szabadságharc. Nem hittem a szememnek: tizenegy évi orosz megszállás és a Rákosi-féle rémuralom évei után ez lehetséges? Ismerősök telefonáltak: a Szent Margit templomban este könyörgő istentisztelet lesz. Jöjjön mindenki felekezeti különbség nélkül! Mentünk. A templom előcsarnokában alkalmi szervező bizottság kihirdette: vasárnap kora dél-*

után gyülekezünk a Kossuth-szobornál. Ez is megtörtént. Buzdító beszédek hangzottak el, cserkészek vonultak fel. Az apró cserkészek a füvön játszottak. Minderről fényképeim vannak 1956-os fényképalbumomban. Jelentkezés véradásra, jelentkezés a szabadságharcban való részvételre. Vajon megvannak-e a névjegyzékek? A kivitelre egyik esetben sem került sor. Aztán autós felvonulás az East Boulevard-on. A boulevard és a Buckeye Road sarkán levő nagy református templom kultúrtermében gyűlés, szavalatok. A következő napokban Sz. Ferenc éjjel-nappal hallgatta és szalagra vette a budapesti rádió adásait, és két vasárnap délután két és félórás AM-rádióműsorán leadta. A clevelandi MHBK-csoport egy másik AM-állomáson több napon át félórás műsorban ismertette — hétköznapokon — a magyarországi eseményeket. A rádióállomások angol nyelvű műsoraiban is szerepeltek a magyar szabadságharc eseményei. Aztán jött a szuezi válság, és az Egyesült Nemzeteknek ez sokkal fontosabb volt, mint a magyarok szabadságharca. Akkor azt hittük, hogy a szuezi harcok miatt hagyták cserben Magyarországot. Később megtudtam, hogy a szabadságharc tört ki szerencsétlen időben. Ez is mutatja, hogy mennyire spontán volt, illetve mennyire a kommunista vezetés kényszerítette a magyar fiatalságot, hogy fegyvert ragadjon. Az angol, francia és izraeli vezérkarok már hónapokkal előbb kidolgozták a tervet, hogy a Nasser egyiptomi elnök csapatai által minden nemzetközi jog és szerződés felrugásával birtokba vett Szuezi-csatornát visszafoglalják. A végén a magyar szabadságharc elbukott, és az angolokat és két szövetségesüket is megállította Eisenhower.)

Az ankét véget ért, a hozzászólók is elmondták, ami szívükön feküdt. Az én szellemi kirándulásom a harminc év előtti múltba befejeződött. Jó, ha az ember memóriája még működik. Ha néha fájdalmas is a visszaemlékezés.

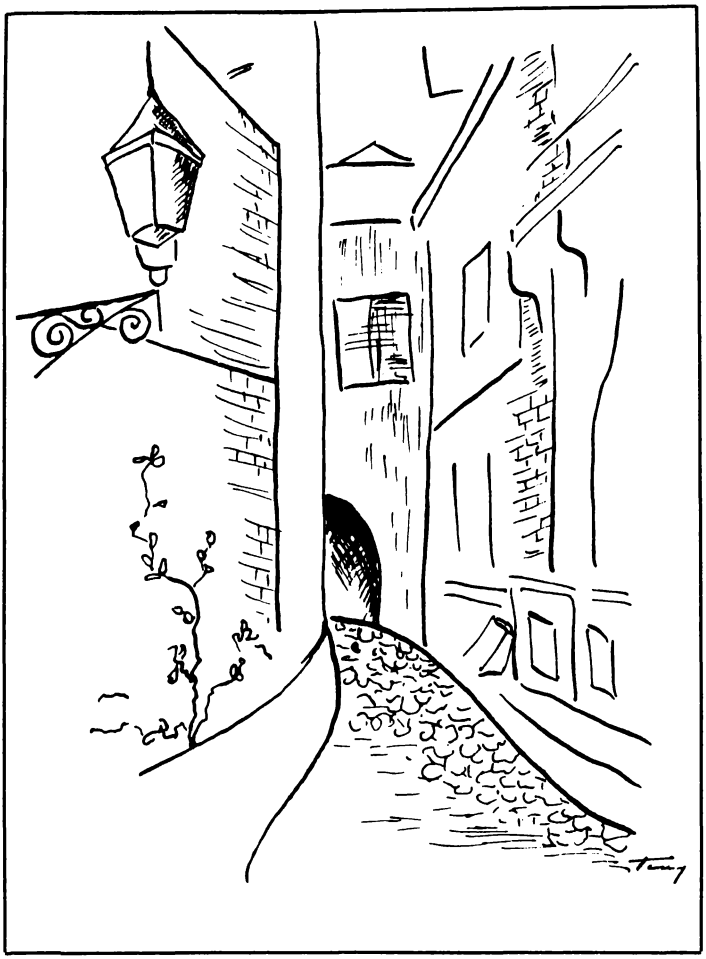

Terebessy Emőke: A budai várban

† RAVASZ LÁSZLÓ:

Nekünk a nyelvünk nagyobb kincsünk, mint a földünk,
mert régibb s akkor is él
amikor már a föld nem a mienk.
Nagyobb, mint történelmünk,
mert a történelem a nyelvben elfér,
de a nyelv nem fér el a történelemben.
Ezt az élő, zengő testet,
ezt az óriási és közös műalkotást,
kibeszélhetetlen szépségű lélekparkot
maga az Alkotó teremtette,
sok ezerév finomította, fejlesztette, ápolta:
dolgozott rajta az idő, az évszakok járása,
természeti és történelmi erők.
Igazán közös kincsünk:
az egyetlen nemzeti vagyon,
amelyből a szegény embernek is éppen annyi jut,
mint a hercegnek,
s csak annak nincs belőle semmije,
aki maga dobta el magától.
Titkos jegy,
amelyből minden bábeli zűrzavarban
egymásra ismerünk.
Címer,
amelyet büszkén hordozunk
az emberi szellem mérkőző porondján.
Leghűbb képünk,
mert nem a nyelvünk olyan, mint mi,
hanem mi vagyunk olyanok,
mint a nyelvünk.
Bástyánk, lélekgyepünk, védelmi rendszerünk,
hódító hadseregünk: szent kapunk,
amelyik kizár és befogad,
menedéket nyújt és otthonunkat jelzi.
Nincs nemzeti vallásunk:
művészetünk, tudományunk, jogrendszerünk
éppúgy európai, mint a mienk.
Egyedül a nyelvünk a mi sajátunk és senki másé.
Ars Hungarica.

† FLÓRIÁN TIBOR:

Tenni kell!

Szívemben növekvőn, régen
fájdalmas sebeik égnek,
ki veszi gondját magára
egy elhagyott, árva népnek?

Lelkére pányvát kötöttek,
nincs hatalma az ökölnek,
lángol a föld forrósága
és égre szökik a láza.

Süketen hallgat a világ,
az éjben nem hajt több virág,
a lelkiismeret halott,
csak a jajgatást hallgatod.

Arcomba forró vér szökik,
föltűröm ingem könyökig,
dörömbölésem visszhangját lesem,
mert tenni kell, ha senki sincs velem!

New Milford — Erdőszállás

CSER LÁSZLÓ S. J.:

Pap poéta

A paptól ijedezget az emberi lélek,
a poétát most már nem veszi komolyan.
Egykor a pap vezette Istenhez a népet,
a poéta szövegezte a papi szavakat.

Bennem ez a kettő, íme, egy lett,
él, küzd, vall, játszik bennem a kettő.
Ha nem szeretik rajtam a papi köntöst
s nem veszik észre a költőt — bajom az?

Kicsi szentélyben, mely rányíl' a világra,
térden a pap s a poéta mondja imáját.
Odafönt, messze a nagy mindenség hallja,
mit mormol odalent az a csöpp, kicsi szentély.

V. M.:

Maria Treu-i strófák

I

Ódon rendház, vastag falak,
nagy boltíves vén folyosók,
s diófa az ablak alatt.
Ki hinné, hogy még bújdosok?

Mintha lenne Vác vagy Veszprém,
korridorján kong a lábam,
s Angelusz zeng minden estén:
most magamra rátaláltam.

Kóborlok a nagyvárosban,
ezer csodát megcsodálok;
s ha már túl sokat futkostam,
haza könnyen eltalálok.

A vén rendház sarkán ott áll
néhány atya s elbeszélget.
Nyugalomtól ki elszoktál,
jó lesz hozzájuk betérned.

Este hétkor hív a harang
letenyére, vacsorára;
s aztán, ami napi kaland,
megbeszélni ház borával.

Refektórium vén ívein
eltéved a villany fénye.
Ezüst ragyog őszek fejin:
mindegyik oly magamféle.

Kilenc után (ki is hinné?)
jó'jtszakáttal mondunk búcsút:
vénné váltál vagy kicsinnyé
(csak nekik van mennybe jussuk).

Őriz és tart Mária-Treu
éji csönddel, nyugtatóval.
Elhal itt a város-zsivaj,
s óraütés csak, ha szólal.

II

Itt maradni, itt feledni
messze lármát. S el se menni,
mígnem nékem harangoznak
nemsokára, ma vagy holnap...

Mária-Treu, hű Királynő,
védj meg itt, ha vad honvágy jő!
Bástyafalú vén kolostor,
védj magamtól, védj a rossztól!

Törökverő, Bécs-felmentő
Mária, pogány ellentől
óvjad minden fiad, néped.
S holnap víg reggelre ébred.

Vak éjszakát átal alván
költöget már szent harangján:
hajnal, élet, Lélek indul,
kelj fel, szegény, álmaidbul!

Mária-Treu! Ez valóság!
Illatoznak fehér rózsák;
ódon falak daltól zengnek:
békét, életet izennek.

III

Szép név a *Hűségnek* neve,
anyának hűsítő keze
a lázas szíven, homlokon:
hővel, meleggel is rokon.

Állandó hő, mint égi Nap;
nagy tűzvésszé, mely égig csap,
rombol és lesz hamu, üszök.
A Hűség tűzhelyláng, örök.

A szerelem s a szeretet
felé fut s tőle eredett;
s ha jönnek válság napjai,
az Ő mécse virrasztja ki.

Hűsítő béke, élet, hő,
és hősiség is egyben ő:
csak ami hősi, az hűség,
mert égből kapta ős tüzét.

Nincs nála hősebb, erősebb:
áll bástyán végig! Merő seb.
Körüle vér és halál dúl:
ő áll, szeret, halálon túl.

Mária-Treunak szép neve
tanított engem minderre.
Az Ő hűségét mondta meg
szegény gyanakvó szívemnek.

Hogy beteg bátran csak bízzék,
hogy igya keserű ízét
az orvosságnak, amit ad:
Anya sosem hagy el fiat.

Anyahűségnél nincs nagyobb
e földön; s égben úgy ragyog,
csak Isten izzít több tüzet:
Kitől ered, s Kihez vezet.

S most add Kezébe bús kezed:
tanú az Isten, csillagok,
hogy *az* a Hűség még ragyog!

Bécs, 1966. július 9.

IV

Vasárnap este. Mária-Treu.
Az ablakon még nap ragyog,
de vérzik már. És harangok
szólnak. Csitul a földi zaj.

Diófán ugrál cinege.
Szellő legyezget ágakat.
Szívem egy lombján fennakadt
s melegen csobog éneke.

Titok e csönd, az Istené!
Boltíves zárdai falak
között Ő egykor áthaladt.
Ma is remeg a kő belé.

Évszázakon hány száz barát
bolyongta be e folyosót!
Míg rózsafüzért elmorzsolt
s idézte az Úr angyalát.

Jézus át annyiszor haladt,
ahányszor hű pap itt átment.
Örök karácsony, szent ádvent
ujjongott boltívek alatt.

A márványkőlap, halkan bár,
léptét idézi sóhajon,
a kőív féltőn ráhajol,
mint füzek árnyas folyamnál.

Kegyelmek árja hogy sodort.
Hány lélekcsónak átsuhant!
S mint ez a harang bús kóbort,
úgy hívta őket Túlsópart.

Tégláit tömjén járta át;
vérrel kevert a fal mesze;
s nem bírja idő vaskeze
eldúlni múltak szent falát.

Ma üres minden, néma, holt.
De lélekben ha van erő,
izmos kövekbe behatolt
és egyszer tűzzel tör elő!

Kihalt vulkán is mennyiszer
tudóst megcsal, és tűzözönt,
a hideg tájra lángot önt.
Lélek-vulkánban nem hiszel?

Vad zúgokon, hol gyilok ölt,
sok századig a vér megáll,
jár kísértet s bosszút zihál,
míg ítélete be nem tölt.

Szentségben nincs-e több varázs?
Az Áldozatvér nem kiált
újabb vért, újabb hős halált?
Nem lobban föl a bújt parázs?

E falat tartja Vér, a szent:
mert Istenvér és hősöké
rejtőzik hideg kő mögé;
de *élő* ár az, lüktet bent!

És alkonytájt a csendbe' halld,
a Vér, a szent Múlt fölsóhajt;
hogy testté lenne benned is:
húz, vonz, epeszt és lázba visz.

Az Angelus, mint régidőn,
megkondul most, sír...szárnyat ölt...
Igével teljesül a Föld,
s Ő újra köztünk testté lőn.

Bécs, 1965.

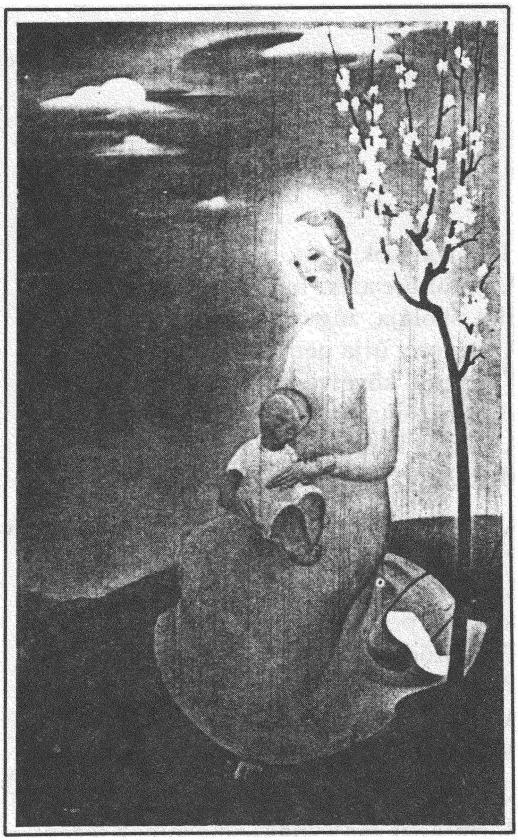

H. Tallós Katalin: Madonna

NEGYEDI SZABÓ MARGIT:

Az élet

Hol olyan sok tanít, de oly kevés tanul,
A legtöbbje azért hal meg tudatlanul,
Élet iskolája, zúgva-zajgó élet,
Az ismeret útja nem ér benned véget.
Tanácsod követve, utaidat járván,
Mint rőzsehalmaz, rohanó víz árján,
A léha, a könnyű halad minden téren,
Míg a szép, jó, nemes elvonul szerényen.

A nagy mindenségben csupán egy parány vagy.
Parányiságodban mégis végtelen nagy,
Egyetlen lény benned, az erőtlen ember,
Agyával poklot szül, szívével eget ver,
Tükröződik benne a minden világa,
Végest és végtelent hordva önmagában.
Ami volt, van és lesz ide alant és fent:
A nagy mindenséget és ebben az Istent!...

Nagy vagy és dicső vagy, ó, te földi élet,
Bármiként gyaláznak, ócsárolnak téged!
Isteni erő forr, tör előre benned,
Visszasugárzása vagy te az Istennek,
Aki iskoládat rövidlátón járja,
Elsöpri azt a rohanó víz árja,
De ki megismeri belőled az Istent,
A menny egét látja tebenned már itt lent!

ZAS LÓRÁNT:

Összekuszálódnak

(*Bicskei osztálytársaimnak, a harmincadik érettségi találkozóra*)

Összekuszálódnak a vonalak,
beleremeg a panoráma a
vízfolyásba, oboák a gyász-
keretben és szerecsen-mosdatás,
megmerevedett ez a világ,
körülöttünk a fák húsán északi
fény és glória-faggyú, jobb-felem,
te akaratos, mivé fajultál,
hajadon az őszülő alkony,
számolni kellene az éveket,
öt, tizenöt, harminc, felgyülemlik
az októberi nyál, lengett a havason,
az égre szállt, menni tanultunk és
masírozni lehetett csak, vissza
a ködbe, a sárba, a lehetetlent
próbáltuk meglovagolni, most ez
a lehető és elképedt gyermekeink
kérdezik, tiszta-e a nyár, ha a szó
véreset kondult, hisszük-e
a delelést, húznak-e délre a
darvak, lesz-e, aki dadogja még,
hogy énekeltünk és kezeket fogtunk
és ősz volt és véres és tiszta, de fáj.

Bécs, 1986. augusztus 19.

P. ZSOLDOS IMRE S. V. D.:

A Feltámadott üzenete

Kétezer éve üres a sír,
száguld a hír,
hogy testemet nem érte enyészet,
győzött az élet a halál felett,
s örökre az Atyámnál élek,
megdicsőülve, romlatlanságban,
megsemmíthetetlenségben,
ahogy ezt az évenkénti húsvéti
liturgia gyertyája is hirdeti:
Christus heri et hodie —
Krisztus már mindig ugyanaz marad,
mint ami a múltban volt, örökre.

Áll megdicsőülten a keresztfa;
ég, fénylik, világít, lobog ragyogón
a pászka gyertyája, alleluja.

Ott lakásaitokban a kereszt, a feszület.
De ha én nektek csak kereszt vagyok vagy feszület,
akkor még nem értettétek meg a lényeget,
a *lenyűgöző* valóságot.
Ha én, Krisztus, számotokra nem vagyok feltámadás,
élet, fény, remény,
öröm, dicsőség, pászka,
akkor ti még nem mentetek át a halálból
az isteni életbe, világba,
akkor a ti vallástok nem más és nem több,
mint buddhizmus, izlám, zen vagy bármi más,
csak nem kereszténység
és még kevésbé katolicizmus,
mert a katolicizmus katekzohén a Feltámadás vallása,
a teljes Isten felé való kitárulás vallása

és a mások felé való teljes odafordulás vallása,
a szó igazi értelmében az "öröm vallása",
amelynek nyolc alappillére a Nyolc Boldogság.
"Boldogok a lélekben szegények",
azok, akik csak az Istentől függenek,
csak az Istenre figyelnek,
csak az Istennek engedelmeskednek,
mert tudják, hogyha Neki engedelmeskednek,
akkor az államot és társadalmat is a legjobban szolgálják,
s embertársaiknak is a legtöbbet teszik,
nekik is legtöbbet segítenek.

Boldogok vagytok-e ti ebben az értelemben? — ezt kérdezzétek!
Avagy állandóan szomorkodtok, aggódtok, nyavalyogtok, kesergéltek,
céltalan és értelmetlen kérdéseket tesztek fel egymás után, amelyek
keserű szívetekből törnek ugyan elő, de nem lényegesek
s csak gyötörnek bennetek. Mindezt a szomorúságot,
boldogtalanságot csak úgy tudjátok legyőzni,
ha tudatosan rám, a Feltámadottra szegezitek tekinteteteket,
s az Atyámtól nemcsak azt kéritek, ami lehetséges,
jogos, szükséges, tanácsos,
amit magatok is meg tudtok tenni,
hanem azt is, ami lehetetlen, ami meghaladja az erőtöket,
mert Isten akkor nyilvánítja ki legjobban magáról,
hogy ki és mi, ha *lehetetlent* művel,
ha az egész világ előtt elismerteti magáról,
hogy Előtte nincs akadály,
Nála nincsen lehetetlen,
mert Ő a legnagyobb rosszból is ki tudja hozni
a legfőbb jót, s a szégyenfát is át tudja változtatni
az élet fájává, ha akarja!

Mindaddig, amíg valaki közületek nem mondhatja el magáról,
hogy ilyen Istennel találkozott,
ilyen Istent ismer,
ilyen Istent imád,
ilyen Istent dicsőít és áld,
ilyen Isten fogadta be a szívébe,
addig nem ismeri az én Atyámat.

Ezt az Istent kell elfogadnotok és átölelnetek,
akkor a boldogságtok fogalma majd egyenlő lesz Vele,
akkor reményeteknek biztosan Ő lesz majd a beteljesülése,
akkor megértitek majd, hogy mi az igazi szeretet és béke,
a hit és bizalom,
az alázat és áldozat,
a szabadság és boldogság,
mi az egész emberi élet.
Akkor majd Ő lesz a mértéke mindennek,
s mindent, ami nem üti meg ezt a mértéket,
méltatlannak, értelmetlennek, silánynak és semmisnek
minősítetek.

Taipei, 1986 húsvétján

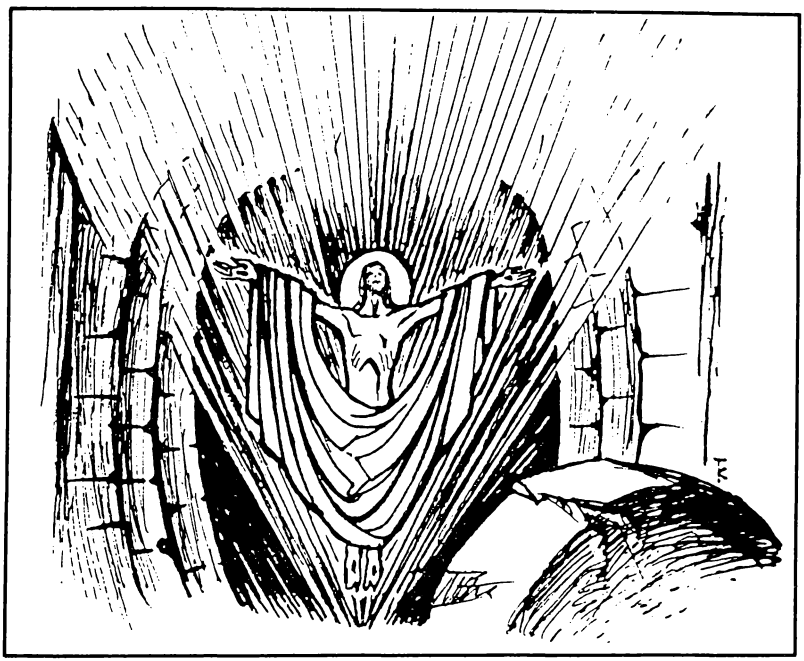

KORMON JÓZSEF:

Égi fény

Rám pörgeti arany sugarát a Nap,
titkos fénye a földet megaranyozza,
keleszt éltető gabonamezőket,
nyugvása után álomra bocsátja
mind a madárseregeket, — csak
egy, csak egy madárszem villan
az éjben, a bagolyé, amely ott
gunnyaszt fönn a fán, a temető
közelében.

Isten szeme soha le nem nyugszik,
őrködik éjen és napon; — időt
idővel váltogat ls munkájában
nincs unalom.

Reggel aztán a sötét égre úsztatja
Napját, — felébreszti a madarak
csoportját, — a bagoly is lehunyja
szemét, — és aludni álmát indul
a sötét.

Majd egykoron így riaszt engem is
halálos álmomból aratni
dús gabonamezőket, — ébreszt
angyalokat — kévekötőknek — és
Napját soha le nem nyugtatja,
csorgó fényét mindenre pazarolja.

Számadás

Nem voltam Istennek kegyeltje,
Se pártoké, se senki másé,
Az elmenőket megsírattam,
Mert sorsunk egy — az elmúlásé.

Pannonföld ringatta a bölcsőm,
Avar, szláv, germán egymenetben,
De ki dalolva jött az úton,
Akárki volt is — megszerettem.

A tatár lovak horkanását
Rég elnyelték az égő falvak,
De a jövendőt hinni merték,
Akik utánuk megmaradtak.

Évszázadok zsilipje zárul,
A sorsunkat, a fátumot sírom,
Kopjafák kővé merevedten
Állnak ott — a mohácsi síkon.

Szikrázó napban büszke zászlók,
Mért hulltatok fekete tóba?
Mért hagytátok a fejedelmet
Búsulni árván, Rodostóban?

Hitek — remények — akarások,
Mért hamvadtatok bimbós ágon?
Dermedten, izzó hófehérben
Int az Aradi Tizenhárom.

Ős bámulói Napnyugatnak,
Nyugalmat nem lelünk a honban,
Buktunk a történelmi vizsgán,
— Ezzel fizettek Trianonban.

Ki üldözöttnek fedélt adtál,
Otthont, hogy nyugta legyen annak,
S ebben a furcsán forgó körben
Magad maradtál hontalannak.

A gyertyák lassan csonkig égnek,
Arcunkon mélyülnek aráncok,
Sötétül. Elfogynak a fények,
Isten veletek — Pesti Srácok.

Béke van már kis hazámban,
A fákon kövér, vén verebek ülnek,
S Krisztus után kettőezerben
Magyart már csak cigányok szülnek.

Tört magadban tán nem is érted,
Hogy házat, kertet hiába szépítsz,
Hol nem ringanak kicsi bölcsők,
Hazát, jövendőt kinek építsz?

A nagyvilágban szerteszórtan,
Egyek vagyunk Veletek mégis,
S higgyünk — mert kell — az új csodákban,
Hogy fényes lesz a magyar ég is.

Addig — mert ez van — erős kézzel
Fogjátok jól az — egy tál lencsét,
Bízzatok a kegyes sorsban,
Mindnyájunknak jó szerencsét! —

TŰZ TAMÁS:

1986. január 28.

Hát először is: az ember nem sejt semmit,
levelet diktál, ruhát vasal, titkos
naplókra derít fényt, nem vesz tudomást
a három testű szörnyről, túllicitálja a bio-
ritmust. Nem elég neki ez a paradiso
terrestre és mert neuralgiás és okkult
félszek ködösítik idegrendszerét, fel-
kattintja a távolba látó készüléket:
a képernyőn őskáosz, kígyózó füst, egy
hirtelen csillag észvesztő menekülése.
Hová?

Először is a hitetlenség, a döbbenet,
a hideglelés, a könny, az elharapott szó,
mintha álmomban P.J. sikoltása.
Térdemre szorítom arcom. Egyszer csak
látom, nem is álmodom... Istent uralják
már az űrhajósok, heten egyszerre.
Mondják, dicséret Jézusnak, Ki az Alfa
és az Ómega, a Kezdet és a Vég. Ámen.

Cape Canaveral

Nem olcsó mulatság fölsorakozni
az orrvitorla mögé,
szánkónyomát követni Amundsennek.
Scott kapitány is odaveszett a hóviharban,
mind a hét asztronauta hamúvá vált
a sztratoszféra küszöbén, mielőtt —
nehéz lenne megmondani, miért s hogyan —
fölsuhogtak a jerikói erejű messzeségek
a Magasságbeli udvarában.
Uránusz hét frissen fölfedezett holdjára
tűzzük nevüket s ha volna emlékezete
a holdaknak, rég kihűlt kérgükön
örökké ott ragyogna a hét név.

Az ember azt hinné, lombosodik az ősélmény,
mezozoikus hüllők lepik el újra a bioszférát,
de csak harkály kopácsol a fán, cinege pittyeg
az emberlakta vidéken, már nem sír sem a szél,
sem a szélnek eresztett bánat,
csak az angyal égő szablyája villog
a kéklő floridai ég
ezüst peremén.

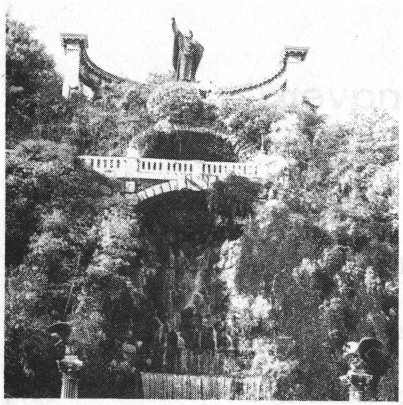

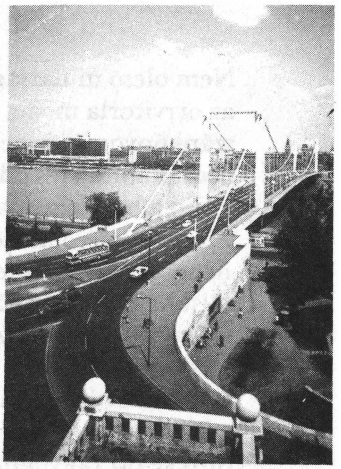

BUDAPEST

SERES PÉTER:

Budapest himnusza

Új — Buda
Új — Pest,
Új — Budapest:
Üdvözöllek, Te drága, Te szent!
Krisztusarcú vérző arcod
A halállal szembe nézett,
Bátran vívtad dicső harcod
Égett könnyed, szíved vérzett.

Új — Buda
Új — Pest,
Új — Budapest:
Üdvözöllek, Te drága, Te szent!
Szolgaság vörös bilincsit,
Zsarnokság sötét bálványait
Összetörte az ifjúság,
A csodás, hős ifjúság!

Új — Buda
Új — Pest,
Új — Budapest:
Üdvözöllek, Te drága, Te szent!
A sátánarcú szovjet horda,
Szíved vérét porba tiporta.
Nyugat ajkán elnémult a hősök himnusza,
"BUDAPEST A SZABADSÁG SZIMBÓLUMA!"

Új — Buda
Új — Pest,
Új — Budapest:
Üdvözöllek, Te drága, Te szent!
Örökké zengem én neved dicséretét,
Zúg még a földön, zeng még az Égen:
BUDAPEST, BUDAPEST, BUDAPEST!
Üdvözöllek, Te drága, Te szent!

KERTÉSZ LÁSZLÓ:

Kegyelmet a Földnek!

Adjatok kegyelmet a Földnek,
mert kezetekben van már!
Irgalmat a kéknek és zöldnek,
ne legyen sötét halál!
Még kék égtengerben zöld a Föld,
még pályáján elforog,
tőletek függ, meddig lesz gyötört,
s jönnek-e újabb korok.

Kik találták föl a kereket?
Tudjuk. Nem tudjuk. Mindegy.
Ma ostromolják az egeket.
Lassan gyalog már ki megy?
Hova gyorsul a lét, merre tart?
Törvény szerint élhetne
Gondviselő Akarat alatt:
Ő keltette életre.

De ha ti rosszul akarjátok
a szabad akaratot,
akkor a szabadság is átok,
s rajta nem szellem ragyog.
Az anyagimádat nem segít,
mert bumeránggá válhat,
ha atomjain, elemein
az ész csak bontva fárad.

Az atommal nagy titok nyilt ki,
először bombát ellett.
Nem volt idő ég felé sírni,
nekik elvégeztetett.
Hirosima és Nagaszaki
azóta újjáépült.
De akad-e ember ma, aki
ott igazán fölépült?

És ha fölépült, mit ér neki
a lassú, kínos halál?
A bombagyártót nem érdekli,
kifogást mindig talál.
"Emberséges, hazafias cél."
Én megkérdőjelezem.
Nem párviadalban hull a vér,
kisdedekért szól perem!
Több áldozat már nem katona,
két Góliát bombát tart,
jó békének sehol sincs hona,
bár szabadsággal áltat.
Mai Dávid sem parittyával
áll ki, mint volt elődje,
már ő is atombombát ural,
készül a Föld bús csődje.

Melyik nép Isten választottja?
De lesz-e nép, ha így megy?
Krisztus keresztjét ma ki hordja?
Maradnak-e még hitek,
eszmék, amikért még élni jó,
vagy hiába jajgat már
Jeremiásként a síratő?
Mi lesz jobb: élet, halál?

A Föld kezetekbe adatott,
bár ne történt volna meg.
De Isten így sem lehet halott.
És aki nem vallja meg,
annak sem, a hitetlennek sem!
Valahogy, valamiképp
mindig Ő emel, ha leesem,
nála vannak az igék.

Igék, melyekből a Föld is lett.
Többes szám vagy egyes szám?
Egyetlennek vallom az Istent,
kicsi Földjén van Hazám!
Lőhetnek űrbe sok rakétát,
mit ér, ha lent nincs béke?
Lelkem vágyna nyugodtabb szférát,
de írnom kell az égre!

Föld porába írnám,
elfújják gőgös szájak,
nekik nem kell zsoltárom, imám,
hullahegyeken járnak.
Meszelt koporsóban lakoznak,
hamis világmegváltók,
szennyet, rothadást, zavart hoztak;
fedezetlen rossz váltók.

Börzéken mégis ők trónolnak
Mammon véres nevében,
népet vesznek, adnak, zsarolnak,
nyerészkednek a véren.
Ők adják el fegyvereiket,
ők az összeugratók,
fajtalan álmuk magja kikelt,
mindenütt a hangadók.

Még a dal is megromlott tőlük,
már alig van jó zene,
a szégyenpírtól nem ég bőrük,
arcuk bujtás jelmeze.
Kettős alakban is egy céllal
igáznak, kettévágnak.
Mit számít nekik, ki él és hal,
világuralmat várnak.

Vörös, fehér vagy más színekben
szivárványok lennének.
De ha nincs színvakság a szemben,
Látszik: milyen sötétek.
Gépeik is ránk szabadultak,
az ember nekik szolgál,
hernyótalpaik elé hullnak,
övék a halálsugár!

Itt-ott-amott atom-baleset,
csontvelőkórt hord a szél.
"Hát ki tehet róla? Megesett.
Örüljön, aki még él."
De élet ez, ha rettegni kell
a nem biztos holnapért?
Embertestvérem, szánlak, hidd el,
nyúlnék e kis csillagért!

De ha nem válhatok Atlasszá
és vállam csak emberi?
De válnék öt között igazzá,
rajtam angyal jelei.
Lótnak megadatott a nagy kegy,
Szodomából futhatott.
De marad-e még menedékhegy?
— Mondjátok meg csillagok!

Vagy talán mégse mondjátok meg,
a jövő legyen titok!
De amíg lelkemben él remény,
égre szivárványt írok.
Vízözönre ne jöjj, tűzözön,
az időt engesztelem!
Csak jöjj, félelemmentes öröm,
nekem már nincs fegyverem!

Mert ma minden fegyver bumeráng,
hát a gyilkos is féljen!
A Föld vele is közös Hazánk.
Hogy még sokáig éljen,
legyen közös gondban a mienk,
de legyen ismét szép zöld,
dobogjanak rajta hű szívek,
mindnyájunk anyja a Föld.

Föld, mely kalászt érlel és szökkent,
testével táplál, éltet.
Mindenki tőle örökölhet
erőt és egészséget.
Minden népnek, fajnak terítve.
De előbb imádkozzunk!
Isten az Áldás és az Ige;
jó kenyerünk, jó borunk!

PROF. KÖNNYÜ LÁSZLÓ:

A magyar vers angolra fordításának problémái

A legnagyobb magyar műfordító, Kosztolányi Dezső (1885-1936) születésének 100. évfordulója adta az ösztönzést, hogy a magyar vers angolra fordításának problémáival foglalkozzam. Mivel a magyar műfordítás témája igen széles, azonnal az angol fordításra szűkítettem s azon belül is főleg a fordítás azon módjára, mikor a magyar verset angolra ültetjük át. Tettem ezt azért is, mert ezen a téren van némi tapasztalatom, melyből mások is tanulhatnak.

Köztudomású, hogy könnyebb idegen nyelvről magyarra fordítani, mint fordítva. Természetes tehát, hogy először én is ezt a módot követtem. Az 1950-es években németből magyarra fordítottam verseket s azokat 1959-ben "*Koratavasztól őszirózsákig*" című verskönyvemben közöltem. Ezt követték angolból magyarra való fordításaim, melyeket 1974-ben, az "*Összegyűjtött versek II*" kötetében tettem közzé. A 23 versből álló csokor az következő angol nyelvű költők verseit tartalmazta: *Edna St. Vincent Millay* (1892-1950): Pity Me Not (Ne sajnálj), I Shall Forget (Biztos, hogy elfeled a szívem), Not That It Matters (Nem azért, hogy számít); *Sarah Teasdale* (1884-1933): I Shall Not Care (Nem bánom én), There Will Come (Lágy esők jönnek); *Carl Sandburg* (1878-1967): Fog (Köd); *Robert Frost* (1874-1963): The Gift Outright (Valódi ajándék); *Ezra Pound*: Immorality (Erkölcstelenség); *Walt Whitman* (1819-1892): Salut Au Model (Köszöntés a világnak); *Charles Guenther* (1920-): Attachments (Kapcsolatok); Another Year (Újabb év); *Casey Casebolt*: Fell at Budapest (Budapesten esett el), October 1959 (1959 október); *Anna Marie de Moret*: Winter in Prague (Tél Prágában); *H. Lewis*: Sunrise (Napkelte); *James Nash* (1902-1980); The Crucified (A Megfeszített); *S. K. Oberbeck*: Streetsweeper (Utcaseprő); *W. Arthur Boggs* (1916-1966): Epitaph (Sírirat); Lucifer's Second Visit (Az ördög második vizitje), Immortality (Halhatatlanság); *Margit Csóványos*: My Little

Village (Az én kis falum); *T. S. Eliot* (1888-1965): Preludes (Előjátékok).

A magyar fordítások alakra, sorokra, szótagszámokra egyeztek az angollal, viszont a rímek alkalmazásában voltak eltérések. Az uralkodó láb a fordításban a jambus volt. További részletezés nélkül lássunk egy ilyen fordítást. *Sarah Teasdale*: I Shall Not Care (Mit bánom én).

Ha már eltűntem és fölöttem rázza
Haját tavaszi szél,
Hajolhatsz én fölém szomorú szívvel,
Mit bánom én.

Békés leszek, mint lombos fák, eső, mely
Szivárványt földre hoz.
Csendesebb leszek és jaj, még hidegebb,
Mint te vagy most.

A magyar vers angolra fordítása már sokkal komplikáltabb. Nemcsak a formát, a szótagszámot, lábakat és rímeket kell figyelembe venni, hanem az angol prozódia általános szabályait és hagyományait is. Elöljáróban állapítsuk meg, hogy a szóról szóra fordítás ritkán vagy egyáltalán nem lehetséges. Következik ez elsősorban a két nyelv között a szerkezeti, sorrendi különbségből. Tudjuk például, hogy a magyar "a ház*ba* megy". A "ba" rag a név után (ház*ba*) következik. Míg az angolban a prepozíció (ahogy a neve is mondja) a név előtt ("into the house") áll. Ezért a magyar postpozíciós, az angol pedig prepozíciós nyelv.

A klasszikus angol verselés ritmikai alapja a klasszikus görög-latin láb, időméret. Ennek variációiból keletkeznek a különböző sorok és szakaszok, az ún. kötött formák. Az időmértékes verselésben a rövid és hosszú szótagok szabályos változása teremti a ritmust. Az angol legtöbbször hosszúnak minősíti azokat a szótagokat, melyekben a magánhangzó után két mássalhangzó következik. Rövidek azok a szótagok, amelyekben a magánhangzó után egy mássalhangzó következik. A komplikáció abból keletkezik, hogy az angol sokszor elnyeli a magánhangzót, ami a hangsúly eltolódásához vezet függetlenül az írástól. A hosszúság megállapításánál mindig a mondott szöveg számít. Kétes esetekben a szótárhoz kell fordulnunk, mely jelzi a szótagolást és a hangsúlyt.

Az angol beszéd rendszerint a második szótagot (vagy ha többtagú a szó, az utolsó előttit) hangsúlyozza. Ezért az angol

nyelv természetes lejtése: rövid-hosszú (∪—) jambusi láb. Viszont tudjuk, hogy a magyar beszéd rendszerint az első szótagra helyezi a nyomatékot. Ezért a magyar nyelv természetes lejtése: hosszú-rövid (—∪) trochaikus láb. Ezen beidegzésnél fogva az idegen fordító hajlamos a trochaikus lábakat sokszor jambusokra változtatni.

A hangsúly változása olyan komoly probléma az angolban, hogy a nagy szótárak a szavakban aposztrófffal jelzik a nyomatékot. A ritmus vagy a rím miatt néha válogatni kell a szinonimák között, mert előfordul, hogy ugyanaz a szótag az egyik sorban rövid, a másikban hosszú. Az angolban megengedett, különböző lábakban írni egy sort vagy verset. Zenei hatást tud kelteni a fordító, ha a sort különféle ütemekre tudja bontani.

A rímelésben teljes a szabadság, de a rímnek természetesnek kell lennie. A "forced rhym"-ot (kínrímet) az angol is nagyon lenézi. Ha a fordító nem talál természetes rímet, inkább rím nélkül fordítson. Az angol, ellentétben a magyarral, rímekben szegény. Ezért még jó költők, fordítók is használnak Rhyming Dictionary-t, rím-szótárat. A fordítás első szabálya a nyelvtani helyesség, a második a ritmus fenntartása, a harmadik a forma egyezése és csak a negyedik (ha lehetséges) a természetes rímelés; a hangzás nem szükségképpen az írás szerint.

A felsoroltakon kívül a fordítónak ügyelnie kell az angol nyelvűek különböző phobiáira. Például az angol nyelvűek jó része nem szereti az egytagú szavakat, a páros rímeket, a túl sok jelzőt stb. Shakespeare, Milton, Byron költészetén kívül tudni kell a későbbi költőkről is, akik divatot, iskolát csináltak, mint például *Gerard M. Hopkins* (1844-1889). Illik tudni, mi a "iambic pentameter", az ötlábas, 10 vagy 11 szótagos jambusi sor. Illik tudni *T. S. Eliot*ról (1888-1965), aki — mint ismeretes — a modern, intellektuális, szabad asszociációs költészet megalapítója. Két év múlva St. Louisban, a költő szülővárosában ünnepségsorozattal emlékezünk meg születésének centenáriumáról. (A rendező T. S. Eliot Society az én alapításom.) Ez a rövid felsorolás is elegendő annak bizonyítására, hogy a szabályos fordítás nehezebb, mint az angol versírás. Teljesen találó a cikkíró megállapítása, hogy fordítani annyit jelent, mint "gúzsba kötve táncolni".

Na már most, ha a szerencsétlen műfordító mégis elszánja magát, kompromisszumot kell kötnie a ritmussal, a rímekkel, a szórenddel és kifejezésekkel. Vannak hungarizmusok, anglicizmusok, amelyeket egyszerűen nem lehet lefordítani, melye-

ket körül kell írni vagy meg kell változtatni. Vállalni kell tehát a kritikát, amiért a fordító nem csinált csodát. Ilyenkor az a vigasztalás, hogy akárhány jogos vagy jogtalan kifogás is van a fordítás ellen, *Szabó Lőrinc* szerint lelki szükségünk van "a világirodalom lélek- és gondolatcseréjére". Egy-egy sikerült műfordítás új távlatokat, szellemi kapcsolatokat nyit az emberiség szellemtörténetében.

Ilyen missziós szándék biztatott egy 100 magyar versből álló antológia ("Hungarian Bouquet" — Magyar bokréta) összeállítására, hogy a magyar költészet rendelkezésünkre álló anyagából ízelítőt adjunk angol nyelvű barátainknak. Maxim Tábory magyar kollégámmal és Charles Guenther, Jewel Brooker, Sharon Hanson és Peter Simpson amerikai műfordítókkal 1984-ben összeállítottuk, illetőleg lefordítottuk a Hungarian Bouquet-t (Magyar bokrétát). Mivel Gara László kísérlete, hogy a nyersfordításokat bennszülött költőkkel írassa át, kitűnően sikerült, mi is ehhez a módszerhez folyamodtunk. Ugyanezt a módszert követte Vajda Miklós *Modern Hungarian Poetry* (Modern magyar költészet, 1977), Kabdebó Tamás *100 Hungarian Poems* (100 magyar vers), és Tezla Albert *Ocean at the Window* (Tenger az ablaknál, 1980) antológiája is.

Bár a "versification"-nek, rímeltetésnek én is alávetettem magamat, voltak versek, melyeket segítség nélkül fordítottam. Többek között szép emléket akartam állítani elhunyt barátomnak, *Erdélyi Józsefnek* (1896-1978), akinek "A tanító(képző)" című versét 10 pengő tiszteletdíjért én közöltem először az 1943-as *Magyar bokréta*-ban. De még ennél is jobban tetszett "Reggel" című verse, amely szerintem a magyar irodalom egyik legszebb lírai verse. Ezeket egyedül fordítottam le s addig formáltam, míg méltó fordítása lett az eredetinek. Azt hiszem, hogy a vers magyarja eléggé ismert:

Egy szép reggelre gondolok
És mosolygok és meghalok.

Kéklett az ég, sütött a nap,
Mentem sötét fenyők alatt.

Az én angol fordításom:

Erdélyi, (József) Joseph: MORNING

I think about the morning sky,
And I shall smile and I shall die.

The sky was blue, the sun did shine,
I stood under a dark green pine.

My father held my little hand,
Over us a yellow thrush sang.

Yellow thrush, such merry bird:
Her song was the best, ever heard:

To live is good, it's a beauty,
If your hand is held by somebody.

It is good to be adult or child,
For everybody, every kind.

It is good to be a yellow thrush,
To live in garden's summer brush.

To fly on pine tree like a prince,
And whistle loudly like the kids.

To proclaim gladly to the world:
To live is good, the best I heard.

To live is good, live is beauty,
If your hand is held by somebody.

I think about the morning sky,
And I shall smile and I shall die.

Sky shall be blue, and sun shall shine,
And I shall stand under a pine.

My dead father shall hold my hand,
Yellow thrushes shall sing in band.

They shall sing to everybody:
To live is good, live is beauty.

But to die's a far better deal,
Your tired heart shall better heal.

(*Translated by Leslie Konnyu*)

Mikor a szöveget egy amerikai kollégámnak felolvastam, azt mondta, hogy a fordítás úgy hangzik, mintha eredeti angol vers lenne. Ez volt a legszebb dicséret, amit fáradozásomért kaphattam. Mintha egyenesen Kosztolányi Dezsőtől jött volna, aki ezt írta: (A fordításnál) "legfőbb ambícióm, hogy szép magyar verset írjak". Ez egy parafrázissal így alakítható: Ha egy

amerikai költő eredeti angolnak érezte a fordítóét, akkor a fordítás sikeres volt.

A *Magyar bokréta*ban még a következő fordításaim jelentek meg: *Ady*: Üzenet amerikai véreimhez, A patyolat üzenete; Mária siralma; *Áprily*: Kolozsvár éjjel, Tavaszodik; *Balassa Bálint*: Hogy Júliára találék; *Bozóki*: Ah, hol vagy magyarok?, *Csokonai*: Egy tulipánhoz; *Dsida*: Psalmus Hungaricus; *Eötvös*: Végrendelet; *Flórián*: Remélj; *Gárdonyi*: Egy kezdő tanítónak; *Gyulai*: Szeretnélek még egyszer látni; *Harsányi Lajos*: Az emigráns énekel; *Juhász Gyula*: Vidék; *Kiss József*: Ó, mért oly későn?; *Komjáthy*: Homályból; *Kosztolányi*: Őszi reggel; *Kunos Endre*: Kitárom reszkető karom; *Lajossy Sándor*: Őszi szomorúság, Niagaránál; *Lancsics Bonifác*: Boldog Asszony Anyánk; *Mentes Mihály*: Magyar szentek; *Mécs*: Rohanás a tavaszban, Szent Sebestyén legendája; *Nadányi Zoltán*: A testőr; *Ölbey Irén*: Sugarak, Hajnal, Alkony a Balatonnál; *Papp-Váry Szeréna*: Hitvallás; *Petőfi*: Reszket a bokor; *Reményik Sándor*: Mohács után, Mi a magyar?; *Sík Sándor*: Az andocsi Máriához; *Szathmáry*: Öngyilkos; *Tollas*: Október 23; *Tompa*: A gólyához; *Vajda János*: A vaáli erdőben; *Vasvári István*: Anyám, Utak; *Vörösmarty*: A merengőhöz, *Wass*: Nagypénteki sirató és Üzenet haza.

Saját fordításaim bemutatása után tekintsük át a magyarról angolra fordítás történetét. A magyar irodalom legtermékenyebb ismertetője Amerikában kétségtelenül *Reményi József* (1892-1956) clevelandi egyetemi tanár volt, akivel 1949-től haláláig levelezésben álltam. Fordított ugyan magyar versszemelvényeket, de főleg irodalmi esszéket írt. Gazdag munkásságát a "Hungarian Writers and Literature" (Magyar írók és a magyar irodalom) című műve foglalja össze, mely a Rutgers University Press (Rutgers egyetemi nyomda) kiadásában jelent meg. Reményinél sokkal termékenyebb versfordító a 93 éves portlandi nyugalmazott gazdász, Grosz József, akivel 1959 óta dolgoztam együtt. Ez a bécsi kereskedelmi főiskolát végzett költő hallatlan szorgalommal tanulta meg az angol irodalmi nyelvet, hogy földijét, Ady Endrét angolul megszólaltassa. Bár sok Ady-fordítása jelent meg, Ady-kötete még mindig kiadatlan. Viszont megjelent "Hungarian Anthology"-ja 1966-ban és "Az ember tragédiájá"-nak színpadi változata 1985-ben. Ez utóbbival azonban az öregúr igen elégedetlen volt, mert Budapesten a rossz változatot nyomták ki. A hatvanas évek óta tehetséges munkatársa volt Wm. Arthur Boggs (1916-1966) portlandi

angol professzor, aki fiatalon halálra égett. Ugyancsak a portlandi magyar-német tanszéken működött Ternay Kálmán (1903-1985) professzor, aki Petőfit és Adyt fordította angolra. De fő teljesítménye Oláh Gábor közreműködésével D'Annunzio "Alkyone"-jának magyar fordítása volt.

Amerikában mind az 1853-as "Száműzöttek Lapja", mind az akkori Grahams Magazine közölt Petőfi-fordításokat. Az utóbbiak fordítója Heilprin Mihály (1822-1888) volt, aki 1856-ban érkezett Amerikába. 1881-ben (majd később 1899-ben Wm. N. Loew New York-i magyar ügyvéd "Magyar Poetry" (Magyar költészet) címmel adott ki magyar antológiát. 1906-ban Riedl Frigyes *A History of Hungarian Literature* (A magyar irodalom története) című műve főleg Loew fordításait használta. A második világháború után Kelemen Viktor Petőfi "Apostol"-át tolmácsolta angolul, eléggé pongyolán. Említést érdemelnek még E. Delmar és E. B. Pierce szép Petőfi-fordításai (N. Y. Johannes Press, 1948). Később egy ideig a michigani állami egyetemen élt Gömöri György, Radnóti jeles fordítója. Eastern Kentucky állami egyetemére vonult vissza Nyerges Antal (1917-), aki kötetnyi Ady, József Attila és Petőfi verset fordított, főleg rímtelenül. Az újabb amerikai műfordítók közül feltűnt Tábory Maxim (1924-), a goldsboroi Veteran Kórház könyvtárosa, aki előbb Watson Kirkconnellnek (Hungarian Helicon), majd nekem (Hungarian Bouquet) segédkezett s most adja ki saját kötetét *Frost and Fire* (Dér és tűz) címmel. Tezla Albertnek, a minnesotai állami egyetem professzorának antológiája az *Ocean at the Window* (Tenger az ablaknál) 1980-ban jelent meg.

A magyar vers angolra fordításának Angliában is nagy múltja van. Sir John Bowring már 1830-ban adott ki magyar antológiát, amelyet 1866-ban Petőfi-fordítások követtek. A Kossuth-emigráns Pulszky Ferenc is fordított magyar verseket angolra. Az Angliában elhunyt Tábory Pál (1908-1974) és a még élő Kabdebó Tamás nagy elhatározással fogott az egész magyar költészet angol fordításához, de Tábory halála miatt eddig csak 100 vers jelent meg (100 Hungarian Poems, 1976). Egyes magyar verseket igen tehetségesen fordított angolra az ausztráliai Kunz Egon (Hungarian Poetry, Sydney, 1955).

Az óhaza angol fordítói közül kiváltak: B. Balogh, N. Vály, René Bonnejea, Ilona Kovács, Miklós Vajda (Modern Hungarian Poetry, 1977), de különösen Kosztolányi Dezső (1885-1936), a legtermékenyebb és legtehetségesebb magyar műfordító, aki azonban főleg idegen nyelvekből fordított magyarra.

Szándékosan hagytam utoljára a magyar költészet kétségtelenül legismertebb és legtermékenyebb *kanadai* műfordítóját, az Acadia egyetem volt elnökét, Watson Kirkconnell-t (1895-1957). 1949 óta vele is levelezésben álltam. Minden karácsonyra megérkezett üdvözlése, magyar versfordítása vagy könyve. "Magyar bányászok az idegenben" című versemet nagyon szépen fordította angolra, amely az ezévi 792 oldalas "Magyar Helicon" című nagy magyar vers-antológiában jelent meg (Acadia University Press, N. S. Canada, 1986). A kötet 185 magyar költőnek közel 500 versét tartalmazza, köztük az egész Toldit, Buda halálát és részeket a Szigeti veszedelemből, Murányi Vénuszból, Dorottyából, a Zalán futásából és a János vitézből.

Watson Kirkconnell egy csomó európai nyelvről fordított angolra. Tökéletesen megtanult magyarul. Fordításai alakra, lábakra, ritmusra, rímekre, szótagszámokra egyeztek az eredeti magyarral. Többször járt Magyarországon. Tanított angolt a debreceni nyári egyetemen. Ugyanezen egyetemtől díszdoktorátust is kapott. Összedolgozott magyar nyelvfordítókkal (Báchkai Béla és Lulu, Edl Tivadar és Tábory Maxim stb.). Levelezett magyar írókkal. Már 1930-ban adott ki magyar antológiát: *Magyar Muse* (Magyar Múzsa) címmel. Ezt követte a *Buda halálá*nak lefordítása 1936-ban, majd a "Magyar vers kis tárháza" ("Little Treasury of Hungarian Verse, 1947) és a már említett "Hungarian Helicon" (1986). Angol tanulmányokat írt Ady Endréről, a magyar nyelvről, magyar utazásairól a "Hungarian Quarterly"-ben, a "Slavonic" és az "Eastern European Review"-ban. Voltak, akik áradoztak tehetségéről, voltak, akik túlságosan pedánsnak, tanárosnak, "tudományos"-nak tartották. Az azonban kétségtelen, hogy a magyarságnak egyik leghatásosabb külföldi barátja és szószólója volt. Halála után is még 3 könyvvel képviselte a magyar költészetet az angol világirodalomban: 2 Mécs-könyvvel 1964-1968-ban és a már felsorolt Magyar Heliconnal (1986). Egyszer bevallotta, hogy azért foglalkozott olyan kitartó szeretettel a magyar nyelvvel, történelemmel és költészettel, mert őse Szent István leányának, Agathának kíséretében bevándorolt és elskótosodott magyar lovag volt. A magyar származás büszke tudata hosszú századok után is megszólalt a derék utódban.

Említettem Kosztolányi Dezső híres magyar műfordítót. Neki is volt kapcsolata Watson Kirkconnellel. Mikor 1933-ban Kirkconnell elküldte neki a "Magyar Muse" (Magyar Múzsa) című antológiáját, Kosztolányi a következő levéllel válaszolt. (A

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ
BUDAPEST, I., TÁBOR UTCA 12
TEL.: 530—65

1933 I. 21.

Igen tisztelt és nagyrabecsült uram,

sietek megköszönni a Nagyon Muse - d. Vig remekét, hogy ezt a pompás ajándékot nem is én magam kaptam, hanem az egész nemzetem. Mindannyiunk nevében köszönöm.

Mindnyájó, hogy ezt Ön ily ötletes ellátásban ilyen szerető és régi visszhangot keltett versünk s annyi odaadással és finom hozzáértéssel fogadhozik szívünkbe. Mi hennünk, valamennyi-

ünkben, akik magyar költészet rovására, szívén és agyán nevelve. Ezért nem írok most angolul, mert tudom, hogy Ön, igen tisztelt és nagyrabecsült uram, a szeretet és odaadásnak réven, a mi anyanyelvünkig is hatolt.

Fogadja nagyrabecsülésem és őszinte tiszteletem kifejezését

jó kívánok:

Kosztolányi Dezső

levél másolatát Tábory Maxim kapta a Kirkconnell-családtól. Azt hiszem, ez az első közzététele. 1933. január 31-én íródott. Kosztolányi levélpapírjáról olvashatjuk, hogy a költő akkor Budapest I. kerület, Tábor utca 12. szám alatt lakott és telefonszáma: 530-85 volt. A költő írása nehezen olvasható, tipikus palettás aláírással és egyetlen margóval.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ
Budapest, I., Tábor utca 12.
Tel: 530-85 1933. I. 31.

Igen tisztelt és nagyrabecsült uram,

Sietek megköszönni a Magyar Muse-t. Úgy rémlik, hogy ezt a pompás ajándékot nem is én kaptam, hanem egész nemzetem. Mindannyiunk nevében köszönöm.

Megindító, hogy ott távol egy értékes lélekben ilyen zengő és szép visszhangot keltenek verseink s ennyi odaadással és finom hozzáértéssel foglalkozik nyelvünkkel.

Mi bennünk, valamennyiünkben, akik magyar betűket rovunk, szintén él az ön nyelve. Csak azért nem írok most angolul, mert tudom, hogy ön, igen tisztelt és nagyrabecsült uram, a szeretete és rokonszenve révén, a mi családunkhoz is tartozik.

Fogadja nagyrabecsülésem és őszinte tiszteletem kifejezését jó híve;
Kosztolányi Dezső

IRODALOM:

CIKKEK: *Benedek Mihály*: Gúzsbakötötten táncolni. Múzsák, 1985., I. 1.
Dreisziger, N. F.: Watson Kirkconnel Born 90 Years Ago. Krónika, 1985. XI. 1.
Könnyü László: Jegyzetek a magyar vers angolra fordításáról. Amerikai Magyar Szemle, 1968., VII. 1.
Czigány Lóránt: Vörösmarty költeményei angolul. Irodalmi Újság, 1955(?).

KÖNYVEK: *Gara Ladislas*: Anthologie de le poésie hongroise, du XIIe nos jours. Paris: Edition du Seuil, 1962.
George, Emery: Miklós Radnóti. Ann Arbor, Ardis, 1980.
Grosz, Joseph — Boggs, W. Arthur: Hungarian Anthology. Munich, Griff, 1963.
Kabdebo, Thomas: 100 Hungarian Poems. Manchester, Albion, 1976.
Kirkconnell, Watson: Magyar Muse. Winnipeg, Kanadai Magyar Újság, 1933.
Kosztolányi levele Kirkconnelhez, Budapest, 1933., I. 31.
The Death of King Buda. Cleveland, F. Benjamin Society, 1936.
A Little Treasury of Hungarian Verse. Washington, American Hungarian Federation, 1947.

Hungarian Poetry, Sidney, Australian Press, 1955.
The Tapestry of Hungarian Literature. Pittsburgh, University Press, 1956.
Selected Poems of László Mécs. De Pere, Abbey Press, 1964.
I Graft Roses on Eglantines. Toronto, Weller Publishing, 1968.
Hungarian Helicon. Edmonton. Acadia University, 1986.
Kosztolányi Dezső: Írók, festők, tudósok I-II. Budapest, Szépirodalmi Kiadó, 1958.
Nyelv és lélek. Budapest, Szépirodalmi Kiadó, 1971.
Könnyü László: Koratavasztól őszirózsákig. St. Louis, MO, 1959.
Az amerikai magyar irodalom története, II. St. Louis: Amerikai Magyar Szemle, 1986.
A History of American Hungarian Literature. New York, A Cooperation of American Hungarian Writers, 1962.
Collected Poems, St. Louis. American Hungarian Review, 1968.
American Hungarian Review, 1963-1974.
Modern Magyar Literature. St. Louis, American Hungarian Review, 1968.
Összegyűjtött versek II St. Louis, Amerikai Magyar Szemle, 1974.
Literary Golden Jubilee Album. St. Louis, American Hungarian Review, 1984.
Hungarian Bouquet, St. Louis, American Hungarian Review, 1984.
Loew, W. N.: Magyar Poetry, New York, 1881 and 1899.
Nyerges, Antal: Poems of Endre Ady. Buffalo, Hungarian Cultural Foundation, 1969.
Attila József, Buffalo, Hungarian Cultural Foundation, 1973.
Petőfi, Buffalo, Hungarian Cultural Foundation, 1973.
Ray, David: From the Hungarian Revolution. Ithaca, Cornell University Press, 1966.
Reményi, Joseph: Hungarian Writers and Literature. New Brunswick, Rutgers University Press, 1964.
Riedl, Frederick: A History of Hungarian Literature. New York, Appleton Press, 1906.
Tezla, Albert: Ocean at the Window. Minneapolis, University Press, 1980.
Vajda, Miklós: Modern Hungarian Poetry. Budapest, Corvina Press, 1977.

DR. TÖTTÖSY ERNŐ:

Petronius búcsúja

A volt miniszter lesöpörte csíkos rabruhájáról a csillámtörmelékeket. Megpihentette a lapos fejtőszerszámot, amellyel a vékony csillámlemezeket kellett még vékonyabbra széthasítania.

1955 nyarán, ezen a reménységekkel teli nyáron, megengedték a Gyűjtőfogház súlyos politikai rabjainak, hogy dolgozhassanak. Reggeltől estig tartó idegőrlő csillámfejtéssel megkereshettek annyit, hogy "spejzolhattak" pár pakli cigarettát és néhány deka lekvárt.

Nyolcan voltak a kétszemélyes zárkában.

— Mi lesz a genfi konferencián? — sóhajtotta a volt rendőrtiszt.

— Semmi! — legyintett a miniszter.

— De Béla bácsi, még Eisenhower is elmegy személyesen Genfbe. Zsukovval fog találkozni, aki fegyvertársa volt, s állítólag nem is Nyugatellenes!

— Mindegy!

— Ne légy mindig pesszimista. Eisenhower is barátságosan nyilatkozott Zsukovról! Őt is félreállította Sztálin!

— Kit, Eisenhowert?

— Dehogy, Zsukovot!

— Lehetséges. De Sztálin többször félreállította az amerikaiakat. Legelőször Jaltában. Miért ne tenné most meg ugyanazt Zsukov Eisenhowerrel, amit megtett Sztálin Roosevelt-tel?

— Mert a jóhiszeműségnek van határa!

A miniszter fenyegetően emelte fel a csillámfejtő kést.

— Igazad van! A jóhiszeműségnek van határa, csak az a kérdés, hogy elérkeztünk-e már ehhez a határhoz?

— Biztos! Láthatod te is a könnyítéseket. Ma már dolgozhatunk, spejzolhatunk, kaphatunk könyveket némelykor. Sőt...

Odamutatott a sarokba. A szalmazsákra görnyedve, elmerülten írt egy keskenyarcú, sápadt társuk. Apró kis ceruzavéggel, toalett-papírra. A miniszter elmosolyodott.

— Valóban! Irodalmi munkát is végezhetünk lopott ceruzavéggel, WC-papírra. Ez igazán hatalmas fejlődés!

Félretette a csillámfejtőkést. Fáradt volt talán, de lehet, hogy csak megejtette a beszélési kedv. Mindenki érezte, hogy mesélni fog. Figyelmesen feléje fordultak a tekintetek, mert akármilyen igénytelen ember volt külsőleg, a gazdag emlékeket és élettapasztalatot a csíkos rabruha nem tudta némaságra alázni.

Szeretett mesélni.

Önmagáért és a hallgatóságért. Akkor visszaálmodta magát abba a világba, amely visszavonhatatlanul anekdóta már.

— Verset írsz? — kérdezte. — Tudod-e, hogy ez a mostani együttes felidéz bennem egy régi emléket az 1919-es kommün idejéből? Javában dühöngtek még Szamuely csámpás terrorlegényei, amikor páran, ellenforradalmi fiatalok, összegyűltünk egy nagy pincehelyiségben. Sötét volt, cigarettafüst, izgatottság. Egyszerre valami sámlifélére ugrott egy borzas hajú fiatalember. Felemelte kezét és csend lett. Éreztük, hogy fontosat akar mondani. És akkor, ott, ahonnan nem messze a Lenin-fiúk táncoltatták a kommunista nászt, elszavalt egy verset. Gyönyörű, allegórikus költemény volt.

— Emlékszem még a vers két első sorára: "Ég Róma, ég császárok városa. Fekete hamu szárnyal szerteszét"... Minden versszak végén ismétlődött a refrén: "a Tiberisbe szórja-hányja mind az évszázados szentelt csontokat"... Erre emlékszem csak!

— Tudjátok, ki volt Petronius?

Nem várt feleletet.

— Néró kortársa volt — kezdte felmondani a történelmi leckét. — Gáláns római lovag, az "elegancia nagymestere". Pogány volt, de pogányságában is mélyen humanista. Ha tudott volna valamit a kereszténységről, biztosan azzá lett volna. A költemény, a borzas hajú költeménye arról szólt, amint a felgyújtott Róma határán búcsúzik városától a bújdosni induló Petronius. Megundorodott és fél Néró bosszújától. Kár, hogy az a gyönyörű vers beleveszett az éterbe, mint egy szép énekszó. Sohasem láttam viszont azt a borzas hajú költőt. Talán kivégezték a vörösök.

Elhallgatott.

A keskeny arcú költő a fal mellé rakott szalmazsákra húzódott, s lázas sietséggel terítette maga elé a W.C -papírokat.

Szinte öntudatlanul ette meg a beadott sárgaborsófőzeléket, a heti étrend állandó fogását.

Már csak egy kis folt maradt a zárkafalon a délutáni napsugárból, amikor a költő nagy köteg toalettpapírral lépett a miniszter elé.

— Megcsináltam a verset!

— Micsodát?

— A verset!

— Melyiket?

— Hát Petronius búcsúját.

A csillámfejtőkések megpihentek. A költő zavartan rendezgette papírjait, a volt rendőrtiszt pedig bizonyos "hivatástudattal" állta el a "cirklit" (az őr kémlelőnyílását), hogy ne láthassák kintről, mi történik idebent.

A keskeny arcú észrevette a mozdulatot.

— Ne félj! Ha elkapnak, sem lehet baj. A vers, allegória! Úgysem értenének semmit belőle. Mit tudják ők, hogy a hájas Néró Rákosival azonos, hogy a Tiberis a mi Dunánk, hogy a Mamerinus a börtönünk: Vácon, Nosztrán, Kalocsán, a Gyűjtőfogházban és másutt. Mit tudják ezek, hogy Petronius mi magunk vagyunk, és mindazok, akik már elhagyták ezt a hazát.

A fojtó csendben bátran csendült fel a költő hangja:

Ég Róma! Ég császárok városa!
Fekete hamu szárnyal szerteszét
s a hét-halomról szellő kergeti
a döghalálnak kín-leheletét.
Az utcasarkon üszök és szemét,
fiúcska nézi rongyos-éhesen,
az apja meghalt, anyja nagybeteg,
nincs vágya, terve, még reménye sem.
Mint farkascsorda kivert ordasa,
néz füstöt, romlást értelmetlenül,
— ha bátrabb volna — megmarná talán,
ki gyengébb, mint ő s elébe kerül.
A Fórumon már zajong a tömeg,
hazudva vádol, lázít, bujtogat
s a Tiberisbe szórja-hányja mind
az évszázados, szentelt csontokat.

Nagy úr ám Néró! Hogy parancsa szólt,
felgyúlt az ég, hol tegnap Róma állt.
Ha lázadsz, Róma, s nem tetszik e tűz,
majd küld ő néked másfajta halált!

A kenyér helyett lesz majd cirkuszod,
hadd vesszenek el mind a bűnbakok
— "a keresztények" —, pompás ötlet ez,
majd testeikből fáklyasort rakok!
Ki ellenszegül: várja a kereszt,
nem kell talán több figyelmeztető
s ha nem elég a Via Appia,
az aréna lesz majd a temető!
És megkapja így cirkuszát a nép
s az oroszlán sem éhezik sokat
s a Tiberisbe hányhatják bele
az évszázados, szentelt csontokat!

Nagy tömeg jön! Nem! Patkánycsorda ez!
Úgy hömpölyög a szürke csőcselék,
mintha a pokol lucskos szennyvízét
a dicsőséges kőre öntenék.
Egy szobrot visznek. Ősi istenek,
hát tűritek e rút gyalázatot?
A pontifex sem lázadhat, maga
a börtön rabja vagy talán halott.
A félelemtől ha megittasul,
állattá válik minden pária.
Micsoda szobor, állat-isten az,
— tán Kelet küldte, messze Ázsia!
A Fórumon hát hangos a tömeg:
vádol, szennyez, lázít és gyújtogat
s a Tiberisbe szórja-hányja mind
az évszázados, szentelt csontokat.

A föld alól, hol rossz csatornabűzt
a vér szagával kever a magány,
a halál után sóhajt, könyörög
a sok rabszolga és rabszolgalány.
"Vizet!" — suttog egy rabbá tett tudós;
a szája liheg, tüdeje sipol.
Hány sóhaj száll az azúr ég felé
a Mamertinus rab-zárkáiból?
Nincs üzenet, mely kijut a falon,
a szánalomra minden fül süket,
Pár perc s az élet csak emlék marad,
körömmel vésik falra nevüket.

A zsarnoknál nincs soha kegyelem,
Elv: szemet szemért és fogért fogat!
A Tiberisbe szóratja bele
az évszázados, szentelt csontokat.

És toboroznak! Titkon, ravaszul.
Besúgó lesz, ki gyáva vagy szegény.
A császár kegye obulust jelent,
az árulás lett katona-erény.
Pretoriánus őrjárat kocog,
retteg a ház, hol hallják lépteik,
mert hájas Néró parancsa, ha szól,
a Mamertinus újra megtelik.
Hiába sóhaj, könyörgés, ima,
nem jut ki hang a nyirkos föld alól.
Néró nyugodt, már lantját pengeti,
új verset szőtt, már mosolyog, dalol.
Kigúnyol Róma? Mit fáj az neki,
hogy szín-virágod börtönben rohad,
a Tiberisbe szóratja bele
az évszázados, szentelt csontokat.

"Recipe ferrum", aki ellenáll.
Néró az isten, ő e hatalom.
Ki volna bölcsebb, költőben nagyobb?
Ki nőne túl e "halhatatlanon"?
Te korcs világ, hát eltűröd e gyászt?
Fölébed nőtt e podvás hájtömeg,
tömjént kell szórnod torzója elé;
ha nem, hát várnak a kereszt-szögek.
"Recipe ferrum!" Róma, ébredezz!
Saját magadra kiáltasz halált?
Verébként élni: trágya élet ez
annak, ki sas volt s a magasba szállt.
"Recipe ferrum!" Hadd folyjon a vér,
ha Néró dönt, ő sohasem válogat
s a Tiberisbe szóratja bele
az évszázados, szentelt csontokat.

Gyűlöllek, Róma, de szívem imád,
s ha búcsúzom e rózsás hajnalon,
nem bosszú mégse, ami elkísér,

de vágy ez, mérges, kínzó fájdalom.
Ha kezem, ezt a fiúi kezet
most vad átokkal égre emelem,
lehull karom, mert erősebb a vágy,
feltámad bennem az a szerelem,
mely összekötött örökre vele,
te bűnös, drága, dicső, átkozott.
Ha gyűlölettől perzselt a szavam,
a szívem úgyis csak imádkozott.
A Fórumon már indul a tömeg,
zötyög velük a morc halálvonat
s a Tiberisbe szórja-hányja mind
az évszázados, szentelt csontokat.

Hát Isten veled, drága városom!
Tovább időznöm percet sem lehet,
Néró parancsolt s oroszlánjai
az arénában várják fejemet.
Fülembe súg a kedves Tiberis,
ha napjaimat majd morzsolgatom
s szívemben hordom szégyenbélyeged,
te átkozott, te drága hét-halom.
Ha visszatérek, ki tudja, mikor
s nem lesz barátom, élő rokonom,
a csontjaikat, maradékukat
a Tiberistől visszazokogom.
Néró a percé, de Róma örök!
A szabadság már zászlót bontogat
és visszaadja könnyes Tiberis
az évszázados, szentelt csontokat!

A csend szótlanná fagyott a zárkában. Jó volt megfagyni, jó volt befagyni egy érzéshullámba, melyet mindenki saját egyénisége szerint alakított és érzett a magáénak.

Senki sem tapsolt, senki sem gratulált. Ki tapsolna a madárnak, amelynek dala elfeledteti, hogy a föld szépségét az ember teszi rúttá?

A szó zenéje volt a fontos. Megállította az időt, s visszaverődött a lelkek reménytelenül repedéses, mohos falán.

Mindegyik magát látta Petroniusban, mindegyik búcsúzott és átkozott, dédelgetett és kesergett. A gondolat magvát beleásták emlékeik s reményeik zűrzavarába.

Az egyik rab — talán egyetemista lehetett — megszólalt, csak magának, és olyan fojtottan, mint a rianás felett átfújó szellő sikolya:

— Nem lesz barátom, élő rokonom!

H. Tallós Katalin: Jézus siratása

STIRLING GYÖRGY:

A visszaeső

Amikor hajnali három előtt kilépett a Vadász utcai rendőrkapitányság kapuján, még teljes sötétség borult a városra.

— Pedig március végén járunk — villant át az agyán — s ilyenkor már egyforma hosszúak a napok és az éjszakák. De még így is beletelik félórába, amíg szürkülni kezd — vetett egy pillantást órájára, melynek foszforos számlapja kékesen világított, mint valami lidércfény. Befelé mosolygott: gyerekkori élménye jutott eszébe, amikor egy éjszakai utazáskor először látott lidércfényt villódzni valahol egy töltésmenti mocsár fölött. Akkor nagyon megrémítette a látvány — s emlékszik rá — azon az éjjelen már le sem merte húnyni a szemét.

Miért jutott eszébe épp most ez a lidérckaland? — állt meg töprengve. Léptei koppanása volt az egyetlen zaj, ami eddig kísérte a rosszul világított, néptelen utcán. Süket csend vette körül. Az utca — a belváros kellős közepén — olyan üres volt, mintha kihalt volna a város. Újra megindult: kip-kop. Hirtelen úgy érezte, követi valaki. Mióta kiengedték a börtönből, gyakran lepi meg ez az érzés. Ha az ember nyomában hét éven át mindig járt egy smasszer, később már nehezen szokta meg, hogy nincs mögötte senki.

Újra megállt. És óvatosan megfordult. Nem, megint képzelődik, mint az utolsó két évben annyiszor. Igen, a lidércek, villant agyába az előbb meg nem válaszolt kérdés: miért gondolt most épp arra a gyerekkori szorongásra? Miért?

— Ne áltasd magad — dünnyögte befelé —, hát azért, mert most is félsz. Mindig. A félelem már úgy kísér, mint az árnyék, mint második éned. Éppen tíz éve tart ez az állapot — morfondírozott magában. 1947-ben jött érted az ÁVÓ s most ötvenhetet írunk. Addig azt hitted: akinek rendben a szénája, tiszta a múltja, annak nincs oka félni. Aztán megtanítottak rá, mi a félelem. Ami kísér éjjel-nappal, ébren és álmodban.

— Hát gyáva lettél? — döbbent meg és érezte: a csípős

hajnalban verejték üt ki hátgerincén. — Gyávává tettek ezek a gazemberek? Gyávává tettek? — ismételte újra, forgatva szájában a szót: gyávává.

— Jaj, de ronda szó! — gondolta kedvetlenül. — Nemcsak a jelentése az, a torlódó á betűktől maga a szó is csúf.

Gyorsan elhessegette magától:

— Nem, nem vagy gyáva, csak félsz. És az kettő. Ki is volt az a francia tábornok, akitől csata közben, amikor jobbra-balra csapkodtak mellette az ellenséges ágyúlövedékek és fütyültek a golyók, azt kérdezte szárnysegéde: Mon general, ön nem fél? A hadfi állt tovább, mint a cövek és úgy felelt a kérdésre: Dehogynem! És mégis maradok.

— Ki a fene is volt ez a tábornok? — kutatott emlékezetében. — Francia volt, az biztos. Vagy tán magáról Napoleonról szól ez az anekdota? Hát nem mindegy? — legyintett. — Romlik a memóriád, öreg fiú! Nevek, események esnek ki a fejedből és hiába kutatsz utánuk, lesüllyedtek valahova a semmibe. Egy biztos: a hét év nem használt az emlékezőtehetségének.

* * *

Gépiesen vitték tovább a lábai. Hirtelen éles szélroham csapta meg a Duna felől. Összehúzta magán a kabátot. Csak most érezte, hogy fázik.

— Milyen okos is voltam — veregette meg gondolatban saját vállát —, hogy tegnap, mikor bejöttem ide, nagykabátot vettem.

Pedig reggel, mikor elindult otthonról, melegen sütött a nap és mintha tavaszillat szállt volna a levegőben.

— Tavasz? — keserűen elmosolyodott. — Micsoda tavasz? Lehet, hogy a természet a maga rendje szerint tavaszt, újjászületést jelez, de te, pajtás, érzed-e a tavaszt?

Hirtelen vad düh öntötte el. Maga sem tudta, mit tesz, ahogy belerúgott az éppen útjába kerülő otromba hirdetőoszlopba. Az tompán kongott, mint az üres hordó. Felszisszent. Ez fájt! De valahogy mégis jólesett. Mintha azt a pimasz képű kihallgató zsarut rugta volna fenékbe.

Gondolatai összevissza kavarogtak. Megállt, mert egy korai szemeteskocsi dübörgött el az úttesten.

— Ideje, hogy rendbeszedd a fejedet! — mondta hangosan.

Tehette. Az utcán egy teremtett lélek sem mutatkozott. Mire is gondolt az előbb? Próbálta visszagombolyítani a fonalat: igen, érezte, hogy fázik. S örült, hogy van rajta kabát. Lám,

mikor reggel elindult a rendőrségre — 10-re szólt az idézés —, megjárta az eszét, hátha benntartják. És még hűvösek az éjszakák. A priccsen jó szolgálatot tesz ilyenkor a nagykabát. Takaró, párna, derékalj, minden lehet. Gazdag tapasztalata volt az ilyesmiben.

— A tegnapi idézés hányadik is volt január óta? — számolgatta az ujján. — Hetedik, nyolcadik? Tán még több is. Kilenc, igen! Ha legközelebb behívnak, akkor jubilálni fogok! Gratulálok, apafej! — mondta megint maga elé.

Először január 5-én hívták be egy kis beszélgetésre. Akkor még nem idézést kapott, hanem civilruhás nyomozó jött érte. Mint 47-ben, tíz évvel ezelőtt. Csak akkor hárman voltak és Pobedába tuszkolták. Ez a fickó egyedül érkezett és nem is volt goromba. Amikor a csengetésre ajtót nyitott, még köszönt is.

— Jó napot — mondta —, öltözzék fel, velem jön a kapitányságra.

Remegett a lába. Már hetek óta minden nap készült erre a látogatásra, de most mégis gyengeséget érzett.

— Vigyek tisztasági szereket? — kérdezte elvékonyult hangon, mintha gombóc akadt volna torkára.

— Nem kell — bámult rá a nyomozó —, estére hazajön.

Mert akkor az előszobaszekrény tetején már hetek óta ott lapult egy öreg vászonzacskó. Az édesapja háborús oldalzsákja volt, sok vihart látott frontot járt öreg darab. De erre a célra pont jó. Nem szúr szemet a smasszeroknak. Nohát, ebbe már december közepén beletett egy törülközőt, szappant, fogmosó szereket, meg pár zsebkendőt. A legszükségesebbeket. Mást nem, mert ismerte jól a börtönregulákat. Aki még nem volt sitten, nem is tudja, mit jelent ott egy tartalék zsebkendő vagy egy darabka szappan. Olyan volt, mint a légócsomag a háború idején.

Háború, légiriadók, hadifogság, börtön, forradalom.

— De nagyon kijutott az én generációmnak — morfondírozott magában. — Alaposan kiművelődtünk minden téren! No és most a rendőrségi "beszélgetések"!

— Éhes vagyok! — nyilalt hirtelen gyomrába a majdnem huszonnégyórás koplalás. Igaz is: tegnap korán reggel ivott egy kávét és alig harapott hozzá pár falat vajaskenyeret. Ha előre tudja, hogy hajnalig tart majd a kihallgatás, megpróbál többet enni. Többet enni? "Beszélgetés" előtt? Jól tudja, hogy olyankor mindig úgy összeszorul a gyomra, mintha marokra fogná valaki. A nagy színészek is így vannak. Még az ezredik fellépés

előtt is lámpalázasak. Csoda-e, hogy kilencedik jelenése előtt nem volt étvágya? Ebben a szakmában képtelenség rutint szerezni. Figyelt a fájásra a gyomorszáj körül.

— A fekély! A börtönemlék — gondolta keserűen és orvosság után kezdett kotorászni zsebében. De hiába kutatott mindenhol, tablettái már elfogytak.

— Persze, napközben elszopogattam őket, hogy valami legyen a gyomromban, mielőtt fájni kezd — emlékezett vissza az előző napon történtekre.

Nehéz nap volt! Amikor reggel 10-kor megmutatta idézését a kerületi kapitányság kapujában posztoló rendőrnek, az csak annyit lökött oda:

— Második emelet, hatos.

Úgy ment föl a kopott lépcsőkön, mint aki hazajön: már nagyon ismerős volt a hely. A második hatosban is járt már vagy kétszer. Ha jól emlékszik, ott egy kackiás bajszú főhadnagy "beszélgetett" vele elég elfogadható stílusban. Az a típusú kihallgató volt — ismert már néhányat és kategóriákba sorolta őket —, aki megjátssza a jóindulatút és úgy próbálja kiszedni a delikvensből az őt érdeklő adatokat, hogy összevissza beszél mindenről s közben ejt el egy-egy szinte észrevétlen kérdést. Ez a főhadnagy is arról kíváncsiskodott például, hogy kikkel tartott kapcsolatot a régi börtöntársak közül a forradalom alatt. És hogy azok most mit csinálnak, merre vannak? Ravasz volt az ürge, úgy tett, mintha mindenkit ismerne. — Dehát én se most jöttem le a falvédőről és úgy összekevertem, hogy aligha lett okosabb. Csak olyanokról beszéltem neki, akikről biztosan tudtam, hogy Nyugaton vannak. De ezekről negyedórákig. Végén ő unta meg és hazaküldött. Mint a többi. Általában négyöt órát nyüglődtek, erről-arról faggatóztak, néha egy óra hosszat is hagytak várni, amíg behívtak egy szobába. Ez volt a kifárasztási taktika. Az idegek felőrlése.

— Egyébként igazán nem panaszkodhatom, általában udvariasan bántak velem. Csak tegnap fogtam ki egy különlegesen "randa" frátert — állt meg a Markó utca sarkán.

A keleti égbolt felől mintha halvány világosság szűrődött volna át a kora hajnali sötétségen.

— Mindjárt jön az első villamos — gondolta, és figyelt a Nyugati felé, nem hallja-e a síncsikorgást a Váci útról? Fölnézett az utcatáblára és csak most ért a tudatáig, hol is van voltaképp:

— M-a-r-k-ó — betűzte lassan a jól ismert nevet. — Az ör-

dögbe is! — dogohott magában —, miért kellett nekem pont erre jönni ma? Nem volt elég egész este ezt a mocskos helyet emlegetni, még látnom is kell?

Legszívesebben elfordult volna, de valahogy mágnesként vonzotta tekintetét a törvényszéki fogház, a Markó tőle balra terpeszkedő otromba épülete. A kolosszus némán és sötéten bámult vissza rá:

— Megismersz-e? Emlékszel-e rám? — vágott hetykén a fekete ablakokkal hallgató háztömb felé. — Eleget találkoztunk, voltam a vendéged néhányszor.

Igaz is, hányszor fordult meg ezek közt a poloskás falak közt? Számolta: no igen, 47 karácsonya előtt találkoztak először, amikor — ünnepi ajándékként — két hónap után áthozták ide az Andrássy út 60-ból. Akkor azt remélte, a tárgyalásig már békén hagyják; szentül hitte, akkor úgyis szabadul; de addig még kétszer vitték vissza az ÁVÓ főhadiszállására pótnyomozás, további puhítás céljából. Az ítélet után — mert persze a tárgyaláson nem szabadult — a Gyűjtőben kötött ki; azt gondolta, többé nem látja a Markó zsúfolt, büdös zárkáit. Aztán jött az a buta feketelevél-história, a lebukás, meg az újabb tárgyalás. Amikor tárgyalásra vitték a börtönből. Micsoda komédia volt!

— Akkor lettem "visszaeső" — hangtalanul nevetett. — Most nevetek — vett mély lélegzetet a friss hajnali levegőből, mert a Markóról valahogy az orrában érezte a börtön jellegzetes, terhesen fojtó szagát —, akkor bezzeg nem volt kedvem erre... De a szagmemóriád még hibátlan — állapította meg elégedetten.

Az elmúlt nap alkalma nyílt éjszakába nyúló memóriagyakorlatot tartani! Az a piszok zsaru folyton olyan dolgokra tért vissza, amikre már alig emlékezett. Hogy mi történt a Gyűjtőben 1949 telén? Kikkel állt akkor kapcsolatban a falakon belül s később a falakon kívül.

— Érdekes! — torpant meg hirtelen. — Mennyit dumált az ürge a Markóról is és kérdéseivel mindig a "visszaeső" tárgyalás körül keringett. Hogy ismertem-e azelőtt Dobait, járt-e nálam a szabadulásom után, találkoztam-e vele a forradalom, azaz ahogy ő mondta persze, az ellenforradalom alatt és — no lám, ezen mennyit lovagolt! Tudom-e, most hol van Dobai? Fene tudja, azóta se láttam, hogy együtt álltunk a népbíróság előtt. De hiába erősítgettem a pacáknak, csak nem akart hinni nekem. Egyszer annyira elveszítette a türelmét, hogy felug-

rott az íróasztaltól és azt hittem, nekem jön. De csak üvöltött, hogy tudom, maga most hazudik és menti a haverját. Haverom? Ugyan kérem, egy volt smasszer!

— Mert Dobai smasszer volt. Úgybizony! No persze akkor, 1949-ben. Hogy mi volt azelőtt és mit csinálhat ma, Isten tudja. Vajon miért érdekelte ennyire ez a zsarut, hogy mit tudok Dobairól?

Azon kapta rajta magát, hogy áll a Markó négy utcával határolt, szűnni nem akaró vöröstéglás tömege előtt és töpreng. Bámulja az épületet, mintha attól várna választ a kérdésre: mit kellene tudnia Dobairól? Ha nem lenne fontos, talán már tegnap délben hazaengedték volna. De mert ezzel a Dobai-ügygyel sehogyan sem tudtak zöld ágra vergődni a zsarukkal, hát jól elhúzódott a "beszélgetés". Este 10 óra felé már nagyon fáradt volt: azt hitte, leragad a szeme. A zsaruk persze váltották egymást. Néha félórákra is magára hagyták, aztán megint új kihallgató jött be a szobába.

— Mindegyik úgy kezdte: csak diskurálni akar, ne aggódjak, nincs velem semmi probléma, ha okosan viselem magam, egy-két óra múlva hazamehetek. Így lett fél három, mire kilöktek az éjszakába. Az utolsó zsaru nagyon ráért — biztosan rásózták az éjszakai ügyeletet és velem akarta agyonütni az időt —, szóval az utolsó kihallgató 8-kor vette át a stafétabotot és azzal kezdte, hogy egy hatalmas ibrik kávéval kínált meg. Elfogadtam; persze, hogy elfogadtam, mert már alig voltam képes nyitva tartani a szemem. Aztán egyszerre ez is elkezdte a Dobait...

— Úgy látszik, Dobai volt az aznapi lecke a Vadász utcai kapitányságon! Gondolkozzunk csak, mit is tudok valóban erről a Dobairól? Kezdjük csak az elején!

Nekitámaszkodott egy autóbuszmegálló üvegbódéjának és elkezdte visszafelé pergetni a filmet. A történet, amit magában csak "visszaesés-buli" néven tartott számon, 1949 késő őszéig nyúlt vissza. Akkor már másfél éve a Gyűjtő lakója volt, túl egy többnapos népbírósági tárgyaláson és egy fellebbezésen, amely hat év kényszermunkában véglegesítette az ítéletét. Addigra már úgy-ahogy beleilleszkedett a gépies börtönrendbe és — mint minden rab — ő is igyekezett megkeresni azokat a kis ajtókat, melyeken át kapcsolatot tarthat a külvilággal, családjával. Sokféle trükköt találtak ki a leleményes rabok, hogy leveleket csempésszenek ki a börtönből vagy híreket kapjanak szeretteiktől. A legegyszerűbb módszer volt az időnként engedélyezett csomagokban, bejövő és kimenő ruhaneműkben elrejtve,

bevarrva küldeni és kapni cigarettapapírra írt üzeneteket. De ez nem ment minden kockázat nélkül, mert a smasszerek legtöbbje — ha egyébként ostoba volt is, mint hat pár rendőrcsizma — e téren igen találékonynak bizonyult és jó érzékkel "szúrta ki" a leglehetetlenebb rejtekhelyeket. A lábosnyelet, kabátbélést és ingnyakat már teljesen ki kellett kapcsolni az üzenetközvetítés lehetséges formái közül, mert a csomagvizsgáló őrök mindig ezeket a helyeket vizsgálták leggondosabban.

De a rabon nem lehet kifogni. Ha nem megy a feketelevelezés a csomagcsatornán át, talál más módot. Ott vannak, ugye, a smasszerek, akik megkeserítik az életünket, próbáljuk meg rajtuk keresztül! Néha éppen a legszokatlanabb út a legsimább. Korrupt emberek mindenütt vannak, miért ne lennének éppen ezek közt a léhűtők közt? A fizetésük nyomorúságos, pár forintért biztosan szót lehet velük érteni. Persze nem mindegyikkel. Akad köztük meggyőződéses bolsi, szadista párttag, aki kedvét leli a rabok kínzásában. Ezek szóba sem jöhetnek. De vannak a régi fegyőri testületből átvett veteránok, akiket nem fűt semmiféle ideológia és csak tessék-lássék végzik munkájukat s akik éppúgy tartanak a nagyszájú kommunista őröktől, mint a rabok. A régiek közt — mondják — van, akit a honvédségből soroztak be a fegyőrök közé és egyikük-másikuk, ha senki se látta, szívesen elegyedett beszélgetésbe a rabokkal, részvétet mutatott irányukban.

Ilyennek ismertük Dobait is. Magas, jóképű fickó, majdhogynem elegáns volt a szürke fegyőr-egyenruhában. Az a hír járta róla, hogy a háború előtt jutasi őrmester volt, amiről persze sohasem beszélt. Isten tudja, hogyan került a smasszerek közé, de látszott, hogy megvan a magához való esze és nem rosszindulatú. És ez már önmagában is jelentett valamit. Mindenesetre kirítt a többi smasszer közül és noha nem bratyizott a kommunistákkal, még azok is respektálták. Némelyik rab azt rebesgette, hogy Dobai többször kitüntette magát az orosz fronton. De erről senki sem tudott biztosat.

Tehát Dobai a mi emberünk, őt kell megkörnyékezni. Egyikünk, egy szabadabban mozgó házimunkás, hajdani katonatiszt, vállalkozott a feladatra. Jó pár nap telt el, amíg egyszer alkalma nyílt ételhordás közben kettesben maradnia Dobaival. Az egész Jobb II. csillag első emelete izgatottan várta az eredményt. Persze csak néhányan voltunk beavatva a tervbe, de a börtönben nehéz titkot tartani. Az egyik reggeli sétán sikerült összekerülnöm a házimunkással:

— Mit végeztél Dobaival?

— Hát vállalja. Nem ment könnyen, de megdumáltam. Mondtam neki, hogy ez még jó pont lehet, ha fejreállnak a komcsik és megváltozik a rendszer. Kötélnek állt.

— És hogyan működik majd a vonal?

— Hát egy megbeszélt időben valaki átadja neki az összegyűjtött leveleket és ő kiviszi a paksamétát. Aztán elviszi egy megadott címre. Akinek levele van, ott megkaphatja és ott is gyűjthetik majd össze a szülők, meg a feleségek, ha befelé akarnak valamit küldeni. Dobai egy hónapban egyszer majd elmegy értük és behozza a cuccot.

— Mit kér?

— Azt nem tisztáztuk pontosan. Annyit mondott, hogy nemcsak a forint jön jól neki, hanem a ruhanemű, főleg gyerekruha is. Merthogy van vagy hat csemetéje.

És a vonal beindult. Pontosabban működött, mint gondoltuk volna. A következő hét elején a házimunkás begyűjtötte a kimenő leveleket — összegyűjtött vagy kéttucatnyit —, a köteget aznap délben ebédhordáskor belecsúsztatta Dobai köpenyzsebébe. Egy bátor és vállalkozó szellemű édesanya címét adtuk meg Dobainak, távoleső budai villanegyedben. S hogy a leveleket megkapták otthon, azt abból tudtuk: két hét múlva megérkeztek a válaszok. Micsoda boldogság volt ezeket olvasni: nem nyúlfarknyi cigarettapapír-üzenetek, hanem rendes, hosszú, mindenre kitérő családi beszámolók, rengeteg minket érdeklő hírrel, a külvilág eseményeivel, hozzátartozóink szeretetével. És ami legfőbb: ezek cenzúrát nem látott levelek voltak, nem éktelenkedett rajtuk a börtönparancsnokság pecsétje, nem ütötte bele az orrát magánügyeinkbe senki! Boldogok voltunk. És azok voltak a kintiek, anyák, feleségek, szülők is.

Dobai jól ellátta feladatát. És — mint egy beszélőn megtudtuk — nem is élt vissza a helyzettel. Beérte levelenként pár tízessel és ha a gyerekei számára kapott ezt, azt, külön megköszönte. Udvarias volt és nem sokat járt a szája — mondták a beszélőn a látogatók. Csak egyet kért tőlünk a házimunkáson keresztül: hogy nekünk se járjon a szánk és ne terjesszük a Gyűjtőben, hogy ő a postás. Mert nem szeretne lebukni. Az állásával és a szabadságával játszik — mondta a házimunkásnak, mert ha fölfedeznék a dolgot, közénk vágnák a sittre. És ezt mi is tudtuk: a levelező-kör tagjai hallgattak, mint a sír és ha fájó szívvel is, az összeesküvések szabályai szerint a kapott leveleket mindig megsemmisítettük. Nehogy egy hipis — zárkaellenőrzés —

gyanús nyomot találjon és emiatt bukjunk le. Ha Dobai bajba kerül, végzetes lehet mindnyájunk számára: ez a csatorna is eldugult volna, ami utolsó kapcsolatunkat jelentette a külvilággal.

Pár hónapig rendben is ment minden. Aztán egyszer — emlékszem nyirkos, szürke, vigasztalan novemberi hajnalra ébredtünk — a reggeli osztásnál jött a bénító hír. Dobai lebukott! Az egyik takarító házimunkás hallotta, amint a konyhás smasszerek egymásközt beszélték, hogy előző este az őrparancsnok föltörte Dobai öltőszekrényét és egy nagy borítékban valami húsz feketelevelet talált. A bűnjeleket magával vitte a börtönigazgatóhoz és Dobait azonnali hatállyal kirúgták. Persze vizsgálat indul ellene, a legszigorúbb, mert egyenruhás alakulat tagja volt. Még szerencséről beszélhet — mondták egymás közt a smasszerek —, ha szabadlábon várhatja meg a tárgyalást. Mert egészen biztos, hogy bíróság elé kerül és jó, ha két-három évvel megússza.

Dermedt csend ereszkedett a Jobb II. zárkáira. Még a reggeli kávéhoz sem nyúlt senki. Ott hűlt ki a csajkákban, de mindenki a híreket leste és még az éhségükről is megfeledkeztek. A félelemtől összeszorultak a rabgyomrok, senkinek sem volt étvágya. Amikor az ebédosztásra nyitották a zárkákat, a két legnagyobb hangú smasszer kísérte a kondérosokat és minden mozdulatukat figyelték. Az egyik zárkában durván ráordítottak valakire, mert szólni mert, hogy kevés levest kapott a csajkájába.

— Fogja be a száját, mert sötétre vágom, ott még ennyit se kap! — üvöltötte a smasszer és becsapta a zárkaajtót, hogy csak úgy döngött. Egyszóval a smasszerek nagyon idegesek voltak; éreztük, hogy nagy baj lehet.

Az is volt! Másnapra az egész Gyűjtő tudta, hogy Dobait elkapták feketelevelekkel és azonnal le is szerelték. Egyes hírek szerint már a Markóban ül, de a jólértesültek úgy hallották, hogy otthon van, csak éppen nem hagyhatja el a fegyőri lakótelepet. Az igazságügyminisztérium vizsgálata már folyik és most nyomoznak a hozzátartozók után, akiknek a leveleit megtalálták Dobainál. Meg természetesen faggatják a szerencsétlent, kikkel állt még kapcsolatban a rabok és a kintiek közül. Te jó Isten, ebből óriási botrány lesz! Hogy a további levelezésnek lőttek, arra már nem is gondoltunk, csak a mieinket féltettük, szüleinket, a feleségeket. Meg ne hurcolják őket, valami bajuk ne legyen! Mi leüljük azt a pár hét szigorítottat sötétzár-

kával, esetleg böjttel, keményfekhellyel és kurtavassal, de ha a kintieknek baja esnék, azt nem élnénk túl!

Dobait is sajnáltuk: a szerencsétlen egy életre elvágta magát, biztosan rásóznak vagy öt évet. S találgattuk, hogyan bukhatott le. Vajon besúgta valaki, egy rab fecsegett, netán valamelyik smasszertársa szúrta ki a leveleket a szekrényében? Az is lehet, hogy meglátták, amikor a városba vitte a leveleket és attól kezdve figyelték. Amúgy sem volt tiszta valami Dobai körül és felettesei egész biztosan megbízhatatlannak tartották. Talán csak az alkalomra lestek, hogy kitörhessék a nyakát. Majd csinálnak egy nagy pert, hogy lám a régi rendszer embere összejátszott a fasisztákkal. Ezzel megfélemlítik a többi smasszert és máskor ugyan senki sem vállalkozik arra, hogy jót tegyen akár egy rabbal is. Tisztában voltunk azzal, hogy szigorításokra számíthatunk s talán még a negyedévi levélírást is megvonják tőlünk. Szóval a Dobai-ügy alaposan fölkavarta az életünket és sokan szidták is volt postásunkat: hogy a saját vigyázatlansága miatt került bajba és hozta ránk a bajt; de akadt olyan is, aki azt bizonygatta: Dobai kettős játékot játszott és a börtönigazgatóság tudtával vállalta a postás szerepet, hogy felgöngyölhessék a feketelevél-vonalakat és lebuktathassanak bennünket.

Lehet, hogy így volt. Dobairól nem sokat tudtunk, a kommunisták aljas módszereit pedig jól ismertük. De akár így, akár úgy, ebből súlyos fegyelmije lesz valamennyiünknek! Minden reggel vártuk, mikor szólítanak bennünket az őrparancsnoki irodába, hogy megtartsák a kihallgatást. Tudtuk, kik az "érdekeltek" és ha ezek közül hívtak valakit, az egész csillag lélegzetvisszafojtva figyelt, milyen nevek következnek. De csodák-csodája, a börtönélet ment tovább a maga megszokott menetrendje szerint. A feketelevél-ügyet senki sem említette, ebben az ügyben a kutya sem szólt hozzánk. A dolog kezdett gyanussá válni és sokan az optimisták közül már abban reménykedtek, hogy elaludt az egész dolog és megússzuk a balhét.

— Dobai sógora ávós alezredes — hozta a kiblihírt egyik reggel az orvosirnok, aki a kórházban szedte föl a fülest —, az elsimította az ügyet. Dobait áthelyezik egy vidéki fegyházba és vége. Nektek se lesz semmi bajotok, mert nem akarják fölkeverni az ügyet, különben Dobait nem lehetne kihagyni a buliból.

Ez elég logikusan hangzott és már kezdtük beleélni magunkat, hogy ezt a balhét is szerencsésen megúsztuk. Aztán egy szép napon — mit beszélek, hogy szép napon, egy ronda decemberi reggelen, úgy Mikulás táján — váratlanul becsapott a bomba.

Nyitás után, alighogy megkaptuk a reggeli kávét, meg a zárkánként járó fekete cipót, listát kezdett olvasni a földszinten az osztályvezető őrmester. Egy név, két név, majd a harmadik. Mindenki fülelt: nagy Ég, ezek mind a levelezők közül valók! És az öblös hang csak sorolta szakadatlanul: Szeder, Visontai, Hanák, Zoltán, Fehér, Krompecher, Simon és még vagy öt név. Számoltuk: tizenhat nevet olvasott fel az osztályvezető, kettő híján valamennyiünket, akik üzleti kapcsolatban álltunk Dobai-val.

— Gyerekek, vége! Most jön a balhé — suttogta egyik zárkatársam és fölvette a halinazekéjét, hogy ha nyílik az ajtó, indulhasson lefelé. Mert a parancs úgy szólt: akik a nevüket hallották, irány a földszint!

Kelletlenül szállingóztunk lefelé a kopott lépcsőn és rossz előérzettel álltunk sorba az osztályvezetői iroda ajtajában.

— Őrparancsnoki kihallgatásra viszem magukat — ordított az osztályvezető. — Tudják, miért, jómadarak. Most megkapják, amit megérdemeltek! Na, balra át, indulj!

Egy szót sem szóltunk, mindenki némán lépdelt a másik nyomában. Vajon mi vár ránk? Hány nap fegyelmi? És mit vonnak meg tőlünk, mitől tiltanak még el, hogy éreztessék hatalmukat? Micsoda ocsmány letolást kapunk majd az őrparancsnoktól, lesz mit hallgatni!

Tévedtünk. Többszörösen is. Először is nem volt kiabálás. Az őrparancsnoki irodában egy ismeretlen civil várt ránk, aki halkan, európai modorban közölte velünk, hogy ilyen és ilyen paragrafus megsértéséért vesztegetés miatt bírósági eljárás indult. Egy hónap múlva lesz a tárgyalás a Fővárosi Bíróságnál, a Markó utcában. Addig mindenki megkapja az ügyészi vádiratot, hogy védekezhessen a tárgyaláson. A civil — most már tudtuk, hogy az ügyészség embere — egyeztette a névsort és a születési éveket. Aztán a felvezető tizedes hátra arcot vezényelt és visszamentünk az osztályra. Fegyelmiről szó sem volt, de kétségbe voltunk esve. Mindenre számítottunk, csak erre nem. Egy jogász is volt köztünk, az azt mondta: erre még nem volt példa a magyar jogszolgáltatás történetében! Bűncselekményt — vesztegetést — elkövetni a börtönben! Mert ártatlan családi ügyekről levelezünk a családunkkal? Ez valóban megdöbbentő! És ami legjobban izgatott valamennyiünket: attól rettegtünk, ha minket bíróság elé cipelnek, aligha kímélik hozzátartozóinkat! Az pedig tragikus következményekkel járhat. És a lelkiismeretünket örökké nyomja, hogy miattunk kerültek bajba a kintiek. A mi könnyelműségünk miatt.

Mint mondtam, ez december első napjaiban volt; egy hét múlva kikézbesítették a vádiratokat. Tizennyolc vádlottat soroltak föl benne, valamennyien rabokat. Hozzátartozók közül, hála Istennek egyet se. Nagy kő esett le a szívünkről és a sétákon egyeztettük az elmondandó vallomást, a lehetséges védekezést. Az ügyész "Szeder András és társai" címszó alatt hírdette meg a vádat, ami valóban vesztegetés volt és az indokolás szerint ezt a bűnt azzal követtük el, hogy Dobai Istvánt különböző ajándékokkal és főleg pénzzel rávettük arra, hogy leveleket közvetítsen illegálisan. (Szeder az "összekötőnk" volt.) Közben ügyvédi beszélőkről, meg egy-két családi beszélő révén megtudtuk, hogy a nyomozók bizony kimentek minden érdekelt hozzátartozóhoz, és jegyzőkönyveket vettek föl. De valami meglepően humánus szemlélet által vezettetve a kintiek közül senki ellen nem emeltek vádat, csak tanúkénti kihallgatásukat helyezték kilátásba a tárgyalás idején. Így az egész ügy nem túlzottan érdekelt bennünket: 6-8 éves ítéletekkel "megmázsálva" ki törődik még pár hét, pár hónap ráadással? A fontos, hogy egyetlen hozzátartozó sem kerül bajba: ez annyira megnyugtatott bennünket, hogy valósággal derűs szívvel vártuk a tárgyalás napját.

Az el is érkezett, 1950. január 17-én. Egy nappal előbb fölpakoltak bennünket, tizennyolcunkat egy rabomobilra és két géppisztolyos smasszer díszkíséretével átszállítottak bennünket a Markó utcai törvényszéki fogházba. Ott bevágtak valamennyiünket az egyik nagy földszinti átmeneti cellába, ahol se szalmazsák, se pokróc nem volt, csak piszok, poloska és bűz. Itt húztuk ki az éjszakát nagyrészt beszélgetéssel, mert a Markó földszintjén egész éjszaka olyan zaj és jövés-menés volt, hogy nem jött álom szemünkre és hát a derékalj is kemény volt kissé. Csak hajnalfelé szundítottunk egyet, de persze már ötkor dörömböltek ébresztőt az ajtón a házimunkások. Így aztán elég összetörten sorakoztunk föl a folyosón, amikor elérkezett a tárgyalás ideje.

Mivel a börtönépületből átvittek bennünket az azzal szomszédos törvényszékre, a szabályok szerint kézibilincset raktak ránk. Épületes látványt nyújthattunk, amint előttünk és mögöttünk egy-egy fegyveres őrrel libasorban végigvonultunk a törvényszék tekervényes folyosóin a kijelölt tárgyalóterem felé. A rabruhás, lekopaszított fejű, sovány, bilincsbe vert kezű rabok szomorú menetét szánakozó pillantásokkal kísérték a folyosón ácsorgók, várakozó ügyvédek, felek. És szemünk sarkából

láttuk, hogy ott várnak bennünket a feleségek, édesanyák, testvérek. Jó volt látni őket: egy intés, egy szemvillanás, hogy örülünk nekik és máris ott sorakoztunk a vádlottak padjánál, sorban a pulpituson ülő népbírák előtt.

Egy magába roskadt, kopott civil kabátba öltözött alak már ült a vádlottak padja legszélén: Dobai volt. Alig ismertünk rá. Lesütötte szemét, kerülte tekintetünket. Az ő ügyét — mint a tárgyalás során kiderült — külön kezelték, a mi perünkben csak tanúként idézték meg.

A többi már gyorsan pergett. A tanácsvezető bíró hadarva felolvasta a vádiratot, majd egyenként megkérdezett bennünket: bűnösnek érezzük-e magunkat. Természetesen valamenynyien nemmel feleltünk, mire a bíró csak legyintett. Aztán az egyik népbíró Dobait szólította, aki úgy beszámolt mindenről, hogy ott már nem volt értelme a tagadásnak. Igen, mi megkörnyékeztük őt, hogy vállalja a levelek közvetítését és ő megtévedt. Sok gyereke van, kevés a pénz, nem tudott ellentállni a csábításnak. Szánja-bánja bűnét, de majd igyekszik jóvátenni. És így tovább. Majdnem fölfordult a gyomrunk, de Dobai vallomása eldöntötte az ügyet. A bíróság pár percig tanácskozott, aztán a tanácselnök kihirdette az ítéleteket: az elsőrendű vádlott két hónapot kapott, mi többiek fejenként egy hónap fogházat. Amit majd hozzáadnak az alapítélethez, összevonva a két büntetést. Vállatvontunk: ha az egész hat évet le kell tölteni, ki törődik azzal, hogy még egy hónapot rá kell húznia? Dehát hol leszünk mi már hat év múlva!?

Még bent voltunk a börtönben. És mindenki letöltötte a plusz büntetést is, mivelhogy az ítéletet megküldték a börtönnek és rávezették az érintettek személyi lapjára. És itt ért bennünket a meglepetés: az egy hónapos ítélet tényleg bagatell volt egy hat évre ítélt rab szemében, de az újabb ítélettel más is járt. A Gyűjtőbe való visszaérkezésünk után két nappal valamennyiünket szólítottak és más zárkába helyeztek. És a zárkaajtó mellett levő névtáblánkra nagy V betűt írtak. Visszaeső. Ami nagyon sok külön kellemetlenséggel, súlyosbítással járt: kedvezményeink egy részét elvették és nem számíthattunk többé — még jó magaviselet mellett sem — negyed vagy nyolcad elengedésre. A két ítéletet az utolsó napig le kellett töltenünk.

Vertük volna a fejünket a falba, amikor ezt megtudtuk. De már késő volt. Nehéz napok következtek ránk a börtönben: a Dobai-eset óta a smasszerek is megvadultak és még az is, aki emberséges volt eddig közöttük, megváltozott. Féltek, hogy ha

a legkisebb jóindulatot mutatják irányunkban, Dobai sorsára juthatnak, és haragudtak is ránk, mert bizonyára úgy érezték, mi vagyunk az okai volt kollégájuk, Dobai lebukásának.

Dobai egyébként végleg eltűnt szemünk elől. Úgy hallottuk, az ügyét katonai bíróság tárgyalta és Dobaira több éves büntetést sózott rá. Arra pedig minden reményét elveszítette, hogy valaha is visszaveszik bármelyik fegyveres alakulathoz. Sajnáltuk is, meg nem is. A tárgyaláson hallottak után már nem gyanúsítottuk azzal, hogy besúgó volt, de megalázkodása és gerinctelen viselkedése miatt mélyen megvetettük.

Nekünk, visszaesőknek ettől kezdve duplán pokollá vált az életünk a falak mögött. Mindenkor külön kezeltek bennünket és a nagy V betű bélyege mindenhova elkísért bennünket. Egészen a hét év utáni szabadulásig.

* * *

Észre sem vette, hogy közben egészen kivilágosodott és körülötte munkába siető emberek trappolnak a villamosmegállók felé. Az első autóbusz is befutott a megállóba és a felszálláshoz igyekvő utasok valósággal elsodorták. Lassan kiegyenesítette meggémberedett derekát, nagyot nyújtózott, hogy csak úgy ropogtak a csontjai. Még egy pillantást vetett a Markó most már reggeli napfényben úszó, de még így is barátságtalan vörös épülettömbje felé és lassan újra elindult a 6-os villamos megállójához.

Vajon miért voltak kíváncsiak a nyomozók arra, hogy tud-e valamit Dobairól? Hogy látta-e azóta? Dobaiból nem nézte ki, hogy a forradalom alatt karakánul viselkedett volna. Ámbár nincs kizárva. Minden lehetséges. Talán kinyírt pár kommunistát és most el akarják kapni? Szerencsétlen flótás: akkor ő is *visszaeső* lesz. Keserűen mosolygott...

Új nap kezdődött. Ki tudja, milyen izgalmakkal, kellemetlenségekkel teli új nap. Amíg a villamosmegálló felé ballagott, egyre csak Dobai járt a fejében: vajon merre lehet, mit csinál? Miért firtatták ennyire, találkozott-e vele azóta? Egyáltalán: ki tudta ezekben a furcsa, ellentmondásos napokban, amikor a levert forradalom traumájából még alig ocsudott föl az ország, de amikor még a remény sem halt ki egészen a szívekből, ki tudta, mi miért történik. Ki tudta? 1957. márciust írtunk.

Aztán — milyen a sors! — pár nap múlva megtudta, mi történt Dobaival. De az már megint másik történet.

* * *

HAJNAL LÁSZLÓ GÁBOR:

A folyómederben üvegcserepek

I.

— *Áron vagyok... a rengetegből!* — ütött vállamra malomkeréknyi tenyerével a jól megtermett legény.

— Hát elég messzire csatangoltál a Hargitától — válaszoltam köszönésféle gyanánt, s ekkor a hatalmas ember tekintetére rálopakodott az alkonyat. Ebből rögtön láttam, hogy nemrégiben hagyhatta el szülőföldjét, hiszen a "kishaza" emlegetésekor csak azok arcára boronáz fájdalmat a honvágy, akik pár hete, hónapja élnek távol otthonuktól. Az ő szemükből csalja ki leghamarabb a Himnusz éneklése a könnyeket; a tényleg politikai menekülteket hajnalokig ébren tartják gondolataik — és majd' mindenről az jut eszükbe, hogy a nap itt sem süt másképp, de mégis melegebb, simogatóbb. A keménnyé fagyosodott félelem különösen a felvidéki és a romániai magyaroknál olvadozik lassan: szívükre, agyukra a hólavinák súlyával nehezedik a szellemet görnyesztő rettegés, még a mosolyuknak is árnyéka van. Legtöbben oly dideregve beszélnek múltjukról, mintha szeles hidegben csiholnának tüzet: kínlódva pislog a gyufa lángja, föl-föllobban, aztán hirtelen kialszik.

— Honnét jöttél Áron? — törtem meg a bódult csöndet, és hellyel, pálinkával kínáltam vendégem.

— Nos, először leküldjük ezt a kis itókát, és utána még egy kicsit, hogy föléledjünk, mert a szomjhalálnál nincs nagyobb szenvedés — mondta gurgulázó nevetéssel. Barátok lettünk.

A vaskos paksaméta az asztal közepén pihent, szemérmesen őrizve másfél évtized eseményeit. A kölcsönkért írógéppel pötyögtetett halovány sorok a hihetetlent dokumentálták, hogy milyen küzdelmek árán sikerült megszöknie a most harmincötéves férfinak. A naplót rám bízta, használjam fel tetszésem szerint:

— Csupán a lényeget fogjad marokra! — kért vagy inkább

figyelmeztetett. Amikor elment, az éjszaka sima békessége vett körül, és olvasni kezdtem: a számozott oldalak adagolták az időt.

A lakatosszakmát tanultam nem valami nagy lelkesedéssel, de annak is örültünk, hogy ebbe az iskolába fölvettek. Alig kaptam kézbe a végső bizonyítványt, az engem örökösen dédelgető anyám meghalt, s pár hónap múltán új asszonyt hozott a házhoz apám. Igaz, előtte kikérte a véleményem, de annak nem volt sok jelentősége. Magamra maradtam és mind gyakrabban gondoltam arra, hogy elszököm innét: nemcsak a kisvárosból, de az országból is; hiszen a magamfajtának itt semmiféle jövője nincs. Gyerekkoromban ösztönösen tiltakoztam a román nyelv tanulása ellen, az erőltetést szívből utáltam. Otthon örökösen csitítgattak, óvatosan, hogy a magyaroknak muszáj betartani az évtizedek alatt kiformálódott "ahogy lehet" szokásokat. Fokozatosan értettem meg, hogy mit is jelent a gyakorlatban a "kisebbséghez" tartozni. Ám, én ember akartam lenni, méghozzá szabad; és társat kerestem a meneküléshez. A megfelelő partner kiválasztása azonban roppant nehéz, mert Romániában rengeteg a besúgó, és ha a titkosrendőrség fölfigyel a készülődésre, akkor a gyanú miatt is alaposan eldöngetnek. Szerencsére leltem egy havert és bíztam benne. Készülődtem: apámat figyelmeztettem, hogy ne zavarjon a szobámban, mert zenét veszek föl a kölcsönkért magnóra. Két réteg ruhát húztam magamra, fölülre munkásnadrágot, kabátot, és kisurrantam a lakásból. Cimborám a kocsmában várt, s a részeget tettetve dajdajozott. Engem is hangosan invitált, igyak, a vendége vagyok. A csapost arról akartuk meggyőzni, hogy olyan részegek vagyunk, azt sem tudjuk, mi a nevünk. Át is vert minket a számlával, de ezzel nem törődtünk, hiszen a trükk lényege: ha elkapnak a határon, legyen tanúnk arra, hogy ittasan követtük el a bűncselekményt, mert ez talán enyhítő körülménynek számít. A város szélén túl már hason kúsztunk; lassan, óvatosan; és a drótkerítésig fokozatosan apadt a távolság. Előre, mindig előre — méterek választottak el a szabadságtól.

A vasfüggöny akadályait nem részletezem, hogy hányféle huzal érintése röppenti magasba a világítórakétákat, a simára gereblyézett sávot is ajánlatos gyorsan elhagyni, mert ha észreveszik az őrök, ránk eresztik a kutyákat. De a szerencse velünk volt; három és fél óráig tartó csúszkálás után átértünk Jugoszláviába, és fölszálltunk az első vonatra. A nálunk levő, illegálisan vásárolt 500 dinár megszolgálta az értékénél dupla árat; amennyiért vettük nagy titokban a városunkba látogató szerb turis-

táktól. Barátom, Hans kitűnően beszélt németül, mert szász famíliából származott, és azt terveztük, hogy Belgrádban jelentkezünk a nyugatnémet konzulátuson. Oda is értünk, s amikor a hivatalban elmondtuk, honnét jövünk, a követ azt kérdezte tőlünk:

— Mikor ettek utoljára?

És betessékeltek bennünket egy fürdőszobába. A tisztálkodás után terített asztalhoz ültettek, s kaptunk egy igazolást arról, hogy papírjaink elvesztek: a követségre másnap kell visszamenni. Az éjszakát utcán és az állomás várótermében töltöttük: fáztunk és reménykedtünk.

Nem lapoztam tovább. Igyekeztem elképzelni a következő fejezeteket, hiszen a történet túl szépen és 1970-ben kezdődött, Áron viszont csak hosszú esztendőkkel később jutott a szabad világba. Miért? — rakosgattam a fantázia mozaikjait, de a titok medre fölé hajló bokrok ágait azon az éjszakán nem háborgattam. Erőt akartam meríteni a szenvedések olvasásához, hiszen éreztem, hogy ez a napló hasonlatos ahhoz a folyóhoz, amelyiknek sima a felszíne, ám az alja tele van üvegcserepekkel. Még elkérgesedett érzelmekkel sem lehet sietve átlábalni egyik partról a másikra.

II.

Gyermekkoromban gyakorta csodálkoztam azon, hogy a szántóföldeken bóklászó hatalmas varjúk is tudnak repülni. Talán nem is a méretük miatt töprengtem, hiszen a gólyák nagyobbak, inkább a színüktől féltem: a jókora fekete csomó ott lebegett a nekem megmászhatatlan jegenyecsúcsok magasságában és mindig arra gondoltam, hogy bármikor rám zuhanhatnak. Olykor még alvásból is fölriadtam a messziről érkező "károgásra", és sokáig hallgatóztam a sötétben, de a hang tovaszökött, hogy aztán ismét elősettenkedjék valahonnét. Ám, egy bizonyos idő múltán nem féltem, nyugodtan tentikéltem tovább, legföljebb a kezemmel legyintettem néha: hess, madár! Még kamaszéveimben is komolyan hittem, hogy ha szundikálás közben orrunkon szívjuk-fujjuk a levegőt, álmaink békések maradnak, s nem kell kába szorongással figyelni a lecsupaszított fák gallyait. Aztán hirtelen elfeledtem az egészet, mint a reggelenkénti vitákat anyámmal, hogy naponta legalább kétszer muszáj fogat mosni. Áron naplója — vagy minek is nevezzem — viszont hirtelenül kinyitotta a kölyökesztendők múltán bezárult

titokzatos ajtót, s a küszöbön ott állt a varjú: csőrét lassan mozgatva csak annyit mondott: kár-kár! És ekkor rádöbbentem, hogy a rettegés is anyanyelvemen beszél. Tovább lapoztam; újabb fejezet következett:

A konzul barátságosan kérdezgetett bennünket, de amikor kiderült, hogy én nem vagyok német származású, sajnálkozva közölte; nincs módjában segíteni. Hansnak ad útlevelet, pénzt, ám velem nem foglalkozhatik. Barátom a hírt szomorúan fordította és hozzátette: amennyiben nekem nem lehet vele mennem, akkor ő sem fogadja el a támogatást. Erről hosszasan vitatkoztunk és megköszöntem ragaszkodását, de áldozatát nem fogadtam el. Majdcsak lesz valahogy — vigasztaltuk egymást, és Zágrábig elkísértem. Ott leszálltam a vonatról, és az állomáson észrevettem, hogy a kijáratot ellenőrzik. Hiába taktikáztam, elkaptak és Hans szerelvénye pont abban a pillanatban indult tovább, amikor kezemre tették a bilincset. A rendőrségen ujjlenyomatokat vettek, kifaggattak, majd jóval éjfél után cellába zártak. Arra ébredtem, hogy ennivalót osztanak: fehér kenyeret, babfőzeléket disznóhússal. Ezen aztán csodálkoztam, mert Romániában ilyesmit csak előkelő étteremben lehetett rendelni. De a börtön csak börtön, hiába bántak velem jól a szerbek. Örökösen az járt a fejemben, hogyan tudnék megszökni; hiszen az őr elárulta: rövidesen hazaküldenek. Ez a hír eltökéltté tett, s jelentkeztem a konyhára kisegítő munkásnak. A krumplit szállítva észrevettem, hogy a pince hátsó ajtaja az utcára vezet. A velem előzetes letartóztatásban levő jugoszláviai rabok közül senki nem akart innét megpattanni s ezért nem is vigyáztak túlságosan ránk. Délután addig matattam a burgonyás zsákoknál, hogy észrevétlenül lemaradtam a zöldségféléket szállító csapatból, és rövid várakozás után kisurrantam a járdára. Először lassan lépegettem, de mind gyorsabban mentem, túl akartam jutni a sarkon; ám a forduló előtt rám csattant a hang: sztoj!

Két hét magánzárka következett, és végig bizakodtam, hogy nem adnak vissza a románoknak. A két ország közötti egyezményt ismertem, de ez nem vette el a hitemet; egészen addig a pillanatig szövögettem terveim, mígnem jött a smasszer, hogy szabadulok — innét. Két kísérővel utaztam és nagyon vigyáztak rám. A határhoz érve áttelefonáltak, hogy ajándékot hoztak, vagyis engem. A román oldalon aztán kezelésbe vettek, hogy dirr-durr, nem jó az itteni kenyér, te koszos hazaáruló, és megmasíroztak tetőtől talpig. Az egyik szíves fogadóm nem messze lakott tőlünk; ismertem jól személyesen, s talán éppen ezért igen

kegyetlenül bánt velem. Ezt a kúrát napokig tartó gyógyulás követte, majd terepszemlére vittek, hogy merre szöktünk. A város határáig mindent megmutattam, de utána másik helyre vezettem őket, mert arra gondoltam, hogy az egyszer már beváltat ismét igénybe veszem, ha túlélem a simogatásokat. A bírósági tárgyalásig körbehordoztak a környéken; gyárakban, üzemekben mutogattak, hogy lám ez a bitang mit művelt és a cirkuszozás után Temesvárra szállítottak, ahol heteket töltöttem karanténban: kihúzták a meglazult fogaim, behegedtek a sebek. Már kinéztem úgy, hogy a vádlottak padjára állíthattak. Négy évet kaptam; és ez szolid büntetésnek számított; de enyhítő körülményként figyelembe vették fiatal korom és azt, hogy a tanúk szerint részegen követtük el a szökést.

A börtönben napi tizenkét órát dolgoztunk, gyakran a hétvégeken is. Enni szinte mindig ugyanazt kaptunk: árpakását és hagymát vízben főve. Apámnak hiába írtam, nem válaszolt, így mindenféle kapcsolatom megszakadt a külvilággal. A szabadságvágyból kigyógyító szanatórium Kolozsvártól pár kilométerre, Gerlán található, ahol ülnek nagyidős, tehát az öt esztendőnél jócskán többre ítélt politikai foglyok is. Később találkoztam Ajudon is ezekkel a kemény fiúkkal, akik nem hitték el, hogy igaz, amit a romániai újságokban írnak. Ezektől a fegyencektől rengeteget tanultam, és mindmáig hálás vagyok a sorsnak azért, hogy engem, a kis ugrabugra nyuszit közéjük raktak. Csitítgattak, nevelgettek, s észrevettem, hogy a rendszerellenesek zárkáiban nem fajul gyűlölködéssé a nemzeti hovatartozás. Gondolkodni kezdtem, és minden tanácsukat megfogadtam: ahogyan őket is, engem is csak a jövő érdekelt! A holnapot terveztük.

Csendet parancsoltam izgatottságomnak, hiszen a torokszorítóan evangéliumi tisztaságú vallomásban még a lapos közhelyek is művészetté magasztosultak, mert ebben az emlékezésben nincs alázatoskodás. Áron nem a lélek bátorságáról prédikál, csupán azt akarja; megtudjunk mindent, hogy a tájékozatlanság ne legyen a mentségekkel fölcicomázott belenyugvás oltára.

III.

Lakott a falunkban egy öreg székely. A második világháború után keveredett oda, és a napfényben nevelkedett daliás emberről azt mesélték, hogy tűvékony havat permetező janu-

árban, agyonfoltozott ingben s kurta kis lajbiban érkezett. Minden vagyona a vállán volt: karnyi vastagságú akácrudat hozott, a valahol összedőlt gémeskút ostorának kettétört darabját. Mihály fázik! — kopogtatott be a főtértől nem messze levő, nagygangos házba, ahol otthont és takarót adott neki az esztendők óta magányosan küszködő özvegy. A messziről jött menekültet gyorsan megkedvelték a községben, mert nálánál érdekesebben senki nem tudott mesélni; értett a lovakhoz, fáradhatatlanul serénykedett. Csak azon mosolyogtak a felnőttek, hogy a vele azonos korú férfiakat is bácsinak, az asszonyokat meg néninek szólította. Csöndesen hűségeskedett a környékhez: befogadták és megszokták sóhajtozásait, de azt senki nem értette, hogy miért vigyáz annyira a magával cipelt vödörhúzó csonkra. A hetvenes évek közepén hazalátogattam Budapestről és fölkerestem Mihályt is; erdélyi írók könyveit vittem neki ajándékba és kérdezgettem a múltról. Milyen volt az élet arrafelé hajdanán, nincs-e honvágya. Nagymamává töpörödött asszonya mellénk ült a kézzel faragott lócára, és figyelt. Az idős ember előhozta a kétméteres rudat: akkor nézhettem először a legendás erekhyére. Hosszas hallgatás után azt mondta:

— Én láttam összedőlve tanyámat s tudom, mit jelent a soha vissza, de ennyit megőríztem a keserű emlékekből; jó lesz, még így korhadtan is, fejfának. Jegyezd meg, semmi sem haszontalan, ami a tegnapok örömeit és félelmét őrzi.

Áron följegyzései is azt bizonyítják, hogy harangozni sokféleképpen lehet. A valószínűtlent csak azok tudják hitelesíteni, akik kalimpáló szívvel botorkáltak a sötétségből a fény felé, de mindvégig megtartották a remény botját: ha másért nem, azért, hogy a földbe szúrva legyen mutatója a napórának. A börtönben rövidek az éjszakák! — olvastam Áron naplójában, és ez a rész így folytatódott:

Már a harmadik esztendőt húztam, s bizakodtam, hogy korábban kiengednek, de az első tárgyaláson közölték velem, baj volt a magatartásommal, maradjak még három hónapot, aztán ismét sorra kerülök. Éppen január volt, komisz hideg, ám kihajtottak követ csákányozni. Persze, igyekeztünk, no, nem a norma miatt, ezt a smasszerok is látták, csupán a szükség hajtott bennünket, hogy ne fázzunk. És ekkor nekem jött a szerencse, mégpedíglen úgy, hogy a lábamra esett egy jókora kavicsdarab. A bakancsot se bírtam lehúzni. Vittek a gyengélkedőre, borogatták a lábamat. A börtönorvos gyanakodva vizsgálgatott, de az őr bizonyította, nem történt öncsonkítási kísérlet. A pihe-

nőben kezdtem fölerősödni, de játszottam a beteget, hogy vissza ne zavarjanak robotolni. Így kerültem megint a felülvizsgáló bizottság elé, ahol némi huzavona után döntöttek: fél évet elengednek, pár nap múltán szabadulok — feltételesen. De gyógyuljak ki a szökési szenvedélyből, mert ha ismét visszakerülök, akkor nem lesz többé kedvezmény. Az állomásig rendőr kísért, ellenőrízte, hogy fölszállok-e a vonatra, és figyelmeztetett, hogy még aznap jelentkeznem kell a lakóhelyemen. Szép kis szabadság, gondoltam, de bólogattam. Otthon természetesen nem mentem apámhoz; egyik szomszédunkat kerestem fel és megegyeztünk, hogy náluk lakom. Reggel jelentkeztem a gyárban, és csodálkozásomra nagy örömmel fogadtak, de még el sem intéztük a papírokat, már ott is volt a zsaru, hogy visz a kapitányságra. Egy civilruhás mukihoz vezetett, aki mindenféléről szövegelt, majd kibökte, hogy írjak neki jelentéseket a környezetemben látottakról-hallottakról. Nem lesz hálátlan. Gyorsan azt kérdeztem tőle, hogy talán üresek a börtönök, így akarnak újabb rabokat szerezni? Ebből megérezte, rossz helyen próbálkozik.

Már vagy három hónapja dolgoztam igen fegyelmezetten. Közben apámmal is találkoztam; kért, ne haragudjak rá. Noha fenyegették, egyszer azért elment Temesvárra a börtönbe, de nem engedték be. Semmi baj, válaszoltam, éljen továbbra is nyugodtan, velem csak baja lenne. Gyűjtöttem a pénzt; sikerült 500 dinárt venni. Fokozatosan újabb összegekkel gyarapodott vagyonom, de megbízható társat nem találtam, pedig rendületlenül kerestem. Féltek a kockázattól, nem akartak Gerlán raboskodni. Én viszont szinte rögeszmésen csak a szökés lehetőségein töprengtem. Nagyon odafigyeltem a hírekre, hogy hol építettek új kerítést, merrefelé erősítették az őrséget, de soha nem kérdeztem. Már körülbelül készen volt a tervem, amikor szeptember 26-án reggel jött a rendőr vigyorogva; a katonai behívómat hozta és arról érdeklődött, megszoktam-e a kinti életet. Természetesen, válaszoltam, mint a kutya a láncot; és borzalmasan elszontyolodtam, mert ha most lógok el, már katonaszökevény is leszek; a kettő összecsapva megér vagy hat évet. Ám valami azt súgta, próbáljam meg mégis. Nekivágtam, de most egyedül. Jó ideig a komlósi úton ballagtam, s onnét tértem le a határ felé. Közben zuhogni kezdett az eső, csuromra áztam, s a kanálison is át kellett vergődnöm. Nyakig saras lettem, de semmivel nem törődve araszolgattam előre a kerítésig. Óvatosan leszedegettem a drótra rakott üres konzerves dobo-

zokat. Aztán elvágtam az alsó négy szálat, s amikor átkúsztam, gyorsan összekötöztem. Az első akadályon túljutottam, de a senki földjéig még vagy ötszáz méter választott el. Csúsztam lassan, s ahogy fölemeltem a fejem, észrevettem: a közeli kis dombon ott állt egy katona. Nem tudtam, hogy lát-e, és csak az járt a fejemben, még sikerülhet. Várok, talán odébb megy, de a következő pillanatban iszonyatos fájdalmat éreztem a jobb lábamban; beleharapott a nekem uszított kutya és nem engedte el a bokám.

Ezen a holdtalan éjszakán megint szétfoszlottak Áron reményei. Hatalmas fáradtság esett rá; a lármát, kiabálást valahonnét messziről hallotta. A sötétséget egy hitvány gyufa lángja tette még félelmetesebbé, és a körülötte gyülekezők rugásairól a rohamra vezénylő dobpergés jutott eszébe: remegett a föld. Körülölelte a semmi szelídsége és mosolygott!

IV.

A hatvanas évek végén néhány túlbuzgó fiatal rendőrtiszt "államellenes szervezkedést" fedezett föl, s a csoportosulásban részt vevő tucatnyi diákot, pályakezdő tollforgatót letartóztatták, elítélték. Bűnük csupán annyi volt, hogy a forradalom leverése után kivégzett kiskorúak sírjait keresték, ám az efféle kegyeleti gesztusokat akkoriban sem kedvelte a rezsim. Így kerültem jómagam is börtönbe, s merő véletlenségből két napra összezártak egy férfival, akivel akkor tudatták, hogy kegyelmi kérvényét elutasították. A többszörösen visszaeső betörőből rablógyilkossá lett ember hideg közönnyel fogadta a hírt, és csak annyit kért, hogy erre a rövid időre adjanak neki tollal töltött párnát. Megkapta. Aprólékos türelemmel igazgatta a feje alá és fekve azt motyogta:

— Érdekel a múltam?

— Persze, hogy érdekel — dadogtam és lekucorodtam a siralomcella kövére.

— Nekem már nincs időm hazudni! — mondta a bitóra küldött, s egész éjszaka beszélt; de nem hittem szavainak, mert az élet olyan mélységeit mutatta meg, amitől féltem. A barbár civilizáció szörnyűségeitől összeszorult az öklöm és azon töprengtem: kinek lesz jobb a következő reggelen. Azóta nem kételkedek semmiben: a bajlátta lelkek igazságait igyekszem türelmesen kibetűzni. Amikor Áron naplójának ahhoz a fejezetéhez értem, hogy a kaszárnya udvarán üvöltve kérdezte tőle az álmos

arcú határőrparancsnok: A rabságból akarsz öregségi nyugdíjba menni, te piszok! — sokáig nem lapoztam tovább. A történet mindinkább azokhoz a csillagokhoz hasonlított, amelyek már régen kihunytak, de a fényük még útban volt felénk.

Levetkőztettek mezítelenre, átvizsgálták a ruhámat, majd visszaráncigálhattam a gúnyát. Vagy négyen belökdöstek a mosdóba, ahol csutakolni kezdték rólam a sarat, vért, és amint kinéztem valahogy, az irodába vittek. A tiszt asztalhoz ültetett, elém rakott papírokat, hogy írjam le részletesen az eseményt. Nem nagyon siettem, hiszen amíg ezzel piszmogok, addig biztosan nem vernek, de utána ismét jön a simogatás. Vagy másfél órát húztam az időt, és újabb óhaj következett: említsek meg pár nevet, akik netán tudtak szándékomról. Ezt se kapkodtam el, végül öt embert említettem. Ebből háromról biztosan tudtam, hogy besúgók, kettő pedig sikeresen lelépett és már Németországban van. A kihallgató tekintetéből láttam, hogy ravasz fiúnak tart, ám nem veretett el. Átszállíttatott a börtönbe, ahonnét még délelőtt tovább vittek Temesvárra. Enni elfelejtettek adni, cigarettám is náluk maradt, de a cipőmbe dugott pénzt nem vették észre. Szerencsémre, a rabszállító autóban hajdani iskolatársam volt az őr; rendes gyereknek ismertem és nem is csalódtam. Megkockáztattam, hogy adok neki 100 dinárt, szerezzen pár csomag füstölnivalót. Hozott is; erre kezébe nyomtam az összes lóvét, mert ha nálam találják, az újabb 10 hónap, s akkor már komputer kell a büntetésem kiszámításához.

A Popa Sapka börtön parancsnoka vicsorogva fogadott, ám itt sem vertek el kivételesen, csak a farmer holmim cserélték durva csíkos darócra, a bakancs is jó kopott volt, de a hazaárulóknak ez is túl jó. Miután levágták a hajam, fölkísértek a hármas szekció karanténjába, a huszonegyes zárkába löktek, ahol egy erősen ütődött muksó volt a cellafelelős: fokhagymával dörzsölte minduntalan a fejét, mert ez használ a bőrnek. Szerintem ez a kibabrálás pompás módja lehetett, mert a smaszszerok csak vigyorogtak az illat ellen tiltakozó panaszainkon. A harminc napos zárlat után — közben ládákat szögeltünk — beidéztek a törvényszékre; természetesen erre az alkalomra új ruhát adtak és kényelmes lábbelit. A tárgyalás nem tartott tovább tíz percnél és a hivatalból kirendelt védőügyvéd úgy viselkedett, mintha véletlenül került volna oda. Keményebben vádolt, mint a bíró, aki csupán arról érdeklődött, hogy az egész életem rács mögött akarom-e tölteni.

— Igen — válaszoltam —, a szabadságért hajlandó vagyok kockáztatni, mert ami itt van, az rosszabb mindennél.

Erre nagy csönd lett, és a bíró csóválgatta a fejét, hogy teljesen meghibbantál gyerek. Nem is hirdettek ítéletet, pedig sokáig vártunk, de kiüzentek, vigyenek vissza. A börtönben már úgy bántak velem, mint aki vagy tíz évet kapott, kirendeltek dolgozni, a legócskább cuccokat kaptam. Vagy két hét múlva hivattak, hogy három év, akarok-e föllebbezni. Nem estem a fejemre — gondoltam —, hiszen bőven a duplájára számítottam, de akkor még nem tudtam, hogy ez csak a tányérban levő forró kása széle.

Rövidesen lakást cseréltem. Átvittek Gerlára, ahol elég sok magyar raboskodott főleg szökési kísérletért. Gyorsan összebarátkoztam velük. Azzal bosszantottuk a román őröket, hogy beszélgettünk, de nem értették a nyelvet s főleg azt nem, miért nevetünk. Az előítéleteket azonban már nem lehet csak úgy nekifutásból megpofozni. Igaz, a kitolásnak ezerféle változata van. Éjszakába nyúló létszámellenőrzés, az elrejtett tárgyak keresése ürügyén szétdobálni mindent, aztán sietve rendet csinálni — alvás helyett. Sorolhatnám a végtelenségig. Már éppen fogyóban volt a cigarettám és azt latolgattam, honnét lehetne szerezni, amikor az orvosi vizsgálaton összetalálkoztam azzal a nagyidős politikai fogollyal, akire annyira figyeltem első rabságom idején.

— Újra itt, fiú? — szórította meg a kezem.

— Látom, nem adod föl az első sikertelenség után. Csak így lehet célba érni! — ütött a vállamra.

Ez fölbátorított arra, hogy kérjek tőle cigarettát. Nagyon komollyá vált a nézése:

— Kapsz néhány pakli dohányt, de javaslom, szokj le fokozatosan a bagózásról; nem az egészséged miatt, bár az sem mellékes. Tanuld meg, hogy akinek bármiféle szenvedélye van, az zsarolható. Itt a börtönben nem azzal büntetnek, hogy munkára küldenek vagy magánzárkába löknek. Sokkal nagyobb fájdalom, ha elvonják tőled a csikket. Bírd ki anélkül is, különben betörnek és övék lesz a győzelem! — búcsúzott.

Ez a pillanat fordulópontot jelentett életemben...

V.

Áron társaságában nem lehet unatkozni. Mókázik, mesél, aztán kilöttyent magából néhány keserű élményt, de ilyenkor

előbukkan belőle a született lírikus, aki ismeri a fájdalmasan is szép szavakat. A múltban barangoló motyogásai hasonlatosak a befalazott asszony balladájához, mert abban is a végzet dermed: senki nem akarta hallani könyörgését. Csak a fal volt a fontos, hogy álljon, s ezért nem riadtak vissza attól sem a várat építők, hogy vérrel sűrítsék a maltert. De kinek készült a bástya? S aki ott fönn a toronyban toporog, mit lát? Tudja-e, hogy a figyelők kíváncsisága legfőképpen — félelem? Könyöklő nézelődésükkel a mezsgyén túli lehetőségeket nézik, ahol nincsenek jobbágytörvények, és nem húzzák deresre az ábrándokat melengetőket. Áronnal is közölték, hogy fölösleges bámészkodni, az égtájakból elég, ha egyet ismer: Keletet! Ám a vágy a zsarnoknál is nagyobb úr: az akarat és remény ollója arra élesedik, hogy átvágja a feszített diktatúra tüskés madzagját. A menekülő vándorokat pedig segítik az utak; mutatják, hogy merre, hová és amikor megpihennek, kezükre röppennek a szeplős katicabogarak. Áron beszélt nekem ilyesmikről a feketébe öltözött, mégis világos éjszakákon, és ezekben a percekben arra gondoltam: így születnek a himnuszok. Azt mondta: Anyám — és láttam a halott asszony tésztát gyúró kezét. Azt sóhajtotta: Erdély — és éreztem a fenyvesek illatát, mert a kettős árvaság keresztjét cipelő barátom a zsoltárok tisztaságával emlegette azt a két legfontosabbat, amiket lelkének szivacsában őrizve magával hozott.

— Naplódat csak erős fénynél tudom olvasni! — jegyeztem meg rejtőzködve, hogy kitérjek további kérdései elől.

— Nem baj — felelte —, én pedig levelet írtam minap magamnak haza, apám címére, és azóta attól félek, hogy tényleg hozza a postás. Már idestova egy esztendeje eljöttem Romániából, de a rettegésből lassacskán gyógyulok. Van rá okom. Hittem neki és újabb üveget bontottam.

A mi emeletünkön bevezettek egy szokást, azt, hogy a zárkákban kétóránkénti váltással mindig őrködni kellett valakinek. A börtönparancsnok szerint így akarták megelőzni az éjszakai szabálytalanságokat, lopásokat, ám pontosan ezzel a rendelettel gyomlálták el a gyanakvást: mi van, ha a soron következő strázsáló akar fosztogatni, és ez nem merő vádaskodás, hiszen a cellatársak javarésze enyveskezűsége miatt raboskodott. De ezt egyáltalán nem szégyenlették, mert a vicc szerint: amikor egy ember cseneget, az kleptománia, ám ha az adott ország polgárai közül többen tolvajkodnak, mint amennyien nem, az Románia. Mánia itt, mánia ott, a lényeg viszont

ugyanaz. A kibabrálás tökéletesen sikerült, hiszen valamennyien csupán félszemmel szundikáltunk, és reggelenként alig bírtunk fölcihelődni. Ám menni kellett dolgozni; aki megtagadta a munkát, az nem számíthatott kedvezményre: levélváltás, csomag, beszélő... Nekem ugyan — visszaesőként — elég kutya helyzetem volt, ám robotoltam. Igaz, nem sztahanovista tempóban. Mivel karácsony közeledett, borzalmasan éreztem magam, és kint, a melóhelyen rám jött a dac: nem elég, hogy ketrecben tartanak, még igavonó is legyek? Morcos lettem, s odaballagtam az őrhöz, hogy konyec tovaris. A smasszer úgy nézett rám, mintha azt mondtam volna neki, hogy cseréljünk ruhát, de aztán észbekapott és úgy szájon durrantott, hogy ettől valódi gályarabnak éreztem magam. Már emelte a másik mancsát is, ám nem vártam meg — odébbléptem, a muki meg a lendülettől lebukfencezett a lejtőn. Elsőként siettem segítségére, mégis haragudott borzalmasan: lettem csavargó, bitang, ütődött, s a titulusokhoz mindig hozzátette — magyar. Hogy azt akarom, ingyen tartson el a román állam.

Harminc nap magánost kaptam, és az elnöki lakosztályban, aminek szélessége két méter, a hossza is ennyi, de a magassága vagy húsz centivel kevesebb. A bútorzat is előkelő volt, s mindössze három darab: falhoz láncolt, s ágynak nevezett vaskeret, egy fedő nélküli kübli — kölnis hordó —, továbbá föl- és lenyitható asztalféleség. Amúgy minden csupa vizes és penészes. Cigarettám egy szál se, s már azt latolgattam, hogy bocsánatot kérek, de végigrohant bennem a politikai fogoly barátom tanácsa: akinek szenvedélye van, az zsarolható, és ezzel betörhetnek, övék lesz a győzelem. Én nem leszek lótetű, határoztam; de belül rágott a bosszú, hogy kerüljek csak ki innét.

Múltak a napok, s közben átgondoltam eddigi életem, hogy miből, mennyi jutott nekem. Ekkor vettem észre, hogy gondolataimat olykor képtelen vagyok megfogalmazni. Tanulnom kell, olvasni minél többet, a művelt emberek társaságát keresni — és ettől az ötlettől fölvidámultam. Később, évek múltán, kezembe került Sütő András egyik könyve, s abban észrevettem azt a sort: Jöhetsz ellenem tőrrel, ékkel, én itt állok az ikes igékkel! A nyelv, mint fegyver, védekező és támadó eszköz — gondolata akkor rögösült végleg bennem, de a cellában minden kusza volt, és fogytam vagy tíz kilót. A helybenjárás letelte után elvittek a gyengélkedőre, hogy némi kúrálással dolgozhatóvá hízlaljanak. Mellettem feküdt egy öreg nagyidős politikai. Fokozatosan megosztottam vele problémáimat, terveimet. Hüm-

mögött, faggatott, de amikor említettem a tatának, hogy ösmerem a zárkatársát, bizalmába fogadott és tanítani kezdett. Kérdezhettem tőle bármit, válaszolt, nagy türelemmel csiszolgatott, s tőle tudtam meg, hogy mi is az abszolút szabadság: ha a lehetséges és fölkínált dolgok, események közül én választhatok. Éppen ezt akarom — dünnyögtem. Még fiatal vagy, sikerülhet — nyugtatott az idős ember, de valamiért, az emberi hangtól veszítettem el az életkedvem, hogy sittre kell kerülni a törődésre vágyóknak, és azoknak mindenképpen börtönben a helyük, akik önmaguk akarják eldönteni, mi a jó és mi a rossz nekik.

VI.

— *Nekem hol a hazám?* — szögezte a társaságra ezt a gyorsan sebző láthatatlan fegyvert Áron.

Dermedten figyeltem célzó tekintetét, ahogy göröngynyi könny billegett szeme csücskében. Tudtam, most sírnia kell s vele nekünk is, hiszen a múló esztendőkkel egyre inkább közös tarisznyára szorulunk. Ha nem láttuk hetek óta a felhők mögé bújt napot, arra gondoltunk: otthon talán süt, de vajon kék-e az ég. És pucérra vetkőzött a vágyunk, hogy templomba mennénk csöndes vasárnap délelőttökön, ám az ünnepeken kijárási tilalom van szülőföldünkön.

— A szívedben van! — nyugtatgattam sehonnaivá üldözött barátom —, és a térképen — tettem hozzá sietve, ám ekkor, miként az árulás miatt tönkre vert sereg, úgy masírozott bennem a tizenötmilliós szégyen: hol a hazánk! De erre nem tudtam mit mondani, csak hallgattam és feszesre szorult öklömet kilakoltattam zsebemből, hogy legyen mivel gyűrögetni a szalvétát. Ültünk, vártunk, mint a szerep szövegét feledt színész, akinek végső reménye az maradt, hogy jönnek a szavak a függöny mögül, a súgólyukból: "Tűrés lett a bizalomból... és hozzád fohászkodom..." Az ilyen tétlenségre szigorított hallgatás éppen olyan, mint a mozdulatlanná simult hullám!

A műhelyben kosarat és demizson-borítót fontunk. Jó munka volt, könnyű és lehetett mellette beszélgetni. Ide főleg idősebbeket és lábadozó betegeket raktak, meg egy tucat "téglát", hogy füleljenek, miként vélekedünk a politikáról, pártról, a kommunizmusról. Persze, amikor észrevettük, hogy a szomszéd túlságosan érdeklődő, akkor neki eresztettük keményen a szöveget, mert annak még a lényegét sem merte jelenteni. Engem

egyik alkalommal hívattak a nevelőtisztféléhez, hogy miért gyalázom én a rendszert és a hőn szeretett vezetőket. Erre aztán kitaláltam; nem azért vagyok itt, mert tyúkot zabráltam és vegye tudomásul, élni akarok azzal a jogommal, hogy lemondok az állampolgárságról. Komikus lehetett, hogy a börtönben állok elő ilyesmivel, de a fölcsillagozott smasszer ezt komolyan vette.

— Miért döntöttél így? — acsarkodott.

— Mert nincs szándékomban ebben az országban maradni, és nézze meg a papírjaimat, azokon ott sötétlik, nemzetisége: magyar.

— Na, jó — felelte — elküldjük kérvényedet a minisztériumba, s amíg nincs válasz, addig nálunk pihengetsz.

— És meddig tarthat az egész? — kezdtem vidámulni.

— Legkevesebb tíz évig! — röhögött hatalmasat.

Aznap nem is vittek vissza a melóra, heverésztem a cellában s azon töprengtem, hogy lekéredzkedem az orvoshoz, amikor kicsapódott az ajtó: beterelték zárkatársaimat, akik azt suttogták, szükségállapot van az egész országban, mert hatos fokozatú földrengés történt a fővárosban, rengeteg ártatlan ember maradt a romok alatt. Kikopogtattam, hogy mehetünk-e önként romot takarítani. Ígérjük, hogy onnét senki nem szökik el, de segíteni akarunk. Erre akkora fülest kaptam, hogy a fele erősségű is rázkódást okozhat; de a gerlai börtönben nem lehet panaszra menni a tettlegességért. Reggel a létszámellenőrzéskor hangosan szólítottak: szedjem össze a holmim, szabadulok. Nem hittem a fülemnek, s gyanakodtam, hogy olyan verembe löknek, amit mások ástak. Az irodában aláírattak velem egy papírt, hogy amnesztiát kaptam — de fölfüggesztve a még le nem töltött időt —, és változzak meg.

— Hát akkor szevasztok — jött a számra — s nézegettem, merre van a kilincs, de a börtönigazgató jókora borítékot nyomott a kezembe.

— Nyisd ki, te hőbörgő és utána vigyorogj.

Olvasom az első lapot: katonai behívó aznap délelőttre és az indoklás, hogy miért raktak büntetőszázadba.

— Nem maradhatnék inkább itt? Már annyira megszoktam a fekhelyem, hogy nehéz másutt kifészkelni magamnak a matracot.

Csöngetett a diri, s pár pillanatig azt hittem, visszakísértet; de a mogorva smasszer helyett három katonai rendőr lépett be. Kezemre rakták a bilincset. Lassan, fiúcskák — mordultam

rájuk — ezen a dokumentumon az van, hogy behívó, tehát invitálnak; ti viszont vinni akartok. Hol erre a parancs? Olvasni akarom.

— Majd a kaszárnyában megkapod — válaszoltak és kilökdöstek.

Új élet kezdődött.

Az uniformis úgy passzolt, mintha a padlásról dobálták volna rám. Csupa válogatott legényekkel kerültem össze: határátlépők, visszaeső garázdák, a fegyveres szolgálatot megtagadó szektások, rebelliskedő értelmiségiek. A Romániában élő valamennyi nációból akadt néhány az angyalbőrbe öltöztetettek között. A szakaszparancsnok hivatásos katona volt és nagy bunkó, direkt azért rakták a büntető alakulathoz, hogy kiélhesse vademberi hajlamait. Valamiért rögtön kiszúrt, s rám üvöltött:

— Mi a neve?

— Ha akarod, szólíthatsz Áronnak! — haptákoztam, de ennek nem örült. Azt kiáltotta:

— Riadóóóó!

VII.

Fölnégyelték az életem és még csak nem is fogadkozhatom Ludas Matyiként, hogy legalább háromszor botozom vissza a rám zuhintott ütlegeket! — szomorkodott Áron késő délutáni sétánkon, s átkarolta vállam.

A szeptemberi szelek söpörte járdán megtervezett tisztaság dicsérte a rendet, de hirtelen indulatú barátom soha nem nézett lefelé. Tekintete örökösen a kerítéseket pásztázta, a kihegyezett végű karók szinte megbabonázták: hosszasan latolgatta, hogyan lehetne keresztülmászni a palánkokon. Vajon sikerül-e valaha hihető beszédre tanítani a szenvedést? — tapogatta a vas-zuhatagok rácsait. Ilyenkor fölgyorsult az érverésem, mert aki ifjúságát pörli, az fájdalmasabban szenved, mint a csúzlikővel földre nyomorított madár. Áron vergődése, akár az éjféli láz, úgy lüktetett és kapkodó lélegzetével fölborzolta a békésen szuszogó homályt. Felejts! — kértem számtalanszor, hiszen tudtam, hogy az emigránsok egyik nyugalmas búvóhelye a vissza nem nézés; de idegen földön roppant nehéz kegyelmet kérni lelkiismeretünktől: árnyékban kell élnünk, ahol a tegnapok vájkálnak álmainkban. Marad a bújócska vagy a nekiveselkedett őszinteség és az ötödik rapszódia agyunkat cincáló dübörgése. Ám legbiztonságosabb kuckónk hatalmas méltóságú nyelvünk,

ami csak a mienk; ezzel oltjuk szomjunk, lakatjuk éhünk, húzódhatunk az örökké hűséges menedékének hajlékába. Ilyenkor velünk marad a letagadhatatlan történelmi ezer év. Áron hite ettől lesz a mi vigaszunk!

A seregben hülyére nyuvasztottak valamennyiünket, azt akarták, hogy engedelmes bábokat faragjanak belőlünk; ám az a szakasz, ahol én is szolgáltam, kemény gyerekekből rekrutálódott, és hiába pattogtak a parancsok, mi csupán annyit teljesítettünk, amennyi még alig lépte túl a munkamegtagadás fenyíthetőségének határát. Tőlünk nem lehetett szabadságot, kimenőt elvenni, hiszen az eleve nem járt. Imígyen múltak a napok, hetek, hónapok. Részletezhetném, hogy miféle állapotok vannak a romániai büntetőalakulatnál, de viszonyításképp pusztán annyit: a gerlai börtön előkelő szanatórium ahhoz a kaszárnyához képest. Parányi szerencsém mégis akadt, nevezetesen az, hogy ágyszomszédom szintén konok bokorugró srác volt; vagy ötször kísérelte meg a szökést s adott néhány ötletet. Ebben az esetben a használhatóság nem azonos a biztos sikerrel, mert a tip és a véletlen édes mostohák. Egy nagy élményre most is emlékszem, s nem kisebb eseményre, mint hogy eljött hozzánk látogatóba a párt első embere, akit a katonák sima közvetlenséggel cipészmesternek tituláltak. Hallgattuk a nagy buzdítást és az ígéretet, hogy ha rendesen viselkedünk s főleg dolgozunk, rövidesen leszerelhetünk.

— Mikor? — kotyogtam közbe félhangosan, és már kászálódtam is, hogy indulok a fogdába, ám a lelencek atyja válaszolt:

— Amint elkészültök Krajován két szakasznyi vasút építésével. A napi teljesítmény négyszáz méter.

És hittünk a vezérnek — Mi mást tehettünk? Csak azt sajnálom, hogy a kaja minőségét és mennyiségét nem alkudtuk ki. Hajtottunk veszettül és jócskán a kitűzött határidőre leraktuk a síneket. Utána még néhány napot kiképzés ürügyén kúszattak velünk, aztán levethettük a komiszgunyát. Siettem Zsombolyára, mert birizgált a szökés izgalma.

Otthon csipegettem a híreket és fölfigyeltem arra, hogy minden második hét szombatján tehervonat megy át Jugoszláviába. A kanyarban — másfél kilométerre a határtól — lassít, s noha nem könnyű fölkapaszkodni a lépcsőre, de lehetséges. Többé azonban nem akartam kapkodni. Érdekelt, hogy valaki használta-e már a vagonokat. A mendemondákra nem adtam, inkább alaposan készülődtem. Munkahelyet változtattam; az

állomás melletti raktárba kerestek lakatost. Legnagyobb csodálkozásomra fölvettek. A terepet és a körülményeket innét veszély nélkül szemlélgethettem. Gyorsan észrevettem, hogy a fékezőfülkékben őrök lapulnak, de ez nem rendszeres. Jót tett híremnek, hogy rendesen dolgozom, s már jó ideje nem próbálkozgatok a lelépéssel. Kezdték azt vélni, hogy végleg lemondtam az egészről, és már arról győzködtek, legyek párttag és fölvesznek a szakszervezetbe is. Na, pont ezek a pupok hiányoztak a hátamról. És fizessek is a bélyegekért? Vonakodtam, hogy nem vagyok még méltó, majd amikor tényleg megjavulok. Ez a húzódzkodás is javamat szolgálta, hiszen főnököm örökké dicsért, milyen szolid vagyok. A véletlen úgy hozta, hogy összeismerkedtem az oda-vissza szerelvény masinisztájának leányával, aki szeretett büszkélkedni túloldalt vásárolt ruháival. Először kértem tőle farmer-holmit; hozta is a papa jó borsos áron; aztán mást kértem: megbízható vevő lettem. Így viszont arról is értesültem, mikor lesz szolgálatban az öreg, s mettől meddig issza kávéját a bakterbódéban. Tervemet a fekete szürcsölésére alapoztam, hogy amíg az atyus nyugodtan kortyolgatja a cikórialét, én elbújok a vezérállásban. Ott ugyanis nem volt ellenőrzés. Ám hogyan jutok el a mozdonyig? Csak sűrű ködben lehetséges. Várnom kellett a téli hónapok beköszöntéig.

VIII.

Lassan szemerkélve könnyezett az ég, de mi nem futottunk volna akkor sem, ha zápor áztatja a várost. Komótosan meneteltünk hazafelé. Áron cikcakkban bandukolt mellettem.

— Nézd csak, pajtás, errefelé azt hiányolom leginkább, hogy nincsenek kémények, s nem érzem a füst kesernyés illatát!

— Nekem nem hiányzik a korom — válaszoltam, és lassítottam lépteim, mert barátom fájintos szitkozódásba kezdett. Így vigasztalódott. Értettem minden szavának mögöttes tartalmát, hiszen hörgő káromkodásaival a démonokkal csatázott, miként oly sok kardtalan üldözött.

— Naplód végére értem, és nagyon megszerettem a szomorúságaid fehérre vetett történetét — dicsértem.

— Akár a hihetetlen vizsgadolgozata is lehetne, ugye, komám? — terítette rám hatalmas tenyerét és megálltunk.

Éppen egy templom bejáratánál fékeztünk le, s Áron rövid töprengés után a kilincsre mutatott:

— Íme, a pompás hely, ahol válaszolhatsz nékem. Ösme-

red-e Máté evangéliumának azokat a sorait: "Én pedig azt mondom néktek, hogy szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok azokért, akik háborgatnak és kergetnek titeket".

— Ezt én nem tartom be, inkább pogány leszek örökkön örökké!

— Miért éppen ez jutott eszedbe? — kérdeztem, de nem faggattam tovább, mert utolért bennünket a jövő, miként azt a római századost, aki a megfeszített keresztje alatt földre bukva zokogta: Ez az Isten fia volt!

Áron kinyitotta a hatalmas imaház ajtaját, és küszöbvasát tiporva arra kért, ma ne siessünk haza. Bent csönd volt és a zengtelen nyugalomban ünnepély lopózott nyirkos kabátunk alá. Áron letérdelt, imádkozott: És ne vigy minket a kísértésbe.

December 22-én délután hatalmasat csuklottam az izgalomtól: a meteorológiai jelentés szerint ködös este várható. Összekészített holmim a szekrény mögé rejtve várakozott, és amikor a többiek átvonultak a parányi melegedőbe uzsonnázni, előhúztam a csomagot. Nem volt nagy: vállra akasztható szatyor s benne néhány darab csokoládé, pálinka, keksz, konzervek. A vonat hét óra körül indult, s úgy kellett taktikáznom, hogy senkinek ne tűnjön fel távollétem, mert ha nem sikerül, akkor besúgnak, és az is elég az újabb börtönhöz. Mentem a főnökhöz, hogy iszonyatosan fáj a fejem, ledőlnék kicsit a raktár hátsó fertályán, nyolc után költsön fel. Ez sikerült.

A bakterházhoz lopakodtam, s láttam, hogy a masiniszta kortyolgatja rumos feketéjét; a mozdony környékét sem vigyázták őrök. Nekilódultam, egy ugrással fönn voltam a vezérállásban. De hova bújjak? És amire nem számítottam, ott volt a fűtő. Ám épp háttal állt nekem és a rádiót hallgatta. Oldalra léptem, s azt latolgattam, hogyan tudnék a széntartályhoz mászni, csöndben, észrevétlenül. És ekkor lelépett a fűtő, elindult az állomás felé. A kazán fölfűtve, a gép indulásra készen várakozott; ettől a látványtól megtébolyodtam. Meghúztam a kart és a szerelvény mozgásba lendült. Egyre gyorsabban zakatolt. Mintha kiabáltak, lőttek volna utánunk, de én eszelősen nógattam a vasparipát: tovább, még néhány méter. Aztán észrevettem, hogy szerb féliratú állomáson döngetünk keresztül és kijózanodtam. Kerestem a féket, közben a szemafórokat figyeltem és Novo Szelo után sikerült megállni. Leugrottam a mozdonyból és futni kezdtem, de nem jutottam messzire. Két rendőrautó is jött

utánam. Tudtam, hogy nincs értelme a meneküléssel kísérletezni. Odajöttek és nagyon rendesen viselkedtek, magyarul is beszéltek. Közölték velem, hogy mindannyiunkat bevisznek a kikindai kapitányságra, s a jegyzőkönyv felvétele után mehetünk oda, ahova készültünk. Ezt persze nem hittem el, de az megütötte a fülem, hogy többesszámban magyaráz. Az őrsön aztán kiderült, hogy a vagonok tetején hárman is elbújtak, ám róluk fogalmam sem volt. Ezt azonban a kivizsgáló tiszt nem hitte, és azzal vádoltak mindannyiunkat, hogy elloptuk a vonatot. Ez pedig közbűntény! Elismerem a vétkem — közöltem a nyomozóval, azt viszont ő vegye számításba, hogy a személyes szabadságom megszerzéséhez kellett így cselekedni. A szerelvénynek semmi baja, kárt nem okoztam, a többiekkel nem szövetkeztem, őket ne vádolja. A hadnagy rövid tétovázás után legyintett;

— Valamennyiüket Belgrádba visszük, s amint engedélyt kapnak az osztrák követségtől, mehetnek tovább. Addig viszont előzetes letartóztatásban maradnak és ha szökést kísérelnek meg, visszaadjuk magukat a románoknak.

Innét kezdve a másodperceket is számoltuk. Kétnapos várakozás után közölték, hogy indulhatunk: papír ugyan nincs, de megmutatják a hegyen át vezető utat Ausztria felé. A dombocska vagy kétezer méter magas lehet. Iszonyú hidegben mentünk s pár órás lihegés után észrevettük, hogy autók jönnekmennek, tehát közel az út. A távolban házakat is láttunk füstölgő kéményekkel és elképzeltük, hogy bent meleg van. A völgybe érve parányi kápolnába botlottunk és valamennyien sírtunk. Dideregtünk és zokogtunk ott mi, a tiszta kezű vonattolvajok, de a reggeli nap ránk kacsintott. Kicserepesedett ajakkal kóstolgattuk a fényt és szívtuk magunkba a félelemtelenség levegőjét.

Áron — szokása szerint — váratlanul betoppant hozzám, megölelt, és afféle derűs áhítattal az asztalhoz telepedett.

— Nézd, mit hoztam! — bontogatta a kicsinyke csomagot. — Lásd, cimbora, erről nem beszéltem neked idáig. Ezt a kis ereklyét utolsó szökésemnél magammal cipeltem és hittem erejében, mert ebben az ingecskében szabadnak dajkált anyám.

Forgattam a kis réklit, tapogattam anyagát, vizsgálgattam fakult színét.

— Tudod, miből való? Abból a nemzetiszínű zászlóból, amit a háború után mentett ki anyám a tűzből. Lepörzsölt széleit maga szegte, aztán darabokra szabta, méretre varrta; és itt van

gy barna pötty: öltögetés közben megszúrta az ujját, s ide csurant a vére. Ha gyermekem születik, ebbe bújtatom először, s figyelem sokáig: milyen is lehettem én pöttömnyi pulyaként alpig ünneplőben!

Makk Éva: Hőn szeretett szabadság

P. KRUPA SÁNDOR O. F. M.:

Keresem az Istent

Ifjúsági regényrészlet

(A regény címe: FÁJDALOMFI. Három kötet. Kéziratban. A szerző börtönélményei nyomán a börtönben csak "fejben" készítette el. Szimbolikus regény. A főhős: Mindszenty — Theodó — nevelő pap, aki nevelt fiával, Fájdalomfival küzd az országot leigázó istentelenek — vörösök — ellen. Győznek. A szerző "A sarló-kalapács börtöneiben" című könyvében két fejezetet már közölt.

Fájdalomfiék közelében kigyúllad egy nagyszájú hitetlen háza. Nagyobbacska lányát a tűz megvakítja, a legkisebbet pedig megöli. Az apa eszét veszti. Nem akarja elhinni, hogy szeretettje meghalt. Nem akar megválni tőle. Viaskodik hát érte emberekkel és Istennel.)

* * *

A szerencsétlen apa addig viaskodott a háznál, míg a tűz el nem hamvadt. Mikor sötétség borult az izzó hamura, így szólt az emberekhez:

— Elmegyek, eltemetem halottamat!

Csendesen viselkedett, hát elengedték. Kiment a temetőbe. Öreg rom-kriptába bújt. Az éjszakát itt aludta át gyermekével. A halottak az élő halottal együtt aludtak! Reggel gyermekével karján a templom előtt várakozott. Amikor Theodó és Fájdalomfi kiléptek az ajtón, eléjük állt torzonborz fejjel, ziháló mellel, üvegesedő szemmel, piszkos, tépett ruhával:

— Uram, — dobbantott lábával a pap előtt —, most mondd meg, hol az Isten, ha tegnap az égő háznál nem mutatkozott! Most mondd meg! Hadd kérdezzem meg tőle: mit csinált gyermekeimmel? Mit csinált a két gyönyörűséggel? Miért emésztette meg őket a tüzek lángjával?

Theodó hallgatott. Mit mondhatna az őrültnek?

— Ugye, hallgatsz? Hallgatsz, mert nem tudod! Nem is

Uram, mondd meg, hol az Isten!

tudhatod! Mert ő nincs! Nincs ő sehol, különösen ott nincs, ahol segíteni kellene!

Vicsorgatta fogát. Nem is a papra nézett, hanem az égre:

kihívón, dacosan, káromkodón. Feje fölé emelte holt gyermekét és viharként üvöltötte:

— Ugye, most nem mersz elém állni? Pedig neked adnám megsütött gyermekem!

Pillanatig állt, mint villámtól sújtott fa, kétségbeesés, káromkodás márványból vésett alakja.

Aztán összecsuklott, mint a bibliai cserép lábú szobor; maga alá temette lelke birodalmát. Élő halott lett. Halottabb, mint gyermeke, akit karjában szorított. Föléje hajolt. Hangja meglágyult. Keblére szorította s anyaként babusgatta:

— Ne sírj, kicsikém! Ne sírj, meggyógyulsz!

Majd köszönés nélkül nagy léptekkel továbbvágtatott.

Theodó mélységes sajnálkozással nézett utána. Úgy érezte, úgy látta, hogy az emberiségnek nagy része megy előtte így: a baj után kétségbeesve, káromkodva, Istent elveszítve. Van ennél nagyobb tragédia a földön? Istenem, de szerencsétlenek! A szerencsétlenek legszerencsétlenebbjei.

* * *

A nap már a hegyek mögé bukott, amikor a gyerekek falujukba értek. Az egyik utcában nagy csődület állította meg őket. Egyik gazdag kereskedő háza előtt tülekedtek az emberek. Theodó megtudta tőlük, hogy az eszelős ember ment be a boltba, aki karjában hordozta holt gyermekét. Őt bámulják.

Theodó a gyerekeket Totó bácsi gondjaira bízta, hogy vigye haza mindnyájukat. Maga pedig Fájdalomfival a nép közé furakodott, hogy bejuthasson a boltba.

A boltban tényleg ott állt a szerencsétlen ember. Szomorú látványt nyújtott halott gyermekével. Még rosszabbul nézett ki, mint tegnap. Élő halott volt. Arca megnyúlt és beesett. Értelem nélküli szeme körül vastag, kék karika. Sóvárgó szemmel nézett körül a boltban. Éhes lehetett. Bizonytalan mozdulatokkal mutatott hol a sonkára, hol a kolbászra, hol a kenyérre. S mintha sírból jönne hangja, alig érthető hangon mondta:

— Ezt adjad gyermekemnek! Ezt, meg ezt! Éhes! Ha felébred, sír, mert éhes és nem tudok neki mit adni!

— Eredj a frászba, te bolond! Halott gyerekednek már nem kell ennivaló! Fizetni sem tudsz! Koldus lettél! Ilyeneknek nem árulok!

Tuszkolta, lökdöste kifelé.

— Nem halt meg az én aranyom, csak alszik! Ha felébred, nem tudok neki mit adni!

Az ajtónál nagy láda narancs illatozott. Mellette lisztes zsák mérőkanalával. Az eszelős hirtelen belemarkolt a narancsba s egyet kimarkolt belőle. A kereskedőnek felakadt a szeme. Vörös lett a képe. Felkapta a lisztes lapátot és hátulról fejbe sújtotta a halott gyermek apját. Az csak csavarodott egyet s gyermekével a földre zuhant.

— Nesze, te zsivány! — sziszegte a kereskedő. — Még előttem is mersz lopni?

Ekkor vette észre, hogy pap áll az ajtóban. Lihegve nézett az elborult arcú Theodóra:

— No, tessék, pap előtt lop a gazember!

Theodó az ájulthoz hajolt:

— Vizet, asszonyok és egy kis levegőt! — Próbálta életre kelteni emberét a csodálkozó kereskedő előtt.

Az emberek morogtak. Gyűlölettel néztek a szívtelen gazdagra. Lélekben mindnyájan az éheseket sajnálták. Ezt megérezte a kövér:

— Tetten értem, — motyogta — jogom volt így cselekedni!

Mégis beljebb húzódott boltjába s reszkető lábakkal állt pultja mögé. Az apa még ájultában sem engedte el gyermekét. Mikor végre magához tért, Theodó felemelte s karja alatt tartva bevitte a boltba:

Theodó az ájulthoz hajolt: — Vizet, asszonyok!

— Amit kíván, mind rakjad egy zsákba! — mondta a kereskedőnek.

A kereskedő egy pillanatig habozott, mintha azt akarta volna kérdezni: "És ki fizeti meg? Te?" Mikor azonban Theodó haragos szemébe nézett, az emberek pedig ócsárolni kezdték, kész volt engedelmeskedni. A szerencsétlen apa pedig ismételte:

— Ezt adjad! Azt adjad gyermekemnek. Éhes. Hamar felébred!

Theodó a tömött zsákot embere hátára kötötte:

— Eredj, jó ember! Lakjatok jól! — S még két narancsot nyomott a markába.

A megajándékozott könnyes szemével Theodó felé fordult:

— Köszönöm! Tudod, nem halt meg, csak alszik!

Aztán merev tartással, előre néző üres szemeivel kilépett a bolt ajtaján. Az emberek két oldalra húzódtak előtte, mint a Vörös tenger vize, amikor Mózesék keresztülmentek rajta.

Ahogy az apa a boltból kilépett, az egyik narancsba harapott héjazatlanul. Szája két sarkán a narancs piros leve úgy folyt le, mintha szája vérzett volna.

Theodó szíve tényleg vérzett!

A gyermekeknek délelőtt arany ujjal mutatta Isten arcát a teremtett világban. Akkor ujjongott a szív. Most meg sír! Az ember Isten legtökéletesebb képmása. Róla kellene így legjobban, legkönnyebben Istent felismerni. És mégis, ha most ujjal mutatna a kereskedőre az ajtóban állóknak: "Íme, az Isten képmása", nem rá, hanem a sátánra ismernének benne. A kereskedőről nem tudná bebizonyítani, hogy van Isten. De azt igen, hogy van ördög! Van gonoszság! Van istenkép-rombolás! Az ember Isten képmása? Hát a nyomorékok? A szörnyek? Az erdei madárfejűek? A bénák, ördöngősök, bolondok, gonoszok, gyilkosok, istenkáromlók, a szívtelenek is mind Isten képmásai?

Így viharzott a pap lelke.

És mi mást felelhetett volna a sok kérdésre, mint azt: Igen! Igen, ezek is Isten képmásai, csak a sok romlás tette őket már felismerhetetlenekké. A bűn férgei rutították el az arcot. A szabadjára eresztett ösztönök kalapácsai repedeztették azt össze. A gőgösség, pénzsóvárság, szívtelenség és ezer minden más csákánya, sava, tüze tette felismerhetetlenné. Van, amelyiket még rendbe lehet hozni. Van, amelyiknél a pusztítás már akkora, hogy nem.

Theodó homlokát szorongatta, mintha fájna, hasogatna.

Tudod, nem halt meg, csak alszik.

Leakasztotta aranyóráját s a pultra vetette. Kivette pénztárcáját és számolatlanul az előbbi után hajította:

— Itt az alamizsnád ára! — mondta a kereskedőnek, de úgy, mintha minden szava tőr lenne. Aztán kifordult a boltból.

A kereskedő elkapta a karját:

— Ez túl sok! Ennyi nem jár! — hebegte és sóvár szemmel leste az asztalára vetett értékeket.

Theodó kirántotta karját, mintha poklostól akarna szabadulni s csak ennyit felelt:

— Maradjon az egész, hogy máskor a koldus Krisztust ne bunkózd le egy narancsért!

A kereskedő akart valamit mondani, de még köpni sem tudott. Csak rángatódzott a szája anélkül, hogy értelmes szó jött volna ki rajta. Melle fujtatóként emelkedett, süllyedt. Levegő után kapkodott. De mikorra szóhoz jutott volna, a pap már régen eltűnt.

A látottak és hallottak miatt Fájdalomfi sem bírt szólni. Feje zúgott, mintha Totó bácsi méhei tanyáznának benne. Nem értette a dolgokat. Egyik meglepetésből a másikba zuhant. Milyen rossz gyereknek lenni, gondolta magában; körülveszik az érthetetlenségek s ezek meg akarják fojtani, mint valamikor tavuk jeges vize.

Sehogysem értette ennek a kereskedőnek a viselkedését. Ismerte. Egyik vasárnap a hőségtől elájult egy férfi a templomban. Ez a kereskedő tett meg mindent, hogy magához térítse. Úgy buzgólkodott, mintha apjáról lenne szó. Nem engedte, hogy más fusson vízért. Maga szaladt, holott úgy csurgott róla a verejték, mintha most bukott volna fel a vízből. Itatta, legyezgette, vizes zsebkendőjével törülte arcát, homlokát. Mikor pedig a férfi magához tért és megköszönte segítségét, ezt csaknem megbántásként fogadta. Ájtatos jámborsággal felelte:

— Ó, csekélység az egész! Szót se érdemel! Elvégre keresztények vagyunk. Segítenünk kell egymáson. Egyébként Krisztus biztosít bennünket: "Egy adott pohár víz sem marad megjutalmazatlanul!"

— Éppen ez a titokzatos — érthetetlenkedett Fájdalomfi —, miért viselkedett így a templomban, és miért másként boltjában? Halálra rohanja magát egy pohár vízért és gyilkol egy narancsért! Templomi viselkedése csak farizeuskodás lett volna? Adta a szentet, mert sokan látták? Igazi valója a boltban mutatkozott volna meg? Vagy őt kereszténysége egy pohár víznél többre nem képesíti? Pedig káromkodik az, aki kereszténységnek nevezi ezt a magatartást. Képmutatóbb a farizeusoknál! Pogányabb a pogánynál! Alábbvaló a gonosz istentelennél! Hogy, hogy nem érti az ilyen: *nincs boldogítóbb, mint adni, adni, adhatni!?*

Máskor a koldust Krisztust ne bunkózd le egy narancsért!

Theodó utolsó szavai disznóölő késként fúródtak a kövér kereskedő szívébe. Próbálta kihúzni effélékkel:

— Nem tartozom minden jöttmenten segíteni! Mi az én boltom? Koldus étkezde?

Bárhogyan is erőlködött azonban, a kés nem akart kijönni, mintha csak horog lett volna a végén! Theodó értékeit először kaján örömmel söpörte be a többi pénz közé. Zárás után mégis kivette a kasszából. Undorral asztalára vetette és Kaifás szavai jutottak eszébe: "*vér díja!*"

Kezet mosott, mint valamikor Pilátus. Maga sem vette észre, mit csinált. Csak akkor eszmélt fel a kézmosásra, amikor már törölte a kezét. "Ki, mi előtt mosakodik? Nem elvitt portéka jogos díja ez?" Bosszankodott.

Lefekvés után sehogysem akart álom jönni szemére. Először a hőséget okozta. Később egyre jobban a kést érezte. A pap szavai, mint visszhangok, egyre visszajöttek fülébe:

— Maradjon az egész, hogy máskor a koldus Krisztust ne bunkózd le egy narancsért!

Hiába volt koromsötét, világosan látta Theodó villogó szemét. Az éjjeli nagy csendesség pedig csak arra volt jó, hogy a pap szavait hangosabbnak hallja.

Sokára mégiscsak elaludt. Úgy reggel azt hitte, hogy nem alszik, hanem ébren van, mert az eszelőst teljesen tisztán látta, amint éppen belépett boltjába és sóvárgó szemmel nézett körül. Látszott rajta, nagyon éhes lehet. Bizonytalan mozdulatokkal mutatott hol a kolbászra, hol másra. Közben mondott valamit, de a kereskedő nem értette, mit akar. Izgatottan tolta kifelé. Nagyon féltette portékáit. Ezért, mikor az ember a narancshoz nyúlt, leterítette a lisztes lapáttal. Előtte vergődött a földön. Hogy meg ne lássa valaki, mit tett, lehajolt hozzá, hogy kihúzza boltjából. De ekkor megdöbbenve látta, hogy Krisztust ütötte le, akinek szeméből könnyek peregtek. Töviskoronája alól vastagon csorgott a vér beesett, sápadt arcára. A kereskedő kétségbeesve nézte, kit ütött le s jajgatva kiáltotta:

— Hát, te vagy az, Krisztus?

És a leütött alig hallhatóan suttogta:

— Én!

Éheztem s nem adtál ennem!

Vándor voltam s nem fogadtál be engem!

Mezítelen voltam és nem ruháztál fel engem!

Beteg voltam és nem látogattál meg engem!

Fogságban szenvedtem és nem kerestél fel engem.

Távozz tőlem, átkozott, az örök tűzre!

A boltos szeretett volna valami mentegetőzést mondani. De nem bírt, mert valaki vállánál fogva megragadta. Ő azt hitte, hogy az ördög akarja a pokolba vinni. Sikoltozott. Felébredt. Felesége fogta a vállát:

— Felébresztettelek. Nagyon nyögtél és hánykolódtál!

A boltos szó nélkül felkelt. Lement üzletébe. Nagy zsákba rakta nemcsak azt, amit este az eszelős kért tőle, hanem mindent, amit jónak, hasznosnak gondolt, s mindennek nem a gyöngéjét, hanem a legjavát. A pap pénzét is, láncát is. Aztán vállára vetette a teli zsákot. Boltja előtt letérdelt és így térden állva indult a templom felé.

Hamarosan csődület vette körül. Egyesek vihogtak térden csúszásán:

— Elvette volna Isten az eszét, mivel tegnap azzal a szerencsétlennel olyan szívtelenül bánt el?

Ócsárolták tegnapi viselkedéséért. De ő nem szólt semmit, csak kúszott terhével előre. Voltak, akik meghatódtak bűnbánatán, mert látszott rajta, hogy abból teszi.

— Így kellene járnia büntetésből egész életében azért, hogy leütötte éhező felebarátját! — köpködte egy hangoskodó s vele

sokan ráncolták mindenki felett ítélkező homlokukat s öklükkel fenyegetőztek.

A kereskedő még erre sem szólt semmit. A szavak nem bántották. Sőt örült nekik. Kívánta, hogy szavuk és fenyegetésük korbácsával csak hasogassák össze hátát, verjék össze csontját, öntsék vérét. Mindezt megérdemli. Meg akar tisztulni! Meg akar változni!

Megfehéredett arcán kövér cseppekben folydogáltak könnyei. Kiszakadt a ruhája, térdén a kövezet véresre marta húsát, mikorra a templom elé ért. A gyóntatószék ajtajához támasztotta batyúját s mérhetetlen terhével behuppant Theodó gyóntatószékébe.

— Hogy nem tudtad, hogy nem tudtad — mondta neki szeliden a gyónás után Theodó —, hogy *aki a szegénynek ad, az Krisztusnak ad?* S minél inkább szegény az, annál inkább Krisztus rejtőzik ruhája alatt? Mintha sohasem hallottad volna Szent Márton esetét!

És elmondta neki.

— Szent Márton ekkor még katona volt. Csak tizenkilenc éves test szerint, de élemedett korú a hitben. Őrjáraton járt, amikor kemény, csikorgó hidegben mezítelen, félig megfagyott koldust látott az útfélen dideregni. Habozás nélkül hozzá lovagolt. Válláról lekerítette katonaköpenyét. Kardjával kettéhasította. Egyik felét a koldusra terítette, a másikat pedig saját vállára vetette s gyorsan ellovagolt. És íme, a rákövetkező éjszaka álmában megjelent neki az Úr Jézus vállán az ő félköpenyével s füle hallatára így szólt a környezetében levő angyalokhoz:

— Márton öltöztetett engem ebbe a köpenybe!

Theodó elhallgatott. A kereskedő zokogott:

— Hallottam, de nem hittem! Most már hiszem, s ezután így cselekszem!

— Boldog lehetsz — mondta neki Theodó —, mert eddig halott voltál, de már élsz! A te halálod olyan volt, melyből lehet feltámadás. *De van olyan halál is, melyből nincs!* Rád valóban vonatkozik, amit a szerencsétlen apa mond gyermekéről: "Nem halt meg, csak alszik!" Felébredtél! Élj! Menj békével!

A kereskedő tömött zsákját átadta Theodónak:

— Atyám, kérlek, juttasd el ahhoz a szegényhez. Ha üres lesz a zsákja, csak jöjjön vele hozzám. Ezután boltom a koldusok étkezdéje lesz!

Theodó kócból körülbelül akkora babát csináltatott, amilyen nagy lehetett a szerencsétlen ember meghalt gyermeke. Pár

nap múlva Fájdalomfival elindult az apa megkeresésére. Magukkal vitték a kereskedőtől kapott tömött élelmi zsákot és a babát. A temető melletti nagy hegy tövében találták. Barlangot ásott rettentő buzgalommal.

Meglehetősen nagy lyukat vágott már, így jó bent dolgozott. Holt gyermekét a barlang előtti árnyékba tette. Mellette feküdt az ennivalókat magában foglaló zsák is. A zsákon is, a halott gyermeken is sok légy zümmögött. Theodóék észrevétlen a zsákot kicserélték az újjal, a halottat pedig a kócbabával. Kicsit messzebb elrejtették őket, aztán bementek a barlangba. A pap rákköszöntött s kérdezte:

— Mit csinálsz?

— Keresem az Istent, de nem találom! — válaszolta, de fel sem nézett rájuk.

— Gyerekednek ennivalót hoztunk. Elfogadod?

— El! — Letette csákányát és izzadt homlokát törülgetve a barlang nyílása elé ment. A kócbabát felemelte. Gyöngéden magához szorította:

— Látjátok, milyen szép? Nem halt meg, csak alszik! Ne sírj, kicsikém! Meggyógyulsz, csak ébredj fel! — Kivett a zsákból egy narancsot és a kócbaba szájához nyomta.

Theodóék így hagyták ott kócbabájával.

Az igazit szépen eltemették a temetőben.

Visszamenet a pap csak ennyit mondott Fájdalomfinak:

— *Zavart ésszel nem lehet Istent megtalálni!* De akiben a lélek csak alszik, abban felébredhet, mint ez a kereskedőnél történt. És megtalálhatja Istent teljes fényességében.

DR. WASS ALBERT:

Álom és valóság

Fát döntöttünk a domboldalban. Tűznek való fát, bükköt. Fölülről két unokám kezelte a hosszú fűrészt, én meg alant a baltát, hogy irányt adjak a dőléshez. Odébb, a fából épült nyaralóház előtt három dédunokám sivalkodott. Jó érzéssel lendült kezemben a fadöntő balta, mintha csak otthon lettem volna, régi időben, Erdély hegyei között. Pedig a faház előtt angolul szóltak dédunokáimhoz a fiatal édesanyák s két unokám is, ott a nagy fűrésszel küszködve, angolul váltott szót egymással, csupán velem beszéltek még magyarul. S a domboldal, ahol a fát döntöttük hármasban, az Egyesült Államok földjét díszítette.

De ragyogó kék volt fölöttünk az égbolt itt is s amint mondtam: jó érzéssel lendült markomban a balta. Vadvirágtól volt illatos a szellő s a fűrész szavát meg a balta csattogását derűsen visszhangozta az erdők csöndje. Szép, emberhez illő nap volt.

Aztán egyszerre csak zsibbadni éreztem a bal lábamat s hamarosan rá a másikat is. Különös érzés volt. Mintha apró kis hangyák mászkáltak volna a bőrömön és sarkamtól föl a csipőmig laskatésztává változott volna minden csontom. Ingadozni kezdtem. Ez a különös zsibbadás átment a vállamba, a karomba, egész testembe. Kicsúszott kezemből a balta nyele és megtántorodtam. Idősebbik unokám fölnézett, elmeredt a szeme s keze elakadt a fűrésszel. Aztán mintha légüres térben lebegtem volna. Éreztem, hogy kifordul alólam a föld s esni kezdek. Nem zuhanva, inkább csak puhán, mint aki pehely közé esik. Egyebet se láttam, csak a ragyogó kék égboltot a fák koronái felett s emlékezetem egyszerre csak kialudt, akárcsak a mécses, amelyikből kifogyott a láng.

Nyirkos, meleg érintésre ébredtem. Kinyitottam a szememet. Újra csak a kék eget láttam magam felett s a fák koronáit. Hátamon feküdtem, illatos füvön s egy sárga szemű, lógó fülű nagy, barna kutya nyalta az arcomat. Szemében aggodalom

volt és hűség. Döbbenve ültem föl s rámeredtem a kutyára. Megismertem nyomban. Treff volt, régi jó időkből való vadászkutyám.

— Treff! — szakadt föl számból a szó. — Hogy kerülsz ide? Mi történt?

Örvendezve szökött lábra mellettem a kutya, boldog izgalommal csóválta a farkát és elvakkantotta magát. Körülnéztem s a lélegzetem elakadt. Nem az észak-karolinai dombok néztek vissza rám, hanem Erdély régen látott dombjai s a fölém hajló fák nem amerikai fák voltak, hanem erdélyi lucfenyők. Odébb, valamivel lentebb, fehér törzsű nyírek, száz éves kőrisfák, tölgyek, szomorúfűz, virágzó jázminbokrok, lombos vadgesztenyék és újra fenyők. Szemközt velem, kis domb laposán, a dédapám ültette park közepén ott állt az ősi udvarház zöld zsaluival, széles verandájával, virágzó bazsarózsáival.

Döbbenve bámultam. Mi ez? Álmodom? Mintha fél évszázad alatt semmi se történt volna.

A kutya újra elvakkantotta magát mellettem s lefelé nézett, a zúzott mészkővel kövezett, fehéren kanyargó kocsiút irányába. Követtem a szemét s a szívem megdobbant furcsán. Hókás pejlovon valaki jött fölfelé az úton. Fehér ing, fekete lovaglónadrág, szőke haj. Mintha egy régi albumból lépett volna elő. De nem fénykép volt, eleven valóság. Még csak nem is látomás. Fölhallatszott hozzám a ló patkójának szelíd csattogása. Lépésben jött. A kanyart őrző jegenye-tölgynél letért az útról s átrövidített felém a vadvirágos lejtőn. Szuszogott a ló a kapaszkodástól, csillogott a kék szem, mosoly csillant a rózsás, szép arcon. A ló megállt mellettem. Könnyedén ugrott alá a nyeregből a leány s a kantár szárát odanyújtotta a kutyának.

— Vidd föl az istállóba, Treff — csilingelt föl egy ismerős hang a messzi múltból s a kutya szájába vette a kantárszárat, akárcsak valamikor nagyon régen; a ló lehajtotta fejét a kutyához barátságos horkolással, a két orr egy pillanatra összeért s aztán indultak együtt, ló és kutya, az istállók felé.

— Carla! — szakadt föl belőlem a szó s többet nem tudtam mondani. Nyelvem nehéz volt, akár az ólom.

A szép, szőke lány leült mellém a fűbe.

— Hát megjöttél végre — mosolygott reám —, régóta várlak. Minden délután, amikor szép az idő, átjövök Cegéből, jó sok ideje már. De mindig csak a kutyádat találtam itt. Ültünk itt együtt, hármasban s vártunk. Treff lehozta olykor Cicát is

az istállóból s együtt vártunk itt négyen, míg a nap lement. Emlékszel még Cicára?

— Elvitték az oláhok — szakadt föl belőlem az emlékezés — sohase láttam többé! Derék hátasló volt.

— Visszatért ő is — bólintott szelíden a leány —, mindenki visszatér oda, ahol a legboldogabb volt. Cica, Fecske, Treff, én és most végre te is. Most aztán újra kószálhatjuk az erdőket együtt, mint régen.

Néztem a leányt s hallottam a saját hangomat, ahogy a szavakkal kínlódott.

— Nem értem, Carla. Ezeket a fákat itt mind kivágták negyvenkét évvel ezelőtt s kecskelegelőt csináltak a parkból. Házunkat is lebontották, hogy nyomunk se maradjon. Telepeseket hoztak Moldvából s házakat építettek számukra itt, ezen a helyen, apró kis egyforma házakat. Fényképen láttam. Nem volt itt semmi, csak azok a kis csúnya házak. Mi ez? Álmodunk, Carla?

A leány megrázta fejét és újra rám mosolyodott.

— Nem álmodunk. Ez a valóság. Amit úgy neveznek, hogy Isten Országa. Amikor a papoktól hallottuk ezt a kifejezést, nem tudtuk, mit jelent. A papok se tudták. Az a másik volt az álom, amit életnek neveztünk. Lidércnyomásos álom, ami nem tart soká. Ami itt van, ez a valóság, az örökkévaló valóság.

Megráztam a fejemet.

— Álmodunk, Carla. Megöregedtünk. Te is megöregedtél. Szememmel láttalak öregen Németországban. Megtört az élet, a szenvedés s most mégis olyannak látlak, mint amikor tizenhét éves voltál s én tizennyolc. Azon a bizonyos régi nyáron, érettségi és külföldi egyetem között. Ma hetvenkilenc vagyok és téged, téged eltemettek a szamosújvári szegények temetőjében évekkel ezelőtt. Cegei kastély sincsen, azt is lebontották, mint ezt itt, az én otthonomat.

Szemem a nyári délután fényében fehéren izzó udvarházra esett ott a lombos fák és virágok között és elakadt bennem a szó. Carla megérintette kezemet és érintése meleg volt, nagyon is eleven.

— Nézd meg magad — suttogta halkan —, tizennyolc éves vagy, nem hetvenkilenc. Tizennyolc maradsz mindörökre.

Csak akkor vettem észre, hogy zöld vászon lovaglónadrág volt rajtam, sárga csizma, fehér vászoning. Még a karcolás is ott volt a csizmám orrán, amit egy kerítés-ugratásnál hagyott benne a

karó. A kezemre néztem. Fiatal volt és izmos. Arcomhoz nyúltam. Nem volt rajta ránc.

— Nem értem — hebegtem után.

A leány halkan elnevette magát. Meleg, szép nevetése volt, akárcsak nagyon régen.

— Én se értettem először — felelte —, de rendre megszokta az ember, hogy ez a valóság és nem a másik. Hogy ez az örökkévaló. A titok lényege ez — folytatta —, hogy semmi egyéb nem fontos, csupán a szeretet és az ebből fakadó boldogság, ami az élet virágzása. Aki elért az úgynevezett "élet" során ehhez a ponthoz, hacsak egy pillanatra is, az utat nyitott magának az örök élet valóságába. Aki nem...

Egy pillanatra elhallgatott. Aztán sóhajtott és folytatta:

— Nekem csak ez az egy nyár jutott belőle, de elég volt ahhoz, hogy visszatérhessek. S eddig csak reméltem, de ma már tudom, hogy ez a régi nyár köt ide téged is. Isten hozott!

Csönd szakadt közénk.

— Mikor visszatértem öt év után az egyetemről — mondtam lassú szóval —, te már férjnél voltál.

Bólintott s mintha könnycsepp csillogott volna szemében.

— Másfél évig nem kaptam hírt rólad. Apám is, anyám is azt kívánta, hogy férjhez menjek, gazdag emberhez. Megtettem. Jó házasságot kötöttem, ahogy mondják. Mindenem megvolt. Mégis elváltunk később. Te már családos ember voltál akkor.

Hallgattunk. Nem volt mit mondanunk többet.

— S most mi lesz? — kérdeztem egy idő múlva.

Rámnevetett kedves, csilingelő nevetéssel.

— Most? Ez az örökkévaló most! A te otthonod, a cegei kastély, a tó, az erdők. Te és én. A te Cicád, az én Fecském, hűséges kutyád s mindazok, akik idetartoznak, velünk együtt.

Lábra szökött és felém nyújtotta kezét.

— Gyere! Mutassam meg a ciklámeneket, amiket együtt ültettünk el a fenyők alatt. Emlékszel? Te tizenkettő voltál akkor, én tizenegy! Még mindig virágzanak! Aztán naplementekor fellovagolunk az erdőbe, őzet nézni. Gyere!

Megmarkoltam a kezét. Szép, meleg érzés töltött el. Mint azt, aki évek hosszú vándorlása után végül is hazaér. Lábra álltam. Kissé erősebben ránthattam meg a kezét, mert könnyű teste nekem dőlt s a szőke fej mellen ütött. Egyszerre csak minden elsötétedett körülöttem. Csak az ütést éreztem a mellemen,

mást semmit. Súlyos, kemény ütést. Fájdalmat éreztem a mellkasomban.

— Carla — hallottam fogaim közül kiszaladni a szót.

Valaki elkiáltotta magát közelemben. Angolul kiáltott:

— He is alive! He is alive! Él! Él!

Az idegen szóra megnyilt a szemem. Az ég kékjéből csak egy kicsike sávot láthattam, mert egy nagy darab ember térdelt mellettem a földön. Mindkét tenyerével mellkasomra nehezedett.

— One, two, three, four — morogta az ember és teljes erejével nyomott egy nagyot a mellkasomon. Kiveresedett arca arasznyira volt az enyémtől. Megismertem. Szomszédunk volt, a nyugalmazott tűzoltóparancsnok.

— What the hell are you doing with me? — mordultam rá haragosan — Mi az ördögöt csinál velem?

Minden bordám sajgott s szívem verését a fülemben hallottam. A szakállas arc elvigyorodott.

— Él! — szólt oda unokáimhoz, akik aggodalmas arccal tömöttődtek körülöttünk. — Az elsősegély, mint mindig, bevált!

Aztán rám nézett és elkomolyodott:

— A fadöntés nem vénembernek való, szomszéd — mondta jóindulattal —, van itt elég fiatal, aki elvégzi. Vigyáznia kell magára. Érti? A következő alkalommal nem lesz ilyen szerencsés!

Felültem. Kezek nyúltak felém, aggódó szemek vizsgálták arcomat.

— Nincs semmi baj — vigasztaltam őket, míg lábra állítottak. — Nincs semmi baj, csak hazamentem egy percre.

Mi egyebet mondhattam volna? Így is összenéztek, mint akiknek bolonddal van dolguk.

De attól kezdve valahányszor a tükörbe nézek s vénülő arcomat szemlélem vagy hegymászás közben olykor elakad kissé a lélegzetem, valami jó, meleg érzés fog el és arra gondolok, hogy Treff, a hűséges Treff már nem várakozik sokáig otthon. S ilyenkor mintha szinte érezném langyos nyelvét az arcomon.

TEREBESSY EMŐKE:

Labrador orvosa

Grenfell, Sir Wilfred (Thomason) 1865. február 28-án született Angliában.

Gyermekéveit apja vadásztrófeái közt, szobájában töltötte, melynek ablakából megfigyelhette a tengeri madarakat és a mocsár élővilágát. Láthatta az osztrigahalászokat, akik a kagylópadok fölé hajolva keresték meg kenyerüket.

Már kamasz korában jó vitorlázónak bizonyult. Szabadnapjait reggeltől estig halászattal vagy madárvadászattal töltötte.

Mikor Wittshire-be, a "Marlborough Public School"-ba került, erős, izmos testalkatú fiatalemberré serdült. Hirtelen természete miatt hamar használta ökleit. Osztálytársai féltek tőle, hamarosan nagy tekintélyt szerzett magának. 300 fiatal társával együtt tanult a kollégiumban. Ha megunta a tanulást, szappant dörzsölt szemeibe s gyulladásban levő vörös szemei miatt el-elmaradozott a tanulástól.

Egyik nap új növendék érkezett Marlborough-ba. Törékeny, gyenge, félszeg, érzékeny fiatalember, aki testi gyengeségével ellentétben hatalmas szellemi fölényben állt társaival szemben.

Grenfell az ifjú védelmére kelt. Esténként szobájába hívta és áhitattal hallgatta társa álmodozásait a tengeralattjárókról, torpedókról, repülő csodákról. Ezek a dolgok akkor még csak képzeletben foglalkoztatták a technika iránt érdeklődő ifjakat.

Grenfell védőszárnyai alá vette az ifjút és többé senki sem merte bántani. Talán ekkor támadtak Grenfellnek gondolatai, hogy mindig a gyengébbek oldalára álljon és azoknak segítségére legyen.

Mikor Grenfell 17 éves lett, apját áthelyezték a "London Hospital"-ba. Ehhez csatolva működött az egyetem, amelyikre az ifjú Grenfell tanulmányai folytatása céljából beiratkozott.

A "London Hospital" — Anglia legnagyobb kórháza — a főváros szegénynegyedének kórháza volt. 900 ággyal rendelkezett. "Lakói" inkább elvonókúrára beutaltak voltak. Meg-

rögzött iszákosok, morfinisták és tolvajok. Nyomor, csalódás és bizonyos izgalom levegője lengte a kórházat körül.

Grenfell másodéves orvostanhallgató korától kezdve itt segédkezett, hogy a roncsokból neves orvosok segítségével még embereket teremtsen. Nem sok beteg távozhatott gyógyultan a kórházból a szabadba, a legtöbbet egyenesen bíróság elé állították. Sokan a betegek közül öncsonkítást követtek el. Grenfell jegyzetei közt fellelhető egy eset: A 45 éves páciens elviselhetetlen családi élete miatt revolverrel szájába lőtt. Mivel semmi nem történt, másodszorra fülébe lőtt. Még ekkor sem halt meg. Bevitték a megfigyelő állomásra. Mindkét golyó megakadt kemény koponyacsontjában, semmi kárt nem okozott. Pár napra rá a beteg késsel próbálta nyakát elvágni. A beteget megmentettük".

Grenfell Wilfred itt a londoni nyomornegyedben kerül közelebb Istenhez és egyre többet gondol arra, hogy nem a vallásos elméletet hirdetőkben van a hiány, hanem azokban, akik tettekkel segítenek a szűkölködőknek és nyomorban élőknek.

"Miránk van szükség — írja naplójában —, hogy a világot jobbá tegyük. Nem cél nélkül, hanem csak harccal, célkitűzéssel érhetünk el valamit. Építeni, alkotni kell!"

Öt év múlva alkalom kínálkozott a fiatal orvosnak, hogy "építsen".

Southborough lord 1891-ben tért vissza észak-amerikai kutatóútjáról. Beszámoló ülésére meghívta Grenfellt is.

Itt szólítják fel először Grenfellt, hogy tekintse meg Labradort. Rábeszéli a lord is, aki tudja, hogy az ifjú Grenfell jó sportoló, vitorlázó és van már gyakorlata a szegények kezelésében.

— A labradori halászoknak nagyon elkelne egy orvos — bíztatja a lord.

— Hol a csodában fekszik Labrador? — érdeklődik Grenfell.

Kérdésén nem kell csodálkoznunk. 1891-ben ugyan már minden atlaszon bejelölték, hogy Kanada és Newfoundland közelében van Labrador, de még senki, semmiféle részletet nem jelölt be a térképen, mert Labrador egyes területei teljesen ismeretlenek voltak. (Labradort 1000 körül fedezték fel a normannok.)

A normannok Labradort "Helluland"-nak, azaz "Kőország"-nak keresztelték, nyilván a part hatalmas sziklahegyeiről.

1497-ben egy angol szolgálatban álló olasz tengerész, Lab-

rador Giovanni Caboto volt az, aki valójában felfedezte, mikor Ázsiába, keletre kereste az utat.

Később, 1501-ben portugál hajósok a "terra dos lavradores" nevet adták a félszigetnek és feljegyezték róla, hogy: ez az a hely, amely csak raboknak való.

Labradorról nem sokat tudtak az emberek. A lexikon még ma is szűkszavúan foglalja össze a félsziget leírását.

Partjai fjordosak, meredekek, sziklásak. Felszínén rengeteg a jégkori eredetű tó. Folyói kiegyenlítetlen futásúak, zuhatagosak. Éghajlata zord. Északi része tundra, belsejét rengeteg fenyves erdő borítja. Állatai: rénszarvas, medve, sarki róka, sarki nyúl, bobak, hód, havasi fajd, vadkacsa, vadlúd. Lakói: algonkin indiánok, eszkimók. Missziós telepei: Nain, Zoar, Hebron, Romah, Hopedale.

Magyar, német, francia lexikonok Labradorral kapcsolatban meg sem említik *dr. Grenfell Wilfred* orvos nevét. Pedig ez az önfeláldozó, segítőkész ember megérdemelné, hogy még ma is emlékezzenek rá az emberek.

1670-ben keletkeztek Labradorban az első európai települések. Csak miután az angol tengeri utazó, Hudson Henry és utána Grosseillier expedíciója az egész északi és nyugati partot beutazta, kezdte meg kereskedéseit az angol "Hudson's Bay Company" Labradorral. Főleg prémkereskedők és halárusok érdeklődtek a félsziget portékái iránt.

A halászati engedélyért a franciák és az angolok éveken keresztül versengtek. 1759-ig portugálok tartották Labradort megszállva. Ugyanebben az évben szállták meg az angolok.

A misszionáriusok a fjordok partjain állították fel telepeiket. Grenfell ezek utódainál dolgozott.

(1949-ben Labradort népszavazás alapján Kanadához csatolták. Északi kerülete Newfoundland, egyik déli része Québec fennhatósága alá tartozik.)

Azt mondják, Labrador a természet jégszekrénye. Völgyeit, folyóit, hegyeit és körülötte a tengert kilenc hónapig jég borítja. Még nyáron is 6 méter mélységig a föld be van fagyva. Már amit ott földnek lehet nevezni, mert majdnem mind szikla.

Minden nyáron kb. húszezer halász családjával együtt délre vándorol. A folyók, tavak mellett felütik faházukat és kivetik hálójukat tőkehal, lazac, hering után, melyek nagy rajokban jönnek a partok felé. Amint azonban halászbárkáikon az első jégcsapok megjelennek, a halászok elvonulnak.

A tulajdonképpeni állandó lakosok száma alig haladja meg

a négyezret. Ezek az emberek melankólikusok, szomorúak; sok közülük önkezűleg vet véget életének. Minden negyedik köztük tbc-ben szenved. A lakosság mindig tele van adóssággal. Sokan valósággal éhen halnak. Labradorról egy korábbi kutató azt mondta, hogy ez az az ország, amelyet Isten Káinnak adott.

Grenfellnek mindaz, amit Labrador szegényeiről hallott, felkeltette érdeklődését. Úgy érezte, alkotó, építő, segítőkész szellemének az a munka felelne meg. Ismerte és szerette az Északitenger halászait. Íme! Előtte állt Labrador, ahol a civilizációtól elhagyott sok beteg halász él, akiknek sorsán ő segíthet.

1892-ben Grenfell megépítteti kis hajóját, azaz vitorlákkal felszerelt bárkáját. Dacára, hogy maga Grenfell hajóskapitányi engedéllyel rendelkezett, felfogadott egy tapasztalt hajóskapitányt, aki már átvitorlázta az Atlanti-óceánt. Ketten egy szakács kíséretében június második felében Yarmouth-nál elhagyták a kikötőt.

A köd és ellenszél dacára, 17 nap alatt elérték Newfoundlandot. Pihenő után újabb élelmiszerkészlettel ellátva észak felé indultak. Augusztus 5-én érték el Labradort, St. Anthony-ban kötöttek ki.

Alig terjedt el a hír, hogy orvos érkezett a szigetre, megrohanták St. Anthony-t nemcsak a beteg angolok, írek, oroszok, svédek, eszkimók, de az algonquin indiánok is, akik Labrador partjain születtek, nőttek fel, de még életükben nem láttak orvost vagy fogorvost.

Grenfell rögtön belátta, hogy a lord elbeszélése a szigetről és hogy az itt élőknek nagy szükségük van orvosra, megfelel a valóságnak. Orvosi szempontból elképzelhetetlen állapotok uralkodtak Labradorban.

Sok ember szürkehályog következtében megvakult. Ezek, ha idejében kezelték volna őket, még láthatnának. Rachitis, beri-beri és a rosszul tápláltság kísérő betegségei mind fellelhetők voltak az embereken.

Egy ember alig tudott járni, aminek az oka benőtt köröm volt, amelyet pillanatok alatt el lehetett volna távolítani. Egy fiatal eszkimó teljesen lesoványodva állt előtte, beteg foga miatt képtelen volt enni. Begyulladt foghúsa és állkapcsa miatt teljesen eltorzult az arca. Grenfell még este kioperálta a fogat, ami azonnali megkönnyebbülést okozott a betegnek.

A legtöbb labradori bélbetegségekben szenvedett, mert az egészséges táplálkozást nem ismerte, a skorbutban megbetegedettek száma volt a legnagyobb.

Amint Grenfell egyik sátorba belépett, beteg asszonyt látott. Sajnos, már az utolsó stádium felé járt, vért köpött. Pár lépéssel háza mellett temérdek vadpetrezselyem és láncfű nőtt. Ha a család ismerte volna e növények gazdag vitamintartalmát, az asszony megmenekülhetett volna a haláltól.

Még mielőtt a nyárnak vége lett volna, a 28 éves Grenfell eldöntötte, hogy itt marad, letelepszik Labradorban, ezen az óriási "jégszekrényen".

"Meggyőződésem — írja naplójában —, hogy kellek a halászoknak. Szükségük van rám és világos előttem, hogy azért van a hivatásom, hogy kamatoztassam tudásomat. Jézus is a halászok közt élte le életének legnagyobb részét".

Miután Grenfell elhatározta magát, hogy Labradorban letelepszik, visszatért Angliába, hogy orvosi praxisához felszerelést szerezzen. Ezenkívül olyan komolyabb gőzhajóra volt szüksége, amelyet kórházzá alakíthatott át.

Labrador lakói szétszórt falucskákban, inkább településeken laktak az ezer kilométernél is hosszabb partok közelében. A telepeket csak nyáron a part felől lehetett elérni. Kis gőzhajója könnyű volt, hatalmas kéménye és sok csomagja még mélyebbre süllyesztette a tengerbe. A gőzös a "Princess May" nevet kapta. Tapasztalt labradori hajóskapitányok csak fejüket csóválták, amikor arról értesültek, hogy Grenfellnek az a terve, hogy praxisát ennek a kis úszókórháznak segítségével akarja ellátni. "Baby gőzös"-nek csúfolták hajóját.

Mikor Grenfell 1893-ban a "Princess May"-vel Belle Isleból a sziget északi csücskére, Cap Chidleybe elindult, ez a vízi út még nem volt járható. Azóta felmérték mélységét. Vízalatti szikláit ma már jelzik és számtalan világító torony ad útbaigazítást a hajóskapitányoknak. Akkor még nem voltak feltérképezve a félszigetet övező kisebb szigetek, zátonyok. Nem jelezték a Labrador partja mentén elsurranó hideg tengeráramlást, nem voltak meteorológiai állomások, amelyek tudatták volna az időjárást, a várható szeleket, viharokat. A partok néha teljesen eltűntek a ködben. Néha 10 napig sűrű ködben vesztegelt a hajó, 1 m-re se láttak előre. Ezekben az ismeretlen vizekben néha hatalmas jéghegyek is úsztak.

Mialatt Grenfell a *Princess May* kifutásának előkészületeit intézte St. Anthony kikötőjében, hallotta az öreg tengeri farkasok gúnyos megjegyzéseit:

— Nem messze jut ezzel a vödörrel. Mint dióhéjat, úgy roppantja össze majd a jég.

Vödörnek csúfolták kis hajóját. Az öreg tengeri medvék jóslatai majdnem beváltak. Alig hagyta el Grenfell, hajóskapitánya és szakácsa pár mérföldnyire a kikötőt, víz szivárgott be a hajóba. Vissza akartak fordulni, de Grenfell megtalálta a hajón a lyukat. Dugót faragott fából és betömte a léket.

— Nem hagyjuk magunkat kinevetni — mondta és tovább hajóztak. Grenfellnek sikerült a beszivárgást teljesen elszigetelnie.

Grenfell későbbi utazásai folyamán mindig újabb felfedezéseket tett. Térképén és naplójában mindent feljegyzett. Gőzhajóját fával fűtötte, de annyi fát nem tudott magával vinni, amennyire szüksége lett volna. Szerencsére a partokon akadt fa elég. Ennek dacára kiszámíthatatlan volt, mikor kerül a hajó ködbe, viharba. Egy alkalommal például hajóját a vihar úgy elsodorta a parttól, hogy kénytelen volt a hajó deszkáit felszedni, a kabin fáit elfűteni, hogy a legközelebbi partot elérhesse. Egy másik alkalommal a *Princess May* 11 napig befagyott a tengerbe. Kétszer kellett dinamittal a jeget felrobbantania, hogy hajóját elindíthassa.

A fiatal orvosnak ezek az utazások mégis örömet okoztak. "Szeretem a tenger hívó hangját, szeretem a levegő ízét, a nap alkonyulatát és felkeltét. Elfelejtetik velem a mindennapi életet" — írja naplójában.

Amint anyagilag megengedhette magának, jobb, tökéletesebb hajót vásárolt, kajütökkel szerelte fel betegei részére. Röntgengépet is szerzett be. Egyedül operált, néha viharban, petróleumlámpa gyenge fényénél. Egyik operációjáról feljegyezte, hogy az eszkimó asszony nem engedte narkotizálni magát. Több eszkimó kénytelen volt a beteg asszonyra ülni, hogy lefogják, míg ő operálta. Másik alkalommal a bennszülött férfi, aki a petróleumlámpát tartotta, elájult a vér láttán, és így teljesen sötétségben maradt.

Grenfell gyakran talált félig őrült embereket, akik hó-vakságtól szenvedtek s a földön fetrengtek kínjukban, szemüket dörzölték. Kokain injekcióval segített rajtuk. Voltak olyan betegei, akik dagadt kézzel érkeztek hozzá, néha egész karjuk felduzzadt. Halpikkelyek, kis szálkák fúródtak bőrük alá. Elgennyesedtek, s ezek okozták a bajt. Grenfell felvágta bőrüket, kiszedte a szálkákat. Egyik eszkimó szeméből szálkát operált ki s ezzel megmentette a vakságtól.

Másik alkalommal a kikötőbe fiatal férfit hoztak hozzá, akinek golyó fúródott karjába. A szerencsétlen, hogy a vérzést csillapítsa, karját lisztes zsákba dugta, s bekötözte karját a zsák-

ba. Természetesen karján már a vérmérgezés jelei mutatkoztak. Karját könyökéig rögtön amputálni kellett. Grenfell új csontot operált be a karba, olyan formát, mint a fóka lába. Így a halász egészséges kezével ebbe a műkézen levő kampóba akaszthatta halászhálójának zsinórját és tovább dolgozhatott.

Grenfell új hajóját, kis kórházát "Strathcona"-nak hívták. Sajnos, kórházi felszerelését nem tudta az ország belsejébe magával vinni. Gyakran került olyan helyzetbe, hogy zsebkésével kellett amputációkat végeznie.

Nehéz küzdelmet kellett folytatnia a bennszülöttek babonás szokásai ellen. Volt olyan anya, aki gyermekének szemgyulladását azzal kezelte, hogy cukrot szórt a gyermek szemébe.

Az emberi tudatlanság és butaság sok kellemetlenséget okozott praxisában. Egy asszonynak kenőcsöt adott, hogy fájós térdét bekenje. Mikor legközelebb meglátogatta, az asszony gyomorfájás ellen ugyanezt a kenőcsöt megette. Felfogása szerint, ha az orvosság jó volt térdére, biztos jó a gyomrának is.

Mikor egy férjjel közölte, hogy feleségének le kell amputálni a karját, az egykedvűen azt felelte:

— A karja nem fog hiányozni, különben is öreg asszony már.

Grenfell megtudta, hogy az asszony csak 35 éves.

Grenfell munkájának híre ment. Egy év múlva a kormányzó Newfoundland-ban összehívta és felszólította a gazdag kereskedőket, hogy támogassák Grenfellt, adakozzanak két kórház felállítására. Az orvos két megfelelő helyet jelölt ki a kórházaknak. Délen Battle Harbor-t, 200 mérföldnyi távolságban északra pedig Indian Harbor-t. Ő maga szervezte az önkéntes favágókat, hogy az építkezéshes szükséges fát az erdőkből kivágják. A kórház alapjainak kiásásakor 2 m mélyre kellett a fagyott hóba leásni.

A Battle Harbor-i kórháznak 8 ágya volt a férfiak, 8 a nők részére. A röntgengépeket olajmotorral hajtották.

Alighogy a második kórház elkészült, önként jelentkezett egy orvos és egy nővér, hogy ingyen munkájukkal Grenfellt segítsék. Rövidesen utánuk medikusok és más nővérek is jöttek.

Grenfell elképzelései szerint a betegségeket meg lehetne előzni, ha jobb szociális helyzetet és életkörülményeket lehetne a labradoriaknak teremteni. Ezen kellene munkálkodni. A lakosság valóban koldus szegény volt. Ennek legfőbb okát Grenfell abban látta, hogy a kereskedelem kizárólagosan "csere ala-

pon" nyugodott. A labradoriak egész zsákmányukat, mely halakból, prémekből állott, a kanadai és newfoundlandi kereskedőkkel élelemért cserélték el. Az évek folyamán teljesen eladósodtak és a legszükségesebbeket sem tudták előteremteni. Grenfell belátta, csak úgy segíthet rajtuk, ha sürgősen boltokat, áruházakat létesít, s ezeket csakis a közösség állíthatja és tarthatja fenn. Megszűntette a hitelt, árut csak pénzért adhattak és vehettek. Az első bolt megalapításakor derült ki, hogy hetven családnak 85 dollár volt összes készpénze. Az alaphoz Grenfell ezer dollárját odaadta. Az üzlet eleinte sok nehézséggel indult, ha Grenfellt barátai nem segítik, megbukik a szövetkezeti alap.

Grenfell gyakran talált árva, elhagyatott gyermekekre, akiknek hozzátartozójuk közül már senki nem élt. Ezeket összetoborozta és magával vitte St. Anthony-ba, ahol számukra otthont rendezett be. Az árvaház bejárata fölé táblát helyezett: "Engedjétek hozzám a kisdedeket!" — felirattal.

Hogy a tengerparti településeken meggátolja a skorbut, rachitis és beri-beri betegségeket, Grenfell azon is fáradozott, hogy lehetőséget teremtsen a főzelék-növények termesztésének. Mivel Labrador földje júliusig fagyva van, magokat előbb elvetni lehetetlenség. Ezért az Egyesült Államokból üvegházakhoz hozatott anyagot és a magokat korán elvetette. Így nyáron már a három hónapos palántákat kiültethette a szabadba. Ősszel 12 kg káposztát és kelt osztott szét Liveyeres lakói közt. Ezek voltak első eredményei.

Kísérletei, hogy csontok, hal hulladékok tengeri moszattal keverve kitűnő alapanyagot szoltáltatnak a növényeknek: szintén beváltak. Egyre nagyobb területeket tett termővé. Az ország belsejében lucernát, articsókát és tököt is termelt eredménnyel.

Massachusettsből egy professzor, aki Grenfell munkájáról értesült, Labradorba utazott és ott bevezette a rovarirtást, amelynek következtében 30 %-ot emelkedett a termés.

Birdseye Clarende, fiatal biológus átköltözött Labradorba, hogy szintén segítse Grenfellt. Birdseye 0-fok alatt, a jég alatt halászott. Megfigyelte, hogy a hal, amint a levegőre jutott, rögtön megfagyott. Amint azonban a konyha levegőjébe került, újra fickándozni kezdett.

Az életfeltételek ezek szerint az alacsony (mély) hőmérsékleten megbénulnak. Gondolta, meg kellene próbálnia, hogy a mélyhűtés következtében a baktériumok szintén megállnak-e

növésükben, megbénulnak-e? Ezzel ugyanis megszüntethetné az élelmiszerek, főleg húsok, halak romlását, sőt konzerválhatná azokat időtlen időkig.

Birdseye alapította meg *Grenfell*-el közösen az első élelmiszerhűtő ipart, amely ma már nekünk természetesnek tűnik. Vannak azonban olyan mélyhűtő gépek, amelyek még ma is Birdseye nevét viselik.

Newfoundland kormányzósága Grenfellt békebírónak is kinevezi. Az orvos ezt is magára vállalja. Gőzösén, ahol éppen tartózkodott, még bíróként is szerepelt. Legtöbbször kisebb ügyek kerülnek hozzá. A bűnös, a tolvaj rögtön ledolgozhatta büntetését, fát vághatott, vizet hordhatott vagy kitakaríthatta a kórházat.

Grenfell kiválasztott egy ügyes fafaragó munkást is. Saját költségén a Pratt Institutba, New Yorkba küldte, hogy ácsasztalos munkákat tanuljon. Ugyancsak ő szervezte meg, hogy a tehetséges, kiválogatott fiatalok, férfiak, nők amerikai, kanadai, sőt angol egyetemeken ingyen tanulhassanak, azzal a feltétellel, hogy tanulmányuk befejeztével visszatérnek Labradorba. Így növekedett a tanítók, ápolónők, mérnökök, villanyszerelők, asztalosok, varrónők, gépírónők száma.

Mikor később vasbetonból megépül a központi fűtéses új kórház St. Anthonyban, már nem kell idegen országból munkaerőket keresni hozzá.

1909-ig Grenfell agglegény maradt. Barátai legnagyobb csodálkozására európai útjáról feleséggel tért vissza. A barna hajú fiatal nőt a hajón ismerte meg. Mivel a megérkezésig nem sok idő állt rendelkezésére, rögtön feleségül is kérte az ifjú hölgyet.

— Hiszen nem is tudja, hogy hívnak! — ámuldozott a fiatal leány a váratlan házassági ajánlaton.

— Az nem számít, hogy nem tudom, hogy hívják. Az a fontos, tudom, hogy hívják, ha feleségem lesz — válaszolta az orvos.

Amikor a hajó kikötött, *Elisabeth Mc Clanahan Grenfell* jegyese volt. Ősszel házasodtak össze. Az arisztokratikus szépség elhagyta kényelmes otthonát, társadalmi rangját és helyét, követte Grenfellt északra, Labradorba és egész élete végéig hűséges és méltó segítőtársa lett férjének.

Amikor Grenfell tervei egyre nagyobb méreteket öltöttek,

elhatározta, hogy az Egyesült Államokba, majd Kanadába utazik, ahol előadásaival felhívja a világ figyelmét Labradorra és segítségüket kéri. Az volt a célja, hogy nemzetközi egyesület segítse Labradort, hogy civilizált országgá legyen. Mindenütt telt házak voltak előadásain. Grenfell tettei és önfeláldozó élete, harca, hogy a vadonból civilizált világot teremtsen és embertársainak segítsen, az egész világon nagy feltűnést keltett.

Ahogy napjainkban mindenki ismeri Albert Schweitzer munkásságát, éppúgy foglalkoztatta akkor az egész emberiséget Grenfell Labradorban végzett munkája.

Hála az orvos fáradhatatlanságának, ma már St. Anthonyból egyenesen a kikötőből szállítják az árut az ország minden tájára. Külön a tbc-kórházba, amelynek teraszain betegek napoznak, külön szállítmány megy az árvaházba, a matrózképző iskolába, a mosodákba, a motor- és asztalosképző iskolákba. St. Anthonyban van az asszonyoknak is lehetőségük valamit tanulni. Takarókat szőnek. Van kosárfonoda is. Az ügyes kezű férfiaknak csontfaragó műhely is rendelkezésükre áll.

Grenfell háza St. Anthonyban a dombon áll. Szobájában Dél-Afrikából behozott virág virít, amely most már az Északi-sarkon is virágzik. Nyáron a dombon rózsaszínű lupinus nyílik.

Bármennyire is szeretett Grenfell házában tartózkodni, ez alig volt számára lehetséges. Egy évben — saját leírása szerint — alig tölthetett három napnál hosszabb időt otthonában. A többi napon állandóan úton volt kutyaszánjával. Betegeit látogatta. Ezek a beteglátogatások a nagy hidegben és hóban sok nehézséggel jártak. Grenfellnek gyakran kellett kutyáit kifogni a szánból s szánkóját, csomagjait a hátán vitte át a szakadékokon és húzta fel a dombokra. Gyakran botlott el a jéggé fagyott fatönkökben. Az izzadság belefagyott a hidegben ruháiba. Egy alkalommal jéggé fagyott emberrel találkozott, aki nem bírta az utat megtenni, mellette vérrel írott naplója feküdt utolsó üzenetként. Más alkalommal, mikor betegéhez megérkezett, a házigazda pipával kínálta, de az nagy koppanással esett a földre. Az orvos a fáradtságtól és kimerültségtől ültében rögtön elaludt. Néha útközben érte el a fáradtság. Ilyenkor hóból vájt magának fekhelyet, kunyhót épített magának, tüzet rakott, majd hálózsákjában aludt pár órát.

Ha a jég felengedett, ismét régi hajóján, a *Strathcona*-n járta a tengert és látta el 900 betegét a partokon.

Hajójának főárbócán zászló lobogott: "Szeretet az Isten!" — felirattal.

Órákig állt a hajó kormányánál, szemei az életörömöt sugározták. Mellette fekete, vizsla termetű labrador kutyája szimatolta az esőt. Éjszaka kikötött a partokon. Hajnalban megfürdött a tengerben, s mikor a nap felkelt, már a hajó kormányánál állt. Könyveit, cikkeit kézírással hajójának fedélzetén írta.

Több irodalmi kitüntetéssel jutalmazták a következő címen megjelent műveit:

"Down to the Sea"
"Down North on the Labrador"
"Adrift on a Pan of Ice"
"A Man's Faith"
"Man's Helpers"
"What Life Means to Me"
"A Labrador Doctor"
"Tales of the Labrador"
"Labrador Days"

Grenfell minden nagyobb vihar után átkutatta a közeli sziklazátonyokat, szigeteket, felszedte a hajótörötteket, elvontatta a hajóroncsokat a kikötőig. A sziklapartokat követve eljutott olyan ismeretlen helyekre, ahol még senki sem járt. Megkeresztelte az újszülötteket, eltemetett holtakat, összeadott párokat.

Utazásai során felfedezte a lazacok új vándorlási helyeit, tájékoztatta ezekről és a veszélyes zónákról a halászokat, hajósokat. Barátjával, Odell Noel-lel és fényképész technikusokkal berepülte és felmérte, fényképezte azokat a helyeket, ahol sziklazátonyok, nagy erdők vannak és olyan folyók, ahol a lazacok tanyáznak.

Grenfell 42 évét áldozta Labradorért. A sors nem volt hálátlan. Nemesi rangra emelte és megajándékozta olyan orvosi diplomával, amelyet Oxford csak egyszer adott. VII. Eduard lovaggá ütötte és a Szent Mihály és Szent György rendet adományozta számára. Skócia legrégibb egyeteme rektorának ismerte el. A Skót Királyi Térképészeti Társaság az arany Livingston-emlékéremmel tüntette ki, mert a híres misszionárius és kutató méltó utódja volt. Öt kórházat létesített Labradorban. A sok elismeréssel járó anyagiakról Labrador és kórházai javára lemondott, megelégedett az évi 1500 $-os jövedelemmel.

27 éves korában érkezett először Labradorba, hogy megtekintse az országot és maradt, míg 69 éves lett. Komoly szívbaja miatt felhagyott azzal, hogy kutyaszánjával járjon dolgozni. Orvosai tanácsára el kellett hagynia Labradort. 1934-ben feleségével, Charlotte-tal, két fiával és lányával együtt Vermontba költözött.

1938 decemberében *Lady Grenfell Charlotte* meghalt. 29 évig dolgozott Labradorban. Ő volt az, aki a gyermekvédelemről gondoskodott. Kézműves iskolákat rendezett be és tanfolyamokat hívott életre. Sok szociális berendezés az ő emlékét dícséri. Valóban kiegészítette férje munkáját.

Kívánságára Labradorban temették el. Utolsó útjára az akkor 74 éves férje kísérte el.

1940. október 10-én Grenfell doktor is meghalt. Felesége mellé temették.

A csoda azonban Labradorban tovább élt. Halála után Grenfell megkezdett munkáját sok ezren követték. 14,000 ember, férfiak, nők, professzorok, ácsmunkások, orvosok, mérnökök, katonák, egész laboratóriumok telepedtek le Labradorban. Rengetegen ingyen dolgoztak és segítettek. Egyre több munkás és segítő ember árasztotta el Labradort.

1937-ben feltárták Labrador ércbányáit. A nehéz életkörülmények és nélkülözések dacára, rengetegen vállalták a kemény munkát a félszigeten, nagyon sokan ingyen és szeretetből segítették munkájukkal a sziget szegényeit.

Mióta az ércbányák megnyíltak, vasút is épült St. Lorenz-ből a Knob-tóig. A parti települések ma is nehezen megközelíthetők. Amikor nincs jéggé fagyva a tenger, minden 3 hétben állami hajójárat közlekedik. Ezekkel látják el a missziós telepeket is. Repülőjárat is létesült Labradorba.

Grenfell munkája nem volt hiábavaló. Ramah, Hopedale, Nain, Zoar, Nebroy szép kórházzal dicsekedhetik. A missziós telepeken ingyen gyógyítják és kezelik Labrador szegényeit.

Grenfell mondása valósággá vált: *A szeretet rózsái sohasem hervadnak el.*

Felhasznált irodalom:

Dr. Grenfell, Sir Wilfred Thomason művei és Dana Thomas: Doktor Grenfell unter Eskimos und Indianern.

St. Anthony és Cap Chidley közti Indián- és Eszkimó-part. A bevonalazott rész a félsziget ércekben gazdag bányavidékét jelzi Seven Islands-tól a Knob-tóig épült az első vasútvonal.

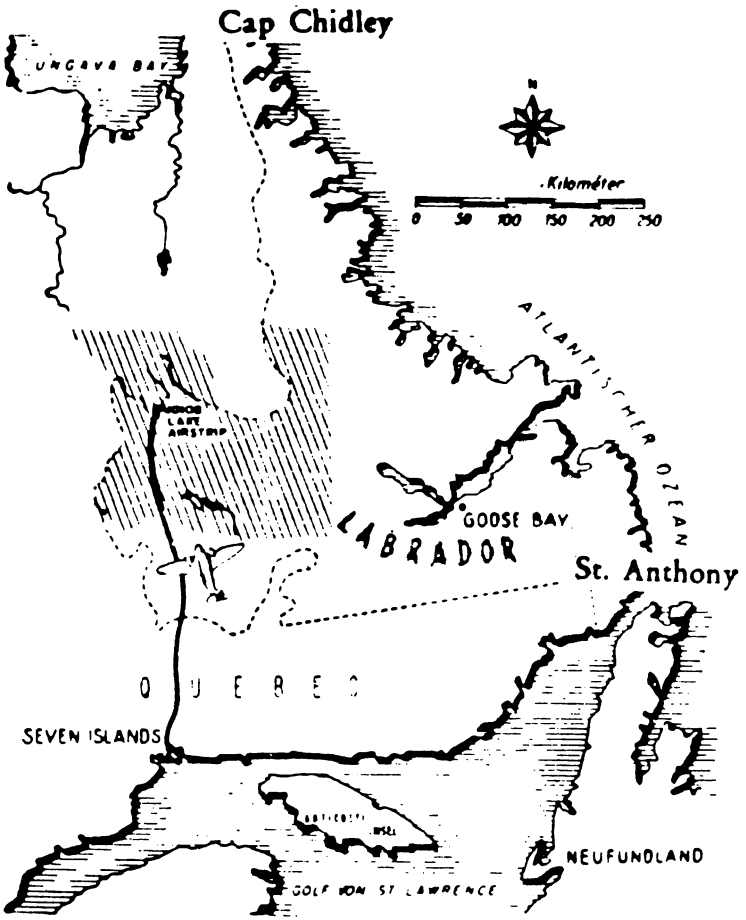

DR. HALMOS MILÁN:

Aki a régmúltból visszamaradt

Semminemű rejtett szándékom nincs, hogy Cornelius Neposnak, híres emberek életrajzírójának nyomdokaiba lépjek, tehetségem pedig még annyi sem. Ennek dacára úgy érzem, talán akad néhány olvasó, aki esetleg okul majd az alant következő, rövidre fogott élettörténet elmeséléséből. Aztán meg adósságot is törlesztek vele, hiszen a főszereplőtől magam is jócskán tanultam, tehát van okom, hogy hálával gondoljak rá.

Hosszúfalussy Ferdi bácsi manapság afféle múlt századból tévedésből itt maradt csodabogárnak számítana. Az ilyeneket 100 évvel ezelőtt a polihisztor névvel jelölték meg: mindenhez értett valamit, de alaposan semmihez. Természetesen ez az állapota nem azonnal születése után kezdődött, jóllehet a hozzávaló képességet mennyei adományként alighanem magával hozta. A polihisztorság élemedett korában félig érett almához hasonlóan pottyant a fejére. Úgy kezdődött, hogy a nagyvonalúságra sokat adó szülei Ferdinánd névre keresztelték a régóta várt újszülöttet. A családi tanács azonban úgy vélekedett, hogy a piciny babának még valamicskét hozzá kellene nőni e tiszteletet parancsoló névhez. E felismerés a szülőknél is rokonszenvre talált s Ferdi bácsit első éves jogász koráig csupán a népiesen egyszerű hangzású Ferdi néven szólította mindenki. Ő maga lepődött meg legjobban, amikor előkelőséget kedvelő szülei jogász korától kezdődően Ferdinándnak kezdték címezgetni s ezt másoktól is elvárták. A szépen induló folyamatnak az egyik jó humorú nagybácsi vetett véget, aki a szülők jelenlétében úgy nyilatkozott, hogy:

"No, öcsém, az ilyen előkelő névhez igyekezz aztán megfelelő nevű arát is találni. Én a te helyedben Izabellánál alább nem is adnám!"

Ez hatott! A mamának ez nem is lett volna ellenére, hiszen sose hallott Aragóniai Ferdinándról és Kasztíliai Izabelláról. Fia viszont jól megtanulta a történelmet, éppen ezért minden

további tréfának elébe akart vágni. Abban az időben még nem volt szokás a neveket — főleg keresztneveket — váltogatni, ezért kényszerűségből megmaradt ugyan keresztneve mellett, de ragaszkodott hozzá, hogy őt ezentúl kizárólag csak Ferdinek szólítsák; úgy is elég hosszú a vezetékneve — mondta.

Amikor én megismertem, akkor már a halántéka erősen deresedni kezdett s a magamfajta ifjú süvölvények valamennyien Ferdi bácsiként tisztelték. Megszerettem az öreget. Rengeteget mesélt saját életéről s mire az én fejem lágya is kezdett benőni, megtisztelt azzal, hogy megbeszélésekre is méltatott. Ily alkalmakkor az ég világán mindenről szó esett. Remek meglátásaiból igen sokat okultam s most, miután az öreg úr már hosszabb ideje az elisiumi mezőkön, hátratett kézzel sétálgatva filozofál, e sorok írása közben hálával gondolok rá.

Mindjárt kezdetben meglepett, hogy úgyszólván alig akadt tárgykör, amihez ne tudott volna értelmesen hozzászólni. Orvostanhallgató koromban módfelett elcsodálkoztam, hogy az öreg ebben a szakmában is milyen jól tájékozott. Ekkor derült ki, hogy fiatal korában ő is két egész esztendőt hallgatott le az orvosi karon. Még a szám is tátva maradt a csodálkozástól, mire éppen jelenlevő felesége, a gyakorlati észjárású Mariska néni derűsen megjegyezte:

"Sose lepődjék meg az én férjemen; ért ő mindenhez, amiből semmi haszna nincs. De a falba még egy szöget se tud beverni a nélkül, hogy az ujjára ne ütne."

Ferdi bácsi nyugodtan elmondhatta magáról, hogy burokban született. Szerencsés fickó volt már csak azért is, mert jómódú szülei előbb jöttek a világra, mint ő. Méghozzá egyetlen gyermek is volt. Mindezek együttvéve egyengették útját a polihisztorrá fejlődés irányába. Abban az időben a gyermekek még engedelmeskedtek szüleiknek, még ha nem is volt az kedvükre; így történt aztán, hogy Ferdi bácsi szülői parancsra elvégezte a jogot, bár a foga éppenséggel nem fűlt hozzá. Sőt mi több, utóbb még letette az egyesített bírói-ügyvédi vizsgát is, mert édesapja szerint az igazi jogász azzal kezdődik. Mindeme tudományoknak Ferdi bácsi kevés hasznát vette: megelégedett a szerény királyi közjegyzői titulussal és különösebb anyagi gondoktól mentesen, csendben, békésen szemlélte a világ folyását, éldegélt élete párjával. Gyermekük sose lett. Persze a dolgok távolról se haladtak ennyire egyszerűen; másodéves jogász korában azzal lepte meg szüleit, hogy jogi tanulmányai befejezése előtt szeretne az orvosi tudományokból is némi ismeretre szert tenni. Így is lett.

Ferdi bácsi nemcsak lehúzott két nehéz esztendőt az orvosi karon, de még az anatómiai szigorlatot is letette. Az orvosi szakma gyakorlati része azonban már nem érdekelte. Visszatért a jogtudományhoz. Nem mintha ez jobban vonzotta volna, de helyes érzékkel úgy ítélte, hogy már csak becsületből is, meg jó szüleire való tekintettel is, ennyi stúdium után illenék legalább egy diplomát szerezni. A jogi tanulmányok, úgy látszik, nem elégítették ki tudományszomját, mert azokkal párhuzamosan, de alapossággal belekóstolt a történelembe és a filozófiába. Mire jogászdoktorrá avatták, afféle Doktor Faust vált belőle anélkül, hogy csalódások és kalandok tekintetében követte volna példaképét. Úgy látszik, Faustnál azért gyakorlatibb gondolkozású volt. De — hogy szavamat ne felejtsem — időközben Ferdi bácsi bevonult katonának, hogy királyát és hazáját szolgálja. Valami messzelátó bölcsesség a tábori tüzérséghez osztotta be: itt azonkívül, hogy jól megtanult lovagolni, belekóstolt a lőelemek kiszámításának fölöttébb izgalmas tudományába is. Leszerelése után kijelentette, hogy a jog és a történelem nem tudomány, hanem hasbeszélés: "A tudományok királynője a matematika" — felkiáltással és jogi diplomával a hóna alatt, magánszorgalomból egész jó matematikussá képezte ki magát.

Aki úgy képzeli, hogy ilyen sok irányú, bokros elfoglaltság mellett Ferdi bácsinak másra nem jutott ideje, az alaposan téved. Udvarlásra is szakított időt és rövidesen elgyűrűzte — ha nem is Izabellát — Mariska nénit, aki abban az időben még a bájos Mariska névre hallgatott. Pedig mindenki azt hitte, hogy Ferdi bácsit, mint afféle örök diákot, a tudományok Achilles módjára sebezhetetlenné tették mindenféle nyíl ellen. Kiderült, hogy Amor nyilaival szemben a tudományok nem védték meg. De kiderült az is, hogy Ferdi bácsi újólag szerencsével járt: a minden tekintetben gyakorlatias érzékű Mariska nénivel remekül egymásra találtak. Az szinte anyai szeretettel kényeztette férje urát, aki mindezt szerető gyöngédséggel viszonozta. Boldog házasságukat az első világháború zavarta meg. Ferdi bácsit mindjárt az elején behívták; le is szolgált két és fél kemény esztendőt először az orosz, később az olasz harctéren. A híres Brusilov-offenziva alkalmával átmenetileg egységével együtt fogságba is esett, a forgandó hadiszerencse azonban rövidesen kiszabadította őket a gyűrűből. Röviddel utóbb Ferdi bácsi haslövést kapott, kórházba került s ezzel a maga részéről be is fejezte a háborút.

A nagy összeomlást csendben vészelték át. Nagyigényű egyi-

kük se volt, így hát a szülőktől örökölt vagyonkából és a szerény közjegyzői dotációból békésen meg tudtak élni. Tiszta, de egyszerű háztartásukban mindössze egyetlen háztartási alkalmazott tevékenykedett, Juli, aki együtt öregedett meg gazdáival, sőt mindkettőjüket ő is temette el. Azok tisztes örökséget hagytak rá, amit szegény Juli nem sokáig élvezett: alig egy évre rá követte gazdáit a temetőbe.

Ferdi bácsi emberséges gondolkodására vallott az is, hogy szegény klienseknek mindenkor készséggel adott ingyenes jogi tanácsot, gazdag barátait viszont elutasította azzal, hogy ő bizony barátaitól pénzt el nem fogad, elég jómódúak ahhoz, hogy más ügyvédet megfizessenek. Ezt persze sok rokon és barát rossz néven vette tőle.

A háború csupán egyetlen pozitívumot hozott Ferdi bácsi számára: kiterjesztette érdeklődési körét, ezúttal a nyelvészet irányába. Az orosz harctéren felkanalazott egy kis szláv tudományt, az olasz harctéren meg taliánt. Latint, görögöt, németet már az iskolában tanult, így hát nekiesett a többinek is. Szemtelenül jó emlékezőtehetséggel rendelkezett, amiért egyik barátja az elefánthoz hasonlította, amit az öreg nem is vett rossz néven. De hasonlított ő a szimultán versenyt játszó sakkmesterhez is, mert párhuzamosan és egyidejűleg több különféle tudománnyal is tudott foglalkozni, a szöget a falba viszont most se tudta beverni. Egy alkalommal bevallotta nekem, hogy tökéletesen egyik nyelvet sem bírja, viszont őtőle hallottam azt a bölcsességet, hogy egy nép lelki felépítését legjobban a nyelven keresztül lehet megismerni.

Telt, múlt az idő és Ferdi bácsi, amint öregedett, egyre sűrűbben lapozgatta Platón szókratészi dialógusait. Meglepett, hiszen tudtam, hogy régen ismerős a klasszikus filozófiával. Nem állhattam meg, hogy ki ne faggassam, mi vezette újra Szókratészhez. Így válaszolt:

"Szókratész azt mondta saját magáról, hogy semmit sem tud; no hát, öcsém, ahogy öregszem, úgy jövök rá, hogy ez a mondás mennyire találó rám is."

A vallásokkal szemben sajátos álláspontra helyezkedett: mélyen istenhívő ember volt, jóllehet a templomot csak ünnepekkor látogatta. A különféle vallásokkal kapcsolatban az volt a véleménye, hogy valamennyinek nem lehet igaza, legfeljebb csak egynek. Melyik ez az egy? Ezt Ferdi bácsinak élete végéig sem sikerült megtalálni. Azóta már biztosan tudja.

A politikusokról véleménye a lehető leglesújtóbb volt, a politikai életet viszont rendszeresen figyelemmel követte. A 30-as évek táján hangulata egyre nyomottabbá vált. A háború kitörését nem érte meg, előtte öt hónappal meghalt. Viszont számos alkalommal ismételgette előttünk:

"Sajnállak titeket, fiatalokat, mert itt rövidesen kutya világ lesz. Remélem, én már nem érem meg, de ti majd azt se tudjátok, merre szaladjatok!"

Mennyire igaza lett! Egyelőre azonban még nem tartottunk itt s én lankadatlan figyelemmel követtem, amint Ferdi bácsi napi két szivar-adagjának elfüstölése közben hangosan gondolkozik s válaszol kérdéseimre. Fölényes, oktató hangot sose használt, semmi nem állott messzebb tőle, mint a nagyképűség. Kedélyesen bevallotta, hogy kisdiák korában elég vásott kölyök volt s egyik tanára azt jósolta, hogy akasztófán végzi. Mint tudjuk, ezt a jóslatot számos tanár olvasta eddig is számtalan diák fejére. Jó elégséges átlaggal hajózott végig az iskolai éveken. Sose magolt s ami érdekelte, az gyorsan megragadt fejében. A tanárok nyilván azért nehezteltek rá, mert képességei alapján sokkal többet vártak tőle. Amint azonban az érettségi időpontja közeledett, egyre több időt töltött a könyvek társaságában. Nagy hirtelenében úgy érezte, minden érdekli, de különösebben egy tárgy sem. Valószínűleg a későbbi polihisztor már akkor berzenkedett a fejében. Ilyen előjelekkel indult neki az egyetemi éveknek, amelyek végül is az örök diákságba torkollottak.

Nem csekély örömmel állapítottam meg, hogy beszélgetéseink folyamán magával egyenrangú fél gyanánt kezelt, jóllehet, én tudtam a legjobban, mennyire nem vagyunk egyenlők. Az ún. szakembereket nem szívlelte, céhbeli mesteremberekneknek nevezte őket, akiknek látóköre nem terjed túl szakmáik határán. Engem is óvott attól, hogy ún. orvosi szakbarbár legyek. Ezt a kifejezést szívesen alkalmazta. Azt állította, hogy a torokspecialista a légutakon át szemléli a világegyetemet. Igaz ugyan, hogy ő nem a torokspecialistákat emlegette, hanem egy másfajta szakembert, akinek megnevezésével nem óhajtanám hölgy olvasóinkat zavarba hozni. Sajnos, az idő nem követte Ferdi bácsi tanácsát. A tudományok egyre bővülő ismerethalmaza arra kényszerít bennünket, hogy a szakbarbárok korát éljük. Lényegében azonban mégis igaza volt az öregnek, ha kissé módosítva is: intelligens embernek minden tudományból kell valamennyi ismerettel rendelkeznie, különben hiába szemléli a

világot, semmit nem talál benne, csupán egy pontot. Erre emlékezve újra magam előtt látom Ferdi bácsit, amint napi három pohár borát lassan kortyolgatja s emlékeztet engem arra, mit is mond Madách Ádámja a falanszter-jelenetben:

"Mi, a tudásvágyat szakhoz nem kötők, átpillantását vágyjuk az egésznek". Örök intelem ez a gondolkozó ember számára, aki a tudásszomj útján szerzett ismerethalmaz birtokában is oda jut, ahova Szókratész és Ferdi bácsi: tudja, hogy nem tud semmit. Míg idáig elérkezett, hosszú, göröngyös úton kellett végighaladnia, de megérte a fáradtságot!

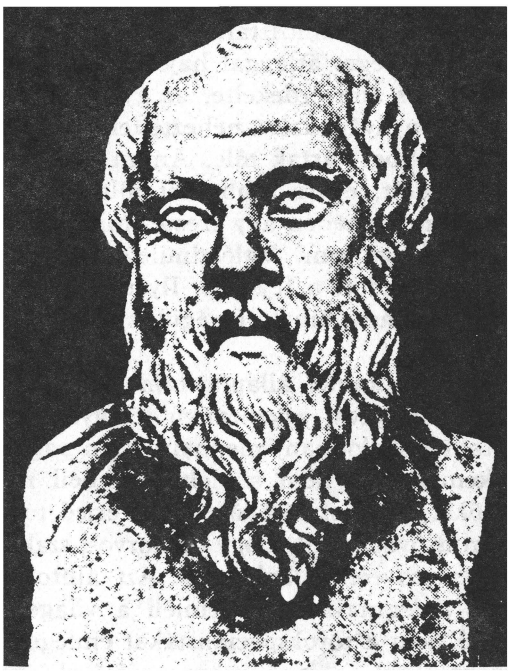

Szókratész (Kr. e. 470?–399)

KISJÓKAI ERZSÉBET:

Karácsonyi vendég

Szúrós-édeskés fenyőillat tölti be a tágas szobát. Már teljes díszében tündöklik a fa. Sokáig bajlódtam vele, a melléje állított kis létrán lépkedtem fel-alá, mert felső ágait el nem értem volna másképpen. Ráaggattam a vékony aranyfonálra kötött cifra díszeket, cukorfigurákat, apró csengettyűket. Már nem billegnek a gyertyák, az angyalhaj sem áll majd útjában a lángnak, ha másfél óra múlva meggyújtom a sok kis gyertyát, és behívom a családot. Beleroskadok az öblös karosszékbe pihenni. Gyönyörködöm a szép látványban. Minden évben így bezárkózom, magam díszítem fel a karácsonyfát meglepetésként. Más-más színben. Idén rózsaszínben pompázik, szinte mosolyog, mint a szendergő kisded arca, aki arról a világról álmodik, ahonnan érkezett. Most érzem, mennyire kifáradtam. Pihennem kell, gondolom elpilledten, de boldog örömmel, mikor lehunyom szememet. Lágyan ölel át a jóleső csend. Ám a következő pillanatban ijedten pattanok fel. Kitárul a dolgozószoba ajtaja, onnan siet felém a vékony dongájú alak. Szürke köpenye suhogva meglebben, amint tréfásan meghajlik előttem.

— Megijesztettem? Hivatlan vendég vagyok, tudom, de kérem, ne küldjön el.

Csodálkozó kíváncsiság váltja fel a meghökkenésemet.

— Hogyan tudott bejutni? — kérdezem tőle, és a zárt ajtó felé intek.

— Maga is tudja, hogy varázslónak neveztek mindig.

Beesett, sápadt arcán kis torz mosoly jelenik meg a ráncok között.

— Rám ismert, ugye?

Figyelem csapzott, őszes haját, merész vonalú orrát, magas, boltozatos homlokát, keskeny száját. De különösen szemét nézem, mélyen fekvő, sötét, szomorú szemét, amelyben titkok lappangnak.

— Foglaljon helyet, Nicolo.

Felnevet. Éles, rekedt a nevetése, inkább felzokogáshoz hazonlít.

— Megmondom, miért jöttem be. De nehogy sajnálkozzék rajtam. És ne kezdjen vigasztalni. Nem húzták be a függönyöket, sokáig néztem magát az ablakon át. A maga arcán van valami, ami őszinteségre késztet. Megfordulok mindenütt, ahol karácsonyt ünnepelnek. Minden évben elmegyek több helyre is. Keresem az igazi karácsonyt.

Ráteszi kezét a karomra. Sovány, csontos ujjaiból furcsa, bénító erő sugárzik.

— Ne féljen tőlem! Ahogy magát figyeltem, valami azt súgta bennem: talán...most... Nem a megszokott, előírt, lélektelenné vált, kopott ünnepet találom itt, hanem amit keresek. Nekem soha, érti, soha nem volt karácsonyom.

Hirtelen előre hajlik, úgy szegezi nekem a kérdést:

— Hány gyermeke van?

— Négy.

— Az én gyermekkorom... — mondja tünődve. — Csak apám barbári kegyetlenségére emlékszem.

Kis csörrenő zaj hallatszik. Nicolo leverte könyökével az asztalról a dobozt. Abban vannak a feleslegessé vált díszek. Lehajlik, lassan szedegeti fel az üvegcserepeket.

— Ne értsen félre, nem akarom a mártír szerepét játszani — mondja, amint visszaül a helyére. — Akadtak, akik jól bántak velem, kedvesen. Mint például a derék Giacomo meg Paer. És a hűséges lengyel...

— Elise is, a hercegasszony — vágok szavába.

— Gúnyolódik? Nem illik magához. Hiszen azért jöttem be ide, mert láttam az arcán ezt a...ezt az anyai... Nem is tudom, minek nevezzem. De meghatódtam tőle.

Most bókolni kezd, gondolom közben, pedig Nicolo szeme hűvös, majdnem rideg, mikor rám néz.

— Örülnék, ha megértené, milyen sivár volt az ifjúságom. Az volt életem legjelentősebb napja, amikor meglátogattam a beteg Rollát. Apám vitt el hozzá. Félig gyermek voltam még, kint hagytak a mellékszobában. Rolla felesége jóindulatú, kövérkés asszony volt, csak félig tette be az ajtót, hallottam, mit mesél az urának rólam. Mint a mágnes, úgy vonzott engem a súlyos beteg mester értékes hegedűje meg az asztalon fekvő kottalapokon Rolla legújabb szerzeménye. Államhoz szorítottam a hegedűt, és lejátszottam, amit a kottán láttam. Rolla behívott. Szorongatta kezemet, csupa könny volt az arca. Kijelen-

tette, ő nem adhat már órát nekem; ha felgyógyul, akkor sem, mert nem taníthat ő engem semmire. Tizenhárom esztendős voltam akkor.

Fölényes diadalérzet fűti át a hangját, érzem. Már nem rekedten beszél, hanem keményen, szinte harsogón.

— Akkor vált elbizakodottá, Nicolo?

Elcsendesülten feleli:

— Csak azt nevezhetjük elbizakodottnak, aki érdem nélkül büszkélkedik. Fordulóponthoz értem, ráeszméltem, mit tudok és mire kell vállalkoznom. Persze, káröröm is égett bennem akkor, mert apám jól hallotta a beteg Alessandro szavait. Apám, aki...zsarnoki volt, hiú, anyagias, szeretetlen. Most már tudom, a szülő önző ridegsége két dolgot eredményezhet. A gyermek elcsügged, összeomlik, tehetetlenné válik, talán idegroncsként a bolondokházába kerül. Vagy pedig ellenállás ébred benne, összeszorítja fogát, szívós kitartással nagy eredményeket ér el, kitűnik, magasra jut, mert a csúcsra akar kerülni, mindenki fölé, amolyan én-majd-megmutatom elhatározással. Ez voltam én. Önző, kapzsi apámnak akartam megmutatni, hogy magasba szökkenek, feljebb mint ő remélte, de akkor ő lemarad valahol a mélyben. Be akartam bizonyítani fölényeskedő pajtásaimnak meg szomszédunk fennhéjázó lányának, Giocondának, aki a köszönésemet sem fogadta, hogy mit érek, mire vagyok képes. Be is bizonyítottam.

Felém hajlik, újra rám szegezi kemény, töprengő tekintetét. Petyhüdt szemhéja beárnyékolja sötét pupilláját. Meleg van a szobában, egy őszes hajtincse izzadtan homlokára tapad.

— Sikerre meg vagyonra tett szert, Nicolo, — jegyzem meg elismeréssel. — De a művész többre vágyik. Jólét és ünneplés nem elégítheti ki. Mit óhajtott még ezenfelül?

Hosszú, sovány ujjait nézi, elgondolkozik.

— Azt, amit azóta még mindig keresek. Valamit, amit nem lehet megfogni, talán szavakba foglalni sem. Visszfénynek nevezném. Ne mosolyogjon. No jó, azt hittem, kinevet! A karácsony visszfényét keresem. A kereszténység visszfényét az emberi arcokon. Papok, püspökök vitatkoztak azon, vajon jó katolikus voltam-e, vagy megérdemeltem, mikor varázslónak neveztek. Végül is a pápa döntött. Igen, hívő keresztény voltam mindig. Nem rosszabb és nem jobb, mint más. Azt hiszi, a sok képmutató, szemforgató előbb üdvözül, mint én? Emberek vagyunk mindnyájan; erények, hibák rejtőznek bennünk. Én nyíltan megmutattam vétkeimet. Bizony, az egész világ tudta,

hogy Antonia öt éven át... Meg a többi nő... De a fiam nem járt rosszul. Soha nem titkoltam, hogy esendő ember vagyok. Mások felöltik az ájtatos ábrázatot és kárörvendő módon megbotránkoznak embertársaik bűnein. Én már akkor tudtam, hogy nem érdemes rejtegetni a botlást, a szennyet, mert Istent nem csaphatjuk be.

— Nicolo — vágok közbe —, magát rengeteg vád érte.

— Tudom. Sarat dobtak rám az ellenségeim. Gyilkosságok rémtörténeteit suttogták a hátam mögött. Aljasnak, elvetemültnek mondtak. Nem sejtették, hogy minden hazugság olyan mocsok, ami odatapad a hazudozó ember szájára. Pénzt leső ál-barátok hemzsegtek körülöttem, és ha nem kaptak semmit, azt híresztelték, hogy éjszaka az aranyaimat számolgatom, mert a pénz az istenem. Igazi meleg szeretetet hol kaptam volna? Arany nélkül, szerelmi kábulat nélkül, önzetlen szívből? Sehol. A jászol előtt összesereglő hivők arcán is ezt kerestem és keresem ma is: a visszfényt. Hiszen fény sugárzik a jászolból, az arcok mégis árnyékosak. Mondja, mikor jönnek haza gyermekei?

— Azt hiszem, egy óra múlva.

— Szeretném látni őket. Talán később visszajövök, ha megengedi. Vagy holnap este.

Annyi bánat, árvaság, reménytelenség sötétlett a "maestro" szemében, hogy elszorult tőle a szívem.

— Maradjon itt, Nicolo. Ne gondoljon a rágalmakra, az ellenségeire. Jöjjön velünk templomba. Látni fogja a fényt. A meleg fényt, az igaz hitet. Mert bennünket, huszadik századbeli, sokat csalódott embereket már csak ez ment meg. A Gyermek.

Megrettenve fordulok el. Igaz hit? Képmutatás nélküli? Önzetlen, szívből jövő szeretet? Hány olyan arcot tudok mutatni Nicolonak, amelyiken ott ragyog a visszfény? Rá kell néznem mégis, hogy biztassam, vigasztaljam! De Nicolo eltűnt. Nincs sehol.

Mi történt velem? Álmodtam volna? Igen, csak álom lehetett meghitt beszélgetésünk. Hiszen Nicolo Paganini bebalzsamozott teste három esztendőn át feküdt kiterítve a kamrácskában, a villafrancai tengerparton. Állítólag sokáig látni lehetett kísérteties fehér arcát éjszakánként ott, a sziklák között. Mindenki keresztet vetett, aki arra járt. Végül megérkezett a pápai engedély, amely lezárta a sok vitát, és 1843 augusztusán eltemethették a varázslónak mondott nagy művészt.

Felállok, és riadtan keresgélek a hanglemezek között, míg ráakadok arra, amelyiket a legszebbnek tartom a huszonnégy Capricci közül. Paganini szerzeményét. Felteszem a lemezt, elmélázva hallgatom a csodálatos muzsikát.

Valaki bekopog az ajtón.

Az uram áll ott, és csodálkozva figyel rám.

— Lemezt hallgatsz most? — kérdezi. — De mi van veled, szívem? Csak nem sírsz?

Niccolo Paganini (1782 1840)

LEMKE GYULA:

Imádni jöttek napkeletről

Öcseg vitéz tágra nyílt szemekkel ténfergett a jeruzsálemi utcán. Sárga színű, hosszú ujjas selyemkabátját diónyi ezüstgombok fogták össze, csizmaszárába gyűrt kék bársony nadrágja feszesen simult izmos alsótestéhez és kissé görbe lábaihoz. Nyakára hulló hosszú, barna haját keskeny karimájú, sastollas, csúcsos kalpag fedte. Szíjon övéhez csatolt meghajló kardját bal hóna alá fogta s a lovas emberek imbolygó járásával szedte fölfelé a macskaköveket. Barnára sült, simára borotvált derűs arcával érdekes színfoltként hatott a föl-alá hullámzó komor embertömegben.

Körülötte különféle fajtájú és öltözetű népség hullámzott. Kelet és Nyugat, Dél és Észak szülöttei kavarogtak ebben a városban. Sötét bőrű beduinok, csokoládéfekete szerecsenek, a légiókkal idesodort szőke germánok, hangoskodó szíriaiak, rikácsoló görög kalmárok, térdig szoknyás, ujjatlan ingű rómaiak. Többségük azonban szakállas zsidó férfi. Közülük a jobb módúak hosszú, sötét gyapjú, haluknak nevezett köntösben, széles karimájú kobával vagy szalmakalappal a fejükön. Egyesek vállukra terített lebernyeggel, a rabbik és más főemberek selyem kaftánban. Mások sima lepedőt csavartak magukra. A targoncások, kordésok, szamarasok, halasok és egyéb kétkezű munkások csak derekuktól fedték alsótestüket koszos-foltos daróc anyaggal. Általában bokájukhoz madzagolt finomabb vagy durvább sarúban járt mindenki, kivéve persze azokat, akik nyúlcipőben, azaz mezítlábasan sattyogtak a porban és szemétben.

Öcseg természetesen inkább a fehérnépeket ügyelte. Aránylag kevés akadt belőlük. "Zsidó lány vagy menyecske ne fitogtassa magát" — így diktálta a törvény. Páran azért elriszáltak a vitéz mellett hullámosra rendezett gyolcs lepleikben. Lesütött szemmel jártak, de suttyomban fölfigyeltek a különös ide-

genre. Kicsit el is pirultak, mert a testhez szabott férfiruha szokatlan volt számukra.

Szürkébe öltözött anyókák annál inkább végigmustrálták és összesúgtak a háta mögött.

— Hova süllyed a világ? — morogták egymásnak.

Botránnyt azért nem csaptak, mert nem tudhatták, hogy nem valami különc rómaival akadt-e dolguk. Az ismeretlen legény személyében szidták hát a hódítókat, akik nemcsak adóval és korbáccsal sanyargatják Izraelt, de nyilvánosan parázna-sággal is megrontják az egyszerű nép erkölcseit.

Öcseg hamarosan felsodródott a dombtetőn keresztülfutó sugárutakhoz. Innen kitárult előtte a 2500 lábnyi magaslaton nyújtózkodó csodálatos Jeruzsálem.

Középütt mély völgy szelte ketté a várost s az elválasztott részeket karcsú viadukthidak kapcsolták egybe. A régi, évszázados házak aranyosan villogó csillámkövekből épültek annak jelképezésére, hogy a zsidók szent városa az Égből ereszkedik alá.

A régi épületek rengetegéből kérkedve emelkedtek ki a fehér márvány újak. Köztük Heródes aranycirádákkal ékes kastélya, a római főtribun oszlopcsarnokos palotája, kissé a völgyhajlatban a mindenkori zsidó főpap rezidenciája. Az öregebbek közül fölismerhető volt a Makkabeus-kúria, a védelmi fal egyik szögletében a Dávid-tornya, szemben vele, kelet felé az Aranykapu. Körös-körül márványciszternák ásítoztak. Esős időszakban ezek gyűjtötték a csapadékot, hogy szárazság jöttével szomjan ne vesszen a nép.

Mindezek fölött uralkodott a Templom. Heródes emeltette Salamon imaháza fölé. Teteje cédrusfából készült, fehérmárvány falait színarany lapok szegélyezték. A megszállók kegyéből zsarnokoskodó király a Szent Épület homlokzatára nem átallotta kifüggeszteni a gyűlölt légiók jelvényét. Az aranyba öntött, tömör római sasról visszaverődő napfény milliónyi szikrázó nyílvesszőt lövellt Jeruzsálem egére.

Mennyi hit és ármány, mennyi vér és verejték, mennyi hűség és árulás, mennyi imádság és vétek gyűjtötte egybe ezt a hivalkodó gazdagságot! Pedig Jeremiás már elsíratta s nem telik el száz esztendő, mikoron nem marad itt kő kövön.

Öcseg érdeklődve hordozta körül tekintetét a csillogó városon, de nem érzett irigységet. Inkább sajnálta a kőhalmazok közé szorított embereket.

— Rövidesen megfulladnék itt — gondolta.

A végtelen puszta jutott eszébe. Folyóparti ligetek, távolban

kéklő rengetegek, nyári forróságban szellős sátrak, amelyek medvebőrrel bélelve, télen felfogják a vihart és fogva tartják a meleget. Szárazság jön vagy ellenség: köd előttem, köd utánam. Friss legelőre vonul a csorda, megmenekül a nemzetség. Mit sem tudott Jeremiás jövendöléseiről, de a pusztai harcos szemével fölmérte, hogy nagy baj történik itt egyszer. Amint idegen hadak körülzárják ezt a zsúfolt aklot, csak idő kérdése és szomjan-éhen vesz mindenki.

* * *

Különben csoda kellett ahhoz, hogy idekeveredett. Két nyárnak előtte történt. A szkíta uralkodó, Gaspar senyő csillagjósai gondtelt arccal kezdtek mind gyakrabban tanakodni. Aztán égi változásokat jelentettek a Nagy Úrnak.

— Új, különös csillag tűnik föl rövidesen. Célját, rendeltetését nem tudják. Vagy elpusztítja a mindenséget vagy jó hírt jelent az emberi nem számára.

Nosza, áldozati tüzet gyújtatott a főtáltos. Már az első fehér ló zsigereiből megfejtette a nagy rejtélyt.

— Kisded alakjában földre száll a Fiúisten és a hozzávezető utat világosítja majd az új csillag.

Az öregedő Gaspar fejedelem nemcsak hajdani legyőzhetetlen vitéz, de bölcsességgel megáldott ember is volt. Azonnal elhatározta, hogy meglátogatja az isteni Gyermeket. Trónját átadta legidősebb fiának, népét az Öregisten kegyelmébe ajánlotta. Málháztatott és ötven testőrrel elindult Napnyugatra. Öcseg is a kiválasztott kísérők közé került. Csizmájába dugta hát rézfokosát, derekára csatolta acélkardját, nyakába akasztotta bőrtokban hordott íját, meg 25 nyílvesszővel megtüzdelt puzdráját, lovához kötözte elemózsiás zsákját, ebbe szárított halat, hús- és tejport, kölest, sót, főzőedényt készített a hosszú útra. Nyergéhez erősített vizes kobakját mindjárt fel is töltötte, amelybe maroknyi tejport szórt. A tejpor majd a rázástól feloldódik és üdítő ital lesz egész napra.

Ötvenedik napszálltakor érkeztek saját országuk határára, innen már teljesen ismeretlen vidékre. Tanácstalanságukban letáboroztak és jobb híján alvásra heveredtek. Már teljesen fölibük telepedett a sötétség, amikor hirtelen fölriadtak. Akkor tűnt fel először a csodálatos égi jelenség. Pirosabb, szikrázóbb minden más csillagnál. Fényes csóva, mint valami lobogó; tüzes fátyol úszott mögötte. Bizony, vitéz létükre is megremegnek, ha nem hallották volna a táltos jóslatát. Így azonban na-

gyon megvidámodtak, mert tudták, hogy nincs más dolguk, mint követni a csillag útmutatását. Ezután nappal sátoroztak, éjjel lovaikra kaptak. Jól is volt ez, mert minél délebbre jutottak, annál nagyobb lett a forróság. Néha hegyeken kellett átkelni, máskor lápos ingoványon, néha napokig a sivatagban ügettek.

Megfejthetetlennek látszott, hogy a kaptatókon nem vásott el a lovak patája, a láposokban nem süllyedtek alá, folyók úsztatásakor a mérges sodrás mindig a túlsó partra segítette őket és a legnagyobb sivatagban is üde forrásokra leltek. Mindebből nyilvánvalónak vélték, hogy Hadúr is megáldja útjukat.

Arra sem gondoltak volna, hogy az idegen, messze vidékeken szkíta-féle népek élnek. A szomszéd hun-nuk és zsuan-avarok után az onogurok, majd a kin-kunok következtek, innen az úz-besenyők országán keresztül a hatalmas szabír-pártusok birodalmába érkeztek. Minden vidéken más-más kiejtéssel beszéltek, de kis magyarázkodás, kézmutogatás útján megértették egymást. A pártusok például almának mondták az ómát, diónak a divót, kacsának a récét, tyúknak a tikot, a szkítát szitytyának, a Gaspart Gáspárnak, de hát ez nem olyan nagy különbség. Aztán igencsak barátságosaknak és vendégszeretőknek mutatkoztak, akár ők, a királyszkíták ott fenn az Irtis folyó tájékán, amit a hun-nuk Amurnak neveznek.

Pontosan kétszázszor hajnalodott, amikor a zsidók fővárosának falai alá érkeztek. Az Aranykapu előtt két küldöttség is rostokolt. Az egyik Perzsiából érkezett és a királyféle Menyhárt volt a vezetője, a másik Szerecsenyországból jött az olajfekete Boldizsár főember parancsnokságával. Kiderült, hogy ugyancsak a csillag útmutatása alapján jöttek. Ölte azonban a két tábort a méreg, mert az őrség nem akarta a falakon belül engedni őket. Szerencsére Gaspar senyő magával hozta sok nyelvet beszélő görög tolmácsát. Ez aztán megmagyarázta a légionárusnak, hogy milyen nagy urakkal van dolga s szavait színarany kösöntyűkkel is alátámasztotta. Szélesre tárult a hatalmas keleti kapu azon nyomban. Bizonyára hírnököt is szalasztottak a zsidók királyához, mert már a város elején jelentkezett Heródes fullajtárja. Alázatos hajlongások közepette kérte a három fejedelmet, fogadnák el ura vendégszeretetét.

Így aztán Gaspar senyő Menyhárttal és Boldizsárral együtt a zsidó király palotája felé irányította a lovak zabláját, a kísérő vitézek pedig egyszerűbb, de eléggé rangos szállást kaptak. Öcseg az úti kimerültségtől egész nap, egész éjjel húzta a bőrt. Tár-

sai még akkor is fújták a kását, amikor ő már kidörzsölte szeméből az álmot.

Egyedül indult hát körülnézni a furcsa, nagy városban. Akadt látnivaló bőven. Itt, a sugár utakon már sűrűbben feszítettek a római megszállók. Hadi tribunok patyolat dalmatikájuk fölött csillogó köpenyegben, centuriók ujjatlan, arannyal átszőtt tunikában, marcona liktorok ólmos korbáccsal, egyszerű légionáriusok bőrsisakosan, fűzött, hosszú szárú bakancsban, polgári főemberek fehér tógában, előkelő hölgyek kacér, áttetsző selyemben, ólomrudacskával kifestett szemöldökkel.

Egyszer csak a járókelők mind igyekeztek a nyitott üzletek elé húzódni. Dübörögve vonult egy lovas század. A kihúzott kardok és a rézsisakok ragyogása tiszteletet parancsolt. Öcsegnek mégis nevetségesnek tűnt a menet. Először maga sem tudta, miért. Hamarosan rádöbbent azonban, hogy a termetes harcosok lába támasz nélkül lóbálódzik a levegőben.

— Hiszen ezeknek nincs kengyelük! — vigyorgott kárörvendőn. — Közönséges piszkafával földre huppantanám akármelyiket.

Amint így eltöprengve álldogált, valami finomabb köntösű férfi ékes szkíta nyelven szólt hozzá. Kitűnt, hogy világot járt kereskedő. Üzletelt az Irtis folyó tájékán is. Öcseg viszont elmondta, milyen járatban vannak. Azon nagyon csodálkozott, hogy a jeruzsálemiek mindezideig nem látták az útmutató csillagot.

— Ezek bizonyára süketek a jó hír hallására, vakok a jelek látására, bénák Isten keresésére — futott át agyán a fölismerés.

A kereskedő, mint mindig, ezúttal is rohanásban volt. Búcsúzásul félre vonta a vitézt és ezt súgta neki:

— Vigyázzatok alaposan, mert Heródes hiú és kegyetlen ember. Ha megtudja, hogy az újszülött trónját veszélyezteti, akkor sürgősen elteszi láb alól az isteni csecsemőt. Hatalmi őrjöngésében saját kezével fojtotta meg két sógorát, Aristobulust és Józsefet; leszúratta feleségét, Mariann-t, tíz közül a legkedvesebbet, leüttette Alexander és Antiper elsőszülött fiai fejét s amikor az összeesküvők ledobták a Templom faláról a római sast, negyven zsidó ifjút fáklyaként égetett el Dávid tornya előtt.

Öcseg hálásan köszönte a figyelmeztetést. Sietett jelentést tenni a hallottakról Gaspar senyőnek. A Nagy Úr megütközve húzta össze vastag szemöldökét.

— Hát ezért kért bennünket a vérszomjas róka, hogy jön-

nénk majd vissza, ha megtaláljuk a Gyermeket! — morogta inkább önmagának.

Naplemente után a három keleti böics és kísérete elhagyta a várost. Hamarosan feltűnt az útmutató csillag. Gyors vágtába fogtak és még éjfél előtt elérték Betlehem városát. Itt hirtelen lelassult a csillag járása és a helységen kívül megállt egy istálló felett. Először azt hitték, csak tévedés lehet, hiszen fényesebb épületre számítottak, mint Heródes palotája vagy akár az aranyba foglalt Templom. Cifra katonák sem álltak őrséget, csupán pásztorok virrasztottak körös-körül tábortüzek mellett.

Az éjszakát azonban — csodálatosképpen — madarak éneke töltötte be s körös-körül láthatatlan kórus zengedezett. Benyitottak hát az istállóba. Szakállas, javakorbeli férfi fogadta a látogatókat. Szépséges fiatal asszony gügyörészve altatgatta a jászolban szendergő kisdedet. Az éjszaka hűvösre fordult, így nagyon elkelt a félszer másik sarkában kérődző tehén-barom és a hosszú fülű csacsi melege.

Annyi fölség lakozott ebben az egyszerűségben, annyi kiáradó szeretet a szegénységben, hogy Öcseg vitéz szívébe végtelen boldogság költözött. Megértette: csak jámbor hívő lelkek között lel otthonra az Isten. Érezte, hogy idős korában visszatér még ide. Követni a Mestert!

A királyok gőgösen gyémánt, rubint és egyéb drágakő ajándékokat hoztak tarsolyaikban, de most azonnal belátták balgaságukat. Rádöbbentek, hogy a Mindenek Urának nem mulandó hívságokkal, hanem bűnbánattal és imádással tartoznak. Mindhárman alázatosan térdre ereszkedtek s csak jelképes emlékeket raktak a jászol elé. Menyhárt pár szem tömjént, Boldizsár csipetnyi mirhát, Gaspar senyő egy ici-pici arany szarvaskát.

Szívbéli imádás után eltársalogtak Máriával és Józseffel. Idegen nyelvük dacára tolmácsra nem volt szükség. Ezen egyáltalán nem csodálkoztak, hiszen Isten szeretetében értővé és megértővé válik az ember.

Heródes pedig a következő nap hiába meresztgette szemét fényes palotája erkélyén. Az idegen királyok Jeruzsálemet messze elkerülték, "más-más úton tértek vissza hazájukba."

Gaspar senyő és Öcseg vitéz meg mind a többi kísérő pedig elvitte a jó hírt a pusztázó szittya népeknek: szabír-pártusoknak, úz-besenyőknek, kin-kunoknak, zsuan-avaroknak, hunnuknak és aranyszkíta magyariaknak, hogy földre lépett az Isten egyszülött Fia és üdvösséget hozott az emberi nem számára.

THIERY H. ILONA:

A pénz ára

Olga az esti repülőgéppel érkezett a Los Angeles-i hatalmas repülőtérre, ahol *bátyja,* Győző várta. Három éve látta utoljára, de azóta bátyja sokat változott. Halántéka körül nemrég még szép barna haja megőszült, arcán a ráncok elmélyültek; hát igen, sok minden történt ez alatt a három év alatt.

Jó egy órát tartott az út, míg végre valahol pálmafákkal, virággal, kék fénnyel körülvilágított nagy bérház egyik lakásában kötöttek ki. Győző kávét vitt ki a kis teraszra, a tenger halkan, békésen zúgott, az ég sötétedett, a parti hullámlovagok elvonultak, s már csak egy-egy magányos sétáló bontotta meg az est békéjét.

Olga előbb körülsétált a lakásban, majd visszaült. Hangja felindulástól remegett.

— És ez az egész, ami megmaradt 27 évi embertelen munkád után? Pár bútordarab, egy-két kép, bérelt lakás és magány? Megőrültél? Hogy hagytad magad így kifosztani?

— Tévedsz, Olgám, engem nem fosztott ki senki. Mindent magamtól adtam neki, elvégre ők akkor is családom tagjai, ha elváltunk.

— Tulajdonképpen miért váltatok el?

— Hosszú. Ne mindjárt most. Majd.

— Nem baj. Azért jöttem, mert hívtál és hogy halljam, hogy a nemrég még jóléttől csöpögő élet után miért pont te, aki mindazt megszerezted, kötöttél ki 45 évesen itt, bérelt, rideg lakásban, ahol semmi sem a tied.

Hangja elfúlt; szíve szakadt meg ezért az emberért, aki évtizedek óta csak küszködött és mindenkihez csak jó volt. Háromnégy évente jött haza a mamához. Az a rengeteg ajándék, az utak, neki az autó. Mamával beutazták fél Európát és mindezt ő fizette, Győző, és volt miből. Mert látta. Hiszen itt járt nem egyszer; azt is mind ő fizette. Előtte volt a hatalmas kert, amelyben az emeletes ház állott. Minden gyereknek külön szoba,

minden luxussal ellátva. A legjobb iskola, a nagyobbaknak autó, neki is a legjobb kocsi, és — mit tagadja — a legjobb feleség, aki olyan rendesen nevelte fel a négy gyereket.

— Mi történt! — zárta le gondolatait. — Nekem elmondhatod őszintén. A testvéred vagyok. Mindig közel voltunk egymáshoz és valahol — bátyus — valahol ezekről a dolgokról beszélni kell!

— Most már tudom, elkapott Amerika! Olgám, ti azt hiszitek, hogy itt az utcán gurul a dollár, csak éppen le kell hajolni érte és felszedni. Nincs így, Olgám. Gondolj csak vissza. Mikor kijöttem, nagyon keveset tudtam angolul; de mivel a hírünk jó volt, hamar sikerült elhelyezkednem. Dolgoztam és vártam, hogy életem hogyan alakul. Tizennyolc éves voltam otthoni magyar érettségivel a kezemben, amit a kalapomra tűzhettem volna. De mivel itt nem hordanak kalapot, szépen bőröndbe tettem és bérelt szobából bejártam a gyárba dolgozni.

— Ekkor jött Valery az életembe. Amerikai lány, aki szép volt, kedves volt és megtanított, hogyan kell használni a mosógépet a bérház "laundry"-jában. Nem romantikus hely, de mikor fáradtan lemész egy kosár szennyes holmival és csavargatod a gombokat azon az átkozott gépen, bizony megnézted azt a lányt, aki egyetlen gombnyomásra elnyeleti a holmit és pillanatok alatt — a gép dongása mellett — már azt is látod, hogy a lánynak szép kék szeme van. Így ismerkedtünk meg. Egy házban laktunk, ő az egyetemre járt, tanárnőnek készült általános művészetből. Szülei valahol vidéken éltek s mi összebarátkoztunk.

— Körülöttem — tanácsai alapján — sok minden megváltozott: Kiértékeltettem az érettségimet; egy vizsga árán két évet betudtak és felvettek az esti egyetemre. Dolgoztam, tanultam és este Valery várt biztatással és segítséggel az angolban. Végtelen szeretettel és türelemmel.

— Mikor összeházasodtunk, ott hagyatta velem állásomat s ő ment el pincérnőnek egy vendéglőbe; én így nappali előadásokra járhattam és este és éjjel tanultam, tanultam, tanultam. A második évben megszületett első gyermekünk, Mary. Nehezen éltünk. Három számára egyetlen kereső; minden pennyt a fogunkhoz vertünk. A fáradtság kiölt belőlünk minden romantikát. Esténként holtfáradtan estünk ágyba, hogy másnap újra kezdjük.

— Ez így ment négy évig. Akkor megkaptam a diplomám. Hamarosan elhelyezkedtem, persze mint kezdő, nem túl nagy fizetéssel és így Valery — aki azt mondta, csak még egy pár át-

meneti hónapig, próbaidő után úgyis több lesz a fizetésem — tovább dolgozott. És dolgozott, ameddig jelentkezett a második gyermek. Valery állandóan éjfél felé jött haza szürkén, fáradtan, roskadozó lábakkal, terhesen. Alig volt már ereje hozzá, hogy az alvó Maryt megcsókolja, majdnem hogy ruhában dőlt ágyba. Néztem az elnyűtt, már csak alapjában szép arcot és elegem lett. Ebből nekem elég volt — tettem fel magamban —, én nem bírom kivárni, amíg majd pár év múlva talán könnyebb lesz; és mert már volt néhány elgondolásom, elhatároztam, hogy önállósítom magam. Ideáimra megszereztem a szabadalmat és alighogy Sharon megszületett, lejöttünk ide, Kaliforniába. Valery szüleinek kis farmja volt házzal, mindennel; arra kölcsönt vettek fel, hogy segítsenek. A Kisüzemi Hivatalból újabb kölcsönt kaptam, barátok is segítettek. Szóval minden jól ment és kinyitottam műhelyemet, ahol új porlasztómat gyártottuk.

— Mondhatom, éjjel-nappal dolgoztam és az üzem mind jobban ment. Már tíz munkás, később huszonkettő. Ügynökünk is nagyon ügyes volt. Újabb kölcsön, újabb bővítés. A többit tudod. Az évek teltek, megszületett Leslie, majd jöttek az utak. Üzleti út, jött a mama is, mi is mentünk haza. A gyerekek nőttek és nőttek az igények. Alig voltam képes utolérni őket. A porlasztón kívül már finommechanikai műszereket is gyártottunk, rohangáltam, utazgattam megrendelésekért. De érdemes volt. Déneske már jólétbe született, Valeryt is vittem haza. Beszélni ugyan nem tudtak vele, de a szemekből kiolvashatta az otthoniak szeretetét.

— Huszonhét év telt el azóta, mióta kijöttem. Láttad házunkat, a kocsikat, a gyerekeket; mindegyik drága iskolába járt. Mary férjhez is ment, tudod, Sharont elengedtem az európai útra, a két kisebb meg otthon van.

— Na és — szakította félbe Olga bátyját — mi történt, hogy elváltatok? Hogy történt? Miért történt? Közbejött valami vagy valaki? — komolyodott el Olga. — Kijött közbe?

Győző szeretettel nézett húgára. Hogy emlékeztette édesapjára ez a komoly, aggódó, kérdő tekintete. Az utóbbi hónapok zűrös magányában jólesett a feléje áradó melegség, majdnem könnyes lett a szeme.

— Nem tudom, Olgi, nem tudom. Elteltek a karácsonyi ünnepek, mint máskor. S egy este, amikor megint későn mentem haza az irodából, Valery elém jött, szép nyugodtan leült velem szemben és mint aki megkérdezi, hogy milyen nap van ma,

azt mondta: "Győző, el akarok válni tőled. Légy szíves, egyezz bele nyugodtan, békésen, ahogy civilizált emberekhez illik."

— Mint akit fejbevágtak. Szinte beleszédültem. Semmi okát nem sejtettem, amiért el akar válni tőlem. Faggattam, kérdeztem, kérleltem. Nem indokolt, nem panaszkodott, nem vádaskodott. Fogalmam sincs, mi történt vele. Fél éjszaka beszélgettünk s hajnalban, utolsó szava is az volt: "Győző, el akarok válni".

— Persze mindketten ki voltunk idegileg, legalábbis én, bár Valery végig higgadtnak és nyugodtnak látszott. Én végül is megelégeltem.

— Az Istenért — mondtam neki —, hat és fél órája beszélek itt neked és most sem látom tisztán, mi bajod, miért akarsz most hirtelen válni. — Éppen indult szobája felé; az ajtóból visszafordult és nagyon halkan, barátságosan azt mondta: "Talán csak éppen ezért. Mikor is beszélgettünk utoljára hat órán át egymással? Hat órát? Egyetlen órát, egy felet? Mikor is?" — Azzal bement szobájába és lefeküdt.

— És te?

— Hát elhiheted, hogy én nem tudtam aludni. Fel-alá rohangáltam, végignyargaltam az udvart százszor. A hűvös éjszaka, a friss levegő, minden olyan nyugodt volt körülöttem, csak bennem forrt a katlan. Úgy éreztem, hogy mindenki és minden igazságtalan. Olgi, értük tettem mindent. Értük dolgoztam, hogy nekik mindenük meglegyen. Hát mit tehet egy férfi még többet? Nem tudnék hirtelenjében tizet felsorolni, akinek ilyen eredményes volt húsz év munkája. Rájöttem, hogy megáll az életem, ha nem lesz Valery, aki hazavár. Rájöttem, hogy még mindig szeretem és hát mégiscsak négy gyerekünk van.

— És megmondtad ezt neki?

— Mondtam, hogy bement és lefeküdt.

— Na és? Másnap többet nem beszéltetek? Ne mondd, hogy ezzel a téma le volt zárva!

— De próbáltam. Másnap nem is mentem be a hivatalba. És próbáltam vele beszélni.

— És?

— Végighallgatott, még csak a szavamba se vágott. Én meg csak mondtam, mondtam. S végül megint csak megismételte: "Győző, el akarok válni!"

Olga figyelte bátyját. Érezte, hogy őszinte. Látta, hogy elkeseredett és mennyire, mennyire magányos. Nagyon félve merte csak megkérdezni:

— Győző, ne haragudj a kérdésért. Nincs itt a háttérben valami nőügy?

Győző döbbenten nézett rá.

— Nőügyem? Nekem? Micsoda kérdés! Hallottad, láthattad, nem egyszer voltál itt. Valerynek kellett elvinni városnézésre is. Valery meg a barátok, meg a... Ó, micsoda kérdés! Nincs nőügyem. Az üzlet kiszívja minden erőmet, energiámat. Az a vállalat komoly. Ötven munkás dolgozik nekem, tizenöt az irodában. Tudod, micsoda fizetések vannak manapság? Nőügyem. Jópofa vagy.

— Bocsánat. Még egy kérdés: Nincs valakije — és Olga hangja elhalkult, mintha nem is akarná, hogy meghallják, amit kérdez — nincs valakije talán Valerynak?

Győző megmerevedett, szoborrá vált. Az elképedés, a hitetlenség, a felháborodás szobrát lehetett volna róla ebben a percben megmintázni.

— Valakije? Valerynek? Ugyan, kérlek, — nevette el magát végül.

* * *

Két napig együtt volt Olga és Győző. Beszélgettek, kirándultak, vásároltak. Retikült, ruhát, édességet. Remek vendéglőkben vacsoráztak, esténként nagyokat sétáltak a közeli tengerparton. A vásárló központok színes, hangos forgalma, lármája után üdülés volt a sétány padjairól nézni a víz hullámzását, sirályok röptének villanását a naplementében.

Harmadnap Győző bement hivatalába s Olga egyedül maradt. Már háromszor volt itt bátyjánál Amerikában, kiismerte magát. Telefonhívásra megjelent a taxi, Olga beszállt és megadta a rég ismert címet, bátyja házának címét. Meglátogatja Valeryt! Nem telefonált előre, meg akarta lepni, első pillantásából szerette volna kiolvasni, hogy mit érez iránta és egyáltalán mit érez Valery, mikor őt meglátja.

Megérkeztek. Kifizette a sofőrt, de kérte, várjon még pár pillanatig.

Ott állt a ház előtt, amelyet valamikor annyira megcsodált. Ablakai erősen lefüggönyözve, kertje a kissé bágyadt melegben is pompázott. Rózsabokrok tömkelege, színes futónövények és egy csomó — számára ismeretlen — kaliforniai virág, amelyekben újból és újból gyönyörködött. Könnyű nekik — gondolta —, nincs tél, nem kell óvni, őrizni, ültetni, évente előlről kezdeni.

Szép, szép, szép derűs világ. Hogy itt hogy lehet nem boldognak lenni? Csend, csend, mindenütt csend.

— Mégis telefonálnom kellett volna, úgy látszik, hiába jöttem — gondolta.

— Siessen, lady — dudált oda a sofőr.

Lenyomta a kapu kilincsét. Nyitva volt. Visszaintett a sofőrnek és bement. Kicsit fülledt csend volt, valahonnan a belső szobákból hangot hallott. Ment a hang után. Ismerte jól a házat, az emeleti folyosó végén vannak a hálószobák. Ez itt valamelyik gyereké. Onnan jött a hang. A televízió szólt, előtte a földön Leslie ült s papírszalvétából majszolt valamit.

— Halló, Leslie! — örült neki. — Emlékszel-e rám? Ó, de nagy fiú lettél, mióta nem láttalak! Egyedül vagy?

— Hi! — válaszolt a fiú, aki egy percre ránézett, majd visszafordult a televízióhoz.

— Leslie! — ült mellé —, nem is beszélsz velem? Ugye, nem emlékszel rám?

— De. Te vagy az apám testvére. Majd beszélek, de ez most nagyon érdekes.

Olga tanítónő volt, otthon pont tízenéveseket tanított és esti órákban angol tanfolyamot tartott felnőtt diákok számára. Ismerte a gyerekeket, de itt mindig nagyon nehezen tudott velük témát kezdeni. Most mit kezdjen ennek a fiúnak a hátával, akit három éve nem látott, aki a bátyjának a gyereke és akit tulajdonképpen szeretni szeretne. Nézte egy ideig a műsort. Kegyetlen rohangálás, lövöldözés. Csoda, hogy a készülék széjjel nem robbant a nagy harcban. Persze, ez nagyon érdekes ezeknek a gyerekeknek.

— Nem lepődsz meg, hogy itt vagyok?

— Nem — bólintott a fiú. — Apám már megtelefonálta, hogy jössz.

— Ó, ilyen hamar?

— Hja, mióta nem lakik itt, többet telefonál, mint azelőtt.

A lövöldözés zaja miatt Olga alig értette meg, hogy a fiú mit mond; odament a géphez és lecsukta.

— Túl hangos. Beszélni szeretnék veled, olyan régen nem láttalak. Hagyd most a televíziót, majd utána újból kinyitod.

— Te inkább a mamám testvére lehetnél, ő is, ha jön, azonnal lecsukja a TV-t.

— Apád nem?

— Nem. Ilyenkor ő soha nem jött haza. Dolgozott. Én, ha

nagy leszek, olyasmit tanulok, hogy ne dolgozzak sokat és sok pénzt fizessenek érte.

— Ha te ezt kitalálod, még Nobel-díjat is nyerhetsz.

— OK! — egyezett bele Leslie, miközben a szendvicsből valami kihullott a földre.

— Te most mit eszel? Reggelit, ebédet vagy vacsorát?

— Már reggeliztem. De különben is mindegy, akkor eszem, amikor éhes vagyok.

— Mindig itt a TV-nél?

— (So what!) Miért ne, az mindegy.

— Hol van édesanyád? Tudod?

— Valery? Denis-szel ment valami versenyre.

— Ki versenyez?

— Denis az iskolában.

— És mamád vele ment?

— Hja. Ül a napon és nézi, hogy Denis hogy üti a labdát.

— Ebben a melegben?

— "Sure". Persze.

— És a mamád ott ül vele órákon át?

— Persze. Denis szereti, ha Valery látja, hogy ő hogy tud játszani.

— Mikor jönnek haza?

— 1 órára. Jó, hogy szólsz. Hány óra?

— Tizenegy.

— Akkor nemsokára itt lesznek. Most megyek, levágom a füvet a ház előtt, hogy ne a mamának kelljen levágnia.

— Nincs kertésztek?

— Sose volt.

— A papa vágta?

— Mit? A füvet? — a gyerek nevetett. — Még mit nem! A papa és füvet vágni!

— Leslie — háborgott Olga —, apád dolgozott. Évtizedeken át reggeltől estig dolgozott, hogy nektek mindenetek meglegyen.

— OK! — vihogott Leslie. — Kérdezted, hogy a papa vágott-e füvet és én válaszoltam. A mama vágta a füvet — mondta nyomatékkal — és mi segítettünk. A mama ültetett, főzött, takarított, falat festett etc. A mama mindent csinált, míg a papa dolgozott. Meg vagy elégedve, Olga? — nézett Leslie nagynénjére szúrós tekintettel.

Olga tudta, hogy e mögött az izzó, keserű tekintet mögött düh, fájdalom, keserűség halmozódott fel és a következő perc-

ben Leslie vagy ordít vagy rohan vagy sír. Megsajnálta, lehúzta maga mellé a díványra.

— Leslie. Nekem is van fiam otthon, Magyarországon. Az is segít nekem, sokat tanul, sokat dolgozik, mert tudja, hogy az ő papája meghalt s ő az egyetlen "férfi" a házban. Te már nagy fiú vagy és tudhatod, hogy kell segíteni, amiben csak lehet, ekkora házban a mamának. A hatalmas kert, a kocsik, a kutyák, minden-minden csak munkát jelent.

— De az én apám nem halt meg, tudod? Az én apám akkor sem csinált itt semmit, amikor még velünk lakott. Én tudom, hogy dolgozott, én tudom, hogy értünk dolgozott. De tudod, Olga, a többi gyerek papája is dolgozik. Mentem versenyre az iskolával, voltak vizsgáim, ünnepélyeim. A többi fiú papája, akinek volt, ott volt. Az enyém soha nem volt ott, mintha nem is élt volna. Leslie Kardosnak csak mamája volt ott és soha nem a papája.

— Nem érzed, milyen igazságtalan vagy? Te már 14 éves vagy, elég nagy fiú ahhoz, hogy ismerd egy kicsit az életet. Hogy ez a nagy ház, az autók, a jó iskola, az utak haza, az mind nincs ingyen. Azt mind ő dolgozta össze. Érted?

— Tudod, Olga néni, egy autóval kevesebb, egy utazással kevesebb sokkal jobb lett volna. Csak egyszer, néha, vasárnap, vagy amikor, akármikor velünk lett volna. Egyszer. Érted? Egyszer. Egyszer rosszul lettem az iskolában. Valaki telefonált a papának az irodába. De jönni csak Valery, a mama jött. Két perc múlva, mentőkocsival. Mert a papa Bécsben volt. És mama rohant és... Ó, Olga, te nem tudod, hogy a papa sose volt itt, amikor kellett volna.

— És most, hogy elváltak, most jobb?

A fiú megkínzott tekintetével nézett rá. Tartotta fájdalmát, talán könnyeit. Majdnem mosolygott, amikor válaszolt.

— Tudod, mit? Mióta elváltak, sokkal sűrűbben látjuk, mint azelőtt. Hogy van most ideje? Most is dolgozik!

Pillanatnyi csend állt közéjük. Majd Leslie elindult.

— "Aunt Olga", most megyek, mert dolgom van. Nemsokára jön Valery és te mondtad, hogy én vagyok az egyetlen férfi a házban. Majd még látlak.

Kintről kocsizörgés hallatszott. Valery érkezett meg Denisszel.

— Örülök, hogy eljöttél — ölelte át Valery Olgát. Denis csak hallózott s eltűnt szobájában.

— Igazán örülsz?

— Miért ne? Ja, tudom már, mire gondolsz. A válásra?

— Igaz, hogy tulajdonképpen te akartál válni, nem Győző?

— Persze, hogy igaz. Hamar a tárgyra tértél — mosolygott Valery.

— Nem vagyok amerikai. Kezdjem félórás érdeklődéssel, hogy "how are you" és hogy milyen szép idő van, mikor három hónapja rág a bánat, hogy ez a szép család így széjjelment?

— Miért? Otthon nálatok ilyesmi nem fordul elő?

— Dehogynem! Az is szomorú. De engem a mi családunk érint és érdekel. Nem akarok sem igazságtalan lenni, sem egyoldalúan ítélkezni.

— Miért? Győző mit mondott?

— Semmit. Vagyis rólad csak szépet és jót és mégis elváltatok. Én csak azt tudom, hogy mióta a bátyám eljött otthonról, 27 év alatt igen szép életet teremtett magának, nektek és körülötte mindenkinek. Azt tudom, hogy a bátyám nem iszákos és azt hiszem... — fulladt el hangja és felindulásában kapkodta a szavakat, mondatokat. Most hogy itt álltak ketten Valeryvel s körülötte a család a szép otthonban, kint a kert, napfény, a jólét s arra gondolt, hogy az ő öccse abban a rideg lakásban egyedül él; keserűség szorította össze torkát.

— Ülj le, Olga. Majd hozok egy kávét. Igazán ne izgasd fel magad olyasmivel, amiről senkisem tehet és amin nem lehet már változtatni.

— Ez ennyire végleges, Valery? 22 év után? Akkor te nem is szeretted igazán a bátyámat. Ne mondd nekem, hogy neked jobb így!

— Hogyhogy így?

— Hát egyedül.

— Olga — nézett rá Valery csodálkozva. — Te is egyedül vagy. Hogy bírod?

— Én? Hát nekem meghalt az uram. Az egészen más.

— Nem, Olga. Nem egészen más. A magány, az magány. Akkor is, ha meghalt. Sőt, akkor még tudod, hogy azért vagy magányos, mert már nem lehet veled. De én, én is magányos vagyok, már több mint tíz éve. Tudod, miért? Mert ő nem ér rá, és nem akar velem lenni.

— Na, ilyent ne mondj nekem — döbbent meg Olga.

— Akkor miért jöttél ide? Miért kérdezed, mi volt az ok, ha nem akarod hallani? Neked is hazudjak? Tíz éve kezdtem hazudni, hogy nálunk minden rendben van. Hazudtam, hogy

boldog vagyok vagy legalább is elégedett. Gyere velem — s indult a kertbe.

— Itt — mutatott körül —, mikor megvettük, narancsliget volt, nagy terület, közepén egy kis rideg ház. Nézd meg most. Ami a kettő között van, azt én álmodtam, terveztem, csináltattam.

— Mindezt ő szerezte.

— Az igaz. De azonkívül semmi másra nem volt ideje. Nekem nem volt kivel megbeszélni, megtervezni, megrendelni, kiveszekedni, kialkudni, kontrollálni. Ezt mind meg kellett tanulnom. És én ezért soha, soha, soha egy elismerő szót nem kaptam. Egy kérdést, hogy hogyan csináltad. Vagy hogy szép, vagy hogy ezt másképp szeretném. Vagy hogy valamit is! Olga, érted? Valamit is. A vacsora várta a sütőben, órákon át. Nem tudtam, jön vagy nem jön. Éjfélkor? Azonnal? Még csak haza sem telefonált!

— De hát dolgozott.

— Három titkára van. Hetven vagy nem tudom, hány alkalmazottja. Üzenhetett volna. Ahogyan a titkárnő idetelefonált, hogy csomagoljak be, mert hajnalban utazik Hongkongba, éppúgy telefonálhatott volna, hogy nem jön haza vagy hogy már elment üzletfelekkel és vacsorázott. És ez nem egyszer, nem kétszer, százszor volt így az elmúlt éveken át.

— Agyon volt hajszolva.

— Tudod mi ez, kedvesem? Ez nem agyonhajszoltság. Ez, ez nemtörődömség volt. Nem számítottam többé. Annyira sem, hogy ne a titkártól tudjam meg, hogy éjjel elutazik. Hát, Olga, én is ember vagyok. Érzelmekkel, aggodalommal, szeretettel, féltéssel, idegekkel...reményekkel. Nem csupán munkaállat. Vannak dolgok, amiket nem lehet pénzzel megvenni. Tíz évig, amíg nehezen éltünk, sokkal boldogabb voltam, mert élettársnak éreztem magam. Azután jöttek a gondok, még több gond, még több munka. S nem maradt időnk arra, hogy élettárs legyek, akivel lehet dolgokat megbeszélni. Tervet, kölcsönt, új gyártelepet, ünneplést vagy bármit. Erre nem maradt idő! Egyszer felsóhajtott, hogy milyen kár, hogy a gyerekek nem tudnak magyarul. Ez akkor volt, amikor hazakészültünk s bántotta, hogy a mama nem tud majd beszélni a gyerekekkel. Hát miért nem tanította meg őket? Legalább pár szóra. Számukra sem volt ideje. Ez élet? Milyen élet ez, Olgi?

— Pedig Magyarországon is vele voltál!

— Igen. Ő volt tízszer. Én kétszer voltam vele. Az úton ira-

tokat tanulmányozott és volt úgy, hogy külön gépen mentem, hogy a gyerekek ne zavarják. Akkor még kisebbek voltak és úgy képzelték, hogy az apa is hozzájuk tartozik. Azután hamarosan rájöttek, hogy az a bácsi, aki néha éjfél után idejön aludni, az a bácsi, az a papa, aki soha nem ér rá semmire.

— Mondd, és ha nem dolgozott volna annyit, hogyan éltetek volna?

— Mint a többi ember. Különbül. Azt hiszed, mások nem dolgoznak? De van egy-egy hétvégük. Kirándulni együtt megy a család. Egy vizsgára el nem jöhetett, mindig úton volt. Egy vizsgára? Arra nem volt ideje, hogy egyszer megsimogasson. Vagy azt mondja: Valery, jól csinálod. Érted? Tízszer megsimogatta a kutyát, míg minket egyszer. Magamról nem is szólva. Ugyan hagyjál, Olgi! Elég volt. Elmúlt. És most így van jól. A lányok felnőttek, önállóak. Már csak a fiúkkal kell törődni.

— A lányok? Igen, az egyik önállóan lődörög a fiújával valahol Európában.

Valery elsápadt. Eszébe jutott harca Sharonnal, mögötte a széthulló család. Átjáróház, ahol mindenki más időben jött, más időben evett, más időben volt programja. Sharon alig volt 15 éves, már jött a fiú és esténként "kimentek".

— Akarod hallani, hogy mikor ezt elleneztem, mit mondott? "Tudod, mama, addig menj, amíg kellesz, mert ha nem mégy, később már ülhetsz magadban. Na nem?" És én erre alig tudtam válaszolni. Hogy más is van az életben, mint szex. Tudás, önbecsülés, szeretet, kötelességteljesítés stb. A szavamba vágott: "Ugyan, mama! Úgy, mint nálatok?" — s legyintett.

— Ő is lelegyintett, mint ahogy más is. Az élet is csak legyintett. Tudod, Olgi, mikor eljött az este, vártam, hogy egyszer, ha korábban jött haza, tudunk kicsit beszélgetni. Vártam egy meleg szóra, egy simogatásra. Elvégre nő vagyok én is, érző ember, nekem is kell a szeretet, hogy bírjam — az életet. Olyan voltam, mint egy dézsa növény, amelyet beültettek valaha és azóta ott áll s ha nem esik, hát elpusztulhat. Hát ilyen vagyok én. Kiszáradt, lelegyintett, elfelejtett valami. És ebből nekem elég volt. A magányból, az átsírt éjszakákból. A magányos születésnapokból és abból, hogy "elvégre golfozni is kell, ami elsősorban az üzleti élettel jár, másodsorban egész nap ülök, kell a levegő, a testmozgás". Hát ez az én elmúlt életem, Olga. Soksok éjszakát áttöprengtem, míg válásra határoztam magam.

Csend állt közéjük. Olga is nő volt, nagyon jól ismerte a magányos éjszakákat, de otthon más volt az élet. Minden idejét

kimerítette, hogy állását megtarthassa és kisfiát is ellássa. Igaz, ott volt a mama. Készre ment haza, terített asztalhoz, meleg ételhez és édesanyja meleg szeretetéhez. Ott más világ volt, mint itt. Mintha itt a jólétben szegényebbek, magányosabbak lettek volna. Nem egészen látta, hol a baj, de kissé megértette Valeryt. Ahogy előrehajolt, ma is csinos, egészséges, szép nő volt. Érthetetlen volt előtte, hogy bátyja miért hűlt ki így mellette. Mert az elmondottakból csak arra következtetett. Mennyi örömet hozott Győző látogatásukkor hozzájuk a házba. Ajándékot, jókedvet, szeretetet. Mi az, ami elszakad vagy meghal az emberben az évek múlásával? Otthon is válnak, de ott a gond, a lakáshiány és ezer más nyugtalanító probléma őrli az idegeket. De itt?

— És most, most boldogabb vagy? — kérdezte kis csend után halkan. — Most jobb?

Valery arca megváltozott. Kisimult, megfiatalodott, halvány pír futott széjjel bőre alatt, mint akit édes titkon kaptak rajta. Egy percig elgondolkozva nézett Olgára, majd bólintott.

— Igen. Most jobb. Rájöttem, hogy senki se voltam, míg otthont építettem, mostam, takarítottam, kertészkedtem, varrtam, vártam, gyereket szültem, ápoltam és újból vártam és vártam és magam valahogy nem is léteztem. Most magam vagyok és azt csinálhatok, amit szeretek.

— És mit szeretsz?

— Festek, Olgim, festegetek. Minden délután, amikor munkám elvégeztem és senkit nem kell várni és senkit nem kell kiszolgálni, mert már mindenki kiszolgálja önmagát, akkor festegetek.

— Festesz? Képeket? — lepődött meg Olga. De aztán elmúlt meglepődése. Halványan emlékezett olyasmire, mintha Győző mesélte volna, hogy Valery, mielőtt abbahagyta az egyetemet, művészeti tanárnőnek készült.

— Akarod látni? — kérdezte Valery s megindult az emeleti szobák felé.

Fönt az emeleten egyik szoba közepén festőállvány, rajta kifeszített vászon férfifej vázlatával. Mellette kis asztal, rajta ecsetek, paletta, polc alján könyvek; egy-két fotel s különben képek, képek tömkelege egymás mögé állítva. Kép az asztalon is egy vázához támasztva, s a divány felett a fal alig látszott. Csupa-csupa kép. Halvány akvarellek. Két kéz összekulcsolva. Amott két kéz egymásba simulva. Másutt egy gyermekarc; mögötte apró játékok széjjelszórva, mint a gyermekkor elmaradt

múltja. Az egymásra tett képekhez jutottak. Valery kis zavarral emelte fel az elsőt. Csak két arc sziluettje látszott, amint ajkaik összeforrnak. Amott női váll, amelyet markáns férfikéz érint gyengéden. Egy másikon ölelkező árnyék-pár. Egy magányos asszony szerelmi élete képekben, álmokban. Csak egy ecsetvonás, egy vonal, egy domborulat. Semmi ízléstelen. Képek álmatlan éjszakákról, vágyó forróságról.

Olga sokáig nézte egyiket is, másikat is. Sajnálta ezt a szép, erős asszonyt, aki minden erején túl magára hagyott, vágyódó, gyenge nő volt. Újból egy kép után nyúlt s mikor jobban megnézte, látta, hogy Valery leányneve olvasható a kép sarkában.

— Hogyhogy a leánynevedet használod? Hiszen ez nem is most, ez a válás előtt készült! Itt van: 1976, 1980. Ez és ez is. És mind? — nyúlt újból a képek után.

— Miért? Ezt én festettem. Én, Valery Horn. Ez egyedül az én munkám és az én tehetségem — mondta elgondolkozva. — Tudod, hogy kiállításom is lesz? Nem is az első. Sőt, már adtam is el képet, persze más témájúakat.

— Látta ezeket a bátyám?

— Látta-e? A reggeli rohanásban? A késő esti érkezésben? Akkor, amikor itthon sem volt? — nevetett Valery szarkasztikusan. — Egyszer-kétszer benyitott: "Szép, szép", mondta és máris csukódott az ajtó. Mindig kívülről — folytatta szomorúan.

Kiléptek a rögtönzött műteremből.

— Akarod látni mostani hálószobáját? — kérdezte Olga.

— Ő választotta, Olga. Élhettünk volna szerényebben és...

— Szegényebben — vágott szavába Olga.

— Végletek, végletek...

— Fő, hogy most boldog vagy.

— Boldog? Talán inkább elégedett. Most végre van időm a magam számára is.

— Festeni?

— Azt is. Miért ne? Nem tetszenek?

— Nézd, Valery, nem vagyok művészeti szakértő, de azt hiszem, tehetséges vagy. Van a képeidben valami, amit nem kell megmagyarázni és mégis érzi, érti az ember.

Csend volt. Kint az óra hangosan ketyegett s a csend körülszőtte a két asszonyt.

— Gyere, készítsünk valami uzsonnát. Éhes lehetsz.

Valery kiszedett a jégszekrényből valami fagyasztott dolgot, betette a villanymelegítőbe, bekapcsolta és pillanatokon belül

a konyhaasztalra tett két tál forró ételt. Biztatta Olgát. Nekifogtak és ettek.

— S a gyerekek? — kérdezte Olga.

— Ó, ők maguk intézik. Ki, mikor éhes, azt eszik, amit akar, elkészíti magának és kész.

— Bent a televízió mellett?

Valery ránézett.

— Ha ott, akkor ott; ha közben tanul, akkor is ott. Miért? Már elég nagy mindegyik, nem szolgálom ki őket.

— A világért sem kritika akar lenni. Csupán nálunk a három főétkezés a nap fontos része volt. Akkor ült össze a család, megvárták egymást, ott tárgyalták meg kis vagy nagy problémáikat és...

— Igen, emlékszem. Nálatok az akkora szertartás volt, nektek az evés igen fontos. Itt sosem volt családi étkezés, mert itt sosem lehetett kivárni a papát.

— Pedig ez mindenkinek fontos. Egy szép asztal, ízlésesen feltálalt étel, egymás kínálása, az étel ízlelése. Igen, az egy kis ünnep.

— Itt arra nincs idő. Hajnaltól késő estig dolgoztam s ettem, ahol értem. Ők is. Győzőt vártam néha, de azután nem jött s ettem magamban.

Denis jött ki a szobából. Éhes lehetett. Látta, hogy esznek, odament a jégszekrényhez, valamit kivett s indult szobája felé.

— Te nem eszel velünk? — kérdezte Olga. — Még nem is láttalak. Nem emlékszel rám?

A fiú megfordult, ránézett nagy komolyan, majd elmosolyodott.

— Emlékszem. "Hi". Voltunk nálad Magyarországon. Ott ettük azt a finom sonkát, meg kolbászt, amit a "daddy" is úgy szeretett. És káposztát sok hússal. Azt is szerettem. — Közben állt tanácstalanul.

— Gyere, ülj ide, egyél velünk. — Olga önkéntelenül felállt és körülnézett, hogy egy tányért rakjon oda a gyereknek.

— Itt, veletek? — kérdezte Denis. — OK. Mint Nálatok? Azt is szerettem. Mindig volt sok tészta. Azt is szerettem.

— És még mire emlékszel?

— Ó — gondolkozott el a gyerek. — "Daddy"-vel halászni mentünk, fogtunk is halat. És még? Hogy — akadt meg a fiú, majd folytatta — szerettem volna a fiúkkal játszani, de

senki nem tudott velem beszélni. És akkor "daddy" odajött, és megmondta, mit kell csinálnom. És rúgtuk a labdát, "daddy" is velünk. És nevetett és a labda átesett a..., már nem is tudom, hova. És jött egy néni, aki haragudott. De nem értettem, mit mondott. A fiúk mind nevettek s akkor a néni sok szilvát hozott ki és...és hát az is jó volt. — Közben nagy falásokkal bekapta szendvicsét.

— Még látlak — mondta s indult.

— Már nem látsz, mert nemsokára megyek.

— Nem viszel magaddal?

— Nem. Apád dolgozik; azt mondta, szombaton nálunk leszel. Akkor látlak.

— OK! — s azzal elrohant.

Csend állt közéjük.

— Denisnek hiányzik az apja legjobban — mondta lehajtott fejjel Valery. — Tudod, ő a legkisebb, meg hát fiú. A jó ég tudja, miért, de ő beszél Győzőről folyton. Majd kinövi — állt fel megkeményedett arccal s a tálcát, amiben az étel melegedett, szemétbe dobta. Már kész is voltak.

— Megyek — készült Olga.

— Máris? Meddig maradsz itt?

— Ameddig Győzőnek szüksége van rám.

— Örülök, hogy számodra van ideje.

— Mikor és hol lesz a kiállításod?

— Ó, — jött zavarba Valery. — Ne gondolj saját kiállításra reklámmal, fogadással stb. Nem. Itt a vásárló központ belső terében mi, amatőrök többen közösen állítjuk ki képeinket. Így nagyobb közönséget kapunk; mindenki, aki idejött, valamit venni vagy csak enni, elmegy és meg-megáll képeink mellett, sőt vásárol is. Az én képeimből is adtak el már.

— Hogyhogy, te nem vagy ott?

— Nem mindig. Kisegítjük egymást. Általában egy barátnőm állít ki mellettem; egyszer ő, egyszer én vigyázunk a festményekre.

— Majd még beszélünk erről. Megnézném.

— Szívesen látnálak. Gyere el máskor is. Örülök, ha jössz. Tőlem egyelőre nem váltál el. Igaz? — s azzal átölelte Olga vállát.

— Kérlek, hívj nekem taxit.

— Majd elviszlek.

* * *

Még alig készült el a vacsorával, Győző megérkezett.

— Hogy telt a délutánod? — volt első kérdése. — Remélem, kellemesen.

— Lehet kellemes egy széthullott család tagjaival beszélgetni? Olyan szomorú, olyan reménytelen. És tudod mit? Ha téged hallgatlak, neked adok igazat és sajnállak, ha vele beszélgetek, neki is igaza van és — őt sajnálom. S ha a gyerekeidet hallgatom, azokat sajnálom legjobban.

Győző maga elé nézett és hallgatott. Igen, ő is tudta, hogy ebben az esetben mindenkinek igaza van. Összekerült két remek ember, akiknek sikerült saját életüket elrontani. Pedig mindenki jót akart.

A telefon szólalt meg. Győzőt barátok hívták meg egy kis esti beszélgetésre testvérével együtt. Győző felvidult.

— Gyere, siess. Kellemes esténk lesz. Hiszen ismered őket, voltunk ott már máskor is. Jó lesz beszélgetni. Előbb a családi dolgok, aztán a politika, — aztán az általános rossz helyzet. Tudod, magyarok idegenben. Kerezsiékhez megyünk.

— Ó, emlékszem. Mondd, Győző, ez az a hely, ahova te kártyázni jártál?

— Hát — nevetett Győző — azt is szoktunk. Végre valami, ami elveszi a fejemet az irodától. A háziasszony bridzsmatador, ott komolyan megy a játék. Aztán szép otthoni magyar lemezeik vannak. Néha bejön valaki ismerős. Olyan a hangulat, mint nálunk otthon. Néha belenézek egy-egy magyar újságba, könyvbe. Jól érzem ott magam.

— És az ilyenre miért nem vitted el magaddal Valeryt?

— Elvittem néha, de az más volt.

— Más? Miért?

— Otthonról beszélgettünk, otthoni szokásokról, a helyzetről. Hol aggódva, hol reménykedve. Egy-egy levelet, ha kapnak, megbeszéljük. Ha azt mondom, hogy Zala folyó, nekik nem kell megmagyaráznom, hogy az nekem mit jelent. Valamikor — mormolta, majd felnézett húgára s kissé elvörösödött — Olga, értsd meg, az embernek néha magyarul kell beszélnie.

Ezt szinte kiáltva mondta, majd elrestellte magát, ráadta Olgira kötött kabátkáját s elindultak Kerezsiékhez.

— — —

Hétvégére Győző belázasodott. Köhögött, prüszkölt, nyakalta az aszpirint, gyümölcsleveket, teát — és morgott.

— Egy kis hűléstől nem kell ilyen ingerültnek lenni. Ti, erős férfiak ilyenkor olyan ijedtek, gyengék vagytok.

— Nem vagyok ijedt. De Denist szoktam szombatonként elvinni valahova. Hívd fel, ma ne jöjjön el. Nem akarom, hogy a gyerek is megbetegedjék. Én is egyik kollégámtól kaptam meg, aki teleprüszkölte az üzemet, ahelyett, hogy otthon maradt volna.

— Mondd le te neki, ha van szíved.

— Ide nem szív kell, ide ész kell. Ha megbetegszik, kimarad az iskolából és ki tudja... Szóval majd felhívom. Te is jobban tennéd, ha nem lennél velem, mert majd még te is megkapod.

— Jó, majd kilógatom magam az ablakon. Látod, ha most megvolna az a szép otthonod, kiülhetnénk a gyönyörű kertbe.

— Na, add ide a telefont, ha már itt vagy!

Nem telt bele fél óra, Valery visszahívta, hogy nem tudja, mit csináljon Denis-szel, úgy bőg és veszekszik, apjához akar menni. Már úgy felkészült rá.

Percekig vitatkoztak.

— Sajnálom, én nem fertőzöm meg — és Győző letette a kagylót.

Olga felöltözött, hogy vásárolni menjen. Éppen indult, amikor Denis robbant be az ajtón s minden köszönés nélkül apja nyakába esett. Arca maszatos volt, szeme kisírt. Szép gyermekarcát könnycsatornák díszítették. Apa és fia nagy beszélgetésben volt, amikor Olga elment.

* * *

A nagy vásárló központ egyetlen hatalmas épületét végtelen parkolóhely vette körül. Olga már két hete van itt, de még mindig nem telik be a vásárlással — gondolta Győző, amikor Olga kérte, hogy hozza el ide. Bent mozgólépcsők vitték, hozták a tömeget. Az üvegfalakon át áruval zsúfolt üzletek, vásárlók. Amott falatozók, lent autókiállítás. Tömeg, tömeg. Meszsziről kőből épített ovális szökőkút látszott, keretének szélén nyíló petúniák tömegével. Illata szédítő volt s középről ezüstös sugarakban hullott alá a szökőkút vize. Körülötte a padokon fáradt emberek pihentek. Valahol halk zene szólt. Köröskörül csillogó, elegáns üzletek pompás kirakatai fénylettek és előttük a folyosón — képek. Olga végre eljutott oda, ahova mindenáron el akarta hozni Győzőt.

— Nézz körül, amíg én itt egy kicsit pihenek — azzal leült.

Győző unottan ment tovább a képek előtt. Olasz utcarészlet, tisztás az erdőben, dinnye, szőlő-csendélet. Mind merev,

műkedvelő másolat, talán eredeti is. Már éppen készült visszafordulni, amikor megfogta egy gyermekarc. Nem volt festmény, inkább vászonra lehelt benyomás egy kislányról, akinek nagy szemei szomorúan, kérdőn néztek a világba. Szemöldök, orr, száj, egy finom arc lassan, sejtelmesen úszott át a semmibe. Mellette fiúarc. Ugyanaz a technika, ugyanaz a szomorúság. Odébb női váll párna puhaságába simulva. Néhány vonal és a mellek finom köre fölött egyetlen virágszál. Pár lépéssel arrébb két ölelésre tárt kar várja a semmit, a háttér érintetlen vásznának üresség ét. Miért juttatta ez eszébe a számtalan éjszakát, amikor későn, óvakodva ment hálószobája felé és nyilt az ajtó: "Győző, nem jössz be? Még nincs olyan késő!" — hallotta felesége hangját s a maga válaszát: "Hagyjál, fáradt vagyok!" — A gyermekarcok miért szomorúak?

Ott, abban a képben van a válasz, ahol egy férfi, állát kezére támasztva, hidegen nézi a világot, amelyhez semmi köze? Az az áll, az a kéz! Hiszen ez az ő tipikus mozdulata! Majdnem ugrott közelebb a képhez, hogy az aláírást lássa. Ott állt olvashatóan: V. Horn.

Támolyogva ment vissza Olgához:

— Menjünk haza.

Olga meg sem lepődött, amikor a kocsi a régi ház elé érkezett. A csengetésre Valery jött a kapuhoz.

— Van még képed műtermedben? — köszönt rá Győző.

Valery próbálta kiértékelni azt a furcsa tekintetet, amivel Győző ezt kérdezte, csak aztán válaszolt:

— Van. Meg akarod nézni?

— Meg.

— Ki törődik az üzemmel?

— Helyettesem, akit most vettem fel, pedig már évekkel ezelőtt kellett volna. A gyerekek itthon vannak?

— Kint úsznak. Most gyere a műterembe, utána lemegyek a konyhába, készítek valamit. Együtt vacsorázunk?

— Mint régen soha?

— Sajnos, mint régen soha.

!!!!!!!!!

FÜRY LAJOS:

Virág Miska szerencséje

Az estvéli szalonnázást éppen befejezték, amikor Virág Miska egyik kezében a botjával az acsargó kutyákat igyekezett tisztes távolságban tartani, a másik kezével pedig megbiccentette a kerekegyházi vásárban vett pörge kis kalapja szélét és köszönt.

— Adjon az Isten jó estét!

A bojtárok visszaköszöntek, de csak a számadó válaszolt.

— Néköd is adjon, osztán mi szél hozott erre mifelénk, mert ha jól hallottuk, hát ugyancsak fölvitte az Isten a dolgod, merthogy tígöd szömétek ki a kétszáz kínyös birka mellé bojtárnak. Én is ott voltam a városi tanácskozásban az urakka, mert hogy a városgazda úr kéváncsi vót az én véleményömre. Aszonta, hogy a város mögpróbáná, ezökke a kínyös portékájú merinói birkákkal, hogy hátha beválnak. Eddig ezekhő mindig idegön pásztort hozattak. Osztán én mondtam, hogy minek ide idegön embör, a magyar embör ért annyit a jószághoz, mint bármilyen idegen. Minek hozassunk ide máshonnan pásztort, elegendő már az is, hogy ha a birkát idegenbő hozatjuk, ha próbaképpen is. Mondtam én aztán aztat is, hogy van itten jó bojtár, éppen most gyütt haza Ceglédről, a huszároktól. Valamikor nálam bojtárkodott, de most már három jó bojtárom van, így hát nálam nincs hely. Hát annak köllene ezt a munkát adni. Kiszolgált katona, hát neki dukálna. Így mondtam én a városi uraknak. Osztán megkérdezték, hogy hát ki lönne az a hírös legény, akit én annyira kommendálok, mintha csak a jányomnak szemeltem volna ki. Mondtam aztán illendő tisztelettel, hogy én juhász számadó gazda vagyok, mostan immár harmincnegyedik fertály esztendeje, aztán soha nem volt semmi bajom sem a törvénnyel, sem pedig a jószágga; mostan is azért hivatott be a pusztárul a városgazda úr, hogy meghallgassa a véleményem; hát én meg is mondtam úgy, ahogy van. Nos, szóval hát én ajánlottalak tígöd, Virág Miska. Azt is hallottam már, hogy a birkák is megérkeztek, osztán tígöd tettek oda mellejük.

Hát osztán most mi járatban vagy? Talán csak nincs valami baj máris a merinóiakkal?

Virág Miska végighallgatta a számadó beszédét.

— Hát ezerányban is gyüttem, hogy számadó uramnak személlösen is megköszönjem a hozzám való jóindulatát, mert a városgazda úr is, meg az intéző úr is azt mondta, amikor a vasútnál átvettük a birkákat: No, Miska, ezt a nagy pozíciót pedig köszönheted Füle Sándor juhász számadó gazdának, mert ű állott ki érted, aztán az ű ajánlatára fogadott föl tígöd Kecskemét városa a mintagazdaságba, ahol most próbaképpen az idegen fajta birkákkal kísérleteznek. Hát igencsak köszönöm számadó uramnak.

A számadó gazda pipája füstje alatt bólogatott.

— Osztán csak ezért gyütté ide ki a pusztába, úgy látom, hogy a lábad is koptattad, mert biciklid sincs. Osztán, mikor a huszároktul elengedtek, hát lovat nem adtak?

A viccnek szánt megjegyzésen a számadó is, meg a bojtárok is nevettek.

Virág Miska azonban komoly maradt.

— Kérésöm lönne, számadó uram, azért is merek előállani vele, mert látom azt, hogy igen jó az én erányomban.

A számadó megint csak a füstöt eregette a pipából.

— Hallod-e, te Miska, úgy beszélsz, olyan kanyargósan, mint egy kikérő vőfély a lakodalomban. Derék bojtár vagy, kérhetsz tüllem akármit, adok neked, csak az egyetlen jányom ne kérd, mert azt nem adom oda szöginy embörnek. Az ollan gyönyörüségös egy szép jány, hogy annak nem lehet, hogy a munkába törjön bele a szépsége. Valami gazdag úrhoz adom csak, hogy agyon ne dógozza magát, mert ha hozzád hasonló szöginy leginyhez adnám, hát ez lönne a sorsa.

Virág Miska illemtudóan megvárta, amíg az öreg számadó befejezte mondókáját és a pipával kezdett babrálni. Ekkor mondta csak:

— Ahogy mondja, számadó uram, Kata a kegyelmed gondja, néköm most más gondom van.

A számadó ránézett a legényre.

— No, hát csak bökd ki mán. Úgy köll kihuzogatnom belüled a szót. Hát akkor mit kérsz? Pízt?

Miska nagy lélegzetet vett.

— Úgy hallom számadó uram, hogy a Bógáncs megkölykezett, osztán ha kérésemme mög nem sérteném, az erányban gyüttem, hogy adna-e néköm egy pulit. Sok pízöm nincs, de

most tunnék anni húsz pöngőt foglalóba, osztán a bérembül böcsületesen letörleszteném a többit. Tudom azt, hogy számadó uram Bógáncsának a pulijaiért jó árakat fizetnek a juhászok, dehát én szöginy vagyok, így hát a kegyelmed jó indulatára bízom. Mert néköm köllene nagyon a merinóiak mellé egy puli is. A városgazda úr is azt mondta, hogy nízzek utána és azért gyüttem ide most gazduramhoz, mint régi jó gazdámhoz.

Füle Sándor megint csak bólogatott.

— Hát ez eccör nem jól gyüttél, mert adnék én néköd pulit szívesen, de hát hogyan adjak, ha nincs.

Virág Miska megdöbbent.

— Nincs puli? Hájszen tennapelőtt kölykedzett le a Bogáncs.

A számadó rábökött.

— Az teljesen így van. Bogáncs lekölykezett szépen. Oszt, mint bojtár, azt is jól tudod, hogy a második kölykezésből lösznek a legjobb pulik. Hét kis pulija lött. Hármat már szuka korában eligértem a komáknak, osztán a sógorkának is köllött. Budapestről is jöttek és törzskönyvezésre vittek el egyet. Banai Pista is vitt, mert hogy eccör kocsmázás közben nekiígértem a legközelebbi ellésből egy pulit.

Virág Miska gyorsan számolt magában.

— Akkor még mindig van egy pulija, számadó uram, ha jól számoltam.

A pipa is kikerült most a számadó szájából.

— Egészön helösen számoltad, de hát valami mégiscsak kimaradt a számításodból, Miska, mert hogy van hat puli kölyök, a hetedik pedig nincs, mert azt nem adom el; mert az valahogyan az ellésnél megsántult. Aztán ne mondja néköm senki, hogy Füle Sándor számadó juhász gazda sánta pulit adott el; hát azt majd vízbe fojtjuk, mert kinek köll a sánta kutya. Cigánynak meg nem adom.

Virág Miska nem mert ellenkezni, de nagyon szomorúan mondta:

— Kár lenne azért nagyon, gazduram; én nekem nagyon megfelelne és még meg is kezelném, meggyógyítanám. Talán a merinóiak mellé így jobb is lenne.

Füle Sándor felegyenesedett.

— No, gyere csak velem.

Odavezette a puli-vackorhoz, ahol a száraz füvön egy kis puli kölyök szomorúan nézett. Az anyja körüljárta, megszagolta, aztán otthagyta, mintha neki sem tetszene a szomorú kis

kölyök, amelyik a bal hátulsó lábát mereven tartotta, próbált kikecmeregni a vackorból és anyja után igyekezni.

— Látod-é, sánta ez a kis puli, nem való juhásznak.

Miska lehajolt, markába fogta és megsimogatta a kis kócos, pufók puli kölyköt.

— Én így is elvinném, ha aggya, számadó uram, osztán így is megfizetném, mert nekem nagyon köllene. Igen nagy kár lenne vízbe fojtani.

A kölyök puli a simogatásra lehúnyta szemét és odasimult Miska markához.

Füle Sándor a pipát megszívta üresen, hogy jól szelel-e.

— Hát, ha annyira akarod, én nem bánom, de pízé nem adom, mert ha én eccör azt hallanám, hogy Füle Sándor juhász számadó sánta pulit adott el, hát én azon nyomban az ólmos botommal verem szét a koponyáját először annak, aki mondja, de utána mindjárt te következel. Így hát értve vagyok-é?

Virág Miska boldogan nyalábolta fel a kis pulit.

— Nagyon is értöm, számadó uram, aztán majd csak megszolgálom, mert igen nagyon jó ez a puli néköm.

Az ingébe dugta a kis jószágot és a mellén érezte a kis szőrgombóc melegét.

Otthon, a birkaistállóban a földre terítette foltos kabátját és rátette a pulit, aztán próbálta mindegyik lábát. A sánta láb sincs eltörve; egyengette, simogatta; a puli kölyök csak éppen valamilyen oknál fogva nem akar rálépni, pedig ha simogatja, egyengeti, nem visít, nem fáj neki, csak nyalogatja piros nyelvével a kezét.

Másnap elvitte a városi állatorvoshoz. Nem valami udvarias volt. Még le is intette Miskát, hogy nem érdemes a sánta kutyával foglalatoskodni, amikor annyi jó lábú kutya van. Miska egyet sem szólt erre, hanem kiküldte anyját, meg a két öccsét, hogy ügyeljenek addig a birkáira, amíg beviszi a pulit a városba, a privát állatorvoshoz.

Edelmann Károly a Petőfi utcában lakott, a félemeletes utcai házban, egyfogatú sárga csézán járt, ha a nagygazdák hívták nehéz borjazáshoz vagy ha a ló felpuffadt a friss herétől.

Az állatorvos éppen ebédelt, amikor a cselédlány Miskát beengedte.

— Engedelmet kérek, doktor úr, a zaklatásért, de én nem tudom a birkáimat rábízni akárkire, aztán rendesen megfizetem a doktor úr fáradságát, csak azt kérem, hogy nézze meg, mért fáj a lába a pulimnak.

A lódoktor, ahogy maguk közt az állatorvost hívták, felállt az asztaltól, behívta Miskát a rendelőbe és az asztalra állította a kis pulit. Nyomogatta a lábát, nagyítóval is nézegette, aztán a verejtékező Miska szemébe mondta a szentenciát.

— Hát idehallgasson, Virág Miska, nincs ennek a kutyának semmi baja, csak éppen nem a pusztára való, mert valamilyen okból nem kapott elég vitamint vagy ügyetlen volt és az anyja elhanyagolta. Ez olyan úri kutya forma; ennek sok tej köllene meg vitamin; mindennap gondozni kellene, meg orvosság. Sok idő, meg aztán az orvosság is drága, de meg lehetne gyógyítani.

Miska kihúzta magát.

— Doktor úr, kérem szépen, én vállanám a gondozást, meg az orvosság árát is.

Az állatorvos feltolta szemüvegét a homlokára és Miskára nézett.

— Hát még maguknak sincs otthon annyi tejük, amennyi ennek a kutyának kellene, meg aztán igen drága az orvosság is, meg a vitamin is; és eltart hónapokig is a kezelés, amíg meggyógyul, mert szerintem semmi más baja nincs a pulinak.

Miska közelebb lépett.

— Doktor úr, kérem szépen, én mindezt vállalom. Most kaptam állást a városi mintagazdaságban a merinói birkáknál, nekem lesz állandó fizetésem; meg aztán most gyüttem vissza a katonaságtul. Onnan is van egy kis spórolt pízem, úgy hogy én nem sajnálom ettől a pulitól, hogy a gyógyulást megfizessem.

Edelmann doktor sokáig nézte a legényt, aztán az íróasztalához ült.

— Jól van, én felírom, aztán a patikában kiválthatja a receptet; tejet meg szerezhet a gazdáknál és az orvosságot szépen belecsöpögteti a tejbe; még egy kenőcsöt is felírok.

Miska átvette a három receptet és megkérdezte:

— Doktor úr, kérem, a vizsgálatért mennyit köll fizetnem?

A doktor megint megnézte a legényt.

— Azért nem fizet semmit; az orvosság úgyis sokba kerül.

Miska ötször is megköszönte a doktor úr jóságát és a pulival meg a kalappal a kezében kihátrált az ajtón, aztán nekiiramodott a patikának.

A patikus sokáig nézegette a receptet.

— Kinek köll ez az orvosság?

— Az én pulimnak.

— Azért kérdezem, mert nagyon drága lesz. Az egyik öt

pengő, aztán ez is három pengő; meg a kenőcs is lesz vagy két pengő. Ki fizeti meg?

Miska kibontotta a zsebkendője sarkába csomózott egy tíz pengőst, meg néhány egy pengőst.

— Tessék kérem, patikus úr, kifizetem én kérem szépen, csak tessék szíves lenni és megcsinálni az orvosságot, hogy meggyógyuljon a kis pulim.

A patikus a polcokról nagy üvegeket vett le.

— Aztán megéri ez a kutya, hogy ennyit költ rá?

— Nagyon megéri, patikus uram, nagyon megéri, mert ilyen puli nincs még egy az egész Bugacon, de még a félegyházi határban sem. Azért hát ne tessen sajnálni tűle azt a drága orvosságot, mert a doktor úr azt mondta, hogy ettől majd meggyógyul és három hónap múlva úgy fut, mint a megriasztott nyúl.

A patikus elkészítette az orvosságot, aztán lila tintával ráírta az üvegre is, meg a dobozra is, hogyan kell használni és hányszor naponta. Szóval is elmagyarázta Miskának.

Boldogan vitte Miska a kis pulit és odakint a legelőn letette a fűre maga mellé. Amikor a kis puli felkapta a birkaszagot, vékony, cérna hangon vakkantott és három lábon igyekezett a birkák közelébe.

— No, ebből aztán igazán jó terelő kutya lesz; mégescsak jól választottam.

Odavette maga mellé a kabátra. Tejet öntött egy pléhtányérba és odakínálta. A kis puli piros nyelvével fellafatyolta a tejet, de a tányér alján ott hagyta az orvosság-pirulát. Miska összetörte a pirulát, be a puli szájába és újra tejjel itatta. A kenőccsel is bekente a puli sánta lábát, de amíg a birkák után ment, a puli lenyalogatta lábáról a kenőcsöt.

Nevet is választott már neki.

— Nohát, Zsandár lösz a neved. — El is ismételte néhányszor.

Miska megfogadta az állatorvos tanácsát és naponta kenegette Zsandár lábát, itatta tejjel és pontosan beadta neki az orvosságot is. A harmadik héten már Zsandár megkergette a birkákat.

Az orvosság elfogyott a második hónapban és az állatorvos azt mondta, hogy még kétszer kell kiváltani az orvosságot. Miska megintcsak kinyálazta a patikában az orvosság árát. A patikus meg is jegyezte:

— Ha magának köllene, biztos nem menne se orvoshoz, se patikába. Igaz-e?

Miska illemtudóan válaszolt.

— Hát ami igaz, az igaz, patikus uram, mert mink kihordjuk a betegséget lábon is; aztán minden pásztorember tudja azt, hogy az Úristen fűbe és fába adta az orvosságot, de hát a kutya sántaságára még Füle Sándor számadójuhász sem tudott orvosságot; pedig hát ű aztán igöncsak ért a jószághoz is mög az emberökhöz is.

A harmadik hónap végén Zsandár szépen megerősödött és jó kiállású pulinak mutatkozott, a lábát is csak néha húzta már. Miska azonban itatta tejjel, morzsolta bele a pirulákat, vitaminokat, kenegette a lábát, aztán hogy le ne nyalja, zsebkendővel bekötözte.

Éppen a bizottság jött a városból. Két autóval is jöttek. A polgármester meg a városgazda is. Velük jött Füle Sándor számadó is, hogy megnézzék a merinóiakat.

Őszre járt már az idő, a tanyákon szilvalekvárt főztek és ökörnyál úszott a levegőben.

Zsandár az izgalomtól remegett, de nem ugatott és nem rohant az idegenek elé, csak figyelt és gazdáját nézte. Minden szavát értette már Miskának, még a gondolatát is kitalálta. Miközben a lábát kenegette, Miska állandóan beszélt hozzá.

A városi urak közelebbről is meg akarták nézni a merinóiakat.

— Tessenek csak itt maradni, majd idehozom a birkákat a lábuk elé.

Füle Sándor csak a bajúszát csavargatta, mert csak ő tudta, hogy nagyon ügyes és jól terelő puli kell ahhoz, hogy a birkák egy csomóban álljanak meg és csak ő tudta, hogy a szegény háromlábú milyen szánalmasan kínosan tereli majd a birkákat. Még az is járt Füle Sándor fejében, hogy az urak majd megkérdik Miskát, hol szerezte ezt a sánta kutyát és ha Miskának eljár a szája, hát nagy szégyenben marad az urak előtt. Akkor viszont, ha már elmentek, úgy elnáspángolja Miskát, hogy megemlegeti.

Miska felegyenesedett és kezét a szeme elé tartva napellenzőnek, arrafelé nézett, amerre a birkák legeltek. A puli a lába mellett állott és remegett az izgalomtól, szemét le nem vette gazdájáról. Miska a nélkül, hogy megfordult volna, csak úgy maga elé mondta:

— Te, Zsandár, nízd mán, hogy elkujtorogtak ezek a birkák, osztán itt a nagyságos urak szeretnék látni közelebből is őket, ugyan tereld mán ide őket elébük.

A polgármester meg a városgazda is szivarja mögül nézett a legényre.

— Aztán kihez beszélsz te, Miska?

Akkor már a puli egy szökkenésből nekiiramodott, mint a kilőtt nyíl, körülfutotta kétszer, háromszor a birkákat és mindig jobban szűkítette a kört, aztán elindította a falkát; előbb csak lépésben, aztán gyors ügetésben az egész falkát odaterelte pontosan az urak lába elé. Aztán visszaült gazdája lába mellé, várta az újabb parancsot.

Füle Sándor nézett nagyot.

— Te, Miska, ez az a sánta kutya?

Miska nevetett.

— Az csak vót, de már meggyógyutt. Ollan okos ez, hogy megért minden szót.

Mindenkinek tetszettek a birkák, szivart is adtak Miskának.

Füle Sándor ott maradt még.

— Hallod-e, Miska, ezt nem hittem volna, hogy így meg tudod kúrálni ezt a pulit, pedig már vízbe akartuk ölni. Neked köszönheti az életit, mert sánta kutya nem köll senkinek.

Miska csak bólogatott.

— Hát bizony, sok pízbe került, de megszolgálja. A birkákkal is jól megvagyok; majd meglátjuk, hogy fizetnek a nyírásnál, mert ezeknek ollan a gyapjuk, mint a selöm-bársony; nem csomós, nem kócos, hanem szép sima; ollan, mint a tündérlány haja.

— Azt meg hunnan tudod? Láttál te mát tündérlányt?

— Láttam bizony, álmomban, mert sokat meséltek rúla, meg aztán a János vitéz Iluskája is illen löhetött.

— Talán már ki is néztél a környéken illen tündérlányt?

— Kinéztem bizony, de még várni köll, hogy gazdag lögyek, mert mint a mesében is, a szeginy bojtárhoz nem adják a tündérlányt.

Füle Sándor köhögni kezdett, aztán gyorsan elbúcsúzott.

Miska meg a puli leült a kabát szélére. Beszélt is Miska a pulihoz.

— Hát, így van ez, Zsandár. Nem azért mondom, mert nem sajnálom tűled, de kifogytam alaposan a pénzmagból. Osztán idösanyám is el akarja adni a Julcsa tehenünket, mert köll a Sárika húgom lakodalmára. Osztán nem akarok kérni a városgazda úrtól vagy a számadó uramtól. Az én spórolt pénzem nagyon elegendő lett volna, de azt elvitte a patika. De azért majd

csak meglöszünk valahogyan. Csak szégyönlöm Sárika előtt, hogy nem tudunk neki tisztösségös lakodalmat adni.

Zsandár szomorúan lehajtotta fejét.

Néha biztatás nélkül is a birkák után iramodott. Aztán egyszercsak nem volt a puli sehol. Miska hiába hívta, kiáltotta a nevét. Füttyentett, de a kutya nem volt sehol.

Egyszer nagy farkcsóválással mégis előkerült, de nem úgy, mint aki bűnös. Néhányat vakkantott Miskára, aztán elindult előre.

— Hol jártál, Zsandár? Hájszen neked homokos az orrod.

A puli megint csak vakkantott.

Miska feltápászkodott, aztán elindult a puli után. Keresztülmentek a gombás árkon, ahol szépen nőtt a csiperkegomba, sampion is meg vargánya. Az árok túlsó oldalán akácos volt, ami elválasztotta a városi mintagazdaság legelőjét. Zsandár előreszaladt és az egyik akácánál megállt. Látszott a gödör, hogy a kutya ott már kapart. Miska nevetett.

— No, mit találtál, Zsandár, csontot?

A puli most újra kaparni kezdett. Mind a két lábával s orrával is túrta a földet.

— Ejnye, Zsandár, valami ürgét szagoltál ki és most ezt akarod kikaparni?

Megfordult és vissza akart menni. Zsandár azonban eléje kanyarodott és útját állta. Megint vakkantott. Miska még soha ilyen izgatottnak nem látta a pulit.

— A fene a dolgod, Zsandár, hát jó van, kiásom neked azt az ürgét.

Visszament a túráshoz és botjával piszkálni kezdte a gödröt. Zsandár ott ült mellette és apró vakkantásokkal biztatta. Már jó méternyire is leásott Miska, amikor a kampós juhászbot megakadt valamiben. Neki hasalt és tenyerével lapátolta a földet. Mázas cserépkancsó került elő és benne sok ismeretlen pénz.

Zsandár boldogan ugrándozott és vakkantgatott örömében. Miska az üstökét vakargatta.

— Tyű, a nemjóját, ez pedig egy kancsó pénz. Valaki ide rejtette. Osztán soha nem gyütt vissza érte. Na, Zsandár, ezt szépen megtaláltad. Beviszem a városgazda úrnak. Ők majd megtudják, hogy miféle píz lehet ez.

Úgy mondták a városban, hogy Rákóczi Ferenc úr idejéből való arany, meg ezüst pénz. Igen szép dolog, hogy Virág Mihály hiánytalanul beszolgáltatta az összes pénzt. Múzeumi szakértők

vizsgálták, nagy cikkeket írtak az újságok Miskáról és még a fényképe is bent volt az újságban. Nagy pénzjutalomban is részesült a város és a múzeum részéről is. Nem köllött már a Julcsa tehenet sem eladni. Megtérült Zsandár gyógyítása is.

"Hírös" városban "hírös embör" lett Virág Miska.

Egy este Füle Sándor toppant be a Virág-tanyára, aztán odakint a legelőn is megkereste Miskát. Már késő őszre járt az idő, a sárga sütnivaló tököt is megcsipte a dér az istálló tetején. A jövő hétre már akolba terelik a birkákat.

— Hallom, Miska, hogy millen nagy szöröncsét hozott a pulid. Hát ez már aztán döfi.

Kis ideig hallgatott, aztán hamiskásan nevetve megkérdezte:

— Hát tündérlány van-e már?

Miska szégyenlősen mondta:

— Még eddig nem akadt, talán eccör majd azt is szerez Zsandár.

Füle Sándor megfogta Miska kezét.

— Osztán, ha már a hodályban lesznek a birkáid, gyere át lámpagyújtás után. Miutátu hazagyütté a katonaságtu, még nem is igen beszítem veled.

Szombaton este Miska megberetválkozott, meglehelte az ünneplő csizmát, a szilvakék lajbit vette rá a szépen vasalt fehér ingre. Szemére buktatta a pörge kalapot. Anyja aggodalmas kíváncsisággal nézte.

— Te, Miska, talán csak nem jánynézőbe indulsz?

Miska csak huncutul mosolygott.

— Még azt nem tom, idösanyám, de eccör majd csak akad néköm is egy jány, aki juhászné akar lönni.

Az anyja biztatgatta.

— Akadni akad, csak te nagyon válogatós vagy. Csomós Mari naponta jár ide, aztán hordja a híreket, hogy mellik jánynak mennyi a hozománya.

Éppen lámpagyújtás után Miska megkopogtatta az ajtót.

Már vártak rá. Az asztal fehér terítővel leterítve és rajta frissen sült, illatos káposztás, túrós meg szőlős rétes és jóféle kecskeméti rizling. Amikor Miska belépett, Kata azonnal kiszaladt a konyhából.

A számadóné szívesen kínálta.

— Kedvelje csak, Miska, ha ízlik; az új lisztbűl sütöttük, de jól bevált.

Füle Sándor a rizlinget kínálta.

— Nem rossz bor; onnan a Helveciából való; osztán még

erre merik azt mondani, hogy homoki vinkó. Nohát, édesanya, te nem koccintasz velünk egy pohárkával?

Akkor már bejött Kata is pirosan és jókedvűen.

— Isten hozta, Miska, minálunk. Szép, hogy erre felénk is elnéz, amióta ollan nagy embör lett, hogy az újságokban is benne van a képe.

Kata gazdasági iskolát végzett és Miska húgával járt együtt.

— Gyünnék én szívesen, ha szívesen látnak.

— Hát már hogyne látnánk szívesen, igaz-e, Kata?

A lány azonban tovább évődött.

— Juj, de mennyire, de ki merne arra számítani, hogy Virág Miska észreveszi?

Miska megemelte a poharat.

— Észrevettelek én már tégöd, Kata, még mielőtt huszárnak mentem, de hát úgy, ahogy a nótában is benne van, nem való a szép jány szöginy legény mellé. Várnom köllött, amíg megállok egy kicsit a magam lábán. Isten éltesse, számadó uram és számadóné asszonyom, téged is, Kata. Hát nem koccintasz velünk?

A lány elpirult.

— Úgy látom, hogy beszélni is igen szépen tud. Bizony, a tündérlányok is szeretik az illen szép beszédet.

A harmadik pohár bor után Miska "eljóéjszakázott."

Füle Sándor megrázta a kezét.

— Osztán gyere csak el máskor is. Ebben a házban mindig szívesen látott vendég vagy. Így van, édesanya? Így van-e, Kata?

Kata akkor már felkapta a vizes kantát és csak az ajtóból szólt vissza.

— Hozok friss vizet a kútról.

Mindenki tudta, hogy a legényt kíséri ki, ami annak a jele, hogy szívesen veszi jöttét.

Hűvös volt már az este és a fejésszag is elült már a levegőben.

Kata nem húzta vissza kezét Miska markából.

— Aztán csak gyüjjön mindig, Miska. Én is szívesen látom.

Miskát egyszerre elöntötte a forróság. Kurjantani szeretett volna, de csak "eljóéjszakázott", aztán otthon beszólt a házba. Anyja meg húga zörgős héjú babot szemelt.

— Idös, már nem köll, hogy a Csomós Mári járjon ide kommendálni, mert mögvan a tündérjány. Füle Katát evöszöm feleségül.

Az asszony összecsapta kezét.

— Osztán hozzád adják?

— De még hogy adják! Ezt is Zsandárnak köszönhetem.

A birkákhoz ment az akolba. Az ajtó előtt Zsandár feküdt.

— No, Zsandár, te is örülj. Megvan már a tündérjány. Ezt is te szörözted, Zsandár. Megháláltad a gyógyítást.

Zsandár nagyokat vakkantott örömében, mert Zsandár mindent értett és mindenben osztozott gazdája boldogságában.

BELLARIUS:

Mátyás király és a cinkotai kántor

(Régi anekdota kibővítve és dramatizálva a tv mellett felnőtt kedves olvasók részére.)

Mátyás királyról (1458-1490), a törökverő nándorfehérvári győztes hadvezér, Hunyadi János kisebbik fiáról számos anekdota maradt fenn. Egy ilyen a cinkotai kántor budavári sikeres szerepléséről szól. Megpróbálom úgy előadni, mintha a kedves olvasó a tv-ben látná és hallaná.

Egyszer a cinkotai papnak valamiért meg kellett jelennie Mátyás király udvarában, a messze földön híres, szép budai várban. A pap — ő tudta, miért — nem akart menni, inkább az eszéről és bátorságáról ismert kántorát beszélte rá, hogy menjen el helyette. Ígért neki néhány icce bort, ha elmegy. A kántor — miután derék italos ember volt — vállalta a megbízatást.

Amikor a királyi kihallgatás kitűzött napja felvirradt, a kántor sötét, hosszú ruhát öltött, amelyet könnyen reverendának nézhettek az emberek. Felült egyik helybeli gazda szekerére a gazda mellé a bakra, és megindult Pest városa felé. A gazda ugyanis teli szekér élelmet szállított a pesti piacra. Szívesen vitte magával a kántort. Legalább lesz, akivel elbeszélget útközben. Cinkota nagyjából kelet felé fekszik Pest városától. Ma már Nagy-Budapest XVI. kerületéhez tartozik, de akkor még távoli falunak számított, hiszen Pest városa a mostani Belváros volt, és a piac valahol a mai Kálvin-tér helyén lehetett. Innen gyalog ment tovább a kántor. Hajóhidon közlekedtek az emberek és járóművek a Duna felett. Szép kilátást nyújtott a meredeken kiemelkedő Várhegy a királyi palotával, na meg a zord Gellérthegy mellette, és a nagyobb hegyek a háttérben. Ilyen látvány nem akadt Cinkotán.

A királyi palota kapujában a kántor megkérdezte az őrtől, hogyan juthat a király úr színe elé, mivel őt erre a napra oda rendelték. Az őr az alabárdja végét háromszor a járdakőhöz

koppantotta, mire az őrség hadnagya sietve előjött. Ő már tudta, hogy a cinkotai jövevényt a király elé kell vezetnie, mert az udvarmester az eligazításkor megmondta neki. Nosza, előhívott egy katonát a várőrségből; az felvezette a kántort egyenesen a trónterem ajtajáig.

A trónteremben néhány lépcső vezetett fel egy dobogószerű emelvényre. Ott volt a trónszék. Nem azért, hogy mindenkinél magasabban üljön a király, hanem azért, hogy a király mindenkit jól láthasson, és az alattvalók is jól láthassák őt. Így mondta egyszer a király valamelyik távoli országból látogatóba jött előkelő látogatónak, aki ezt a mondást persze széltében-hosszában elterjesztette. A büszke magyaroknak ez nagyon jólesett.

A falak mentén előkelő magyar főurak ültek kényelmes karosszékekben. Közelebb a királyhoz néhány olasz tudós ült. Bonfini, a történész, Galeotto Marzio, Taddeo Ugoletti és még mások, akiket különböző olasz városállamokból hívott magához a király udvara szellemi szintjének emelése végett. Ezek nem tudtak magyarul. A királlyal és az udvarban megforduló főurakkal, nemesekkel latinul beszéltek. Mindegyiknek a széke mellett ott állt egy-egy fiatal egyetemi diák, aki magyarul és latinul tudott. Ezeknek a dolga volt, hogy a király szavait és a látogatókét latinra fordítsák, és a kihallgatás zavarása nélkül a talián tudósok fülébe súgják. A király ugyanis a magyarokkal magyarul beszélt. Még akkor is, ha azok ugyanúgy tudtak latinul, mint ő maga. Viszont azt is akarta, hogy az olaszok szintén értsék, hogy miről folyik a szó a királyi udvarban.

A kántor belépett. Tisztelettudóan levette süvegét és köszönt:

— Cinkotáról jövök, felséges király úr.

Igazat mondott, csak nem a teljes igazat. Jól tudta, hogy a király nem őt várta, hanem a cinkotai papot. A kántor a király szemébe nézett. Bátran, de nem kihívóan. Tisztelettel, de nem alázattal. Az olaszok is látták. Érdeklődve nézték a "vidéki papot." Vajon mit kérdez majd tőle a király, és mit felel rá?

— Három kérdést adok kegyelmednek — mondta a király. — Ha megfelel rájuk, maga választhatja jutalmát. Ha nem tud rájuk helyesen válaszolni, akkor sem lesz semmi bántódása, csupán üres kézzel mehet vissza Cinkotára.

— Állok elébe, felséges király úr — felelte a kántor nyugodtan.

— Az első kérdés: hol kél a nap?

Az urak összenéztek: ez igazán könnyű kérdés volt. Mindenki tudta, hogy a nap a földtányér keleti végén, túl a ferde szemű ki-

naiak országán kel fel minden reggel, és miután az égen körülutazta a földet, messze nyugaton, az ángliusok szigetét körülvevő tengeren is túl megy le a föld alá, hogy másnap ismét előbújjék keleten. Az olaszok — miután a tolmács-diákok latinra fordították számukra a kérdést — arra gondoltak: valami turpisság lehet a dologban. A nagyeszű Mátyás király nem rendelt volna ide valakit egy távoli faluból azért, hogy ilyen könnyű kérdést adjon neki.

A kántor rövid gondolkodás után így felelt:

— Felségednek Budán, nekem meg Cinkotán (kel fel a nap).

A király bólintott:

— Okos a válasz. Elfogadom.

Az urak bólogattak: ez elfogadható.

— A második kérdés — szólt Mátyás — az: mennyit ér a király?

Az urak zavartan kezdték nézegetni csizmájuk orrát, és igen örültek, hogy nem nekik kell a kérdésre válaszolniuk. Honnan tudhatják, hogy hány ezer aranyra becsüli a király a saját értékét? Ha túl sokat mondanak: hitvány hizelgőnek tarthatja őket, ha meg túl keveset, megsértődik őfelsége. Az olaszok — miután a kérdést latinul a fülükbe súgták a tolmács-diákok — az olasz városállamok hercegeit próbálták aranyakban felmérni. Az eredményt meg kell szorozni, hogy Magyarország nagy királyának az értékét megkapják. A kántor válasza mindenkit meglepett.

— Ha Jézus Urat harminc ezüstpénzért adták el, akkor — úgy gondolom — a felséges király úr is megér huszonkilencet — felelte rövid gondolkodás után.

A király elmosolyodott. Az urak megkönnyebbülten vettek lélegzetet. Az olaszok tisztelettel néztek a vidéki látogatóra: van ennek esze! Okosan tud hízelegni.

A harmadik kérdés az volt, hogy mit gondol a király.

Az urak törték a fejüket: vajon mit gondol? Talán közelgő hadjáratra a török ellen vagy hosszabb diplomáciai lépésre a nyugati országok szövetségbe tömörítése végett? Az olaszok vártak a válaszra. Hátha ez a vidéki "pap" még a király gondolataiban is olvas. Furcsa ország ez, sok minden lehetséges itt.

A kántor ezúttal szinte gondolkodás nélkül válaszolt:

— A király úr őfelsége azt gondolja, hogy a cinkotai pappal beszél; pedig nem a cinkotai pappal, hanem a cinkotai kántorral beszél.

Mátyás most már hangosan elnevette magát. Sokkal nagy-

lelkűbb volt, mintsem megkérdezte volna, hogy miért a kántor jelent meg magas színe előtt, holott ő a papot hívta meg kikérdezésre. Szívből nevetett a turpisságon, és most már az udvari főurak is felszabadultan nevettek vele együtt. A tolmács-diákok tudták, hogy nekik nem illik hangosan nevetni, de könnyük csurgott a visszafojtott kacagástól. Csak akkor kaptak észbe, amikor az olaszok rángatni kezdték kabátjaik ujját, hogy mi lesz a fordítással.

— Jól felelt kegyelmed mind a három kérdésre. Most kérje a jutalmát — szólt a király, majd tréfásan hozzátette: — Csak a fele királyságomat ne kérje, mert azt nem adom. Arra magamnak is szükségem van.

Az urak újabb nevetésben törtek ki. A tolmácsok újból fulladoztak a visszafojtott nevetéstől, és az olaszoknak megint biztatniuk kellett őket, hogy fordítsák le a hangos vigasságot okozó királyi szavakat. Bonfini azonban nem várt tolmácsolásra. Együtt nevetett a magyar főurakkal, mintha értette volna a kérdést. Lehet, hogy csak ugratni akarta talián honfitársait: hadd higgyék, hogy máris megtanult magyarul!

— Tétesse törvénybe a felséges király úr, hogy Cinkotán az icce kétszer olyan nagy legyen, mint az ország bármelyik falujában, de a bor kifizetésekor csak egy iccének számítson, — adta elő kérését a kántor.

— Így lesz! — szólt a király, s máris a trón lépcsőjén ülő íródeákhoz fordult, akinek a füle mögött ott volt a nagy lúdtoll az íráshoz. Ölében a pergamenttekercs, mellette a lépcsőn egy bögre gubacstinta.

— Írja, deák: Mi, Mátyás, Isten kegyelméből és a nemesség egységes választása folytán Magyarország királya, ezennel törvénybe adjuk: a Pest megyei Cinkota községben az icce kétszer olyan nagy legyen, mint bárhol másutt az országban.

Így lett a cinkotai icce nagy icce. Lehet, hogy így történt, lehet, hogy nem egészen így. Bárhogy volt is, régen volt: 1485 előtt. Abban az esztendőben Mátyás király elfoglalta Bécset, és azontúl onnan kormányozta birodalmát. A budai várban az ország nádora székelt. 1490 húsvétján hirtelen meghalt Mátyás király, nemcsak a magyar népnek, hanem a bécsi polgároknak is nagy szomorúságára. A bécsiek nem idegen hódítónak, hanem saját uralkodójuknak tekintették és a magyarokkal együtt őszintén meggyászolták. Magyarországon pedig évszázadokon át fennmaradt ez a mondás: — Meghalt Mátyás király, oda az igazság!

És oda a cinkotai nagy icce is, mert bizony ott ugyancsak iterrel mérik a bort, akárcsak másutt az országban. A liter pelig mindenütt egyforma.

Makk Imre: Mátyás király (1458—1490) /részlet/

TARNÓCZY SZABOLCS:

Oláh Szent Miklós cár egy napja

A cár szokásához híven ezen a napon is azzal a nemes elhatározással ébredt, hogy megváltja a világot. Álmai szándékából napközben általában csak annyi vált valóra, hogy olykor zoknit és alsóneműt váltott, de ez cseppet sem csorbította magasabb rendű ambícióit. Mivel országa jövőjén segíteni már nem tudott, adósságai növekvő kamatjának törlesztése végett igyekezett annak ifjú múltján segíteni. Mesterséges kozmetikával segítette elő népe korai elöregedését. Kihirdette historikusai közt, hogy minden olyan újabb hipotézisért, (rekonstruált vagy még inkább konstruált) régészeti leletért, amellyel újabb száz évvel öregbíthető a nép híre, kora: két kiló hús jár. A tudósok általában visszakérdeztek az ígéret elhangzásakor:

— Hús? Mi az?

Kiderült, hogy az a rózsaszínű, ízletes valami, amit körülbelül öt éve ettek utoljára. Erre a ritka, inyenc lehetőségre azután úgy föllelkesültek a tudós urak, hogy nemsokára már igazoltnak tűnt, hogy a *neandervölgyi ősember* tulajdonképpen a Fekete-tenger partján élt, csak később eltévedt, s így jutott Neandervölgybe. Egy tudós — a szerencsétlen flótás — azt bizonygatta, hogy már Ádámot és Évát is románnak teremtette a Jóisten, de leváltották (tudniillik a historikust), mert kiderült, hogy kollégájának már hitelesebb bizonyítékai voltak az ember és a majom közös őséről, aki származására nézve természetesen szintén román volt. Miklós cár rájött: a jutalmazást tekintve az a leggazdaságosabb megoldás, ha a már több ötletet magukból kicsikarni nem tudó, kiöregedett historikusok húsát osztja szét jutalomként a többiek között.

A cár tehát ma reggel is lelkesen ébredt, s rögtön, még tettrekész félálomban hivatta a belügyminisztert. A lakáj bocsánatkérően mosolygott (mosolygása hajlongása miatt elsősorban az anyaföldnek szólt):

— De hiszen az excellenciád!

— Akkor a helyettesét!

— A helyettese is excellenciád az egész minisztériummal és a kormánnyal együtt! — feszengett most már a lakáj.

— Honnan tudod te mindezt? — hördült föl az uralkodó. — Talán kémkedsz utánam? Szóval te is a négy égtáj burzsoá papírtigriseinek megbízottja vagy? Azonnal jelentkezz önként a 34. virsligyárba tölteléknek. S most pedig küldd a soron következő lakájt! Ejnye, ez a nap is bosszúsággal kezdődik! — morogta a cár, miközben ex-lakája rémülten iszkolt, nehogy a felséges úr még meggondolja magát, és rosszabbul járjon.

De már meg is jelent utódja. Kopott, hosszú nyelve kilógott oldalt a szájából, nem hagyott kétséget a nevezett szerv elsődleges rendeltetését illetően. Dereka derékszögbe merevült a sok hajlongástól; ez gátolta ugyan a járásban, de biztosította az állásban. A cár feléje fordult:

— Belpolitikai jelentést kérek a tegnapi mérleggel!

A lakáj azonnal hadarta a jól begyakorolt választ:

— Hatezer besúgás történt, újabb hatezer besúgó pedig a besúgókat súgta be. Öt felséged életére törő merénylőt elfogtunk, négy összeesküvést fölgöngyölítettünk, hat lázadást levertünk, két puccskísérletet meghiúsítottunk, így tehát szerencsére jelentősen növekedett Nyugat-Európába irányuló húsexportunk. Különben a tervgazdálkodás és a kommunizmus építése körül is minden rendben van, növekszik és fejlődik minden, ami még növekedésre és fejlődésre szorul egyáltalában. Közeledik hetedik, korszerű börtöngyárunk átadási határideje. A munkálatok gyorsan haladnak, mert sok lakásigénylő is dolgozik társadalmi munkában, hogy mielőbb rács mögé kerülhessen. Öt kiló zsírt ígértünk azoknak a magyaroknak, akik hajlandók a Kárpátokon túlról ide költözni a Regátba. Azt természetesen nem közöltük velük, hogy azt az öt kiló zsírt itt majd belőlük olvasztjuk ki. Itt-ott járványos megbetegedéseket észleltünk. Az orvosok nem közlik a páciensekkel a diagnózist, de nyilvántartásba vesszük őket, s napokon belül nyugati útlevelet adunk nekik. Általában kicsit csodálkoznak, de nemigen kérdezősködnek, hanem még aznap átlépik a határt, s mindeddig még egyikük sem lépte át visszafelé. Embereink éberek: civilben kószálnak az utcákon, s a sóhajtozó, gyanús egyének nyomába erednek. Majd föl- s letartóztatják őket. A sóhajtozás ugyanis részben az elégedetlenség jele, másrészt pedig ezek a burzsoábérencek nem szocialista módon, spórolva gazdálkodnak a közös, drága román levegővel. A külpolitikát tekintve pedig...

Mikor a lakáj idáig ért mondókájában, a cár közbevágott:

— Előbb a reggelit kérem. A külpolitika várhat, az ráér evés után is!

A lakáj tapsolt, mire inasok behordták a hétfogásos reggelit: bécsi habos kávét linzi karikával, ezt előételként hamburger, svéd gomba, és milánói makaróni követte, majd párizsi szelet és lyonsi sertésborda zárta a sort.

— Látja, ez a jó külpolitika! — törölte meg végül száját a lakájba a cár.

— Most jöhet az, fiam, amit csak külföldön neveznek annak.

A lakáj folytatta hát:

— A külpolitikában a mi számunkra csak két fontos hírünk van. Két meghívás excellenciád részére holnapra egy időben. Az egyik Párizs-környéki kastélyba vacsora-fogadására, a másik Moszkva-környéki konferenciára; ez utóbbi talán valamelyik újabb szovjet nemzeti internacionálé lesz.

— A párizsi turnét elfogadjuk, az orosz vendégszereplést természetesen lemondjuk, ahogyan azt általában szoktuk. Jaj, de szép rímekbe botlottam, gyorsan jegyezze le, épp jó lesz épp most készülő 146. kötetembe! Látja, látja, hogy visszaüt a rómaiakkal való keveredésünk? Ki tudja, tán távoli rokonom lehetett a jeles római költő, tőle a vénám. Hogy is hívták? Hm. Azt hiszem, Nérónak. No, de hagyjuk ezt, nemesi szűzies szemérmem tiltja, hogy magamról beszéljek. Szóval ott tartottunk, hogy telefonáljon Moszkvába: nem érek rá, mert a Párizs-környéki harcokban elesett ismeretlen szovjet katona síremlékét kell megkoszorúznom. Aztán hívja föl Párizst s mondja, hogy örömmel elfogadom a meghívást. Említse meg mellékesen, hogy tiltakozom minden ellen, ami szovjet, s most is épp visszautasítottam egy meghívást valahova, ahol azt akarták megtárgyalni, hogy a harmadik világháború után hogyan osszák fel Franciaországot a szocialista országok között. Tegye hozzá azt is, hogy mindez szigorúan államtitok. Így holnapra már valamennyi francia újság hozza nyilatkozatomat. Látja, így kell ezt csinálni! — dörzsölte tenyerét a cár.

— Most pedig jegyezze belpolitikai rendelkezéseimet. Mezei komputergyárat építünk Havasalföldön. Mivel a komputerek kettes számrendszer alapján működnek, elég lesz, ha az oda kinevezett mérnökeink csak kettőig tudnak számolni. Kerüljük a felesleges taníttatás többletkiadásait! Az ésszerű mezőgazdasági program keretében bizottságot kell létrehozni, amelynek módszert kell kidolgoznia a burgonya terméshozamának növe-

lésére. Célszerűnek látszana, ha nemcsak a gyökereken teremnének gumók, hanem a föld felett is. A bizottság munkáját ellenőrző bizottság tevékenységét majd feleségem vezeti. A burgonyabogarakat tudvalevően az USA küldte nyakunkra. Az asszonyokat vasárnap ki kell hajtani a mezőre, hogy közmunkában burgonyabogarakat szedjenek; de vigyázni kell, hogy közben az amerikai szellem meg ne fertőzze őket. Azzal, aki legelőször szed egy tonnányit, személyesen fogok kezet, persze csak akkor, ha előtte jól kezet mosott. Az állatokat bele kell főzni az Amerikába exportált málnalekvárba, vissza a feladóhoz. Öt magyar iskolát ismét be kell zárni — a tanárokkal együtt. Felesleges pénzkidobás értelmiségieket képezni ott, ahol az egész ország számára elég egy értelmes ember. Az utcákon és a közhelyeken tilos köpködni, és mozgalmi dalok kivételével énekelni, illetve magyarul beszélni. Ez utóbbi ugyanis árt az egészségnek, mert a románok gyomrát megfekszi, a magyaroknak meg kivágjuk érte a nyelvüket. Kerüljük hát az egészségre káros dolgokat. No, egyelőre ennyit. Most menjen telefonálni Moszkvába és Párizsba. Addig én dinasztiát alapítok a nejemmel. Küldje be hozzám azonnal a cárné őprofesszorságos főméltóságát!

A lakáj elviharzott, Miklós cár pedig fölsóhajtott: túl volt már a nap nehezén. Majd rémülten riadt magára: csak nem elégedetlen magával, hogy már maga is sóhajtozik? Hiszen a diktátor szakmában az önbizalom a legfontosabb követelmény. Ha az van veszélyben, akkor más műfajban kell folytatni az alkotást: a gyilkosból öngyilkos lesz. Akadt már erre is történelmi példa. Ezért kell hát táplálni az önbizalmat. Ha másként nem megy, mesterségesen kell létrehozni iskolát, ahol művészi fokon tanítjuk a nebulókat; kiképezzük őket tömjénező szak-, betanított és segédmunkásokká. A legnyavalyásabb senki is elhiszi magáról végül, hogy próféta, szent vagy zseni; ha egyfolytában ezt hallja környezetétől.

Nem volt módja továbbfűzni nemes gondolatait, mert neje helyett ismét a lakáj rohant vissza izgatottan:

— Baj van, excellenciás elvtárs!

— Ki vele, hol szorít a cipő? — kérdezte a csizmadia-diktátor. — Talán most jött rá, hogy biztonsági okokból saját telefonomat is lehallgattatom vagy talán felizzott a forró drót s megszakadt a vonal?

— Jaj, excellenciás uram, Párizs és Moszkva is tajtékzik!

— Ettől van úgy oda? Pedig ez nem csoda, mikor kánikula és háborús feszültség van az egész világon.

— Excellenciás uram, Párizs azt üzente, hogy méltányolja Moszkva felé irányuló gesztusunkat, de a gusztusos francia vacsorameghívás ennek ellenére holnapra csak akkor aktuális, ha egy tucat börtönbe zárt politikai foglyot szabadon engedünk.

— Ettől ijedt ilyen folyékony halmazállapotba? Hát ide figyeljen: nem egy, de öt tucat politikai fogoly fog még ma éjjel sajátos módon kimúlni véletlen öngyilkosságban, s ezzel egyidejűleg több tonnás fagyasztott marhahús-szállítmány indul Párizs felé: "la souvenier."

Ám a lakáj csak nem higgadt le:

— Drága excellenciád, a nagyobb baj az, hogy Moszkva is háborog. Üzeni, hogy Párizs környékén eddig még nem jártak szovjet katonák. Ennek ellenére nem tart igényt feltétlenül jelenlétükre, de ez esetben legkésőbb egy héten belül szeretne átvenni a határon negyven vagon búzát. Azért búzát, mert a multkori magyar hus túl rágósnak bizonyult.

— Honnan a fenéből teremtsünk elő ennyi gabonát a semmiből? — a cár arca egy pillanatra most tényleg elborult. De csak egy pillanatra. Rögtön eszébe jutott ugyanis, hogy ha Isten képes a semmiből teremteni, akkor ez neki, a méltó vetélytársnak sem lehetetlen. Felsugárzott töprengéséből:

— Megvan! Liszt formájában küldjük a kért gabonát. Úgysem tudnánk mit kezdeni a franciáknak küldendő húshoz tartozó csontokkal! Feldaráljuk finom csontlisztté. Sosem jönnek rá a muszkák: ők is rég ettek már kenyeret ahhoz, hogy emlékezzenek még az ízére! No, akkor hát mindent elrendeztünk. Vége a munkaidőnek, jöhet az ebéd. De ne mindig a kolozsvári, pardon, akarom mondani Cluj-Napoca-i töltött káposztát, meg a brassói aprópecsenyét. Igazuk van az oroszoknak, tényleg túl rágós a székely hús. És csömöröm is van már tőle. Reméljük, nemsokára, — a soron következő háború után, ha már visszafoglaltuk az ősi dák Tisza folyó vidékét — szegedi halászok levét szívhatjuk, s reformátusok-töltötte debreceni kolbász kerülhet majd asztalunkra. De ma a változatosság kedvéért szász és bolgár specialitásokat szeretnék.

A jóízűen "elfogyasztott" nemzetiségek után a cár helikopterre ült, és kedvenc hobbyjával, a medvevadászattal foglalatoskodott. Biztonságos magaslesén ült hintaszékében, és várta, hogy a medvéket elébe tereljék. Mikor egy-egy medve kiért az erdőből és megpillantotta az ország jólismert első, második,

harmadik stb. emberét, e feje tetejére állt negatív szentháromságot (tudniillik egy személyben három istent); azonnal fölismerte magasságos fizimiskáját a magas lesen. Hiszen minden román medve kultúrmedve, s felismerve főnökét, ott állt megdermedve. Elégszer látta minden újság minden oldalán legalább két példányban, ezért mélyen meghajolt a megtiszteltetés jeléül, hogy a magasságos puskavége elé kerülhet. Alighanem egész életében izgatott türelmetlenséggel dörmögve várta ezt a reményteli nagy pillanatot. Talán még a porhüvelyéről készült fénykép is bekerülhet valamelyik újságba, amint ott fekszik kiterítve a magasméltóságú oldalán. Lövés dörrent, s a medve büszke mosollyal rogyott uralkodója lábai elé. Akarom mondani a magas les lábai elé.

A fejedelem megjegyezte:

— Így kellene azoknak a töltelék-nemzetiségeknek is örömmel és hódolattal vállalniuk értem a halált. Hiszen így igazságos: ha én értük vagyok másfél isten, őnekik is illik valamit dobni a kosárba.

Így hullottak a hálás medvék napestig. Az eredmény öt medve és hét hajtó. Az utóbbiak természetesen mind egy szálig magyarok, és természetesen kevésbé hálásak. Az öt medvéből ezúttal vacsora lett, a hét magyarból trófea. A cár ugyanis nem óhajtott skorbutban megbetegedni az egyoldalú táplálkozástól. Persze, mint Drakula gróf kései leszármazottja, a vérszívásról nem feledkezett meg, ezenkívül azonban teljesen absztinens volt. Vacsora után kiáltványt diktált a lakájnak, melyet másnapra plakát formájában, kinyomtatva kellett kifüggeszteni minden utcában és minden helység üres kirakatában. A kiáltvány a vegetáriánus és bicsérdista életmódot ajánlja, mint egyedül egészségest, és a szocializmus ellenségeinek nevezi a húst megkívánó nép- és osztályellenes ellenforradalmár elemeket. Ezen túl pedig felhívja a figyelmet arra, hogy a böjt, az önmegtagadás és a lemondó alázat olyan jellemszilárdító ősi román erény, melyet a különböző vallások is csak a román természetből lestek el és vettek át.

Mozgalmas és termékeny hétköznapja után a cár fáradtan hanyatlott az ágyba, újra eltelve azzal a nemes elhatározással, hogy holnap valóban megváltja a világot, ha már annak a fránya Jézusnak nem sikerült — őt.

Név- és címjegyzék

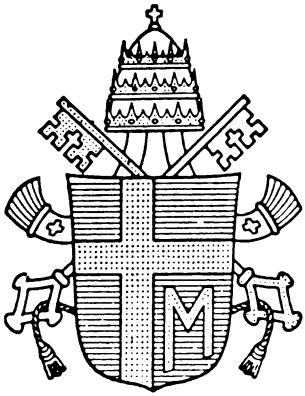

AZ ANYASZENTEGYHÁZ FEJE
II. JÁNOS PÁL

Róma püspöke
Jézus Krisztus helytartója
az egyetemes Egyház legfőbb papja
Nyugat pátriárkája
Itália prímása
a római egyháztartomány érseke és metropolitája
a Vatikán-város államfője
Isten szolgáinak szolgája
családi nevén

KAROL WOJTYŁA

Született a lengyelországi Wadoviceben 1920. május 18-án
Pappá szentelték 1946. november 1-én
Krakkói segédpüspökké nevezték ki 1958. július 4-én
Püspökké szentelték 1958. szeptember 28-án
Krakkói érsek 1964. január 13-án
Bíborossá kreálta VI. Pál pápa 1967. június 26-án
Pápává választották 1978. október 16-án
Az Egyház egyetemes főpásztori szolgálatát
ünnepélyesen megkezdte 1978. október 22-én

Jelmondata:
TOTUS TUUS.

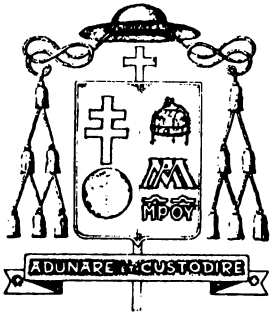

Dr. Irányi László Sch. P.,

akit II. János Pál pápa a külföldön élő latin szertartású magyar katolikusok lelki gondozására 1983. május 20-án Castel Mediano-i c. püspökké nevezett ki.

Született Szegeden 1923. április 9-én
Pappá szentelve 1948. március 13-án
Püspökké szentelve 1983. június 27-én

Jelmondata:
ADUNARE ET CUSTODIRE

1339 Monroe Street, N. E.
Washington, D.C. 20017 USA
Telefon: (202) 529-7734 vagy 529-1357

Római katolikus magyar papok és magyar egyházközségek címtára az Egyesült Államokban

Akron, Ohio
Jézus Szent Szíve templom
Balássy Géza diakónus,
adminisztrátor
212 East Voris Street
Akron, Ohio 44311
Telefon: (216) 434-4348

Bartkó J. Alajos
nyugdíjas plébános
1584 Creighton Avenue
Akron, Ohio 44310
Telefon: (216) 633-8418

Allentown, Pennsylvania 18101
Szent István templom
Frank Lawrence
510 Union St., West
Telefon: (215) 439-0111

Barberton, Ohio 44203
Szentháromság templom
P. Carl Ciprian O.F.M.
368 Wooster Road, North
Telefon: (216) 745-4735

Bethlehem, Pa. 18015
Kapisztrán Szent János templom
Thomas Kerestus
910 East Fourth Street
Telefon: (215) 866-2714

Bremen, Indiana 46506
St. Dominic Church
Horváth Márton
212 North Maryland Street

Bristol, Indiana 46507
St. Mary's Church
Vrabély János
P.O. Box 245

Buffalo, New York
Szent Erzsébet templom
Skrapits János
986 Grant Street
Buffalo, N.Y. 14207
Telefon: (716) 875-6586

MAGYAR PIARISTA ATYÁK:
Piarist Fathers
Calasanctius School
175 Windsor Avenue
Buffalo, New York 14209
Telefon: (716) 885-8508

P. Dr. Gerencsér István Sch. P.
Iskola alapítója
P. Fodor Miklós Sch. P.
Telefon: (716) 883-3096

Canisius College
P. Juhász László S.J.
P. Derecskey János S.J.
2001 Main street
Buffalo, N.Y. 14208
Telefon: (716) 883-7000

Burton, Michigan 48519
Blessed Sacrament Church
P. Phillip Schweda O.F.M.
P. Füzes József O.F.M.
6340 Roberta Street
Telefon: (313) 742-3151

Canton, Georgia 30114
Dr. Szépe W. László
Rt. #4, Sixes Road

Carteret, New Jersey 07008
Szent Erzsébet templom
Patrick Barrett
119 Washington Avenue
Telefon: (201) 541-5202

Chicago, Illinois 60622
Szent István templom
2015 West Augusta Boulevard
Telefon: (312) 486-1896

Cleveland, Ohio
Szent Erzsébet templom
Dr. Nyeste János
9016 Buckeye Road
Cleveland, Ohio 44104
Telefon: (216) 231-0325

Szent Imre templom
Orley S. Richárd
Siklódi Sándor
1860 West 22nd Street
Cleveland, Ohio 44113
Telefon: (216) 861-1937

Szent Margit templom
Roskó László
11607 Honeydale
Cleveland, Ohio 44120
Telefon: (216) 231-0531

Dr. Horváth Miklós
professzor
John Carroll University
Cleveland, Ohio 44118
Telefon: (216) 397-1886

Kárpi Ferenc
nyugdíjas plébános
16812 Truax Ave.
Cleveland, Ohio 44111
Telefon: (216) 252-6029

De Pere, Wis. 54115-2697
P. Dr. Mihályi Gilbert
premontrei kanonok,
nyugdíjas plébános
St. Norbert Abbey
1016 N. Broadway

Detroit, Michigan 48209
Szent Kereszt templom
P. Pocsai Vendel O.F.M.
P. Dr. Füzér Julián O.F.M.
Mindszenty József bíboros
szentté avatási bizottság
igazgatója
8423 South Street
Telefon: (313) 842-1133

Devon, Pennsylvania 19333
Piarista Atyák, Piarist Fathers
Devon Preparatory School
363 Valley Forge Road
Telefon: (215) 688-7337
P. Mustos István Sch. P.,
iskolaigazgató
P. Meskó Lajos Sch. P.
P. Dr. Magyar László Sch. P.
P. Pázmány Géza Sch. P.
P. Bendik István Sch. P.

DeWitt, Michigan 48820
Ferences Atyák
Franciscan Fathers
703 East Main Street
P.O. Box 250
Telefon: (517) 669-8321

Angyalos Boldogasszony
lelkigyakorlatos ház
P. Lenner Jenő O.F.M.
zárdafőnök
P. Mandl Maximus O.F.M.
vikárius
P. Krupa Sándor O.F.M.

East Chicago, Indiana 46312
Szentháromság templom
Skerl Alfonz
4759 McCook Avenue

East Palestine, Ohio 44413
Our Lady of Lourdes Church
Török Dezső
200 East Main Street
Telefon: (216) 426-9346

Elyria, Ohio 44035
St. Vincent de Paul
Denka Ferenc
41295 N. Ridge Rd.

Fairfield, Connecticut 06430
Szent Imre templom
P. Németh Róbert O.F.M.
P. Szlezák Imre O.F.M.
838 Kings Highway
Telefon: (203) 334-0312

Fairport Harbor, Ohio 44077
Szent Antal templom
503 Plum Street

Farrell, Pennsylvania 16121
Szentháromság templom
P. Kertész Tamás O.F.M.
1132 Fruit Avenue
Telefon: (412) 342-0794

Glenmont, N.Y. 12077
St. Michael's Chapel
Vida Elemér
P.O. Box 85
Telefon: (518) 462-2016

Green Bay, Wis. 54301
St. Willebrord's Church
P. Dr. Veszelovszky Albin
préposti vikárius (Jászóvárról)
209 South Adams Street
Telefon: (414) 435-6075

Guasti, Cal. 91743
San Secondo D'Asti Church
Ladislaus J. Varga
10441 Turner Ave.
Telefon: (714) 984-7159

Hallandale, Fl. 33009
St. Charles Borromeo Church
Sághy Pál
123 N.W. 6th Ave.
Telefon: (305) 458-1914

Hammond, Indiana 46302
Vrabély István
5304 Hohman Avenue
Hammond, IN 46302

Irving, Texas 75033
Ciszterci Atyák
Cistercian Abbey
Our Lady of Dallas
1 Cistercian Road
Telefon: (214) 438-2044

P. Dr. Nagy Anzelm
S. O. Cist. apát
P. Dr. Monostori Bánk
O. Cist. prior
P. Kis-Horváth Paszkál,
O. Cist. subprior

P. Dr. Szödényi Demjén
O. Cist
P. Dr. Csizmazia Placid
O. Cist.
P. Dr. Lékai Lajos O. Cist.
P. Dr. Ferenczy Csaba
O. Cist.
P. Rábay Kristóf, O. Cist.
P. Dr. March Ralph O. Cist.

P. Dr. Zimányi Rudolf
O. Cist.
P. Dr. Hardy Gilbert O. Cist.
P. Szarka Boldizsár, O. Cist.
P. Marton Henrik, O. Cist.
P. Dr. Lackner Béda O. Cist.
P. Kimecz Alajos, O. Cist.
P. Dr. Nagy Mózes O. Cist.
P. Dr. Balás Dávid O. Cist.
P. Kovács Máté, O. Cist.
P. Chladek Menyhért, O. Cist.
P. Dr. Kereszty Rókus O. Cist.
P. Dr. Mensáros Aurél O. Cist.
P. Dr. Lelóczky Gyula O. Cist.
P. Dr. Farkasfalvy Dénes
O. Cist.
P. Dr. Marton Bernát O. Cist.

Irvington, N.J. 07111
Nagyboldogasszony templom
Dr. Pogány György
112 Maple Avenue
Telefon: (201) 374-8880

Lackawanna, New York 14218
Mária mennybemenetele templom
P. Fodor Miklós Sch. P.
adminisztrátor
80 Steelawanna Avenue
Telefon: (716) 822-9828

Latrobe, Pennsylvania 15650
St. Vincent Archabbey
P. Dr. Samay Sebestyén O.S.B.

Lorain, Ohio
Szent László templom
Demetzky Sándor
1412 East 29th Street
Lorain, Ohio 44055
Telefon: (216) 277-8187

Záhorszky E. Gyula
nyugdíjas plébános
5856 Hoover Blvd.
Lorain, Ohio 44053
Telefon: (216) 233-7398

Los Angeles, California 90011
Szent István templom
P. Dr. Horváth A. Benedek
premontrei kanonok
P. Rettig Hermann József
O. Praem.
3705 Woodlawn Avenue
Telefon: (213) 234-9246

Los Angeles, California 90031
Dr. Nagy József
2346 Sichel Street
Telefon: (213) 223-0046

McKeesport, Pa. 15132
Szent István templom
Kató István
2125 Beacon Avenue
Telefon: (412) 672-0693

Miami, Fla. 33176-2646
St. Catherine of Siena Church
Msgr. Szabó I. János, nyug.
9220 S.W. 107th Avenue
Telefon: (305) 274-6333

Milwaukee, Wisconsin 53233
Szent Imre templom
1017 North 17th Street
Telefon: (414) 933-1240

Morristown, New Jersey 07960
Loyola Retreat House
P. Havas János S.J.
161 James Street
Telefon: (201) 539-0740

Mt. Vernon, N.Y. 10552
St. Ursula's Church
P. Dr. Kilián Csaba O.F.M.
professzor
Fordham University
214 E. Lincoln Avenue
Telefon: (914) 688-0085

Munhall, Pennsylvania 15120
Szent Margit templom
435 Tenth Avenue

New Brunswick, N.J. 08901
Szent László templom
1 Minszenty Square
P. Kiss Máté O.F.M.
P. Pier G. Pius O.F.M.
P. Végvári Vazul O.F.M.
P. Csete István O.F.M.
215 Somerset Street
Telefon:
(201) 545-1427 (pléb.)
(201) 846-9543 (zárda)

New York, New York
Szent István templom
Kormon József
414 East 82nd Street
New York, N.Y. 10028
Telefon: (212) 861-8500

Magyar Jezsuita Atyák
Hungarian Jesuit Fathers
P. Babos István S.J. superior
P. Ádám János S.J.
P. Hegyi Márton S.J.
P. Héjja Gyula S.J.
P. Varga Andor S.J.

Fordham, University
New York, N.Y. 10458
Telefon: (212) 579-2800

Msgr. Varga Béla
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

P. Moltesz József S.J.
239 Fingerboard Rd.
Staten Island, N.Y. 10305
Telefon: (718) 727-3844

North Tonawanda, N.Y. 14120
Msgr. Szabó Gyula, nyug.
71 Keil St.
Telefon: (716) 695-9919

Notre Dame, Indiana 46556
Dr. Gabriel Asztrik
egyetemi professzor
A Francia és a Bajor
Tudományos
Akadémiák l. tagja
margit-szigeti c. prépost
P.O. Box 578
Telefon: (219) 239-5076
(219) 232-0241

Orange, California 92667-1042
P. Dr. Parker Keresztesy László
O. Praem. apát
P. Szántó S. Hubert O. Praem.
iskolaigazgató
P. Gelencsér L. Pál O. Praem.
P. Horváth Ellák O. Praem.
P. Rudnay A. Kelemen O.
Praem.
1042 Star Route
Telefon: (714) 633-2041

Passaic, New Jersey, 07055
Szent István templom
Török Béla
223 Third Street
Telefon: (201) 779-0332

Perth Amboy, N.J. 08861
Magyarok Nagyasszonya templom
697 Cortland Street
Telefon: (201) 442-0512

Philadelphia, Pennsylvania
Archdiocesan Hungarian
apostolate
Spaits S. György
7201 Milnor Street
Philadelphia, Pa. 19135
Telefon: (215) 624-1823

St. Vincent's Seminary
P. Nagy Ágoston C.M.
500 E. Chelten Ave.

St. Joseph Rectory
P. Szeder Mihály S.J.
321 Willings Alley
Philadelphia, Pa. 19106
Telefon: (215) 923-1733

Pittsburgh, Pennsylvania
Szent Anna templom
Bolváry Pál
4735 Chatsworth Avenue
Pittsburgh, Pa. 15207
Telefon: (412) 421-3063

P. Varga L. József C.S.Sp.
professzor
Duquesne University
Pittsburgh, Pa. 15282

Dizmacsek Ferenc, nyugd.
St. John Vianney Manor
2600 Morange Road
Pittsburgh, PA. 15205

Portage, Pennsylvania 15946
Keresztelő Szent János templom
900 Johnson Avenue
Telefon: (814) 736-9747

Portola Valley, Calif. 94025
Bencés Atyák
Benedictine Fathers
Woodside Priory School
302 Portola Road
Tel.: iskola: (415) 851-8221
Tel.: kolostor: (415) 851-8220
P. Hites Kristóf O.S.B.
P. Horváth Pius O.S.B.
P. Barát Benignusz O.S.B.
P. Dr. Jávor Egon O.S.B.
P. Németh Maurus O.S.B.
P. Dr. Brunner Emőd O.S.B.

Princeton, New Jersey 08542
P. Dr. Jáki Szaniszló O.S.B.
P.O. Box 167

Racine, Wisconsin 53403
St. Lucy's Congregation
Vajda Ferenc
3059 Carpenter Avenue
Telefon: (414) 554-1801

Ridgewood, N.Y. 11385
St. Matthias Church
Dallos J. Ferenc
58-15 Cataipa Avenue
Telefon: 821-6447

Roebling, New Jersey 08554
(Budai Kapisztránus Ferencesek)
Nagyboldogasszony templom
1290 Hornberger Avenue
P. Csorba Domonkos O.F.M.
delegátus provinciális, házfőnök
P. Capistran Polgár O.F.M.
P. Dennis Baum O.F.M.
Telefon: (609) 499-0161

Saint Bonaventure, N.Y. 14778
P. Dr. Gaál Gedeon O.F.M.
Franciscan Institute
St. Bonaventure University
Telefon: (716) 375-2105

Saint James, N.Y. L.I. 11780
St. Philip and James Church
P. Cser László S.J.
454 North Country Road
Telefon: (516) 584-5454

St. Louis, Missouri 63102
St. Mary of Victories Church
Somos József
Szent István Egyházközség
744 South 3rd Street
Telefon: (314) 231-9062

San Francisco, Calif. 94118
St. Anne's Home
Dr. Jaszovszky József
nyugdíjas plébános
300 Lake Street

San Francisco, Calif. 94121
Nimród Ferenc
professzor
470 24th Avenue

San Jose, Calif. 95156-3420
Carmelite Monastery
P. Anthony Patrick Perjes,
O.C.D.
P.O. Box 3420

Scranton, Pa. 18508
Szent István templom

South Bend, Indiana 46613
Magyarok Nagyasszonya templom
Molnár D. Antal
829 West Calvert Street
Telefon: (219) 289-6704

Msgr. Peterson Elemér
1705 S. Catalpa Street
Telefon: (219) 288-0225

South Norwalk, Conn. 06854
Szent László templom
Burke F. Edwin
Bálint J. István
25 Cliff Street
Telefon: (203) 866-1867

South River, N.J. 08882
Szent István vértanú templom
Poór R. Albert
20 William Street
Telefon: (201) 257-0100

Sparta, WI. 54656
P. Dr. Füz Balázs O. Cist. prior
Cistercian Abbey of Spring Bank
Rt. 3, Box 159
Telefon: (608) 269-8138

Tallahassee, FL. 32301
Schenley Vendel, nyugd.
2925 Mock Drive

Thibodaux, LA. 70301
Dr. Tóth Victor
529 Hwy. 20
Telefon: (504) 633-2903

Toledo, Ohio 43605
Szent István templom
Hernády Márton
1880 Genesee Street
Telefon: (419) 691-1673

Trenton, N.J. 08611
Szent István templom
P. Csorba Domonkos O.F.M.
P. Dr. Miskolczy Kálmán Sch. P.
210 Genesee Street
Telefon: (609) 394-5965

Troy, Michigan 48083
P. Dr. Rékási S. József
premontrei kanonok
750 Coachman Drive, 4
Telefon: (313) 689-1807

Walkerton, Ind. 46574
Horváth P. József
nyugdíjas plébános
R.R. 4, Box 136 B
Telefon: (219) 586-3678

Warren, Ohio 44483
Szent József templom
Türk P. János
420 North St., N.W.

Washington, D.C. 20017
A piarista atyák tanulmányi háza
Ft. Dr. Irányi László Sch.P.
az emigránsok püspöke
1339 Monroe Street N.E.
Telefon: (202) 529-7734

Catholic University
Dept. of Canon Law
P. Örsy László S.J.
Washington, D.C. 20064
Telefon: (202) 635-5492, 635-5662

Georgetown University
P. Sebes József, S.J.
Telefon: (202) 625-4697
P. Zrínyi József, S.J.
Telefon: (202) 625-4989

Washington, D.C. 20064
The Catholic University of America
Dr. Zalotay József
Telefon: (202) 635-5650

West Chester, Pa. 19380
Sts. Peter & Paul Rectory
Kovács D. Lajos
1325 Boot Road
Telefon: (215) 692-2216

West Des Moines, IA 50265
Msgr. Kovács János
1400 Buffalo Rd.

Windber, Pennsylvania 15963
Szűz Mária templom
705 Somerset Avenue
Telefon: (814) 467-7642

Woodbridge, N.J. 07095
Kármelhegyi Boldogasszony templom
Vincze Mihály esperes
267 Smith Street E.
Telefon: (201) 634-1438

Yonkers, New York 10701
Szent Margit templom
P. Kiss Gábor S.J.
76 Locust Hill Avenue
Telefon: (914) 423-2211

Youngstown, Ohio
Szent István templom
Bernard Bonnot
854 Wilson Avenue
Youngstown, Ohio 44506
Telefon: (216) 743-1905

Magyarok Nagyasszonya templom
P. Vitéz Baán O.F.M.
545 North Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-6829

Bakos István
3267 Sheridan Rd.
Youngstown, Ohio 44502

Alverna Ferences Zárda
Erdélyi Ferences Atyák
517 South Belle Vista Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-1888
P. Dr. Mészáros György O.F.M.
delegátus provinciális, zárdafőnök
P. Dengl Miklós O.F.M.
P. Kelemen Konrád O.F.M.
P. Kugler Gottfried O.F.M.
vikárius
P. László Szilván O.F.M.
P. T. Péter Regalát O.F.M.
P. Kiss Barnabás
P. Ligeti Angelus

A "VASÁRNAP" Szerkesztősége és Kiadóhivatala:

P. Dengl Miklós O.F.M.
felelős szerkesztő
P. Kiss Barnabás
P. Ligeti Angelus
szerkesztők
P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600 és
(216) 799-3335

Ferences Nyomda Könyv- és Kegytárgyüzlet:

P.O. Box 2464
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509
Telefon: (216) 799-2600

Görög katolikus magyar papok címtára az Egyesült Államokban

ARCHDIOCESE OF MUNHALL, PA.

Most Rev.
Stephen J. Kocisko, D.D.
Metropolitan Archbishop of Munhall
50 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Chancery Office:
54 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214
Phone: 412-322-7300

Auxiliary Bishop-Vicar General
Most Rev.
John M. Bilock, D.D., V.G.
62 Riverview Avenue
Pittsburgh, Pa. 15214

Egyházközségek:

Brownsville, Pa. 15417
Very Rev. John Bobak, S.T.D. J.C.D.
302 Third St.
Phone: 412-785-7573

Duquesne, Pa. 15110
St. Mary's Church
Rev. Edward Lucas
1209 Kennedy Avenue
P.O. Box 334
Phone: 412-466-1914

McKeesport, Pa. 15132
Transfiguration Church
Rev. Msgr. Basil Shereghy, S.T.D.
121 Six Street
Phone: 412-672-0728

Munhall, Pa. 15120
St. Elias Church
4200 Homestead-Duquesne Rd.
Phone: 412-461-1712

Youngstown, Ohio 44511
St. George Church
Rev. Daniel Loya
1726 Canfield Road
Phone: 216-782-2865

Ashtabula, Ohio 44004
St. Nicholas Church
1104 E. 15th St.
Phone: 216-964-3536

DIOCESE OF PASSAIC

Most Rev.
Michael J. Dudick, D.D.
Bishop of Passaic

Chancery Office
101 Market Street
Passaic, N.J. 07055
Phone: 201-778-9595

Bridgeport, Conn. 06605
Holy Trinity Church
Rev. Marcel L. Szabo
155 Scofield Ave.
Phone: 203-334-7089

Brooklyn, N.Y. 11222
Rev. John Slivka
143 Kent St.
Phone: 212-389-3725

Carteret, N.J. 07008
St. Elias Church
42 Cook Ave.
Phone: 201-541-5213

Hazleton, Pa. 18201
Rev. Joseph Homa
227 E. Beach St.
Phone: 717-455-3232

Matawan, N.J. 07747
Basilian Fathers of Mariapoch Monastery
360 Monastery Lane
Phone: 201-566-8445

Superior
Rev. Joseph J. Erdei, OSBM

New Brunswick, N.J. 08901
St. Joseph Church
Rev. Frank Eles
30 High Street
Phone: 201-545-1686

New York, N.Y. 10028
Exaltation of the Holy Cross Church
Rev. Andor Rakaczky dr.
323 East 82nd Street
Phone: 212-737-1159

Perth Amboy, N.J. 08861
St. Michael Church
Rev. Basil Rakaczky, OSBM
Rev. Andor Rakaczky dr.
401 Hall Avenue
Phone: 201-826-7792

Scranton, Pa. 18505
St. John Church
Rev. John Cigan
310 Broadway
Phone: 717-342-8930

Trenton, N.J. 08611
St. Nicholas Church
Rev. S. J. Skinta
968 S. Broad Street
Phone: 609-392-2282

DIOCESE OF PARMA

Most Rev.
Andrew Pataki, D.D.
Bishop of Parma

Chancery Office
1900 Carlton Road
Parma, Ohio 44134
Phone: 216-741-8773

Burton, Ohio 44021
Máriapócs kegyhely
Byzantine Catholic Church of The Weeping Madonna of Mariapoch
17486 Mumford Road
Telefon: Kegyhely és nővérek: 216-834-4078

Very Rev. Alex Bobak, S.T.D.
17486 Mumford Road
Phone: 216-834-8807

Mountain View, CA 94040
Byzantine Catholic Mission
Rev. Msgr. George Vida
923 Trophy Drive
Phone; 415-965-1699

Lorain, Ohio 44052
St. Michael Church
Rev. John Kovach
3056 Reeves Ave.
Phone: 216-282-3808

Solon, Ohio 44139
St. John Byzantine Catholic Church
Fr. Thomas Loya
36125 Aurora Rd.
Phone: 216-248-0417

Római katolikus magyar papok címtára Kanadában

Agincourt, Ont. M1T 3K7
Kopfensteiner István
3526 Sheppard Avenue
Telefon: (416) 293-7974

Calgary, Alberta
Szent Erzsébet templom
Molnár István
P. Gombos Mihály S.D.B.
819-13th Avenue S.W.
Calgary, Alberta T2R 0L1
Telefon: (403) 228-3834
Telefon: (403) 228-3817

Horváth Miklós
nyugdíjas plébános
910-7A Street, N.W.
Calgary, Alberta T2M 3J3
Telfon: (403) 284-3231

C.F.B. Calgary, Alta T3E 1T8
Christ the King Chapel
(Maj.) István Zachfalvy
B. Chap.

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent László templom
P. Kővári Károly S.J.
P.O. Box 190
Talbot Road
Telefon: (519) 842-8698

Edmonton, Alberta T5H 2N8
Szent Imre templom
P. Hámor József S.D.B.
10665 — 98th Street
Telefon:

Granby, Quebec J2G 8E9
P. Németh Antal S.V.D.
Séminaire du Verbe Divin
C. P. 518
Telefon: (514) 378-7732

Hamilton, Ontario
Szent István templom
P. Fülöp József S.J.
P. Sajgó Szabolcs S.J.
P. Nagy Ferenc S.J.
130 Barton Street East
Hamilton, Ontario L8L 2W4
Telefon: (416) 529-1213

P. Borbély István S.J.
P. Virágh Andor S.J.
St. Elizabeth Nursing Home
307 John Street, South
Hamilton, Ontario L9B 1V2
Telefon: (416) 529-3589

"A Szív" szerkesztősége
P. Nagy Ferenc, S.J.
P. Sajgó Szabolcs S.J.
P.O. Box 458
Station "A"
Hamilton, Ont. L8N 3H8
Telefon: (416) 527-7618

Msgr. Dr. Henkey Károly
8 Szőllősy Circle
Hamilton, Ont. L9B 1T8
Telefon: (416) 388-1655

London, Ontario N6C 1H2
Szent István templom
P. Molnár Miklós S.J.
155 Bruce St.
Telefon: (519) 434-9963

P. Beöthy Tamás, S.J.

Montreal, Quebec
Magyarok Nagyasszonya templom
P. Deák Ferenc S.J.
P. Boday Jenő S.J.
P. Csókay Károly S.J.
90 Guizot Street West
Montreal, Quebec H2P 1L4
Telefon: (514) 387-9503

Msgr. Kocsis József
Foyer Hongrois
2580 Rue St. Jacques Ouest,
708
Montreal, Quebec H3J 2M8
Telefon: (514) 937-2982

Oromocto, N.B. E0G 2P0
St. Mary's Chapel
P. Capt. John L. Dömötör
O.F.M.
CFB Gagetown

Regina, Saskatchewan S4R 0Y1
Vezér Mihály nyug. plébános
1855 2nd Ave., North, Apt. 2
Telefon: (306) 949-1289

St. Boniface, Manitoba R2H 2B3
P. Szabó Szerén O.F.M.
Taché Nursinghome
185 Des Pins

Scarborough, Ontario M1L 4P9
Msgr. Makko Lajos
3330 Danforth Ave.
Apt. 724
Telefon: (416) 691-4729

Scarborough, Ontario M1N 1N3
P. Miklósházy Attila S.J.
St. Augustine Seminary
2661 Kingston Rd.

Saskatoon, Sask. S7K 3H2
Prof. Dr. Bisztyo József
730 Spadina Cresc. East

Toronto, Ontario
P. Horváth Tibor S.J.
2 Dale Ave.
Toronto, Ont. M4W 1P3
Telefon: (416) 922-2476

P. Somfai Béla S.J.
kanadai elöljáró
94 Isabelle St.
Toronto, Ont. M4Y 1N4
Telefon: (416) 921-2592

P. Nemesszeghy Ervin S.J.
provinciális, novicius mester
Hungarian Jesuit Noviciate
Szent Imre Noviciátus
94 Lyndhurst Ave.
Toronto, Ont. M5R 2Z7
Telefon: (416) 921-6572
vagy (416) 921-6486

P. Marosfalvy László S.J.
512 Jarvis St.
Toronto, Ont. M4Y 2H6
Telefon: (416) 926-9519

Vancouver 12, B.C. V5N 1S2
Magyarok Nagyasszonya templom
P. Ugrin Béla S.J.
1810 East Seventh Avenue
Telefon: (604) 253-2577

Dr. Zsigmond Albert
4859 College High Rd.
Vancouver, B.C. V6T 1G6

Welland, Ontario L3B 3C2
Magyarok Nagyasszonya templom
Msgr. Horváth István
337 Hellems Avenue
Telefon: (416) 734-3772

Willowdale, Ontario M2N 3B7
Szent Erzsébet templom
P. Jaschkó Balázs S.J.
P. Békési István S.J.
P. Máté József S.J.
P. Orbán Miklós S.J.
432 Sheppard Ave., East
Telefon: (416) 225-3300

Windsor, Ontario
Szent Antal templom
P. Töreki Ödön S.J.
1334 Benjamin Avenue
Windsor, Ontario N8X 4M9
Telefon: (519) 256-2196

Gáspár Márton
nyugdíjas plébános
1504 Elsmere Ave.
Windsor, Ontario N8X 4H3
Telefon: (519) 256-5042

Winnipeg, Manitoba R3G 2B1
Szent Antal templom
P. Páldeák Iván Szabolcs
O.F.M.
365 Burnell Street
Telefon: (204) 772-8140

Görög katolikus magyar papok címtára Kanadában

Courtland, Ontario N0J 1E0
Szent György templom
R.R. 2
Telefon: (519) 842-5601

Hamilton, Ontario L9C 3P7
Szent Mihály templom
Rev. Barna Sándor
525 West 5th Street
Telefon: (416) 387-5958

Windsor, Ontario N9A 4E3
Szűz Mária Oltalma, g.k.
Rev. Bodnár István
esperes
631 Giles Blvd. East
Windsor, Ontario N9A 4E3
Telefon: (519) 258-9173
Telefon: (519) 256-7201

Welland, Ontario L3B 4T8
Keresztelő Szent János
templom
Rev. Conrad B. Dachuck
111 Second St.
Telefon: (735-3433, 732-3270

Római katolikus magyar női szerzetes rendek az Egyesült Államokban

Daughters of Divine Redeemer
(Isteni Megváltó Leányai)

Anyaház:
999 Rock Run Road
Elizabeth, Pa. 15037

Katolikus Magyar Aggmenház
Little Flower Manor
Springfield Road
Darby, Pa. 19023

Daughters of Divine Charity
(Isteni Szeretet Leányai)

Anyaház:
St. Joseph Provincialate
56 Meadowbrook Rd.
White Plain, N.Y. 10605
Telefon: (914) 946-4547

St. Mary's Home
225 East 72nd Street
New York, N.Y. 10021
Telefon: (212) 249-6850

St. Mary's Residence
2120 Orleans Street
Detroit, Michigan 48207

Katolikus Magyar Aggmenház
Holy Trinity Provincialate
St. Elizabeth Briarbank
1315 North Woodward Ave.
P.O. Box 224
Bloomfield Hills, Mich. 48013
Telefon: (313) 644-1011

Little Sisters of the Poor

17550 Southfield Rd.
Detroit, Mich. 48235

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága)

440 Linwood Avenue
Buffalo, N.Y. 14209
Telefon: (716) 883-0112

Social Mission Sisters
(Magyar Missziós Nővérek)

P.O. Box 399
Lenox Hill Sta.
New York, N.Y. 10021

Our Lady of Máriapócs
17486 Munford Road
Burton, Ohio 44021
Telefon: (216) 834-4078

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

Anyaház:
1120 Westchester Place
Los Angeles, Calif. 90019

Noviciátus:
4316 Lanai Road
Encino, California 91316

Sisters of Mercy
(Szatmári Irgalmas Nővérek)

St. Joseph's Home
Rt. 1 — Box 353-A
Hewitt, N.J. 07421
Telefon: (201) 853-7212

Római katolikus magyar női szerzetes rendek Kanadában

Sisters of Social Service
(Szociális Testvérek Társasága, Canada és California)

P.O. Box 88
Stockholm, Sask.

500 Huron Street
Toronto, Ontario

3017 Lacon Street
Regina, Saskatchewan

3589 St. Famille Street
Montreal, Quebec

Courtland, Ontario

Lelkigyakorlatos ház és Noviciátus
Mount Cenacle
88 Fennel Avenue, W.
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 385-1222

St. Elizabeth Nursing Home (For Aged People)

307 John Street, South
Hamilton, Ontario
Telefon: (416) 529-3589

Society of the Sacred Heart Sisters
(Jézus Szíve Népleányai Társasága)

Corda Books
St. Elizabeth Village
393 Rymal Road, West
Hamilton, Ont., Canada L9B 1V2
Telefon: (416) 387-1545

Jézus Szíve Otthon
Box 249
Courtland, Ontario N0J 1E0
Telefon: (519) 842-5831

Sisters of Our Lady
(Kalocsai Szegény Iskolanővérek)

546 Euclid Avenue
Toronto, Ontario

Magyar egyházi szolgálatban álló lelkészek Európában

Anglia

Lakatos Dénes
Herringthorpe Valley Road
Rotherham, S65 3BA
Tel.: 0709/ 363 753

Tüttő György
főlelkész
Dunstan Hause
141 Gunnerburg Av.
London
W3 8LG
Tel.: 01 992 8054

Auszrtia

Msgr. Anisich Jenő
Kloster Riedenburg
A-6900 Bregenz
Tel.: 05574/ 31 4 53

P. Benkő Antal SJ
Gerlgasse 10/B
A-1030 Wien
Tel.: 0222/ 78 41 91

Bognár Vilmos
Litzelhofenstr. 9
A-9800 Spittal/Drau
Tel.: 04762/ 5022

Msgr. Dr. Gróh Béla
Richard-Wagner-Str. 3
A-6020 Innsbruck
Tel.: 05222/ 26 3 22

Hegyi György
Pressgasse 8
A-1040 Wien
Tel.: 0222/ 566 256

Dr. Kerny Géza
főlelkész
Senefeldstr. 6
A-4020 Linz/D.
Tel.: 0732/ 42 5 86

Mihályfi János
Gorianstr. 32
A-5010 Salzburg

P. Nyers János SDB
Brockmanngasse 69
A-8010 Graz
Tel.: 0316/ 727 674

P. Szollár Lajos SDB
Hagenmüllergasse 31
A-1034 Wien
Tel.: 0222/ 722 501

P. Teleki Béla SJ
Dr. Ignaz-Leipl-Platz 1
A-1010 Wien

Tóth Béla
Schillerstrasse 4/1
A-6040 Innsbruck

Belgium

Dobai Sándor
főlelkész
Rue des Anglais 33
B-4000 Liege
Tel.: 041/ 233 910

P. Sárkány József SVD

Dr. Szabó Lajos
123 rue de l' Arbre Benit
B-1050 Bruxelles
Tel.: 02/ 648 53336

Franciaország

Fülöp Gergely
74, rue du Grand Roule
F-69110 Ste Foy-Les-Lyon
Tel.: 7/ 850 1636

Illés Róbert
2, Av. du Pont de l'Europe
F-67000 Strassbourg
Tel.: 088/ 618 504

Kiss István
Moselle
F-57340 Viller par Morhang

Molnár Ottó
42, rue Albert Thomas
F-75010 Paris
Tel.: 01/ 420 861 70

P. Dr. Ruzsik Vilmos CM
főlelkész
308 Route Nationale
F-59910 Bondues
Tel.: 20/ 462 558

Hollandia

Kondor Tibor
Vasco da Gama Str. 12
NL-5223 RB -'s Hertogen
Tel.: 073/ 217 057

Németország

Bárány József
Holzdamm 22
D-2000 Hamburg 1
Tel.: 040/ 246 049

Dr. Cserháti Ferenc
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 982 637;38

Czódor István
Langenstücken 40
D-2000 Hamburg 65
Tel.: 040/ 601 9294

Fehér István
Ung. Realgymn.
D-8455 Kastl
Tel.: 09625/ 249

Fejős Ottó
főlelkész
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 982 637; 38

Dr. Frank Miklós
Englischer Garten
Radio Freies Europa
D-8000 München
Tel.: 089/ 21020-284

P. Gyurás István SJ
Irmeintrudstr. 14 B
D-7987 Weingarten
Tel.: 0751/586 76

Horváth János
Werastrasse 63
D-7000 Stuttgart 1
Tel.: 0711/ 262 3786

Dr. Iván László
Pfarramt
Haberskirchen
D-8386 Reisbach

Dr. Koncsik Endre
Kardinal-Döpfner-Platz 7
D-8700 Würzburg
Tel.: 0931/ 386 243;128 72

v. Kölley György
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 982 637;38

Kőmíves János
Sterngasse 5
D-8900 Augsburg
Tel.: 0821/ 351 78

Dr. Major Márk
Steelerstr. 110
D-4300 Essen
Tel.: 0201/ 284 740

P. Matyasovich Henrik SJ
Oppenheimerstr. 49
D-6000 Frankfurt/M 70
Tel.: 069/ 612 166

P. Mórocz István OFM
Friedrich-Ebert-Str. 34
D-6800 Mannheim 1
Tel.: 0621/ 333 500

Dr. Ritter Márton
igazgató
Ung. Realgymn.
D-8455 Kastl
Tel.: 09625/ 249

P. Serei Károly SJ
Thieboldgasse 96
D-5000 Köln 1
Tel.: 0221/ 238 060

Szigeti István
Viktoria Allee 25
D-5100 Aachen
Tel.: O241/ 500 511

P. Szőke János SDB
püspöki helynök
Bischof-Kaller-Str. 3
Postfach 1209
D-6246 Königstein 1
Tel.: iroda 06174/ 291(0)210
lakás 06174/ 627 15

Dr. Tölgyes Lajos
Kloster
D-8304 Mallersdorf
Tel.: 08772/ 240

v. Vargha Gábor
Kloster
D-8571 Michelfeld/Opf.
Tel.: 09643/ 13 93

Prael. Valentiny Géza
A-1094 Wien, Postfach 62
A-1090 Wien, Boltzmanngasse 14
Tel.: 0222/ 342 517

Norvégia

P. Horváth Kálmán SJ
főlelkész
Gladsvej 23
N-0047 Oslo 4
Tel.: 02/ 153 244

Olaszország

P. Dr. Kovách Angelus OFM Cap.
Via Vittorio Veneto 27
I-00187 Roma
Tel.: 06/ 462 850

P. Salamon László OFM Cap.
Via del Casaletto 481
I-00151 Roma
Tel.: 06/ 537 3319; 536 207
537 3361

Svájc

P. Cserháti Ferenc Kálmán OFM
Raimattstr. 18
CH-3011 Bern
Tel.: 031/256 142

Csobánczy-Tóth József
Winterthurerstr. 135
CH-8057 Zürich
Tel.: 01/362 3303

P. Dér János SJ
Dorfstr. 2
CH-6035 Perlen

P. Prof. Mehrle Tamás OP
főlelkész
Albertinum
CH-1700 Fribourg
Tel.: 037/ 226 097

Poósz Lajos
Wasenring 70
CH-4055 Basel
Tel.: 004161/ 430747

P. Rába Lukács OSP
Av. des Bergieres 59
CH-1004 Lousanne
Tel.: 021/ 371 128

Dr. Vecsey Lajos
Langgasse 79
CH-9000 St. Gallen
Tel.: 071/ 252 801

Svédország

Rasztovácz Pál
Johannisgarden
Trollbergsvaegen 10
S-42155 Vaestra Frölunda
Tel.: 031/ 475673

Pártfogóink, nyugdíjasaink, kisegítő lelkészek és irodalmárok:

Ambrus Szaniszló
Hainbuchenstr. 50
D-6000 Frankfurt/M
Tel.: 069/ 35 03 86

P. András Imre SJ
Linzerstr. 263/18
A-1140 Wien
Tel.: 0222/ 942 189

P. Dr. Prof. Békés Gellért OSB
Via della Conciliazione
I-00193 Roma
Tel.: 06/ 561 368

Deli Imre
R. K. Pfarramt
CH-8857 Vorderthal
Tel.: 055/ 69 11 41

P. Dr. Endrédi Csanád OSB
Reumazentrum 1. Med. Klinik
8403 Bad-Abbach
Tel.: 09405/4635

Dr. Eperjes Ernő
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/98 26 37;38

Dr. Harangozó Ferenc
Oberföhringerstr. 40
D-8000 München 81
Tel.: 089/ 98 26 37;38

P. Hegyi János SJ
Schloss Fürstenried
D-8000 München
Tel.: 089/ 755 5064

S. E. Dr. Kada Lajos
Via del Casaletto 481
I-00151 Roma
Tel.: 06/ 698 4202; 537

P. Dr. Karikás Günter OSB
Reumazentrum 1. Med Klinik
8403 Bad-Abbach
Tel.: 09405/ 4635

Kemenczei Gábor
Kirchstr. 21
D-7244 Waldachtal
Tel.: 07443/ 2344

Kreisz Mihály
Bischof-Ketteler-Str. 21
D-7980 Ravensburg

S. E. Dr. László István
St. Rochus Str. 21
A-7000 Eisenstadt
Tel.: 02682/ 998 2525

P. Nádor Albert
Kloster Engelberg
D-8766 Grossheubach
Tel.: 09371/2625

Németh János
Schneidergasse 27
CH-4000 Basel

Németh János
Implerstr. 50/A
8000 München 7
Tel.: 089/ 9039779

Dr. Radics János
Internat St. Marien
D-4721 Diestedde

P. Dr. Radnai Tibor OFM Cap.
Pressgasse 8-10
A-1040 Wien
Tel.: 0222/ 566 256

P. Szabó Ferenc SJ
Via dei Penitenzieri 20
I-00193 Roma
Tel.: 06/6982 (Radio Vat)

Dr. Szücsi László
R. K. Pfarramt
CH-8718 Schaenis
Tel.: 058/37 11 28

SZENT ISTVÁN ZARÁNDOKHÁZ RÓMÁBAN:

Casa di S. Stefano
Via del Casaletto 481 — I-00151 Roma, Italy
Telefonok: (06) 53-73-319, (06(53-77-361

FIGYELEM!

Cím- és telefonszám-változását vagy helyesbítését kérjük azonnal beküldeni, de legkésőbb szeptember 15-ig a Vasárnap Kiadóhivatalának: Catholic Hungarians' Sunday
P. O. Box 2464, 1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509

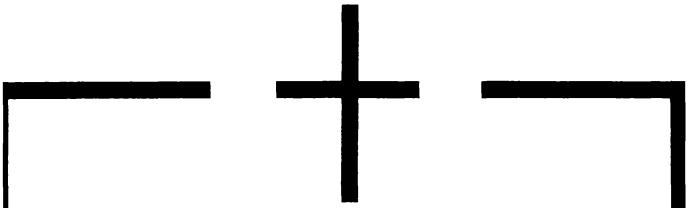

HALOTTAINK

P. Vongrey Félix O. Cist.
1985. december 14.

P. Juhász Ágoston O. F. M.
1985. december 23.

P. Tomek Vince Sch. P.
volt piarista generális
1986. április 20.

P. Haigli A. Sziárd O. Praem.
1986. június 4.

NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

A VASÁRNAP

A Katolikus Magyarok Vasárnapja a szabad világ legnagyobb magyar nyelvű katolikus világnézetű politikai hetilapja, melyben azonban felekezeti különbségre való tekintet nélkül mondják el gondolataikat az öt földrészen szétszóródott magyar tollforgatók, akikből a lap írógárdája áll. A Vasárnap élénk figyelemmel kíséri a hazai magyar élet minden rezdülését, az elszakított területek magyarságának harcát a megmaradásért.

A Katolikus Magyarok Vasárnapja immár 93. éve szolgálja a magyarságot. Egy esztendei előfizetési díja 20 amerikai dollár.

Megrendelhető:

Katolikus Magyarok Vasárnapja
P. O. Box 2464, 1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509

A VASÁRNAP NYOMDÁJA

A Vasárnap nyomdája modern nyomdatechnikai berendezéssel ellátott üzem. Vállalja mindenfajta nyomtatvány elkészítését, de elsősorban könyvkiadásra specializálja magát. A szedés a legújabb típusú elektromos fényszedőgéppel történik, majd a saját fotólaboratóriumban elkészített nyomólemez szövegét ofszetgép viszi papírra.

Bővebb felvilágosításért írjon a következő címre:

Catholic Publishing Company
P. O. Box 2464, 1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509

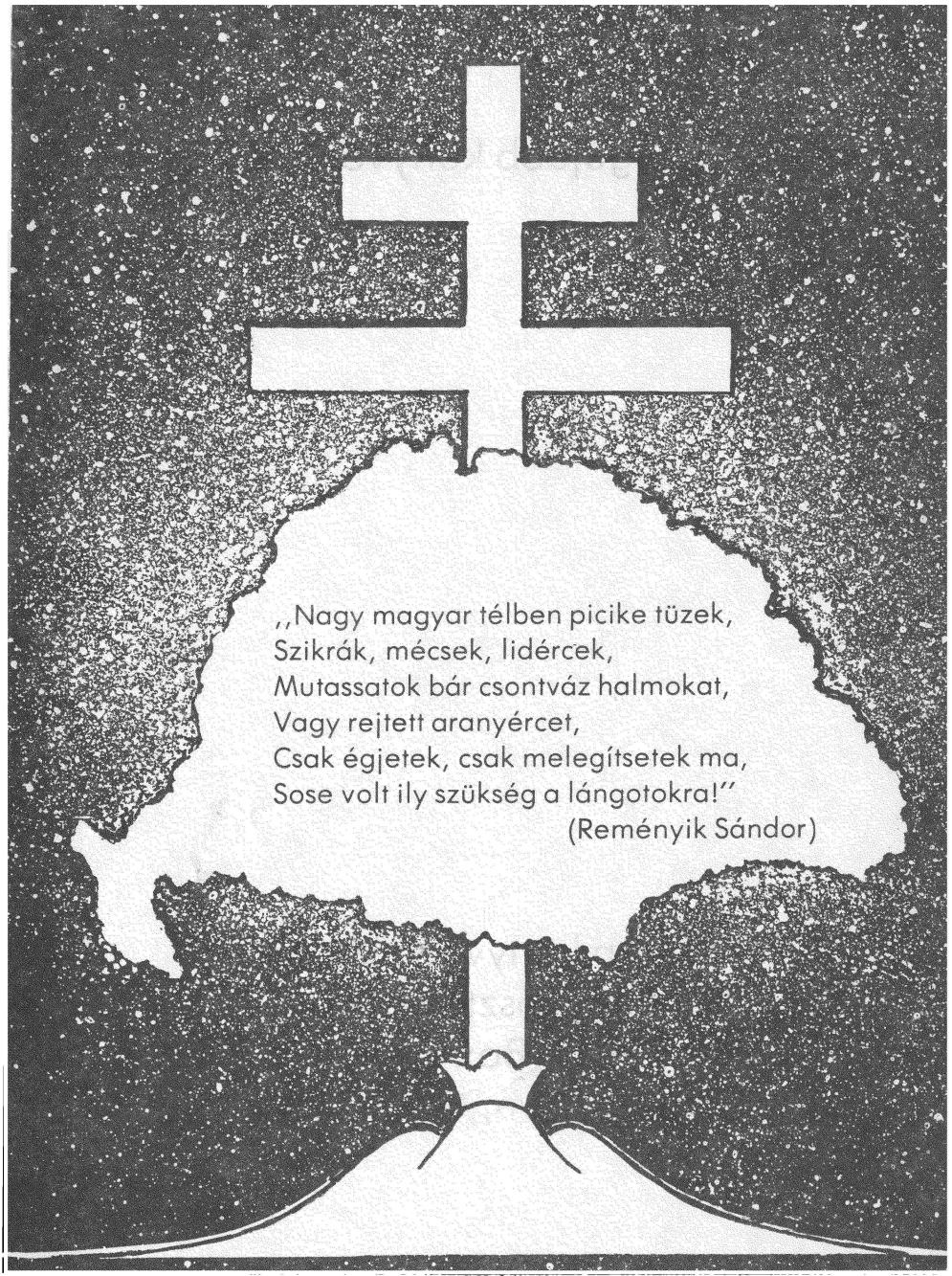

H. Tallós Katalin rajza

Legújabb könyveink:

Rendeljen könyvet a Vasárnap
könyvosztályáról
P. O. Box 2464
Youngstown, Ohio 44509

Krupa Sándor:
Isten a sarló-kalapács
börtöneiben

A ,,sarló-kalács'' sorozat
hatodik, utolsó könyve és
egyben koronája.

Ára: kemény kötésben 15 dollár,
puha kötésben 12 dollár
plus postaköltség.

Dr. Endrey Antal:
The Other Hungary

Erdély teljes történelme angol
nyelven a honfoglalástól napja-
inkig, történelmi térképekkel
és számos illusztrációval.

Ára: kemény kötésben 18 dollár,
puha kötésben 15 dollár
plus postaköltség.

[redacted]

[redacted] Anthony Endrey [redacted]

THE OTHER
HUNGARY

[redacted]

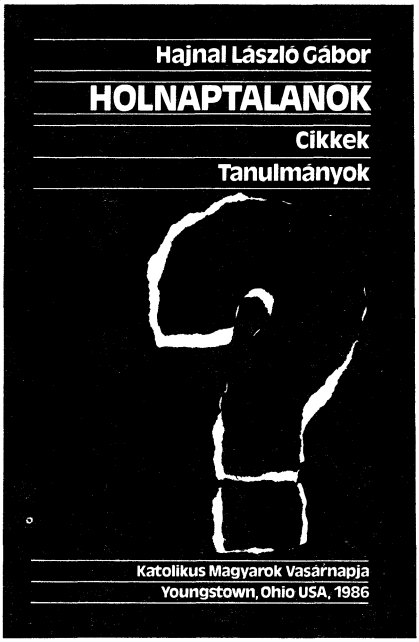

Hajnal László Gábor:
Holnaptalanok

A hazai égető kérdésekkel
és problémákkal foglalkozó
cikkek és tanulmányok
gyűjteménye.

Ára: 10 dollár plusz postaköltség.

Vajda Albert:
Ismerkedem Amerikával

Hogyan látja egy emigráns magyar humorista az Egyesült Államokat. A könyvecske 20 fejezete ezt mondja el a Vasárnap hasábjairól is jól ismert humorista-író tréfás stílusában.

Ára: 5 dollár plusz portó.

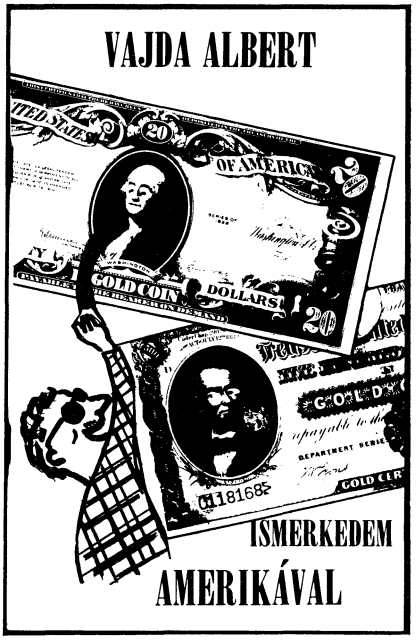

Tartalomjegyzék

Előszó helyett 5
Naptár 8
Árkosy István: Mottó 56 után
Naplemente 33
Dr. Varga László: A magyar forradalom ismeretlen részletei 34
Vajda Albert: Beszéljünk önmagunkról 51
Dr. Habsburg Ottó: Szabad-e remélnünk? 60
Dr. Mihályi Gilbert: Emigráció és politika 63
Dr. Kazár Lajos: Megméretünk és híjával találtatunk? 72
Dr. Mailáth István: A vízfüggöny 79
Dr. Füzér Julián: Mindszenty bíboros
szentté avatásának mozgalma 88
Filippi István: A filippibeliek válasza
Szent Pál apostol levelére 106
Dr. Bognár Kálmán: Pillanatfelvételek elmosódó időkről 134
Livius: Elmélkedés az emlékező képességről 148
† Ravasz László: Nekünk a nyelvünk 153
† Flórián Tibor: Tenni kell! 154
P. Cser László: Pap poéta 155
V. M.: Maria Treu-i strófák 156
Negyedi Szabó Margit: Az élet 162
Zas Lóránt: Összekuszálódnak 163
P. Zsoldos Imre: A Feltámadott üzenete 164
Kormon József: Égi fény 167
I. GY.: Számadás 168
Tűz Tamás: 1986. január 28. 170
Cape Canaveral 171
Seres Péter: Budapest himnusza 173
Kertész László: Kegyelmet a Földnek! 174
Prof. Könnyü László: A magyar vers angolra fordításának
problémái 178

Dr. Töttösy Ernő: Petronius búcsúja 189
Stirling György: A visszaeső 196
Hajnal László Gábor: A folyómederben üvegcserepek 210
P. Krupa Sándor: Keresem az Istent 230
Dr. Wass Albert: Álom és valóság 241
Terebessy Emőke: Labrador orvosa 246
Dr. Halmos Milán: Aki a régmúltból visszamaradt 259
Kisjókay Erzsébet: Karácsonyi vendég 265
Lemke Gyula: Imádni jöttek napkeletről 270
Thiery H. Ilona: A pénz ára 276
Füry Lajos: Virág Miska szerencséje 294
Bellarius: Mátyás király és a cinkotai kántor 306
Tarnóczy Szabolcs: Oláh Szent Miklós cár egy napja 311
Név- és címjegyzék 317

JEGYZETEK

Ára: 7 USA-dollár